

ŽIVOTY SV. VOJTEČHA.

I.

UTR PENÍ SV. VOJTĚCHA MUČENÍKA.

Přeložil Jos. Truhlář.

1. Sanctus Adalpertus, primis Sclauorum natibus Slauinihc patre et Adilburc matre editus, prahctiae uirtuti inherens theoricaeque de-sudans, ascendendo succrescit, donec pubeda uixdum episcopale in Praga concendit culmen. Sedis quoque suaue aecclesiam pastorali regimine, ut dignum erat, quinque annorum per curricula regens, intra semetipsum tam glorianter sese in populo haberi detestando, ac de hac gloria exui ambiens Romam pedetemptim aggressus est, ultra mare concupiscens exulari, sed ab apostolico retardatus est. Incolarum autem¹⁾ eiulatio, spem suam abesse condolens, Willigisum Magontiensem²⁾ archiepiscopum pro reditu patris sui interpellabant, uti auctoritate sua eum reuocaret. Suscepta enim uero hac epistola vir domino plenus uoluntati suorum remeando satifecit. Paulisper in aduentu suo eos demulcens, itemque eodem anno paucis secum sumptis Romanam regrediens, Johanne papa consentiente, in monasterio sancti Bonifacii monachico induitur habitu. Tribus tantummodo annis cum his moratus fratribus. Ottone igitur tertio imperatore urbis Romane excelsa menia ingrediente, inibi sanctum uirum inueniens, ut ad Saxoniam exiret, multipliciter et humiliiter exoratus est. Cesaris petitionem haud renuens, uoluntatem suam impleuit. Saxonica tellure in breni recedens, in Polanię regionem cursum direxit, et ad Mestriss³⁾ locum diuertens, coenobium ibi construxit, monachosque quamplures congregans Aschricumque⁴⁾ abbatem eos ad regendum constituit, qui postea archiepiscopus ad Sobottin consecratus est; in quo loco aliquantisper moratus est.

1. Svatý Vojtěch, pošed ze vznešené rodiny Slovanské, z otce Slavníka a matky Adilburky, oddávaje se cnosti skutkem i učením pilným prospival tak, že jedva dosáhnou věku mužského na stolec biskupský v Praze dosedl. Spravovav cirkev svou po pastyrsku, jak se slušelo, pět let a zhroziv se slávy, jaké se mu od lidu dostávalo, a chtěje se jí vyhnouti pěšky do Říma se odebral touže po vyhnanství zámořském. Než zadržen jest od papeže. Rodáci pak jeho naříkajice a želice ztráty naděje své Willigisa, arcibiskupa Mohučského, za navrácení otce svého žádali, aby mocí důstojenství svého povolal jej nazpět. I přijav takovýto list muž bohaplný vůli jejich vyplnil a navrátíl se. Uchláholiv je poněkud přichodem svým ještě téhož roku s několika málo průvodčími do Říma se odebral nazpět, i oblekl s povolením papeže Jana v klášteře svatého Boniface mnišský háv. Než jen tři leta pobyl s těmito bratřimi. Když totiž císař Otto III. do vznešeného Říma přišel a svatého muže tam našel, mnohonásob a důtklivě jej prosil, aby vyšel do Saska. Neodpiraje žádosti císařově vůli jeho vyplnil. Než brzy ze Sas odešed do Polska se obrátil, a přišed k Meziříčí klášter tam vystavěl, a shromáždiv co nejvíce mnichů za opata ustanovil jim Askrika, který potom za arcibiskupa v Sobotině dosazen jest. Tamže po nějaký čas pobyl.

¹⁾ Nadepsáno menším písmem: suorum p. (pragensium?) — ²⁾ Bielowski Magantiensem. — ³⁾ Původně Mestriss. — ⁴⁾ Původně Asricumque.

2. Post hec uidelicet sumpto baculo paucis se comitantibus latenter quasi fugam moliens Pruae se intulit regioni. Urbi quoque Cholinun¹⁾ appropinquans, venerat in quoddam nemus ciuitati propinquum, satis uenustum, in quo erat planities iocunda, eodemque die uigilia erat sancti Georgi martiris. Cespote hoc Aprili considens, congressoribus suis Radim et Bugusse: conueniens mihi, inquit, uidetur, quatenus hoc gramine pulchro pernoctemus, et²⁾ uespertinales nocturnalesque laudes rerum creatori suoque militi persoluamus, ac eo propitiante, orto sole, officiis missarum peractis ciuitatem, prout uenimus, ingrediamur. Frater autem eius Radim, mutato nomine Gaudentius dictus, qui postea archiepiscopus effectus: quid nobis agendum est, aiebat, quoniam esuriendi inopia lassi sumus? Obtice, frater, presul infit, noli contristari, deus prouidebit suos; uoluntas tua mox saturabitur domini prouidentia. Officio uespertinali finito, ipse ab eis paulum recedens, siluaticos per campos uagando tantam attulit eis fungorum herbarumque copiam atque dulcedinem, uti uariorum ciborum superhabundantia se vesci, qui aderant, congauderent. Lucifero excussa nocte assurgente astro, qui tunc erat canendus, insegnis insistebat imno. Prius enim, quam quintam oroscopos tangenter umbram, sacrum celebrabat officium, eoque finito, abstracta tantum casucula reliquo episcopalnis uestimenti ornamento indutus, comitatu cum paruo urbem, que Cholinun uocatur, in pauidus adiit. Erat enim ante introitum portae illius profundum specus, longitudinis non paruae, ita tenebrosum, quod is, qui foris et intus erat, non uideri sed audiri ab altero potuit. Presul uero uenerandus audacter accedens, feruleaque sua postes portae, ut episcoporum mos est, pulsans: aperi inquit, ianitor! angelus regis gloriae intraturus est; ipse rex dinoscitur uirtutum omnium, cuius freno et potestate regitur machina coeli et terrae. Urbanus custos: quenquam intromitti noster mos non est, respondere fertur, sed regrediens in eminenti, qui urbi praeminet, te ostende cumulo, ut, quis sis, prius videaris³⁾: tunc demum primate iubente intrandi

2. Potom uchopiv se holi v nečetném průvodu potají, jakoby na útěk se strojil, do Pruské země se odebral. Přibližuje se k městu Kolinu vešel do jednoho háje blízko u města, v němž byla přijemná pláň; i bylo přede dnem sv. Jiří mučenika. Use-dnul na tento drn v dubnu vyrostlý řekl soudru-hům cesty Radimovi a Bohuši: „zdá se mi zapo-dobno, abyhom na této krásné trávě přenocovali a večerni a noční chválu vzdali stvořiteli světa a bojovníku jeho, a dá-li bůh, po východu slunce odslouživše mši do města vešli, ku kterému se bli-žíme.“ Ale bratr jeho Radim, nazvaný změněným jmenem Gaudentius, jenž potom arcibiskupem se stal, řekl: „co jest nám učiniti, jelikož jsme hla-dovi a umdleni?“ „Mlč, bratře,“ odpověděl biskup, „ne truchli. Bůh postará se o své věrné; po vůli své brzy nasycen budeš peči páne.“ I popošed od nich a prošel les tolík hub a sladkých bylin přinesl, že všichni přítomní s nadbytek rozličných pokrmů radostně se najedli. Za východu hvězdy jitřní pilně prozpěvoval zpěv toho dne předepsaný. Před pátou hodinou sloužil mši; potom sňav pouze hazuku oblečen ostatním rouchem biskupským s malým průvodem bez bázně vešel do města, jež Kolin se nazývá. Bylaf před vchodem do brány hluboká jeskyně nemalé délky a tak tmavá, že ten, který byl venku a uvnitř, nemohl být od druhá viděn, než jen slyšen. Ale etiho biskup zmužile přistoupiv a holi svou, jak biskupové čnívají, na vrata brány zaklepav zvolal: „otevři, vrátný: posel krále slávy chec vejti; sám král to všechn eností, jenž moci svou řídí nebe a zemi.“ I odpověděl prý strážce města: „nev pouště my ledakoho; ale jdi nazpět a ukaž se na vyčnivajícím nad město náspu, abyhom napřed uhlídal, kdo jsi; potom teprv, dovoli-li náčelník, budeš vpuštěn.“ I uposlechl slov jeho bojovník boží a na naznačeném náspu se ukázal. Když byli uzřeli tvář světce božího, jeden ze strážců strašně a podivně povyšeným hlasem vykřikl, a ihned jako podrážděně včely vzboureného lidu mužové i ženy, kolik jich tam bylo, se sběhli. Zlí tito lidé obklopivše řadou světce božího vesměs v udívení se tázali, kdo a odkud jest. Jeden pak z nich, který dříve byl zvěděl, že jest to ten, jenž lid potápěním

licentia haud tibi denegabitur. Haec dicenti athleta domini¹⁾ oboediens in praemonstrata se videndum praesentauit altitudine. Viso sancti domini²⁾ vultu custodum unus terribiliter mirum alto clamore vociferauit,³⁾ atque mox more iras-cibilium apum quasi tumultuantis populi, quicquid virorum ac mulierum inerat concurrere. Improbi quoque facto agmine unanimiter circumvallantes sanctum dei, quis siue unde esset, ammirati sunt. Unus uidelicet ex eis, cui antea cognitus erat, eum esse, qui populum aquaria submersione pessum dare, loquebatur: nosque simili modo perdere uenerat. Quid est verbis morandum? non densior grando sata conterendo furit, quam armata lapidibus manus caput suum penitus conterendo saeuuit,⁴⁾ nec furori nimio ante pepercit, quam mitram uillosam, qua pro pilleo usus est, penitus dilacerabat. Circumfusus proprio undique cruore, immobilis docendo perstigit, donec limphata gens lapidandi uiribus defecrat, et martirem sanctum ultimum claudere sperabat diem. Weihtahc almus maioris triumphi gloriam sibi esse paratam agnoscens, regrediebatur memoriam defunctorum uigilias canendo caelebrans, orationes usque ad dicendas peruenit. Interdum eleuatis ad collum digitis stolam humeris applicauit. Bugussa uero subdiaconus suus retro respiciens, octo uiros post se prope-rantes contemplauit, quod mox pio presuli palam fecit. Ille molliter ridens ab inceptis non obticuit orationibus; subitoque in illum irruens ex illis unus, extensa dolatura capitali eum martisauit sententia. Corpus [vero] truncatum corruit in terram, spiritus autem polorum intravit gloriam. Asseclae uidelicet eius in fugam conuersi, proximae latibus se seruandi causa dedere siluae.

3. Trucidatores nefandi eleuato capite fixere illud in altum sudem; reliquum corpus amni prope fluenti inmersere, inuidentes coruscantem populo lucere lucernam. Interea quoque, dum hec agebantur, caput de sude oracula aeternae eructabat uitae. Ast ubi homines nefandi uelle suum in sanctum dei perfecere, notae urbis claustro sese intulere. Viatoris cuiusdam, ut fertur, gressus iuxta⁵⁾ semitam fluentis amnis, quo haec

kazi, řekl: „i nás podobně přišel pohubit.“ Nač mnoho slov? Hustěji padající krupobiti není osení, než kameni z rukou ozbrojených na hlavu jeho padalo; i neustali v přílišném vztek u dřive, až chlupatou mitru, jež za klobouk mu sloužila, roztrhali. Zbrocen odevšad krví vlastní nepohnutě stoje kázati neustal, až sběsilý lid u kamenování opustila sila a doufali, že svatý mučenik vypustil ducha. Ale vzněšený Vojtěch pozoruje, že větší vítězosláva mu jest připravena, ubiral se nazpět. Slavě památku zemřelých odzpěvováním hodinek až k odříkávání modliteb se dostal; zatím zdvi-hnul ruku ke krku šat přes ramena si stáhl. I obrátil se Bohuše, podjáhen jeho, a užřev osm mužů za sebou spěchat ihned nábožnému biskupu to oznámil. Ale tento libezně se usmál i nepřestal v započatých modlitbách. I vyřítiv se naň jeden z oněch napřaženou sekerou mučenika zabil. Zohavené tělo skleslo na zemi, duše pak vešla do slávy nebeské. Druhové jeho davše se na útěk v úkrytě nejbližšího lesa hledali spásu.

¹⁾ O poloze místa tohoto jakož i o nynějším jeho jmeně nelze nic určitého říci. Voigt míní, že místo, kde sv. Vojtěch smrti mučenické došel, leželo v Samlandě. — ²⁾ Schází v rukopise. — ³⁾ Script. r. Prus. previdearis.

¹⁾ Tamtéž: dei. — ²⁾ Taktéž. — ³⁾ Script. rerum Prus. vociveravit. — ⁴⁾ saeuuit. Bielowski.

contingebant, situs erat, qui caput fixum cernens de sude depositum sua abdidit in pera, Pulslaique ad ciuitatem Chnazonia uocitatem, concitato cucurrit tramite. Stansque coram principe rem sancti martiris omnem, sicut nouerat, ordinaliter exposuit, abstractoque de pera capite in medio manifestauit. Quidam procul dubio super impositi sceleris reatu ferreo compede per crura inretitus, qui sequenti mane decollandus erat, contemplato sancti martiris capite, catenam de cruribus dissilire gaudebat, qui per merita testis dei a proscripta liberatus est paena. Hoc primum perhibetur esse suum signum. Hanc insoliti uirtutem signi ammirantes, in quorum praesentia beati martiris passio peracta est, aduenere, ueroque testimonio, que uiator retulit, confirmauere. Pulslavo quoque tantae sanctitatis cupidus, pecunia sua uiatori data ipsum emit caput sanctum, ac missa magni thessauri pondere, nuntios suos cum discipulis sancti Adalberti ad redimendum reliquum corpus direxit. Mira res et inaudibilis: sex dies corpus alnum in flumine, cui inmerserant, requieuit; septimo autem die piscino more defluit ad ripam, ubi inveniebatur; tribus uidelicet diebus caput in sude fixum ab aquila, ne ab ullo uolucrum tangeretur, custoditum. Pulslauuo praefatus, dum a praeceuntibus sanctum cadauer uenire cognosceret, cum infinita se comitantum frequentia obuiam iens, condigno honore suam deportari fecit in urbem, ac in basilica, quam Misico, bonae uir memoriae, domino fabricauerat, reuerenter collocauit, ubi deo praestante assiduis uirtutum in dies floret signis.

s kůlu ji sňal a v uzliku svém ukryl; i pospišil do města Boleslavova jmenem Hnězdnem; předstoupiv pak před knížete celou událost svatého mučenika, jak byl se dověděl, od počátku do konce vyprávěl a vyňav z uzliku hlavu všem ji ukázal. Jakémus člověku, bez pochyby pro zločin železným poutem na nohou spoutanému, který budoucího rána měl být sfrat, když byl spatřil hlavu svatého mučenika, spadl řetěz s nohou; i zaradoval se uchráněn byv skrze zásluhu svědka božího usouzeného trestu. Ten byl prý první jeho zázrak. Divice se neobyčejnému zázraku tomuto přišli oni, před nimiž utrpení blahoslaveného mučenika se bylo událo, a pravdivým svědectvím potvrdili výpovědi pocestného. Boleslav pak zatouživ po takovéto svatosti sám od pocestného koupil svatou hlavu i vyslal s mnohými penězi posly své s učeniky svatého Vojtěcha, aby vykoupili ostatní tělo. Podivná a neslýchchaná to věc! Šest dní odpočívalo svaté tělo v řece, do níž je byli hodili, ale sedmého dne jako ryba připlulo ku břehu, kdež nalezeno jest; po tří dne pak hlava na kůlu nabodnutá, aby žádný pták se ji nedotekl, hlídána od orla. Nadzminěný Boleslav dověděv se od předeslaných poslů, že svaté tělo přichází, s nesčísným průvodem vstříce mu vyšel, i kázel se slušnou poetou přenesti je do svého města a slavně pochovati v chráme od Měška, muže dobré paměti, zbudovaném, kdež řízením božím hojnými zázraky neustále zkvitá.

II. JANA KANAPARIA ŽIVOT SV. VOJTEČHA.

Přeložil Josef Truhlář.

Incipit vita et passio s. Adalberti martiris Christi.

1. Est locus in partibus Germaniae, dives opibus, praepotens armis ferocibusque viris, quem incolae Sclavoniam¹⁾ cognomine²⁾ dicunt. Huius maxima pars infidelitatis errore praeventa, creaturam pro creatore, lignum vel lapidem pro deo colunt; plerique vero nomine tenus³⁾ christiani, ritu⁴⁾ gentilium vivunt; quibus causa periculi fit res salutis. Nonnulli tamen ex eadem gente et bene credunt et pro spe futurae mercedis bona opera agunt. Igitur in illis⁵⁾ finibus, ubi⁶⁾ christianitatis religio pulcherrima floruit, erat vir Zlaunic⁷⁾ nomine, potens in honore et divitiis, amore iustitiae ac operibus misericordiae perrarus⁸⁾ civis; vir magnus inter cunctos⁹⁾ eius terrae habitatores, auro et argento locupletissimus, inter delicias fidus custos divinae legis, ambulans¹⁰⁾ sollicite iuxta precepta sacerdotum, carus toto¹¹⁾ pupulo, sed proprie¹²⁾ amicus pauperum. Hic accepit uxorem dignam generis sui, et ipsam¹³⁾ honestis moribus plenam; quae audiendo¹⁴⁾ verba vitae plus situit, et¹⁵⁾ eadem operando famem non explevit; nec delectabatur matronarum pompis, nec¹⁶⁾ auro lapidibusque preciosis, pro minimo ducens, quae stulti maxima putant. Sancta¹⁷⁾ erat moribus, sancta sermonibus, fortis ut dicunt¹⁸⁾ in iejunio, familiaris deo in oratione; mater lugenti pupillo, peregrino¹⁹⁾ et viduae gratissima soror. Pro his ergo et his similibus,²⁰⁾ quas ambo

Počíná se život a utrpení sv. Vojtěcha mučeníka Kristova.

1. Jest jistý kraj v končinách Germanie, mající všechno hojnost, velmi mocný zbraněmi a udatnými muži, jež obyvatelé nazývají Slavonii. Převěliká část obyvatel této krajiny v bludech nevěry vězí na místě stvořitele stvoření, na místě boha dřevo neb kámen ctí; mnozí jsou sice dle jmena křesťané, ale žijí podle obyčeju pohanských; i stává se jim věc spasení přičinou nebezpečí. Někteří konečně z onoho národa jsou pravověrní a nadějice se odplaty budoucí konají skutky dobré. Tedy v oné končině, kde náboženství křesťanské nejrozkošnější květlo, byl muž jmenem Slavník, mocný důstojnosti a statky, láskou k spravedlnosti a skutky milosrdnými převzácný občan; muž znamenitý mezi všemi obyvateli oné země, zlatem a stříbrem oplývající, při všech rozkošech věrný strážec zákona božího, který kráčeje úzkostlivě podle přikázání kněží všemu lidu milým, zvláště ale chudým přítelkem byl. Tento pojat manželku důstojnou rodu svého a hojně ozdobenou pocestnými mravy, která poslouchajíc slova života žizněla více, a vykonávajíc je hladu nezaháněla; která nenalezala zálibení v nádheře ženské, ani ve zlatě a drahém kamení, nevážic si toho, co blázni za nejvyšší mají. Svatá byla mravy svými, svatá i v řezech, udatná, jak se praví, v postech, důvěrná k bohu v modlitbě; matka truchlivému sirotku, pocestnému a vdově nejpřívětivější sestra. Pro tyto tedy a po-

¹⁾ boemiam 3a, b. bohemiam 3c a 3cc. Slavoniam 2a. — ²⁾ cuius maior pars adhuc infidelitatis tenebris occupata lignum vel lapidem seu aliam creaturam pro deo colunt 4a, 4b. — ³⁾ tenti 1. — ⁴⁾ ritu dodáno tamen 3cc. — ⁵⁾ in sclauoniae f. 4 b; ex illis fin. 3cc. — ⁶⁾ ubi vere ch. 3cc. — ⁷⁾ zlaunik 2. slawnýk 2a. slawník 3c. zlaunicus 3a, 5. slauonicus 4a, 4b. eratque vir Slaunich 3cc. — ⁸⁾ praeclarus 4a. p. c. schází 4b. — ⁹⁾ schází 3. — ¹⁰⁾ obediens ministris ecclesiae 4a, 4b. — ¹¹⁾ toti 1, 2, 2a, 3cc. omni 4a, 4b. — ¹²⁾ proprie nemá 3cc. — ¹³⁾ et ipsam nemá 3cc. — ¹⁴⁾ audiendo až explevit schází v 4b. — ¹⁵⁾ sicut 1. sitiit et 4a. eademque 3cc. — ¹⁶⁾ nec lapidibus preciosis auroque omnia 3cc. — ¹⁷⁾ ornata 3cc. — ¹⁸⁾ ut dic. nemá 3cc. — ¹⁹⁾ per. dodáno pia susceptrix 3cc. peregrine 2a. — ²⁰⁾ Misto et h. s. má et famosis 3cc.

egerant,¹⁾ virtutibus honoraverunt eos nobiles et divites et coluerunt maxime pauperum turba.²⁾

2. Itaque cum³⁾ de tam prae nobili coniugio sancta proles merito foret⁴⁾ nascitura, inter magnanimos iuvenes, quos procreaverant, natus est illis puer speciosior cunctis; cui post in sacri baptismatis lavacro⁵⁾ datum est nomen Woytech.⁶⁾ Iste quantus esset facturus, cum ignoratum fuerit, parentes⁷⁾ pepercerunt formae eius, et prae nimia pulchritudine, quam habuit, destinaverunt eum seculo. Quicquid autem⁸⁾ pius⁹⁾ error, verum¹⁰⁾ mala venia, parentum in hoc deliquid, mox culpae proditor coelestis irae gladius correxit. Cerneret namque infantuli corpusculum¹¹⁾ subita magnitudine excrevisse, et prae nimia inflatione ventrem toto corpore maiorem; sic in horas maiore¹²⁾ dolore addito periculum mortis imminere coepit. Turbantur parentes; decurrunt ubertim lacrimae patris, et curvis unguibus lacerat ora pallida nutrix; stant¹³⁾ moesti fratres; saevit dolor inter¹⁴⁾ viscera matris, nec vox nec animus nec color¹⁵⁾ certa sede manent. Tandem sub ipsa morte confiunt ad pium et misericordem dominum, et quae pro hominum necessitate plus omnibus sanctis succurrere solet, matrem domini appellant.¹⁶⁾ Inde¹⁷⁾ veniunt ad templum cum magna humilitate ac deiectione¹⁸⁾ cordis; ponentesque puerum supra altare sancte Mariae, votum placabile voverunt eum¹⁹⁾ domino. His ita actis,²⁰⁾ aversa est indignatio dei, et extenuato ventre puer pristinae redditur pulchritudini.

3. Parentes vero,²¹⁾ qui causa huius mali erant, poenitentia ducti glorificaverunt dominum, qui pro melioratione hominum irae sua flagella disponere novit. Puer autem²²⁾ proficiens aetate et sapientia, ubi²³⁾ tempus erat, christianis inbuitur litteris; nec egressus est domum patris, donec memoriter didicit psalterium. Proinde²⁴⁾ pro descendis²⁵⁾ liberalibus²⁶⁾ studiis misit eum pater²⁷⁾ ad archiepiscopum Adalbertum,²⁸⁾ qui ab eo, quod

dobně enost, jež oba osvědčovali, vážili si jich urozeni a bohati, největší pak poetu vzdávali jim chudi.

2. Jelikož tedy z tak vzácného manželství svatý potomek naroditi se měl, mezi veldušními jinochy jimi zplozenými narodil se jim chlapec krásnější všech, jemuž potom na křtu svatém dán jest jmeno Vojtěch. Nevědouce, jak velký někdy bude, přihlíželi rodičové ku kráse a pro přílišnou spanilost jeho ustanovili jej k stavu světskému. V čem však zbožná chyba (ale zlé odpuštění) rodičů pobloudila, to brzy napravil zrádee viny, meč hněvu nebeského. Neboť viděti bylo, kterak malé tělo nemluvněte náhle rostlo a přílišným vzedmutím břicha větší než celé tělo se stávalo. I přibývalo bolesti každou hodinou a nebezpečí smrti počalo hroziti. Poděšeni jsou rodičové; hojně slzy tekou z očí otcových a křivými nehty rozedřeno jest bledé lice chůvy; kolem smutni stojí bratři; bolest víří v utrobách matčiných, přecházi hlas a dech a barva. Konečně, když již smrt jest na blízku, utikají se k dobrotvitému a milosrdnému pánu a vzývají tu, která v potřebách lidských více než všichni svati pomahává, rodičku boži. Potom jdou do chrámu s velkou pokorou a skroušenosti srdece a kladou chlapecka na oltář svaté Marie zaslibujice jej pánu na usmíření. Tímto skutkem odvrácen jest hněv boží, i opadlo bříško chlapci a navrátila se bývalá spanilost.

3. Rodičové pak, kteří zlo toto zavinili, litostivě velebili pána, jenž k polepšení lidi metlou hněvu svého se dotéká. Chlapec pak prospívaje věkem a moudrostí, když náležitý čas přišel, vzděláván jest v učení křesťanském; i nevyšel prvé z domu otcovského, až uměl žaltář z paměti. Potom poslal jej otec na učení svobodných umění k arcibiskupu Adalbertovi, který toho, čemu slovy učil, také skutky držel. Týž byl představeným

¹⁾ habuerant. — ²⁾ turbæ 3, 3cc, 4a, 4b. — ³⁾ dum 2a. — ⁴⁾ fuerat 2a. — ⁵⁾ lauaro 1. — ⁶⁾ woytech na vyškrábaném místě 1. woythec 2. uuentius 4a a ruk. sv. Cecilia. uicentius 4b. woithec 5. woythiech 3c. woichech 3cc, k čemuž v obou posledních rukopisech dodáno, quod nomen sonat consolatio exercitus. — ⁷⁾ eius par. 2a. — ⁸⁾ ergo 2a. — ⁹⁾ non solum 5. — ¹⁰⁾ uel 3a. — ¹¹⁾ nemá 3cc. — ¹²⁾ sicque in h. maiori 3cc. — ¹³⁾ flent 4b. — ¹⁴⁾ intra 3cc. — ¹⁵⁾ calor 2a. — ¹⁶⁾ interpellant 2a. — ¹⁷⁾ unde 2a. — ¹⁸⁾ et devotione 2a. delectatione 3cc. — ¹⁹⁾ pro eo 3cc. — ²⁰⁾ factis 3a. peractis 4a, 4b. his itaque peractis 2c. h. itaque a. 3cc. — ²¹⁾ parentes vero eius 2a. — ²²⁾ Nadepsáno Adelbertus 1. — ²³⁾ ut 3cc. — ²⁴⁾ deinde 3cc. — ²⁵⁾ addiscendis 3cc. — ²⁶⁾ liberalibus 1. — ²⁷⁾ pater eius 3cc. — ²⁸⁾ ad Adalbertum episcopum 2a.

verbis docuit,¹⁾ moribus et vita nusquam recessit. Praeerat autem idem sacrae urbi, quae latine virginum civitas,²⁾ graece Parthenopolis vocatur; urbs quondam³⁾ nota populis, et una ex magnis urbibus, dum primus Otto sceptra regalia rexit; nunc autem pro peccatis⁴⁾ semiruta domus et malefida statio nautis. Ipso tempore erat⁵⁾ magister scolarum Octricus⁶⁾ quidam philosophus, sub quo turba iuvenum et librorum⁷⁾ copia multa, nimis crescente studio, floruerunt. Ergo archiepiscopus ille puerum cum magna caritate suscipiens, dat sibi confirmationem sacrosancti crismatis, et suo nomine⁸⁾ Adalbertum appellans tradidit scolis. Aderat sibi⁹⁾ discenti¹⁰⁾ spiritus semper¹¹⁾ individuus¹²⁾ comes, et cucurrit¹³⁾ divate vena ingenium, ratio¹⁴⁾ et sensus.

4. Toto autem tempore scolaris studii¹⁵⁾ non emulatus fuerat¹⁶⁾ facientes iniquitatem, nec¹⁷⁾ stetit in consilio eorum, quibus erant¹⁸⁾ inutilis¹⁹⁾ actus et puerilia negocia; sed mox ubi longius aliquid²⁰⁾ positus magister ei locum praebuit, occultis itineribus ad sanctorum martyrum domicilia confudit. Ibi²¹⁾ secundum mensuram temporis orationum vota persolvens, rursum ante occursum magistri loco suo resedit. Noctibus quoque, ut opus suum bonum ab humani laudibus occultaret, circuit pauperes, debiles et caecos, quibus secundum modum miseriarum amica solamina praestat. Verum ne a bonae operationis studio cessaret, pater et eius optima mater omnia²²⁾ sufficienter dederunt. Quin et magistro suo aurum et argentum et²³⁾ quaecumque²⁴⁾ oculis²⁵⁾ hominum dignissima erant offerentes, karo filio²⁶⁾ doctrinam magno precio emerunt. Ille vero indefesso cursu ad omne virtutum exercitium semet ipsum²⁷⁾ semper extendens, inter suos collegas pulcherrimus²⁸⁾ processit. Recessu magistri, quando caeteri²⁹⁾ inanibus ludis et ioco labore

¹⁾ docuit et 3cc. — ²⁾ Děvín, Magdeburk. — ³⁾ urbs ipsa condam 2a. — ⁴⁾ Spisovatel dotýká se tu Gisillaria biskupa Merseburského, který napadl arcibiskupství Děvinské. Pertz III, 694. — ⁵⁾ erat ibi 4a, 4b. — ⁶⁾ Ohtricus 3a, 3c. Ottricus 2a clericus 4a, stericus 4b. — ⁷⁾ liberorum 3a. — ⁸⁾ et suo eum nomine 2a. — ⁹⁾ nemá 3cc. — ¹⁰⁾ discendi 3cc. — ¹¹⁾ nemá 3cc. — ¹²⁾ inuiduus 4a. — ¹³⁾ currit 4a. currenti 2, 3a, 3c, 3cc. — ¹⁴⁾ oratio 2, 2a, 3c, 3cc. — ¹⁵⁾ studii 3cc. — ¹⁶⁾ non est emul. 2a. — ¹⁷⁾ neque. — ¹⁸⁾ erat 4a. — ¹⁹⁾ inutiles 2, 2a, 3a, 3c, 3cc, 4b. — ²⁰⁾ aliquid erat positus 2a. aliquo 3a, 4a, 4b, 5. aliquantulum 3c. — ²¹⁾ ubi 3a, 3c, ibique 4b. — ²²⁾ omnia ei s. 2. — ²³⁾ nemá 2, 4a. — ²⁴⁾ quaeque 1, 2, quoque 4a, 5. nemá 4b. — ²⁵⁾ Misto Quin — oculus čte se v 3cc: cum eciam aurum et argentum magistro suo et que oculis. — ²⁶⁾ kari filii 2, 2a, 3a, 3c, 3cc, 4a, 4b, 5. — ²⁷⁾ se ipsum 2a. — ²⁸⁾ pulcherrime 3cc. — ²⁹⁾ ceteris 3cc.

legendi¹⁾ sibi minuerunt²⁾ ille vero,³⁾ Davitici nec-taris mella⁴⁾ degustans, spiritali risu se solatur.⁵⁾ Quando illi prandentes in angulis scolae⁶⁾ dulcia ob-sonia magistro furantur, ille furtivas orationes domi-nae suaes⁷⁾ mittens, angelicam dampnem sibi mercatur.

5. Videamus nunc inter alias virtutes, quas⁸⁾ habuit, sanctae simplicitatis quam ditissimus erat. Quadam die dum iret de scolis,⁹⁾ unus, qui erat socius itineris, praetereuntem puellam humo pro-stravit, et causa ludi eum desuper proiecit. Con-currunt scolares,¹⁰⁾ et quidnam foret acturus,¹¹⁾ cum ingenti chachinno exspectant. Ille¹²⁾ vero quia vestitam virginem tetigit, o bona stultitia!¹³⁾ iam se nupsisse verissime¹⁴⁾ credidit. Inde eri-gens se¹⁵⁾ de inuisa¹⁶⁾ virgine, dedit se bene simplex puer in amarissimas lamentationes,¹⁷⁾ atque continuo imbre oculos humectans: heu me! nupseram,¹⁸⁾ inquit, et criminis machinatorem digito monstrans¹⁹⁾: hic me nubere fecit! Haec et his²⁰⁾ similia deo plenus infantulus²¹⁾ iam tunc agendo, multorum oculos in se defixit, mirantium eius acta ac²²⁾ dicentium: Benedicens benedixit hunc²³⁾ puerum deus, qui infra limina puericiae²⁴⁾ adhuc positus, ad optima quaeque sic arduus surgit. O ter quaterque beatus, si²⁵⁾ haec humanitatis studia tota devotione adimpleverit,²⁶⁾ et arrepti operis cursum congruo exitu terminaverit!²⁷⁾ Quibus vero cognitus erat pater et eius mirifica mater: non est mirum, aiunt, si tantus est de tantis parentibus ortus. Patris iustitia floret in eo, et maternae pietatis imago in purpureo²⁸⁾ pectore vernat. Quot annis studuit,²⁹⁾ incertum est; sed³⁰⁾ quia saecularis³¹⁾ philosophiae sat scientissimus³²⁾ erat, novimus omnes. Quem do-minus, credo, ad hoc humanae philosophiae stu-dere voluit, ut post divinae sapientiae montes faciliore³³⁾ gressu scandere posset; aut pocius saeculi amara parvulus potare debuit,³⁴⁾ ut post vir factus dei dulcia avidiore³⁵⁾ animo hauriret.

¹⁾ studendi. — ²⁾ minuerunt 3cc. — ³⁾ nemá 2, 3cc, 5. — ⁴⁾ mollia 3cc. — ⁵⁾ solabatur 2a. — ⁶⁾ scolis 2a. scolarum 3cc. — ⁷⁾ domino suo corr. 1. matri domini sui 4b. Zde se rozumí p. Maria, již byl od rodičů sv. Vojtěch obětován. — ⁸⁾ qua 3cc. — ⁹⁾ dum iter faceret de sc. 2a. — ¹⁰⁾ concurerunt omnes scolares 2a. — ¹¹⁾ facturus 3cc. — ¹²⁾ Ille — credit nemá 2a. — ¹³⁾ o b. st. nemá 4a. ob impulsu stulti 4b. — ¹⁴⁾ nemá 2, 3cc. — ¹⁵⁾ nemá 1. — ¹⁶⁾ nemá 3cc. — ¹⁷⁾ humectare. — ¹⁸⁾ miserum 2a, 3c. — ¹⁹⁾ demonstrans. — ²⁰⁾ nemá 3cc. — ²¹⁾ nemá 3cc. — ²²⁾ et 2a. — ²³⁾ defixit — hunc nemá 4a. — ²⁴⁾ puer. sue 2a. — ²⁵⁾ sed 3cc. — ²⁶⁾ adimplevit 3cc. — ²⁷⁾ ter-minavit 3cc. — ²⁸⁾ puereo 3cc. — ²⁹⁾ studuerit 3cc. — ³⁰⁾ sed quia — voluit, ut nemá 2a. — ³¹⁾ seculari. — ³²⁾ scientissimus — philosophiae nemá 2. — ³³⁾ faciliori 2a, 3cc. — ³⁴⁾ potuit. — ³⁵⁾ avidiori 2a. dulciora avidiori praecepta animo 3cc.

vyhledával. Když oni mlsky učiteli ukrazené v kou-tech školy pojídávali, on vysýlaje kradmo modlitby k paní své andělské potravy docházel.

5. Vizmež nyní mezi jinými cnostmi jeho svatou prostotu, již přehojně do sebe měl. Jednoho dne když ze školy se ubíral, jeden spolužák, jenž s ním šel, okolo jdoucí dívku na zem povalil a žer-tem jeho na ni. I sběhl se žáci a, co as počne, s náramným chechtotem očekávali. On ale, poně-vadž panny se dotekl třeba oblečené — jak cnostná to pošetilos! — již opravdu se domníval, že se oženil. I zdvihnuv se z nenáviděné panny hoch velmi pošetilý do nejtrpěho naříkání se dal a hojně prolévaje slzy: „běda mi, oženil jsem se,“ pravil a na strůjce zločinu prstem ukazoval řka: „tentu mně to udělal.“ Takto a podobně bohatplný hošák již tenkrát jednaje zraky mnohých k sobě potáhl divicích se skutkům jeho a řkoucích: „tohoto hocha požehnal bůh, že již na prahu chlapectví ke všemu dobrému tak srdnatě se zdvihá. O trikrát a čtyry-krát blahoslavený, oddá-li se témtě snahám pravé lidskosti docela a nkončí-li rovným způsobem začaté dilo.“ Kteří pak znali otce a obdivu hodnou matku, říkávali: „ký div, mají-li takoví rodičové takového syna. Spravedlnost otcova kvete v něm a obraz nábožnosti matčiny pučí v purpurovém srdeci jeho.“ Po kolik let byl na učení, není známo; ale že světských vědomostí měl nazbyt, poznali jsme všechni. I myslím, že mu bůh tolík učenosti světské nabýti dal, aby později vrcholků moudrosti božské snadnějším krokem dostoupiti mohl; aneb spíše musel co hoch trpkosti světské vypiti, aby později došed věku mužského po sladkostech božích tím horoucněji zatoužil.

6. Post haec magister scolarum,¹⁾ impera-toris servicio ascriptus, accessit in regiam cur-tem.²⁾ At archimandrita Adalbertus³⁾ debitum naturae persolvens, ex hoc pelago ad littora sempiternae beatitudinis transvolarat.⁴⁾ Alumnus autem ille patriam carosque propinquos revi-sens, sub sacrae⁵⁾ civitatis Pragae episcopo⁶⁾ arma christiana miliciae⁷⁾ militaturus⁸⁾ assum-psit. Nec multo post coepit languor pessimus eun-dem episcopum, et detestabili fine clausura vitam venit ei ultima dies. Nam in extremo anhelitu, cum tamen adhuc magna pars animae superstes foret, astantibus, quorum ille⁹⁾ adolescens¹⁰⁾ unus erat, hanc fabellam¹¹⁾ aegra¹²⁾ voce re-tulit: ei¹³⁾ mihi! qualis eram et quantum di-versus¹⁴⁾ ab illo, qualem me¹⁵⁾ nunc¹⁶⁾ esse vellem!¹⁷⁾ Ei¹⁸⁾ me miserum! perdidi dies meos; iam poenitentiae fructus nusquam!¹⁹⁾ Perii!²⁰⁾ Ubi nunc honor meus et inanes divitiae? O caro putribilis et²¹⁾ esca vermium, ubi nunc gloria et²²⁾ pulchritudo²³⁾ vanitatis tuae? Decepisti me, decepisti, fallax seculum, promittens mihi annosam aetatem, et ecce! insperatae mortis gladio ut male²⁴⁾ interemisti animam meam! Sed meum scelus utcumque veniale²⁵⁾ tamen²⁶⁾ erga pium dominum²⁷⁾ foret, nisi²⁸⁾ quod commendatae plebis scelera ad cumulum misericiarum ac-cidunt.²⁹⁾ Voluptates enim³⁰⁾ et desideria eis pro lege erant; nec prohibui furentem, nec prohibere potui sponte³¹⁾ pereuntem populum, qui adhuc hodie nil sciunt vel³²⁾ faciunt, extra quod³³⁾ digitus³⁴⁾ satanae in eorum cordibus scripsit. Ve mihi, quia³⁵⁾ silui!³⁶⁾ Hoc est, quod dolet, et dolebit in aevum. Nam ecce! dirae mortis victima in infernum recta via proficiscar,³⁷⁾ ubi vermes mei non morientur,³⁸⁾ et ignis meus ardebit³⁹⁾ in aeternum, et ultra! Sic ait, et citius dicto⁴⁰⁾ in obdormivit; factusque est planetus magnus super

¹⁾ s. Astericus imp. Othonis secundi servitio 4b. — ²⁾ ad reg. curiam 3cc. — ³⁾ Albertus 2a. Magdeburgensis Adalbertus 4b. — ⁴⁾ transvolavit 3cc. — ⁵⁾ sacro 3cc. — ⁶⁾ ep. primo nomine 3cc. ep. primo nomine Tetharato arma 3c. — ⁷⁾ arma christ. miliciae nemá 3cc. — ⁸⁾ ministraturus 2a. — ⁹⁾ coram illo 3cc. — ¹⁰⁾ adul. donnus Adal-bertus unus 4b. — ¹¹⁾ locutionem 4a. hunc sermonem 4b. — ¹²⁾ mesta 2. — ¹³⁾ Ei — vellem nemá 4a. heu 2a, 3cc. — ¹⁴⁾ nemá 1. mutatus 3a, dissimilis 5. — ¹⁵⁾ nemá 3cc. — ¹⁶⁾ nemá 2a. — ¹⁷⁾ velim 2a. — ¹⁸⁾ heu 3cc. 2a. — ¹⁹⁾ nullus est 2, 2a. — ²⁰⁾ Peribit 1. — ²¹⁾ o 2a. — ²²⁾ gloria et nemá 3cc. — ²³⁾ et pulchr. nemá 2a — ²⁴⁾ ut male nemá 3cc. — ²⁵⁾ utrumque, veniale 3cc. — ²⁶⁾ nemá 2, 5. — ²⁷⁾ deum 2, 5. — ²⁸⁾ nemá 1, 2a. Misto nisi quod má 3cc ubi. — ²⁹⁾ accedant 2. accederent 2a, 3c. accedissent 5. — ³⁰⁾ etnina 2a. nemá 3cc. — ³¹⁾ nemá 1. sp. pereun-3cc. — ³²⁾ nil 2a. — ³³⁾ extra id, quod 2a. — ³⁴⁾ dictatus 4a. — ³⁵⁾ quod 3cc. — ³⁶⁾ tacui 2a. — ³⁷⁾ proficiscor 3cc. — ³⁸⁾ moriuntur. — ³⁹⁾ dodáno usque. — ⁴⁰⁾ nemá 1. 3a.

eum. Timuerunt autem ¹⁾ timore magno, sed ²⁾ prae omnibus adolescens Adalbertus,³⁾ qui his diebus deliciosus miles erat. Nocte eadem ⁴⁾ sacco induitus cilicino et caput cano⁵⁾ cinere respurgens, ⁶⁾ singulas circuit aecclias; pauperibus quoque, ⁷⁾ quae habuit, large dispergens, se ⁸⁾ et causam ⁹⁾ suam precibus domino commendavit. Ipsi autem episcopatus honorem ¹⁰⁾ iam tunc aliqui tacitis reppromissionibus,¹¹⁾ nonnulli publico sermone promiserunt.

7. Post mortem vero episcopi non longe ab urbe Praga factus est conventus desolatae plebis una cum principe illius terrae; et fit diligens inquisitio, quem pro illo ponerent. Responderunt autem omnes uno ore: et quis alias,¹²⁾ nisi indigena noster Adalbertus, cuius¹³⁾ actus, nobilitas, diviciae ac vita cum honore concordant?¹⁴⁾ Hic quo ipse gradiatur, optime novit; hic etiam ducatum animarum prudenter amministrat.¹⁵⁾ Eodem die dominico, quando haec electio facta est, quidam validissimo demone raptus¹⁶⁾ fertur in aecclias,¹⁷⁾ ubi sedes episcopal is est; et coepit palam confiteri mala¹⁸⁾ sua, quorum sibi conscientia erat. Tunc convenerunt¹⁹⁾ ministri dominicalis mensae, orantes pro eo et sacris verbis inimicum persequentes. Exclamavit autem per os illius inpurissimus daemon dicens: quid mihi ac²⁰⁾ vobis? Venistis detrudere²¹⁾ me de hoc habitaculo meo!²²⁾ Quid²³⁾ prodest iactare vos inania verba? Ego illum, qui sessurus est in ista sede, valde timeo; ubicumque²⁴⁾ eum video vel audio, non ausus sum stare. Et continuo²⁵⁾ spumans demon murmura et horrisona²⁶⁾ verba ingeminat; et diris²⁷⁾ dentibus diu infrendens, ad ultimum exivit homine sano.²⁸⁾ Die postero²⁹⁾ ante ortum solis venit nuncius dicens, quia heri dominus Adalbertus consensu³⁰⁾ publico³¹⁾ electus est in episcopum. Concurrunt populus cum clero, glorificantes et gratias agentes domino,³²⁾ quia volens nolensque³³⁾ nequam spiritus confessus est³⁴⁾ electionem illius.

chudým věc svou v modlitbách poroučel pánu. Jemu ale důstojenství biskupské již tenkrát někteří mlčky, někteří veřejně slibovali.

7. Po smrti pak biskupově nedaleko města Prahy sešel se opuštěný lid zároveň s knižetem oné země, i rozvažovali bedlivě, koho by na místo onoho posadili. Všichni pak odpověděli jednohlasně: „I kohož jiného, nežli rodáka našeho Vojtěcha, jehož skutky, urozenost, bohatství a život s důstojenstvím tímto se shodují? Tenf dobré ví, kam sám kráčeti má; ten také moudrým vůdcem duši našich bude.“ V tutéž neděli, když volba tato se děla, jistý člověk zlým duchem hrozně posedlý vběhl do chrámu, v němž jest křeslo biskupovo; i jal se veřejně vyznávat hřichy, jichž byl vědom. Tu sešli se sluňové stolu páně modlice se za něho a svatými slovy na nepřitele dotirajice. Zvolal pak ústy jeho přenečistý duch řka: „Přišli jste mne vypudit z tohoto obydli mého; co platna vám lichá slova? Onoho, jenž zasedne na křesle tamtom, já se velmi bojím; jeho kdekoli užím neb uslyším, netroufám si zůstat.“ I pěnila se stále ústa poseďlého a zlý duch silněji vypouštěl skřeky a hrozná slova; a skřípaje dlouho vztekle zuby konečně vyšel, člověk pak byl zdrav. Druhého dne před východem slunce přišel posel zvěstujici: že včera Vojtěch souhlasem obecným vyvolen jest za biskupa. I sběhli se lidé a kněží chválu a díky vzdávajice bohu, jelikož chtě nechtě zlý duch k volbě onoho se přiznal.

¹⁾ a. omnes 3c. 3cc. 4a, 4b. — ²⁾ et 3cc. — ³⁾ adul. donnus Ad. 4b. — ⁴⁾ eadem praedictus donnus Adalbertus 4b a ták èastěji. — ⁵⁾ nemá 3cc. — ⁶⁾ aspergens 2a. spergens 3cc. — ⁷⁾ nemá 3cc. — ⁸⁾ et se 2a. — ⁹⁾ causamque 3cc. — ¹⁰⁾ Ipsi a. pro e. honore 3cc. — ¹¹⁾ promissionibus 3cc. — ¹²⁾ alter 3cc. — ¹³⁾ cui 2a. — ¹⁴⁾ concordantur 3cc. — ¹⁵⁾ aminstret 3cc. — ¹⁶⁾ arreptus 2a. 3cc. — ¹⁷⁾ ecclesiam 3a, 3c, 3cc, 4b, 5. — ¹⁸⁾ peccata 2, 2a. — ¹⁹⁾ venerunt 3cc. — ²⁰⁾ et 2a. — ²¹⁾ detrahere 2a destruere 3cc. — ²²⁾ nemá 3cc. — ²³⁾ sed quid 3cc. — ²⁴⁾ ub. enim 3cc. — ²⁵⁾ continue 2a. — ²⁶⁾ horridissima 2a. 3cc má místo mur. e. h. ver. visiora murmurans verba. — ²⁷⁾ duris 2a. — ²⁸⁾ h. sano relicto 2a. — ²⁹⁾ postera 3cc. — ³⁰⁾ concessu měl původně 1. — ³¹⁾ populi 3cc. — ³²⁾ deo 2a, 3cc. — ³³⁾ nemá 3cc. — ³⁴⁾ dodáno per.

8. Rediens interea de Sarracino¹⁾ bello, adiit Veronam²⁾ imperatorius³⁾ apex, scilicet Otto secundus, cui fuit manus in praelio fortis, in parvo corpore maxima virtus; augustus melior bono patre, et ut fama meminit, per omnia cesar christianissimus. Idem tunc victor et victus pro recolligendo milite huc venerat, volens ultum ire damna Victoriae, sed nesciens, quia⁴⁾ mors eum proxima⁵⁾ pulsat. Ad hunc ergo Sclavonica⁶⁾ manus perrexit, ferens legationem de parte⁷⁾ ducis, et obtulit electum episcopum, rogans eius manu popularem confirmari electionem. Non minus imperator eorum dignae peticioni adquiescens, dat ei pastorealem virgam; et, cuius suffraganeus erat, Mogontino⁸⁾ archipraesuli in episcopum direxit consecrandum. Consecratus ille festo amicorum domini nostri Jesu Christi, Petri et Pauli, multo comitatu equitat in dulcem⁹⁾ patriam. Equus autem, cuius tergo insederat, non more frementium¹⁰⁾ equorum nec properis¹¹⁾ cursibus gradiebatur, neque auro et argento portat fulgentia frena; sed in rusticum morem torta canape¹²⁾ ora strictus, incessit ad arbitrium sedentis. Ventum est ad sanctam civitatem¹³⁾ Pragam, ubi dux paeclius¹⁴⁾ Wencelaus¹⁵⁾ quondam regnum tenuit ac in dei servitio vivere suum egregie perduxit; postea vero sub impii fratris ferro nobile martyrium consummans,¹⁶⁾ manifestis inditiis ac ingentibus usque hodie miraculis sua merita probat.¹⁷⁾ Ibi tum¹⁸⁾ novus ille pontifex vincula pedum solvens, nudo pede intrat urbem, hinc humili et contrito corde orationis iura persolvens, magno gaudio civium¹⁹⁾ episcopalem cathedram obsedit.

9. Erat autem cunctis diebus pontificatus episcopii²⁰⁾ sui pie ac fideliter serviens domino,²¹⁾ sed²²⁾ multo tempore²³⁾ ac²⁴⁾ in proficuo²⁵⁾ labore²⁶⁾ christianitatis normam exercens in populo. Res aecclasticas sub aqua divisione distribuit in quatuor partes; primam partem pro

¹⁾ sarraceno 2, 2a, 3a, 3c, 3cc, saracenico 4a, 4b. — ²⁾ Romam 2a. Glossa: id est bunna 1. — ³⁾ imperatoris 3cc. — ⁴⁾ quod 3cc. — ⁵⁾ propinquia. — ⁶⁾ bohemica 3c. slauonica bohemorum cleri et populi manus 4b. — ⁷⁾ p. Boleslai ducus 4b. — ⁸⁾ Magintino 2a. Maguntino 3cc. — ⁹⁾ sutem 2a. — ¹⁰⁾ frequentium 3cc. — ¹¹⁾ prosperis 4a. 3cc. per properis 4b. — ¹²⁾ canabe 3a, 4b. cannabe 3c. canapa ruk. sv. Caecilie tota cambeora 3cc. — ¹³⁾ ecclesiam 2a. — ¹⁴⁾ paeclius 2, paeclivis 3a, paeclarus 2a, 4b. praedictus 3c. — ¹⁵⁾ wencelaus 1, wenceslaus 3a. uentisclau 4a. wenceslaus 4b. — ¹⁶⁾ consumens 3a. — ¹⁷⁾ probantur 3cc. — ¹⁸⁾ cum 2a. 3c, 4a. tunc 4b. dum 2. nemá 1. — ¹⁹⁾ nemá 2a. — ²⁰⁾ temporis 3cc. — ²¹⁾ deo 3cc. — ²²⁾ ac 4b. — ²³⁾ nemá 2, 2a, 3a, 3c, 4a, 4b. — ²⁴⁾ et 4b. — ²⁵⁾ proficuo 4b. — ²⁶⁾ Misto temp... labore má 3cc ac in proficuo sed multo labore.

necessariis vel¹⁾ ornatibus aeccliae; secundam²⁾ canonicorum³⁾ commoditatibus asscrysit; terciam vero⁴⁾ in agmina pauperum proflua miseratione expendens, ultimae⁵⁾ partis summulam pro suis usibus servat. Praeterea omni die festo plurimos⁶⁾ pauperes elimosinarios⁷⁾ ad misericordiae opera vocat, quae eis necessaria erant, affluente copia ministrans. Item cotidianis diebus ter quaternos⁸⁾ habere solitus erat, quos in apostolici nominis honorem dape et potu saciat.⁹⁾ Raro autem extra festum aliquod¹⁰⁾ vidi eum meridianus sol manducantem, et numquam media nox somno¹¹⁾ indulgentem. Stat lectus paleis¹²⁾ plumis et ostro rigidus,¹³⁾ die oculos hominum pascens; nocte vero aut habuit fratrem Gaudentium aut caecum natum,¹⁴⁾ extra quos suo¹⁵⁾ cubili amicissima familiaritate iunctos, et se tertium, nemo quartus recubuit in una domo. Ipsi vero nuda humus, vel lene¹⁶⁾ cilitum, et lapis pro capitibus sustentaculo,¹⁷⁾ somnum dabant. Numquam saturo ventre ivit¹⁸⁾ dormitum, et nondum¹⁹⁾ expleto sopore, surgit ad solitae orationis convivia.²⁰⁾ Corpus vero et corporis incentiva²¹⁾ acerrimis attriverat ieuniis, nec²²⁾ ulli umquam voluptati animum dare volebat. Parva quies oculis et nulla venia est defectis²³⁾ pedibus.

10. Lustraverat enim carcerem²⁴⁾ et²⁵⁾ carcere positos, quorum longa series et infinitum agmen erat. Nulli plus nota propria domus, quam sibi erat, quis, quo nomine et in qua parte cubaret infirmus, aut quot capita rediviva salus vitae, quot fatalis hora²⁶⁾ mitteret laeto. Quorum omnium post pia obsequia,²⁷⁾ si seminis tempus erat, ad campum decurrit,²⁸⁾ et sacione peracta unde vivet, propriis manibus se laborasse²⁹⁾ gaudebat. Hinc³⁰⁾ viator intrepidus aderat sacris aedibus; saepius³¹⁾ domino precator importunus caelestes fores pulsat: nunc longis genuflexibus³²⁾ orationem protrahit, nunc aegra³³⁾ suspiria cordis

niku, treti pak mezi zástupy chudých štědrým milosrdensvím rozdávaje skrovou částku dílu čtvrtého k svým potřebám podržel. Mimo to v každý den sváteční mnoho chudých almužníků k skutkům milosrdensví svolával a čeho potřebovali, štědro měrou jim poskytoval. Dále ve všední dny dvanáct mužů mival, jimž na počest jmena apoštolského pokrm a nápoj podával. Málo kdy pak kromě některého svátku uzřelo jej polední slunce, an jedl, nikdy nenašla ho půlnoc ve spaní. Lůžko jeho peřinami čnějici a purpurem se lesknoucí zraky lidské poutalo ve dne, v noci chovalo bratra Gaudentia neb slepce od narození, kromě kterých důvěrným přátelstvím s ním spojených a krom něho třetího nikdo čtvrtý neléhal v též domě. Jemu samu holá země neb lehká žiněnka a kámen pod hlavu za lůžko při spaní sloužival. Nikdy nechodil spat s nasyceným žaludkem a ještě se nevyspav vstával k společné modlitbě, které žádného rána neobmeškával. Tělo pak a náruživosti jeho nejtušimi posty krotíval a nikdy žádné rozkoše všemati si nechtěl. Malého odpočinku očím doprával, ale žádné pohovy zemdeným nohoum.

10. Neboť navštěvoval vězení a vězně, jichž byla dlouhá řada a nekonečný zástup. Nikomu nebyl lépe znám vlastní dům než jemu, kde který nemocný ležel, jak se jmenoval, neb kolik se jich pozdravilo, kolik zemřelo. Vykonav u všech těchto zbožnou povinnost, byl-li čas setí, spěchával na pole, a když byl zasel, těšival se, že vlastníma rukama potravy si vydělával. Potom co neunavný pohostný chodil do chrámů, častěji co neodbytný prosběník k pánu na vrata nebeská klepával, jednou dlouho na kolenou kleče modlitbu svou prodlužoval, po druhé bolestné vzdechy srdeč svého hojnými slzami svlažoval. Od modlitby večerní do ranní

¹⁾ et 2a, 3cc. — ²⁾ sec. vero 2a, 3cc. — ³⁾ clericorum 4a, 4b. — ⁴⁾ v. partem 3cc. — ⁵⁾ ult. vero 3cc. — ⁶⁾ quinquagenos 4a, 4b. — ⁷⁾ nemá 2, 3a, 3c, 3cc. — ⁸⁾ t. j. dvanácte. — ⁹⁾ saciabat 4a, 4b, 5. saciavit 3cc. — ¹⁰⁾ aliquid 2a. — ¹¹⁾ nemá 3cc. — ¹²⁾ altis 2, 2a, 3a, 3c, 3cc, 4a, 4b, nemá 5. — ¹³⁾ rigulus 2. — ¹⁴⁾ n. vel alterum 3c. alterum 3cc. — ¹⁵⁾ sui 3cc. — ¹⁶⁾ leve 3c, 4b. — ¹⁷⁾ sustentacione 3cc. — ¹⁸⁾ iit 3cc, it vel vadit 3c. — ¹⁹⁾ nunquam 2a, — ²⁰⁾ concinna 3cc. Misto surgit — convivia má 2a surgit ad solitas orationes. — ²¹⁾ cordis incentiva 3cc. — ²²⁾ nec — volebat nemá 4a, et nunquam ulli 3cc. — ²³⁾ fessis 3cc. — ²⁴⁾ carceres 2, 2a, 4a. — ²⁵⁾ in 2, 4a, 4b. et in carcere pos. 2a. — ²⁶⁾ foralis ora 3cc. — ²⁷⁾ obs. sacri seminis, servus erat, ad caminum decurrit 3a. — ²⁸⁾ campos currit 3cc. — ²⁹⁾ elaborasse 3cc. — ³⁰⁾ hic 2a. — ³¹⁾ domini praedicator 2a. — ³²⁾ genuum flexionibus 2, 2a, 3a, 3c, 3cc. genuflexionibus 4a, 4b. — ³³⁾ nemá 3c.

multo flumine rigat.¹⁾ De²⁾ completorio usque ad primam non exiit sermo³⁾ de ore eius, et ad⁴⁾ instar monachicae⁵⁾ professionis nocturna silentia servat. Post primam⁶⁾ pastoralibus causis studia sua impendit,⁷⁾ audiens diligenter, quid cum praedato paupere peregrinus et vidua eiularent.⁸⁾ Quando autem exteriore⁹⁾ cura vacabat, usque ad missae celebrationem Dauidicis utitur colloquiis.¹⁰⁾ Homini non locutus est verbum, quamdiu dominicae¹¹⁾ mensae¹²⁾ infulatus astitit¹³⁾ et supra sancta sanctorum immolat angelicum panem. Post aut¹⁴⁾ opera manuum laborat, aut cum caris capellanis sacrae lectionis cibaria degustat.¹⁵⁾ His ociis longum diem, talibus negotiis totam¹⁶⁾ ducere noctem. Hi sibi mores, hoc studium, hec erat¹⁸⁾ meta vivendi.

11. Post¹⁹⁾ completorium cum solitis orationibus incubaret, quidam pauper, cui nil praeter vitam et membra impius latro reliquit, miseris ululatibus templi ostia²⁰⁾ pulsat. Quo auditu cum de erogatis²¹⁾ opibus nulla²²⁾ superfuissent, coepit curiosus²³⁾ excogitare, quid illi dare posset; et cum nihil²⁴⁾ aliud occurseret, ingressus cubicule,²⁵⁾ quod solum habuit tulit inde sericum pulvinar, cui abstrahens sericum, plumas²⁶⁾ circumquaque per domum respersit; deinde ad iacentis mendici clamorem recurrens, inanem²⁷⁾ purpuram in rugas complicavit²⁸⁾ et per coeuntium²⁹⁾ ianuarum foramina emittens, hoc fertili dono manum pauperis accumulavit.³⁰⁾ Cuius furti³¹⁾ auctor cum lateret, cumque Myzl³²⁾ domus suae camerarius³³⁾ hoc³⁴⁾ inter pueros asperius requirere³⁵⁾ vellet, prohibuit eum dicens: nequaquam inimicus homo hoc fecit, sed³⁶⁾ qui indigens erat, forsitan³⁷⁾ pro explenda necessitate assumpsit.

12. Inter haec sancta opera non desierat pluere³⁸⁾ praedicationis verba; nec³⁹⁾ sibi solum

slova z úst nevpouštěl, a jakoby byl mnišskými sliby vázán, mlčení noční zachovával. Po modlitbě ranní pastýřskými záležitostmi se obiral naslouchají bedlivě, nač s oloupeným chudásem cizinec a vdova si stěžovali. Když zevních starostí se zbavil, až do sloužení mše Davidovy žalmý odříkával. K človíčku slova nepromluvil, pokud maje infili na hlavě při stole páně stál a nad nejsvětějším chléb andělský obětoval. Potom buď ruční prací se obiral aneb potravy svatého čtení s milými kaplany okoušel. Tak byl zaměstnán ve dne a v noci; takové byly jeho mravy, taková jeho snaha, takové jeho živobytí.

11. Když jednou po kompletoriu obvyklé modlitby vykonával, jakýs chudáš, jemuž mimo život a zdravé týdy nelitostivý lupič ničeho nenechal, s velikým nářkem na vrata chrámu klepati se jal. Uslyšev ho a nemaje ničeho vicě, poněvadž vše byl již rozdal, vážné přemýšleti počal, co by mu mohl dát; a když mu nic jiného nenapadal, vešed do ložnice vynesl jedinou, kterou měl, hedbávnou podušku a stáhnul hedbávný povlak peří po celém domě roztrousil; i pospíchaje na pokřík na zemi ležícího žebráka titerný purpur složil, a vystrčiv jej skrze polootevřená vrata co bohatý dar chudému uštědřil. Když pachatel krádeže neznám zůstal a když Myzl, domácí jeho komorník, mezi sluhami přísněji vyšetřování chtěl prováděti, zabránil mu řka: „zádný nepřítel toho nespáchal, nýbrž nejspíše někdo potřebný si to vzal.“

12. Vykonávaje tyto svaté skutky neustával kázati, nechtěl být hodným pouze pro sebe ani

¹⁾ rigat. His studiis longum diem, talibus negotiis totam ducere noctem; hii sibi mores, hoc studium, hoc erat meta vivendi. De 4a. — ²⁾ A, 4b, 5. — ³⁾ verbum 2, 2a, 3c, 3cc. — ⁴⁾ nemá 1. — ⁵⁾ monastice 2a. — ⁶⁾ Post hec. 3cc. — ⁷⁾ s. s. stud. sua imp. nemá 4a. agens immorabatur 4b. — ⁸⁾ eiularet 2a. — ⁹⁾ exteriori 2a. — ¹⁰⁾ alloquii 3cc. eloquii 2a. — ¹¹⁾ dominico 1. — ¹²⁾ nemá 1, ale rukou věku 16 připsáno ministerio. — ¹³⁾ constitit. — ¹⁴⁾ autem 2a, 3cc. — ¹⁵⁾ degustans 1. — ¹⁶⁾ t. solebat 2, 2a, 3c. — ¹⁷⁾ deducere solebat 3cc. — ¹⁸⁾ nemá 3cc. — ¹⁹⁾ Quadam die post 4b. — ²⁰⁾ hostia 3cc. — ²¹⁾ Misto de erog. má 3cc derogatis. — ²²⁾ nullae 3a, 4b. — ²³⁾ curiosus 3cc. — ²⁴⁾ nil 2a. — ²⁵⁾ cubicule 2a. — ²⁶⁾ plumam 2, 5. — ²⁷⁾ in arcem 3cc. — ²⁸⁾ compressit 1. complicuit 3a. colligit 4a. — ²⁹⁾ aperta 2. circuitu 2a. — ³⁰⁾ accumulat 3cc. — ³¹⁾ facti 5. — ³²⁾ nemá 3c. uillico 2, 3a, 4a, 4b. illico 2a. et Villitoná má 3cc místo cumque Myzl. — ³³⁾ praepositus 2. 2a, 3a, 3c, 4a. — ³⁴⁾ nemá 3cc. — ³⁵⁾ nemá 1. inquirere 3cc. — ³⁶⁾ vel 3cc. — ³⁷⁾ forsitan 3cc. Misto fors. — necess. má 2a pro expedienda necess. — ³⁸⁾ defuerant plure 2a. — ³⁹⁾ sed 3cc.

bonus, nec nisi cum pluribus¹⁾ coelestium gaudiorum particeps esse voluit; singulis²⁾ compassione proximus, et prae cunctis in contemplatione suspensus; sic alta petens, ut proximorum infirma non despiceret; sic infirmis³⁾ proximorum congruens, ut alta petere non desisteret; sic discretionis artem servare novit, ut esset in eo⁴⁾ et iuste consulens misericordia⁵⁾ et pie saeviens⁶⁾ disciplina.⁷⁾ Ipsi autem contraria voluntate ad carnalem sensum lapsi,⁸⁾ bonum pastorem sequi noluerunt. Novo quippe modo cum essent coelestibus bonis pasti, peccatorum fecibus explabantur.⁹⁾ Ille¹⁰⁾ spiritualibus¹¹⁾ adiutoriis caulas¹²⁾ suas praemunire instat; illi destruere, quod fecit, diabolicis inpugnationibus festinant. Ille a captivitate daemonum et viciorum populum liberare parat; illi eo arcus se in omni peccato obligare non cessant. Vedit ergo episcopus, quia divinis legibus adversum ire omnibus modis festinarunt:¹³⁾ vedit, quod obdurato corde in deum¹⁴⁾ grandia¹⁵⁾ quaeque et nova sclera adimplere meditantur; vedit optimae gubernationis frustrari lacertos, plus etiam obesse sibi quam populo prodesse. Deflet¹⁶⁾ ergo peccatum, et¹⁷⁾ amarissimo luctu prosecutus dampna perdite gentis. Ad ultimum cogitat, melius esse relinquere quam in caeco et¹⁸⁾ sponte pereunte populo operam perdere. Quod maxime de tribus causis actum esse dicunt, qui huius rei ordinem ipso narrante comperierunt. Prima et velut principalis¹⁹⁾ causa²⁰⁾ propter plures uxores unius viri; secunda propter detestanda coniugia clericorum; tertia propter captivos et mancipia christianorum, quos mercator Judaeus²¹⁾ infelici auro emerat emptosque²²⁾ tot episcopus redimere non potuit. In somnis²³⁾ quoque apparuit ei dominus, suscitans eum et de lento sopore²⁴⁾ surgere iubens. Inquit ille: Quis es tu tam imperiosae auctoritatis, vel cuius rei gratia quietem frangere iubes? Respondit: Ego sum Jesus Christus,²⁵⁾ qui ven-

jinak než s mnohými jinými radostí nebeských se zúčastniti. Jednotlivcům soustrasti byl velmi blízký, nade všemi ale vznešený v rozjímání; po vznešeném tak toužil, že slabostmi svých bližních nepohrdal; zároveň ale slabostem bližních tak se přispůsoboval, že po vznešeném toužiti nepestával; umění rozeznávání tak uměl prováděti, že bylo v něm i milosrdství spravedlivé si počinající i kázeň nábožně horlici. Oni ale převrácenou vůli v tělesnou smyslnost klesajice dobrého pastýře následovati nechtěli. Jsouce krmení statky nebeskými novým ovšem způsobem, výkalem hřichů se nasycovali. On duchovními pomůckami ovčinec svůj opevniti se snažil: rozbořiti stavbu jeho džábelským odbojem přičíňovali se oni. Ze zajetí zlých duchů a hřichů lid vyvesti hleděl on: oni tim pevněji v okovy všeliké nepravosti se zaplétati neustávali. Viděl tedy biskup, kterak vším možným způsobem proti zákonům božím jednat se přičíňovali, viděl, kterak se srdečem k bohu za tvrzelym těžké hřichy páchali a nových ještě vymýšleli, viděl, kterak nejlepší úmysly vlády jeho jsou sklamány a že dokonce samu sobě více škodi než lidu prospívá. I oplakával hřichy a s trpkou bolestí pozoroval zkázu ztraceného lidu. Konečně pomyslil, že lépe jest odejít než marně se namáhati mezi lidem samochtě v záhubu se vrhoucim. Toto hlavně za třemi přičinami se stalo, jak vypovídá, kterým on sám průběh věci sdělil. Prvni a hlavní přičinou bylo mnohoženství, druhou ohavné manželství kněžské, třetí prodávání křesťanských zajatců a otroků, jež kupec žid za neblahé zlato kupoval, jichž tolík biskup vykoupiti nemohl. Také se mu zjevil pán ve snu budě jej a vyzývaje, aby z líného spánku se probudil. I řekl on: „kdož jsi ty, že tak pánovitě poroučíš a proč rušíš poklid mň?“ a zněla odpověď: „já jsem Ježíš Kristus, který prodán jsem byl; a ejhle znova prodávaji mne židům, a ty ještě chrápěš?“ On pak probudiv se mlčky přemítl v srdeči svém, co by zjev tento

¹⁾ místo nec — pluribus má 3c. sed cum pl. — ²⁾ singul. — suspensus stojí za slovem desisteret v 2, 2a, 3c, 3cc. Poslední má také místo positus suspensus. — ³⁾ infirmitatibus 3, 5. — ⁴⁾ Místo in eo má 3cc bonus. — ⁵⁾ misericordiam. — ⁶⁾ serviens 2. servans 3cc. — ⁷⁾ disciplinam 3cc. — ⁸⁾ relapsi 3a, 3c, 3cc, 4a, 4b. — ⁹⁾ implebantur 3cc. — ¹⁰⁾ Ille — cessant nemají 4a, 4b. — ¹¹⁾ spiritualibus 2a. — ¹²⁾ claves 3a. — ¹³⁾ festinant 3c, festinarent 4a, 5. — ¹⁴⁾ credere dodáno v 3cc. — ¹⁵⁾ gaudia 3cc. grauia queque 2a. — ¹⁶⁾ Deflet — gentis nemá 4a. — ¹⁷⁾ nemá 3cc. — ¹⁸⁾ Místo et sp. — operam jest v 3cc pereunte populo sponte operam. — ¹⁹⁾ primicialis 2, 2a, 3c. — ²⁰⁾ fuit dodáno v 3cc. — ²¹⁾ videns 3a. — ²²⁾ quia 3cc. — ²³⁾ somno 2a. — ²⁴⁾ smno 2a. — ²⁵⁾ Jesus ego sum má 2a místo Ego — Christus.

ditus sum, et ecce iterum vendor Judaeis, et tu adhuc stertis?¹⁾ Ille²⁾ expergefactus, secum tacito corde pertractat³⁾, quidnam haec visio vellet. Admovet⁴⁾ solvendae quaestiunculae socium⁵⁾ elegantem virum Williconem.⁶⁾ Hic honore praepositurae praeverat caeteris, hunc vir sanctissimus omnium consiliorum suorum participem fecit. Cui cum suam visionem exponeret, respondit⁷⁾ in propria verba et cogitationes ille mitissimus heros: quando venduntur christiani Judaeis, hanc venditionem patitur⁸⁾ ipse Christus, cuius nos⁹⁾ corpus et membra, a quo movemur et sumus.

13. Haec¹⁰⁾ sanctus episcopus aequa lance perpendens, et ab imo cordis¹¹⁾ longa suspiria trahens, amplius stare¹²⁾ timuit; sicque consilio doloris accepto, venit Romam, et apostolicae sedis pontificem,¹³⁾ quid in tanto suo populique discrimine foret acturus¹⁴⁾, gemebundis¹⁵⁾ questibus¹⁶⁾ inquirit. Commendatus, inquit, mihi grex¹⁷⁾ audire me non vult, nec capit sermo meus in illis, in quorum¹⁸⁾ pectoribus demoniacae servitutis imperia regnant; et ea regio est, ubi pro iusto virtus corporis, pro lege voluptas¹⁹⁾ dominatur. Ad haec apostolicus: fili, inquit²⁰⁾, quia te sequi nolunt, fuge quod nocet. Operae precium est enim, si cum aliis fructum agere non potes, vel te ipsum non perdas. Quare meo consilio arripe tibi ocia contemplationis, et sede inter eos, qui vitam quietam in studiis dulcibus et salubribus agunt. Hac²¹⁾ itaque velut divina responsione animatus cum ad futura sanctorum gaudia ardenti desiderio anhelaret, statuit secum natale solum notioresque populos derelinquere. Vult²²⁾ pro domino peregre proficisci, atque velut²³⁾ sub alio sole inopemducere senectam. Omnia dura et aspera pro dilecto Jesu dulcia sibi visa sunt; pro divite Christo angustum²⁴⁾ pauperiem²⁵⁾ pati, non tam labor quam ingens amor erat. Post hanc suae mentis deliberationem²⁶⁾ argentum paupe-

soudruha Vilika, důvtipného muže. Týž hodnosti proboštorskou vynikal nad ostatními, téhož příbral svatý muž za účastníka všech úmyslů svých. Když jemu zjevení své vyložil, odpověděl podle vlastních slov a myšlenek biskupových přelaskavý rek: „Jsou-li prodávání křesťané Židům, prodáván jest sám Kristus, jehož jsme tělo a údy, skrze něhož se hybáme a jsme.“

13. Rozvažuje toto svatý biskup rovnou měrou a z hlubokosti srdce svého vdychaje déle ostati se bál; i s bolestným odhodláním přišel do Říma a nejvyššího kněze apoštolské stolice, co by v tak velkém svém a lidu svého nebezpečnosti činiti měl, hořce naříkaje se tázal: „Svěřené mi stádo,“ pravil, „poslouchati mne nechce a slova má nepůsobi na ty, v jichž srdečích otroctví džábelské zavládlo; jesti to kraj, kde na mistě práva síla tělesná, na mistě zákona libovulevladne.“ I odpověděl mu papež: „Synu, nechtěj-li tě poslouchati, utec tomu, co ti škodi. Nemůžeš-li ovoce dosicí s jinými, aspoň sama sebe zachraň. Protož podle rady mé uchop se tichého rozjímání a zůstaň mezi těmi, kteří zabývajice se snahami přijemnými a spasitelnými pokojný život vedou.“ Touto jakoby božskou odpovědí povzbuzen, an po příštích radostech svatých horoučně dychtil, uzavřel rodnou zemi a známější národ opustiti. Pro boha chtěl jiti mezi cizí lidi a jakoby pod jiným sluncem v chudobě své stáří ztrávit. Všechny těžkosti a trpkosti připadaly mu pro milovaného Ježíše sladkými; pro bohatého Krista skrově a chudobně živu být neznačilo namáhání, než velkou lásku. Když byl takto v srdeči svém

¹⁾ steteris 1. — ²⁾ Ipse 2a. — ³⁾ tractat 2a. — ⁴⁾ Admonet 3cc. — ⁵⁾ nemá 1. — ⁶⁾ Willitonem 3cc. Vilitonem 2a. — ⁷⁾ Místo resp. — verba má 2a respondit igitur propria verba. resp. p. v. 1. — ⁸⁾ pariter 2. — ⁹⁾ sumus dodává tu 3a. — ¹⁰⁾ Hoc 3cc. — ¹¹⁾ ab ymo corde 2a. — ¹²⁾ ista 1. — ¹³⁾ Papežem byl tenkráte Jan XVI (985 — 996). — ¹⁴⁾ Místo quid — acturus má 2a quid in tanto scelere sui populi foret acturus. — ¹⁵⁾ gemebundis 1. — ¹⁶⁾ quaectionibus 3a, 3cc. questionariis 2a. nemá 2, 5. — ¹⁷⁾ Místo gr. — vult má 2a grex me sequi non vult. — ¹⁸⁾ illis iniquorum 3a. — ¹⁹⁾ voluntas 2. — ²⁰⁾ inquit 3cc. — ²¹⁾ ac 2a. — ²²⁾ autem dodává 3cc. — ²³⁾ nemá 3cc. — ²⁴⁾ angustum 2a. — ²⁵⁾ paupertatem 3cc. — ²⁶⁾ in margine: pertractionem má 1. desiderationem 3cc.

ribus large distribuens, episcopalem cameram evacuat.¹⁾

14. Erat autem ipsis diebus Romae imperatrix augusta Theophanu²⁾, mater eius, qui modo regnat³⁾, tercius et deo iuuante maximus Otto; cui pia cura circa pauperes cum summatibus viris, et bene quaerentibus Christum sincerissima dilectio fuit. Haec comperto, quod gratia orationis exulans ille usque Hierosolimam pergere vellet, clam venire illum fecit, et argenti tantum, quantum iuuenis Gaudentius vix levare posset, pro viatico accipere fecit.⁴⁾ Quod eadem consequenti nocte pauperibus fideliter divisit, atque ab uno denario totum expendens, nil⁵⁾ sibi retinuit. Deinde⁶⁾ pueris remissis in patriam⁷⁾, mutat habitum; et asinum⁸⁾ pro portandis oneribus mercatus, cum tribus numero fratribus socium iter assumpsit. Habens⁹⁾ itaque animum Hierosolimis sepulcrum domini visere, venit ad montem Casinum¹⁰⁾, in cuius cacumine monasterium sedet¹¹⁾, quod in hoc loco primus construere coepit beatissimus pater, monachorum¹²⁾ flos et gloria¹³⁾, Benedictus; ibi quoque¹⁴⁾, ut Gregorii mellifluum os sonat¹⁵⁾, ultimam partem vitae deguit, et verae religionis exemplar omnibus, qui in Christo pie vivere volunt, dedito¹⁶⁾ conscripsit. Hic tum¹⁷⁾ licet agnitus non fuisset, tamen domino, quod futurum¹⁸⁾ erat, providente, honorifice hospitio susceptus est. Post paucos autem¹⁹⁾ dies cum iter coeptum agere vellet²⁰⁾, accessit ad eum illius loci abbas, et cum ipso admodum inlustres viri, haec consilia velut ab divina arce²¹⁾ ferentes: viam, inquiunt, quam acquirendae beatitudinis causa coopisti, longe est a recta via et ab illa, quae dicit ad vitam. Perplexitatibus quippe fugacis saeculi carere magni animi est; sed cotidie loca nova mutare minus laudabile est. Sicut²²⁾ enim²³⁾ hiberni

ustanovil, rozdávaje hojně stříbro chudým brzy vyprázdnil biskupskou pokladnu.

14. Za oněch dnů byla v Římě císařovna Theophano, matka toho, jenž právě vládne, třetího a s pomocí boží největšího Otty; táz starala se o chudé a k u vzněšeným mužům a těm, kteři vyhledávali Krista, nejčistší přátelství zachovala. I dověděvši se, že psanec onen za účelem modlitby až do Jeruzalema putovati chee, potají jej k sobě zavolala a tolik stříbra na cestu můdala, kolik mladik Gaudentius sotva uzdvihnouti mohl. Toto ale on následujici noci chudým věrně rozdělil, a nenechav si ničeho do posledního denáru vše vydal. Odeslav pak sluhy do vlasti nazpět změnil svůj šat, a koupiv osla k nešení zavazadel s třemi bratřimi cestu nastoupil. Maje tedy úmysl navštíviti v Jerusaleme hrob páne přišel na vrch Kasinský, na jehož vrcholi klášter stojí, který na tomto místě poprvé zakládati počal svatý otec Benedikt, tento květ a sláva mnichů; zde také, jak sladkotoká ústa Řehořova vypravují, poslední část života vztrávil a návod k životu opravdu nábožnému všem, kteři žiti chtějí nábožně v Kristu, vlastní rukou napsal. Zde, ačkoli nepoznán, přec řízením páne věci budoucích uctivě přijat a pohostěn byl. Když pak po několika dnech dále cestovati chtěl, přistoupil k němu opat onoho kláštera a s ním osvícení mužové tuto radu jakoby s nebes výše nesouce: „Cesta, kterou jsi ziskat blaženosť podnikl, daleko vzdálena jest od cesty pravé, od té, která vede k životu. Jest ovšem vlastnosti velkého ducha zbýti motanic pomiječného světa; ale choditi co den z mista na místo méně jest chvalno. Neboť tak jako nestálost severního moře plavcům nehody přináší, tak hrozi toulání z mista na místo tém, kteři se mu oddávají, nebezpečenstvím. Setrvati ale na místě a tím volněji používatí po-

maris inconstancia malum nautis, ita vagatio de loco in locum periculum suis sequacibus minatur. Stare autem¹⁾ loco et supernis usibus eo liberius perfui, non nos, sed praecpta maiorum virorumque forcium exempla tibi dicunt. Quod consilium providus heros non secus quam divinitus datum accipiens, ibi finem laboris et errabundae vagationis ponere cogitavit.²⁾

15. Haec eo cogitante, frustratur eum deus, volens dilecti hominis desideria aliquantulum dilatare, ut quanto nunc amara primum et labore parta³⁾, tanto post dulciora fuissent. Nam cum ibi monastica lege vivere vellet, cumque⁴⁾ a minimo usque ad maximum omnes hoc libentissime vellent, repente attonitas terrible⁵⁾ verbum transverberat aures: et bonum est⁶⁾, inquiunt, ut stes nobiscum. Hic monachicum⁷⁾ induas habitum; hic deo placitum vivere ducas⁸⁾; nostras quoque ecclesias novo opere constructas, cum sis episcopus, sacrare⁹⁾ potes. Quo audito¹⁰⁾, ille heros iam dudum intra se turbatus, haec ira dictante reddidit: utrum me hominem¹¹⁾ vel asinum putatis, ut cum amota filiorum cura episcopus esse desisterem, nunc sub nomine episcopi vestras domus¹²⁾ consecrarem? Nec mora, ivit¹³⁾ deorsum per montis convexa, et quasi duorum¹⁴⁾ dierum itinere acto ad magnum virum Nilum¹⁵⁾ perrexit, cuius nobile meritum in monastico ordine velud novus lucifer in aetherio¹⁶⁾ axe refulget; sub quo etiam duce ac divinae artis magistro discipulorum plurima manus deo¹⁷⁾ militarunt.¹⁸⁾ Hi vero omnes propriis manibus victum quaerentes, secundum regulam sancti¹⁹⁾ patris nostri²⁰⁾ Basili colestib[us] vestigiis innittuntur.²¹⁾ Hac fama ductus, aggreditur sanctum senem, et provolutis genibus²²⁾ diu profudit²³⁾ lacrimas, quaerens ab illo²⁴⁾ responsa et amica

třeb nebeských nikoli my tobě neodporučujeme, nýbrž předpisy předků a příklady mužů vytrvalých.“ Rady této opatrny rek nás nejinak, než jakoby od boha pocházela, se přidržev na tomto místě namaháni a toulání své ukončiti pomýšlel.

15. Tento úmysl jeho změnil bůh chtěje přání milého muže poněkud pošinouti, aby čím prve trpěl by byla a větší práce vymáhala, tím sladší potom se stala. Neb když tuto po mnišském rádu živ býti chtěl a když všechni od nejnižšího do nejvyššího toho nejochotněji dopouštěli, náhle to slovo přehrozné sluchu, jak hromu rána, se dotklo: „I dobře, zůstaniž s námi; oblečiž tuto šat mnišský, a vediž život bohu libý; můžeš také, jsa biskup, naše nově vystavené chrámy světit.“ Uslýšev to rek nás a jsa dávno již rozčilen v nitru svém takto rozhoreně odpověděl: „Máte-liž mne za člověka nebo za osla žádajice, abych, když jsem zbavil se starosti o vlastní děti své biskupské hodnosti se vzdal, nyni opět co biskup vaše domy světil?“ I vydav se bez meškání na cestu dolů údolí horskými skoro po dva dny putoval, až přišel k velkému muži Nilovi, jehož vzácná zásluha o řád mnišský co nová hvězda jitřní ve vzdachu září. Také pod tímto vůdcem a učitelem umění božského velký zástup učeniků bohu sloužil; tito pak všechni vlastníma rukama chleba vydělávajice podle předpisu svatého otce našeho Basilia v šlépjích nebeských kráčeli. Touto pověsti povzbuzen přišel k svatému starci a pokleknal dlouho slzy proléval žádaje od něho odpověd a přátelskou útěchu. I pohledna naň pan opat Nilus již po první řeči poznal, že zásluhy jeho před tváří Páně žijí; týž až podnes si vzpo-

¹⁾ euacuauit 2, 3a, 3c, 3cc, 4a, 4b. — ²⁾ Erat a. imp. ipsis diebus Stephani Romae 2a. sthephania 2. Theophania 3a, 4b. teophania 3c, teophanu 4a, theophanu 5, Stephani 3cc. — ³⁾ nemá 2, 2a, qui tunc regnabat 3c, 3cc. — ⁴⁾ et arg. — fecit nemá, ale místo toho po straně napsáno rukou jinou: magnamque census copiam in usus pauperum distribuendam ipsi de suo dari iussit gozophilacio 1. et tantum ei auri pondus pro amore Christi contulit, quantum deo dilectus Gaudentius, viri sancti germanus, vix in sinu suo levare potuit 5. — ⁵⁾ nichil 2a. — ⁶⁾ deinceps 3cc. — ⁷⁾ ad patr. — ⁸⁾ onagrum 4b. — ⁹⁾ Srovnej kroniku Leona Ostijského: Chronicon Casinense kn. II, hl. 17. — ¹⁰⁾ casinum 3cc. — ¹¹⁾ sedit 1. — ¹²⁾ nemá 3cc. — ¹³⁾ gratia 2. — ¹⁴⁾ quoque — licet nemá 4a. — ¹⁵⁾ Vita s. Benedicti hl. 8. a násl. — ¹⁶⁾ digne 2a. — ¹⁷⁾ cum 2a. — ¹⁸⁾ futurus 3cc. — ¹⁹⁾ enim 2a. — ²⁰⁾ vellet et 3cc. — ²¹⁾ arte 1, 2, 2a. — ²²⁾ Místo sicut enim — nautis má 2a sic imber in maris inconstancia malum est nautis. — ²³⁾ nemá 3cc.

¹⁾ ergo 3cc. — ²⁾ V jednom rukopise kláštera Casinského jest homilie o sv. Vojtěchu, již část od Bollandistů jest tiskem vydána: Acta ss. Jul. 17. T. IV, str. 257. — ³⁾ parata 2, 2a, 3a, 3cc. — ⁴⁾ eumque 1; nemá 3cc. — ⁵⁾ terr. eius verb. 3cc. — ⁶⁾ est, ait quidam minus cautus senex, ut 4a. — ⁷⁾ monasticum 3cc. — ⁸⁾ placitum vitam deo opraveno 1. — ⁹⁾ dedicare et nostros clericos ad gradus ecclesiasticos promovere decentissime poteris má Leo Ostiensis. — ¹⁰⁾ aud uelud qui hiulco fulmine ictus certa loqui nescit, haec 4a. — ¹¹⁾ místo hominem — putatis má 3cc putatis hominem vesanum an asinum; utrum me as. put. vel hominem 2a. — ¹²⁾ domos 2a. dom. velim consecrare 3cc. — ¹³⁾ iter 2. ut 3cc. — ¹⁴⁾ unius 4b. — ¹⁵⁾ Bylo to v kláštere sv. Michala blíže Baru v Kapuanskú, kde žil sv. Nilus mezi lety 978—994. — ¹⁶⁾ ethereo, 2, 3a, 3c; etheres 3cc. — ¹⁷⁾ domini 3cc. — ¹⁸⁾ militabat 4b, 5. militans měl 1, což opraveno rukou pozdější v militat. — ¹⁹⁾ nemá 2a, 4a. — ²⁰⁾ nemá 4b. — ²¹⁾ muniantur 2a. — ²²⁾ pedibus 2a. — ²³⁾ fudit 3cc. — ²⁴⁾ ipso 2, 2a, 3cc; eo 3c.

solacia.¹⁾ Quem intuitus dominus abbas Nilus, cuius meriti²⁾ in conspectu domini viveret, iam in primo sermone cognovit³⁾, qui et usque hodie⁴⁾ ita amore Christi ferventem non meminit se⁵⁾ vidisse aliquem⁶⁾ iuvenem. Et recepissem te, inquit, dulcis⁷⁾ nate, nisi haec susceptio mihi meisque nocitura, tibi tamen minime⁸⁾ esset profutura.⁹⁾ Etenim¹⁰⁾ ut iste habitus et¹¹⁾ barbae pili testantur, non indigena¹²⁾ sed homo Graecus¹³⁾ sum. Terra autem quantulamcumque est, quam ego et mei mecum incolunt, illorum¹⁴⁾, quos tu bene fugis, propria est. Si, quod deo volente nimis vellem, una nobiscum cohabitaveris, tollunt illi¹⁵⁾, quae sua sunt; ego¹⁶⁾ cum caris filii expellor¹⁷⁾ totus, tu de¹⁸⁾ incerta re plus incertus eris. Quin immo accipe patris consilium, et unde digressus es, repete urbem Romam.¹⁹⁾ Quo cum angelo bono te ducente²⁰⁾ perveneris, dominum abbatem Leonem nobis amicissimum ex nostra omniumque persona salutes²¹⁾, atque epistolam nostram feras in haec verba: aut te apud se, quod²²⁾ plus volo, retineat, aut si ei difficile appetat²³⁾, ad abbatem sancti Sabae mea vice²⁴⁾ commendet.

16. Hac spe confirmatus, regreditur ad sacratam²⁵⁾ arcem, urbium dominam et caput mundi Romam. Inde, cui monasterio abbas Leo praefuisse²⁶⁾, diligenter inquirens, ad sanctorum limina Bonifacii et Alexii²⁷⁾ monstrante populo perductus est. Postquam²⁸⁾ ingressus est, et cum abbatte datur copia fandi²⁹⁾, obtulit salutationem et³⁰⁾ litteras, quas miserat abbas Nilus³¹⁾. Quibus³²⁾ perfectis, et ex longo usu spiritum probare doctus erat, priusquam recepisset illum³³⁾, arguta arte cuncta explorat. Primum coepit indignationem simulare; quis, qua mente praeditus³⁴⁾ esset, averso vultu indagare, aspera et

miná, že neviděl jinocha, který by byl tak hořel láskou k Bohu jako on. „I přijal bych tě,“ pravil k němu, „milý synu, ale přijeti toto mně a mým by uškodilo, tobě nikterak neprospělo. Neboť jak tento šat a tyto vousy značí, nejsem tuzemec nýbrž Řek. Půda pak, kterou já a moji lidé se mnou vzdělávají, jakkoli malá jest, náleží těm, před nimiž ty vším právem utikáš. Kdybys, čehož bohdá nejméně bych si přál, s námi společně bydlel, vezmou oni, což jejich jest, já s drahými syny docela vyhnán budu, ty pak octneš se v nejistotě ještě větší. Protož přijmi radu otcovskou, a odkud jsi odešel, navrát se do Říma. Až tam veden dobrým andělem přijdeš, pana opata Lva mým a všech nás jmenem pozdrav a odevzdej mu list náš, v němž jej žádáme, aby té buď u sebe podržel, čehož více si přeju, aneb kdyby mu to bylo obtížno, aby té opatovi svatého Saby za mne odporučil.“

16. Touto naději posilněn vracel se k svátemu městu, vládci všech měst a hlavě světa, k Římu. Potom bedlivě se vyptávaje, kterého kláštera opatem jest Lev, přiveden byl ukazováním lidu ku prahu svatých Bonifacia a Aleksia. Vešel tedy a obdržev přiležitost s opatem mluviti vyřídil pozdravení a odevzdal list, který byl odeslal Nilus. Opat přečeta list, jakož z dlouhé zkušnosti uměl zkoumati smýšlení člověka, prvé než jej přijal, i na něm chytrým způsobem vše vyzvídati se jal. Napřed počal nevoli na oko ukazovati, kdo jest, jakého smýšlení, s odvrácenou tváří se tázati, trpkosti a obtíže mu předpovidati;

¹⁾ et am. sol nemá 3cc. — ²⁾ meritis 3cc. — ³⁾ agnouit 2a. — ⁴⁾ Sv. Nilus zemřel r. 1005. — ⁵⁾ nemá 3cc. — ⁶⁾ Misto qui et usque — aliquem má 2a qui usque hodie non meminit se vidisse aliquem hominem ita amore Christi ferventem. — ⁷⁾ ducis jest druhou rukou připsáno v 1. — ⁸⁾ nemá 3cc. — ⁹⁾ proficia 2a. — ¹⁰⁾ Ut iste enim 2a. — ¹¹⁾ et patenter b. p. pili 4a, et intonsae b. 4b. — ¹²⁾ non homo indigena sed grecus sum 2a. — ¹³⁾ gressus měl původně 1, ale opraveno rukou druhou de longe egressus sum. — ¹⁴⁾ t. j. kláštera Montecasinského, kterému klášter sv. Michala bliže Baru byl podřízen. — ¹⁵⁾ alii 5. — ¹⁶⁾ et ego 2a. — ¹⁷⁾ expellar 5. — ¹⁸⁾ nemá 1. — ¹⁹⁾ Romanam 2a. — ²⁰⁾ te docente 2a. — ²¹⁾ saluta 2a. — ²²⁾ quid 2a. — ²³⁾ apparuerit 2a. — ²⁴⁾ voce 3cc. — ²⁵⁾ sacram 3cc. — ²⁶⁾ Misto abbas L. praef. má 3cc cum fuisse abbas Leo. — ²⁷⁾ nemá 3cc. Nyní S. Alessio na pahorku Aventinském bliže Tibery. — ²⁸⁾ Postquam monasterium ingr. 2, 2a. — ²⁹⁾ faciendo 2a. — ³⁰⁾ obtulit et lit. 2a. — ³¹⁾ nemá 3cc. — ³²⁾ Illis 3cc. — ³³⁾ eum 2a. — ³⁴⁾ predictus 3cc; perditus 2a.

dura illi praedicens, cunctaque¹⁾ archana mentis eius sagaci ingenio perquirens. Justum vero²⁾ ac tenacem propositi virum nec dira³⁾ hominis responso frangere valuit, nec venientia temptamina⁴⁾ a semel arrepta voluntate revocare potuerunt. Abbas vero Leo ubi non solum (non) avertere a suo⁵⁾ praeposito, sed etiam dira⁶⁾ praedicando⁷⁾ plus accendere poterat, acceptum se fore illum pollicetur. Statuit autem, dominum apostolicum cum humiliato antistite prius convenire, ut quicquid agendum foret, tanti patris sententia suorumque cardinalium consilia deliberarent. Post haec rite peractis omnibus, qua die dominus⁸⁾ discipulorum suorum pedes lavit ac lintheo extersit, monachilem⁹⁾ habitum sanctus ille episcopus accepit. Sabbato sancto, quando baptizati catecumini¹⁰⁾ criminalibus¹¹⁾ vinclis¹²⁾ solvuntur, soluta est et ipsi capite¹³⁾ pendens cuculla. Hinc secundum regulae morem fratrum numero addictus¹⁴⁾, quaerendum angusto calle¹⁵⁾ coepit ardencius cupere Christum. Duo autem¹⁶⁾ ex fratribus, qui cum eo erant, iam dudum videntes, quia se monachum facere vellet¹⁷⁾, non bene relicto¹⁸⁾ clipeo¹⁹⁾ fugam dederunt. Solus vero Gaudentius²⁰⁾ exemplo constantis viri remanens²¹⁾, cum beato viro monachatum²²⁾ atque probabilem conversationem consecutus est; qui etiam sibi²³⁾ carne et spiritu duplex germanus, et ab infantia semper fidissimus comes²⁴⁾ adhaesit.

17. Ipse vero omni obedientia ac humilitate ambulans inter fratres, contra bella temptantium viciorum²⁵⁾ intrepidus tyro accingitur. In cogitationibus suis ad humilem confessionem semper confugiens, quassatae mentis archana spiritualibus viris²⁶⁾ pandere non cessavit. Cessante vero temptationum imbre, in novam messem virtutum floruit, ac post viciorum victoram solito²⁷⁾ clarior eluxit.²⁸⁾ Processit ergo²⁹⁾ ut lux splendens, et

¹⁾ cuncta 2a. — ²⁾ nemá 2a. — ³⁾ dura 3cc. — ⁴⁾ nec uenientium temptationum mine 2, 2a, 3a, 3c, 4a, 4b; venientium temptationum ymbres 5; venientium temptationum imo 3cc. — ⁵⁾ Misto av. a suo má 3cc a veteri. — ⁶⁾ dura 2a. — ⁷⁾ predicacio. — ⁸⁾ d. panem discipulis fregit ac benedixit 4a disc. s. ped. lav. eisdemque eucharistiae panem fregit ac benedixit 4b. — ⁹⁾ monachalem 2a, 3cc. — ¹⁰⁾ infantes 4a. — ¹¹⁾ crinalibus 3a in marg. — ¹²⁾ vinclis 3cc. — ¹³⁾ collo 2. — ¹⁴⁾ adiunctus 3cc. — ¹⁵⁾ calce 3c. — ¹⁶⁾ nemá 3cc. — ¹⁷⁾ fecisset 5. — ¹⁸⁾ recto 1; projecto 2, 3c, 3cc. — ¹⁹⁾ clippeti 1, což vykládá se druhou rukou nadepsanými slovy: cursu occulti, a po kraji: clippeti quasi clam gradientes projecto 2. — ²⁰⁾ Gaud. beato dodává 3cc. — ²¹⁾ remansit 2a. — ²²⁾ Misto cum b. — monachatum má 3cc. cum monachicam, monachicam 2a. — ²³⁾ sibi etc. 2a. — ²⁴⁾ nemá 1. — ²⁵⁾ contra viciorum temptationes 2a. — ²⁶⁾ viribus 3cc. — ²⁷⁾ subite 3cc. — ²⁸⁾ illuxit 3cc. — ²⁹⁾ eciam 3cc.

zkrátka po všech tajnostech srdeč jeho bystrým duchem pátrati. Než hodného, úmyslem muže věrného (Hor. od. III, 3.) nedovede ani zlomiti nepřívětivá odpověď člověka, ani z dráhy jednou nastoupené svěsti příšti zkoušky. Tedy opat Lev, když předpovídáním trpkosti nejen nemohl zvrátit úmysl jeho, nýbrž více a vice touhu jeho rozhýhal, slibil konečně, že jej přijme. Napřed ale ustanovil s poníženým biskupem k papeži se odebřati, aby se s ním a s kardinály poradili, co by bylo činiti. Když bylo vše po rádu vykonáno, v ten den, kdy pán nohy učeniků svých myl a šatem utíral, mnišský háv na se přijal svatý onen biskup. V bilou pak sobotu, kdy na křtu svatém cvičencové viry z okovů nepravosti se vybavují, zavěšena jest mu od hlavy dolů padající hazuka. Od té doby podle obvyklého rádu do počtu bratří přijat horoučejí počal toužiti po Kristu, k němuž úzká vede stezka. Dva pak z bratrů jeho, kteři s ním byli, vidouce již po delší čas, že chce být mnichem, nechvalně zahodili štit a utekli. Jediný Gaudentius po příkladu muže vytrvalého zůstal u něho a se svatým mužem tímto stav se mnichem chvalného obočování došel; i přilnul k němu, jsa tělem i duchem dvojnásobný jeho bratr a od mladosti nejvěrnější druh.

17. On ale sám kráčeje ve vši poslušnosti a pokore mezi bratřími, ačkoli nováček, proti bojům pokoušejících hřichů státně se opásal. V myšlenkách svých k pokorné zpovědi vždy útočiště bera tajnosti skormouceného srdeč svého duchovním rádcům předkládati nikdy nemeškával. Když pak dešť pokušení se přehnal, k nové žni enosti vykvěl a po vítězství nad nepravostmi jasněji se zastkvěl než obyčejně. Kráčel tedy jako zářici

crevit usque ad perfectum diem. Obedientia, quae donavit eum suus¹⁾ abbas, huiuscmodi²⁾ erat, ut coquinae fratrum aquae³⁾ ministrarios⁴⁾ usus humero apportaret, manibus quoque eorum lavandis simile obsequium ageret. Sic se cunctis fratribus servire letatur.⁵⁾ Nec moratur interea aemulus hostis, nunc aperto bello, nunc latentibus insidiis hominem dei inpugnaturus. Et cum testacia⁶⁾ vasa nunc aqua⁷⁾, aliquando vino plena⁸⁾ portaret, praedictus hostis callido astu lapsus⁹⁾ parat, ac ut confracta in partes spargentur efficiens, sacri viri faciem ingenti rubore perfudit. Haec dum multociens fierent, et ipse tot vicibus veniam prostrato corpore peteret, tandem ultor eius¹⁰⁾ confusionis respxit ad haec negocia deus.¹¹⁾ Nam una dierum cum fratrum mensae aportaturus foret merum, offenso pede corruit ipse super vas, et vas ingenti cecidit super marmora lapsu. Audit¹²⁾ a longe pater monasterii, cunctique fratres per ordinem, quomodo labitur ille heros, nescientes, quia hunc casum prosperrima¹³⁾ adversitas comitaretur. Ita enim vas sanum et vini porcio non minuta¹⁴⁾ reperitur, acsi nulla facta foret ruina. Item nobilis quaedam¹⁵⁾ femina¹⁶⁾ monasterium hoc¹⁷⁾ causa orationis¹⁸⁾ ingreditur; et cum caritatem ibi facere¹⁹⁾ iussa²⁰⁾ foret, iam septem annis panem se non gustasse profitetur. Ille vero hunc abstinentiae morem pro infirmitate adhaesisse ei²¹⁾ recognoscens, allato²²⁾ pane salutiferae crucis signaculum impressit, ac deinde prandenti matronae eum apponens: in nomine domini mei Jesu Christi, filia, inquit, manduca²³⁾ panem. Non licet tibi sanctam²⁴⁾ caritatem violare; pro eius enim amore hoc parum prandii²⁵⁾ accipere iussa es. Ad hanc vocem credula mulier panis²⁶⁾ munera degustans, cum gratiarum actione regreditur in domum suam. Exhinc ergo communi cibo usa, rem novam sibi

světlo a přibývalo jeho až k úplnému dni. Poslušnost, kterou obmyslil jej opat, taková byla, že vodu do kuchyně bratří na ramenou přinášel, také k umyti rukou jejich podobnou práci vykonával. I těšil se, že může takto všem bratřím sloužiti. Zatím ale také nelenil závistivý nepřítel, aby jednou s otevřeným hledím, podruhé skrytými úklady muže páne pokoušel. Když hlíněné nádoby jednou vodou, podruhé vinem naplněné nosival, svrchu jmenovaný nepřítel chytrou lstí k pádu jej přiváděl a způsobil, že roztržštěné do všech uhlů se rozletely, tvář muže svatého velkým studem poléval. Když toti často se stávalo a on sám tolíkkrát na zemi upadnuv za odpusťení žádal, pozrel konečně bůh, mstitel hanby jeho, na tyto nástrahy. Nebof jednoho dne, když chtěl na stůl bratří přinesti víno, zachytiv se nohou upadl sám přes nádobu, a nádoba půdu na mramorovou velkým se sřítila pádem. Uslyšel zdaleka otec kláštera a všichni bratří po řadě, kterak upadl onen rek, nevěouce, že pád tento provázela nejšfastnější nehoda. Nebof shledáno, že nádoba úplně jest neporušena a vína neubyla ani kapka, tak jakoby se bylo nic nepřihodilo. Dále urozená jakás paní příšedší pomodlit se do kláštera, když pozvána byla k hostině, přiznala se, že již po sedm let chleba neokusila. On pak, uznávaje tento zvyk zdržlivosti za chorobu, přinešenému chlebu znamení spásosného kříže vtiskl a podávaje jej paní k jidlu: „Ve jmennu pána mého Ježíše Krista, pravil, deero, jez chleba. Nesluší se, abys porušila posvátný mrav po hostěni; nebof jmenem jeho pozvána jsi tento kousek pokrmu přijmouti.“ Slovům této žena uvěřivši podaného chleba okusila a vzdávajíc díky vracela se do domu svého. Od té doby pak jídajíc obyčejnou ztravu neobyčejnou přihodu tuto občanům vypravovala, a všichni velebili pána

contigisse civibus narrat; ac glorificat vox omnium dominum deum. Nec¹⁾ praetereundun est, qualiter cuiusdam Johannis²⁾ filiam, qui nunc Urbis praefectus esse dinoscitur, atrocissimus febrium dolor vexare coepit. Quam cum homo dei sacratissima sua manu tangeret, omnis languor corporis eius imperio abscessit.

18. Archiepiscopus vero Mogontinus³⁾ beati praesulis gregem sine pastore ire⁴⁾ conspiciens, misit legatos cum litteris, per quos domnum apostolicum de sancti viri reditu interpellat. Factaque est⁵⁾ Romae sinodus pro hac causa; et oritur utrimque litigium grande, ex una parte eorum⁶⁾, qui monachum perdere timuerunt, ex alia eorum, qui pastorem suum cum auctoritate quaesierunt. Cumque inuicem pugnantibus sententiis utraque pars diu decertaret⁷⁾, tandem⁸⁾ dubiam nunciorum primas vix promeruit victoriam. Hic ipse primas frater erat ducis, cuius terrae, qui exigebatur, episcopus praefuit.⁹⁾ Tum¹⁰⁾ apostolicus non¹¹⁾ tam voluntate quam iure dei permotus, talia respondit: reddimus quod iuste quaerunt, quamvis de bono patre iam¹²⁾ degenerassent filii, et dabimus eum hac lege: si audierint eum, teneant cum dei benedictione, faciantque sub eo fructum centuplum. Si autem a consueta iniquitate sua recedere nolunt, hic noster¹³⁾ absque periculo sui capitatis malorum consorcia¹⁴⁾ declinet. Haec ubi dicta dedit, finita est sinodus; et soluto¹⁵⁾ coetu, redierunt quisque in domum suam. Abscedunt legati, monachis tristibus, et¹⁶⁾ laeto animo ac magna exultatione. Cumque emenso itinere Pragam venirent, eunt ei obviam omnis aetas et sexus, et quasi¹⁷⁾ cum¹⁸⁾ ingenti¹⁹⁾ gaudio acceperunt²⁰⁾ eum. Dant manus ac promittunt omnia²¹⁾, velut qui²²⁾ de sua reversione oppido gaudenter²³⁾, secundum eius praecepta priorem vitam plenissime emendare vellent.²⁴⁾

boha. I pominouti nesmíme mlčením, kterak dcera jistého Jana, jenž nyní znám jest co představený města, přebolestnou zimnici trápena byla, a kterak, když dotekl se ji muž tento boží posvátnou rukou svou, choroba úplně zmizela, jak byl přikázel.

18. Ale arcibiskup Mohučský vida stádo svatého biskupa bez pastýře poslal posly s listem k papeži, aby ho na návrat svatého muže upomenul. I svolána jest za tou přičinou synoda; i povstala z obou stran velká hádka, jedni báli se ztratiti mnicha, druzí žádali úsilně svého pastýře. Když obě strany hádajice se všeljaké náhledy pronesly, konečně náčelník poslů nejistého vítězství stěží dobyl. Tento náčelník byl bratr vévody oné země, která žádala biskupa. I dal papež méně vůli svou než spíše právem božím pohnut tuto odpověď: „Vrafme jim, zač spravedlivě žádají, ačkoli se synové od dobrého otce již odrodili. I vydáme jej s touto výminkou: budou-li poslušni jeho, nechť podrží jej s pámem bohem, a nechť sklidí pod ním ovoce stonásobné; nebudou-li ale chtiti zanechatí obvyklé nešlechetnosti své, tento náš milý beze všeho nebezpečí duše své opustí spolky se zlymi.“ Po tomto výroku skončena jest synoda, a když bylo shromáždění rozpuštěno, navrátil se každý do domu svého. Mnichové truchlili, poslové pak s velkou radostí a jásáním odcházeli. Když pak vykonavše cestu do Prahy vcházel, vyšel mu vstří všechn lid bez rozdílu stáří a pohlavi a s velikou radostí přijali jej. Podávali mu ruce a slibovali všechno, že těšice se vroucně návratu podle přikázání jeho dřívější život svůj úplně napraviti chtějí.

¹⁾ s. pater ab. 2, 2a; summus abbas cum. 3cc. — ²⁾ huiuscmodi 2a. — ³⁾ nemá 1. — ⁴⁾ ministrarios 1. — ⁵⁾ letabatur 3cc. — ⁶⁾ teste 3cc. na kraji: thaine napsáno rukou jinou. — ⁷⁾ místo aqua — plena má aqua plena aliquando 3cc. — ⁸⁾ repleta 2a. — ⁹⁾ lapsus 2a. — ¹⁰⁾ huius 2a; cuius 3cc. — ¹¹⁾ n. d. nemá 2, 2a. — ¹²⁾ audit 2a, 3cc. — ¹³⁾ prospera 3cc. — ¹⁴⁾ vas san. vini pocioris non immuniti 2a. — ¹⁵⁾ nemá 1. — ¹⁶⁾ mulier 3cc. Jméno její bylo, jak z básně o sv. Vojtěchu viděti, Constancia. — ¹⁷⁾ nemá 3cc. — ¹⁸⁾ devocationis 3cc. — ¹⁹⁾ faceret. multa prece fratrum foret rogata. iam pleno triennio panem 4a. — ²⁰⁾ rogata esset iam pleno triennio panem 4b. — ²¹⁾ nostri 3cc. — ²²⁾ accepto 2a. — ²³⁾ m. hunc p. 2, 2a, 4b. — ²⁴⁾ s. Christi dod. 3cc. — ²⁵⁾ místo par. prandii má 3cc prandii publum. — ²⁶⁾ nemá 3cc.

¹⁾ Nec — abscessit nemá 4a. — ²⁾ hominis 3cc. Jan Glosa byl prefektem města i po smrti opata Lva r. 1002, 8. března. Srovn. o tom Marini, Papiri str. 127. — ³⁾ Maguntinus 2a; Moguntinus 3cc. — ⁴⁾ nemá 3cc. — ⁵⁾ nemá 3cc. — ⁶⁾ Místo eorum qui má 2a jen qui. — ⁷⁾ decertarent 3a, 3c, 4a. — ⁸⁾ Místo tandem — victoriā má 2a 3cc. — ⁹⁾ Křišťan, syn Boleslava I, kníže Českého, bratr Boleslava II; průvodce tam victoriā nunciorum primas vix. — ¹⁰⁾ Krášan, syn Boleslava I, kníže Českého, bratr Boleslava II; průvodce tam victoriā nunciorum primas vix. — ¹¹⁾ nemá 3cc. — ¹²⁾ tam 3cc. — ¹³⁾ nemá 3cc. — ¹⁴⁾ Místo cap. — consorcia má 3cc krále. — ¹⁵⁾ tunc 2a, 3cc. — ¹⁶⁾ nemá 2a. — ¹⁷⁾ nemá 3cc. — ¹⁸⁾ nemá 2a. — ¹⁹⁾ nemá 1. — ²⁰⁾ accipiunt 2a. — ²¹⁾ emendare 3c; nemá 3cc. — ²²⁾ velintque 3cc. — ²³⁾ gaud. et sec. 3a, 3c, 4a, 4b. 5. 5. gaudere et sec. 3cc. — ²⁴⁾ nemá 2, 2a, 3c, 3cc.

19. Sed paulo post cepit eos¹⁾ ignava²⁾ mollices, et neglectis praedicationibus³⁾ itur in omne nefas. Veterum quippe viciorum recordationibus praeventi, in carnalem partem relabuntur, et pereunt labor pastoralis et diligens cura boni patris.⁴⁾ Inter haec luctuosum et⁵⁾ miserabile crimen exoritur. Mulier cuiusdam nobilis cum clero⁶⁾ adulterasse publice arguitur. Quam cum more barbarico parentes dedecorati coniugis decapitare quaererent, fugit illa per celeres auras, donec⁷⁾ voce et cursu usque ad optatum pervernerat episcopum. Volens autem de illorum manibus⁸⁾ mulierem liberare, clausit eam in monasterio sanctimonialium⁹⁾, quod sub¹⁰⁾ vocabulo et veneratione sancti Georgii¹¹⁾ consecratum, firmissimis moenibus¹²⁾ vallatur.¹³⁾ Clavim¹⁴⁾ vero aeccliae custodi fideliter commendat, credens, ut¹⁵⁾ femina inter¹⁶⁾ feminas solacia doloris et¹⁷⁾ sub altaris defensione vitae securitatem haberet. Crimen quoque in se referre¹⁸⁾ voluit, ut se sceleris auctore magnum aliquid fieret: scilicet¹⁹⁾ ut per²⁰⁾ poenitentiae fructus aut illam vitae servaret, aut ambo simul iussi morerentur. Qua²¹⁾ voluntate quia²²⁾ martyrii coronam²³⁾ exposcens erat²⁴⁾, adimpleret utique quod²⁵⁾ voluit, nisi eum prudenter dominus Willico²⁶⁾ prohiberet. Impia manus²⁷⁾ interea absconsae mulieri ferrum necemque parans, armato milite episcopale²⁸⁾ forum²⁹⁾ irruperunt. Quaerunt minis³⁰⁾ et contumacibus³¹⁾ dictis episcopum, qui contra divinum³²⁾ fas et legalia iura adulteram defendere vellet.³³⁾ Quod ille divinae contemplationis ocio³⁴⁾ vacans ubi aure percepit, cum velut divisae noctis hora esset³⁵⁾, dicto versu fregit silentia, et in quo clausus erat³⁶⁾ exivit de templo. Deinde qui secum erant fratribus pacis oscula libans: bene³⁷⁾ valete, inquit, et³⁸⁾ pro me misero ferte pia vota Christo! Inde totus ardore martyrii flagrans, non

19. Než brzy potom uchvátila je liná ochablost, a nedabajce kázání jeho do všelikých nepravosti se řítili. Oblouzeni totiž upomínkami na staré neřesti své znova upadali ve smyslnost, i zkaženo namáhání pastýřské, zkažena bedlivá péče dobrého otce. Zatím udál se smutný a polovitání hodný zločin; viněna jest totiž veřejně žena jistého šlechtice cizoložstvím spáchaným s osobou duchovní. Když ji podle zvyku barbarškého zneuctění rodičové manželovi stíti chtěli, utekla ona „na křidlech větru“, až hlasem a během dostihla biskupa, k němuž si přála. Chtěje tedy z rukou jejich ženu vysvoboditi, zavřel ji do kláštera jeptišek, který zasvěcený jménem a poetě svatého Jiří přepevnými zděmi obehnán jest. Klíč pak svěřil strážci kostela myslé, aby žena mezi ženami útěchy ve své bolesti a pod ochranou oltáře bezpečí života požívala. Také tedy zločin na se uvaliti chtěl, aby co původce neřesti něco velkého spůsobil: aby totiž buď zachránil ji život skrze ovoce pokání, nebo aby oba zároveň k smrti odsouzeni byli. Tuto vůli svou, poněvadž koruny mučenické byl dychtiv, byl by zajisté provedl, kdyby mu byl pan Viliko moudře nebránil. Zatím ale bezbožný zástup stroje ukryté ženě smrt ozbrojen do dvora biskupského vrazil. I hledají biskupa s hrozbami a potupnými slovy, poněvadž prý proti zákonu božímu a právům světským cizoložnici chce chrániti. Což když on zabývaje se nábožným rozjímáním (bylof okolo půlnoci) uslyšel, vyřknut verš mlčení porušil a vyšel z chrámu, v němž byl uzavřen. Potom dávaje bratřím, kteří u něho byli, polibeni míru: „Buďte zdrávi, pravil, a modlete se za mne ubohého ku Kristu.“ I hoře celý touhou po mučenictví tak toužebně a spěšně jak ten, kdo nepříteli utíká, dobrovolně proti nepříteli ven vyšel; a vstoupiv neohrozeně v prostřed zástupu řekl:

¹⁾ eo 1. — ²⁾ ignavia 2, 3a, 4a, 5. ingnavia et 2a, 4b. — ³⁾ cogitationibus 2a. — ⁴⁾ pastoris 3cc. — ⁵⁾ nemá 3cc. — ⁶⁾ clero 1, 5. — ⁷⁾ Místo donec — episcopum má 2a donec ad optatum voce et cursu perveniret ad episcopum. — ⁸⁾ de man. eorum 2a. Místo autem — mulierem má 3cc autem illam mul. de manibus illorum. — ⁹⁾ monasticum 3cc. — ¹⁰⁾ nemá 3cc. — ¹¹⁾ Gregorii 2a. — ¹²⁾ menis 3cc. — ¹³⁾ uelatur 1. — ¹⁴⁾ clavem 2a, 3cc. — ¹⁵⁾ quod 3cc. — ¹⁶⁾ int. alias f. 3cc. — ¹⁷⁾ nemá 3cc. — ¹⁸⁾ ferre 2a. — ¹⁹⁾ ut scil. 3c. — ²⁰⁾ pro p. fructibus 2, 2a, 3cc. — ²¹⁾ quia 3cc. — ²²⁾ qua 3cc. — ²³⁾ corona 3cc. — ²⁴⁾ erat et dod. 3cc. — ²⁵⁾ et 3cc. — ²⁶⁾ prepositus Willatona 3cc; Wiollitona 3c; et illico 2a. — ²⁷⁾ manu 3cc. — ²⁸⁾ episcopalem 1. episcopales fores erumpunt 3cc. — ²⁹⁾ ferrum 2a. — ³⁰⁾ nimiis 5; nemá 3a. — ³¹⁾ tumacibus 1. thematicibus 3cc. — ³²⁾ nemá 3a. — ³³⁾ voluisset 2a. — ³⁴⁾ ocia 3cc. — ³⁵⁾ nemá 3cc. — ³⁶⁾ fuerat 2a. — ³⁷⁾ Místo bene valete má 3cc valete tum. — ³⁸⁾ nemá 3cc.

tardiore¹⁾ desiderio et cursu, quam qui fugit hostem²⁾, sponte venit in hostem; ac³⁾ medium agmen intrepido gressu incedens: si me quaeritis, inquit, praesto sum. Unus autem ex illis, cui cum bonis⁴⁾ semper laeva voluntas⁵⁾ erat, omnium ore talia respondit: cassa spes martyrii te⁶⁾ tenet et nobilis gloria laeti. Errat pro certo haec sanctitas, quae nostrum vult fieri⁷⁾ peccatum. Non inplebitur tua voluntas, sed agitur⁸⁾ aliquid, quod plus dolet; quia⁹⁾ nisi haec metatrix nobis citius reddatur, habemus fratres tuos, in quorum uxoribus prole et praediis hoc malum ulciscamur. Haec dum furens Sclavus contra¹⁰⁾ episcopum dilatavit, ecce corruptus auro proditor adest; qui excerpens eos¹¹⁾ clam ex¹²⁾ agmine vocat, seque itineris ducem praebens, domum, in qua clausa erat, domusque¹³⁾ custodem manifestat. Custos vero tentus ab illis, nunc minis, nunc amicis affatibus, ut illam in manus eorum redderet, diu probatur; ad ultimum mortis timore perterritus, non¹⁴⁾ sic sibi creditam cruentis¹⁵⁾ hostibus prodidit feminam. Rapitur infelix, frustra pressis altaribus¹⁶⁾, et sub manu coniugis capitalem iussa est subire sentenciam. Quod cum ille, velut vir iustus, facere nollet, sub gladio¹⁷⁾ vilis vernulae truncata, poenas male usi corporis capite exsolvit.

20. His atque¹⁸⁾ horum maioribus¹⁹⁾ popularis nequitiae studiis cum sermo docentis episcopi contraire nequiret, flet bonus pastor, quia in morbido grege signa salutis nulla inesse prospexit.²⁰⁾ Hinc pro spectandis sequentibus malis oculos claudere volens, dulcis²¹⁾ Romae moenia revisit, et nave²²⁾ monasterii mutat pastoralia frena. Congaudent illo redeunte monasticae plebis sacra collegia, ac sanctitatis²³⁾ suae amore pariter²⁴⁾ et utilitate²⁵⁾ perfruuntur. Dilexerunt eum omnes, sed prae omnibus abbas suus, qui et post se totis cohortibus fratum praefecerat illum.²⁶⁾ Ille autem omni vilitate et extremitate contentus²⁷⁾, quanto magnus²⁸⁾ erat,

¹⁾ tardiori 2a, 3cc. — ²⁾ sp. ven. in host. nemá 5. — ³⁾ et 2a. — ⁴⁾ bona 2; cui minus semper laeva voluntas 3c; b. minus 3cc. — ⁵⁾ uoluptas 4a. — ⁶⁾ nemá 3cc. — ⁷⁾ esse 2a. — ⁸⁾ augetur 3cc. — ⁹⁾ et 3cc. — ¹⁰⁾ in 2a. — ¹¹⁾ erat 3cc. — ¹²⁾ de 2a. — ¹³⁾ domusque qui 3cc. — ¹⁴⁾ nemá 2, 2a. — ¹⁵⁾ cruentibus 3cc. — ¹⁶⁾ frust. pr. alt. nemá 2a. — ¹⁷⁾ manu 2a. — ¹⁸⁾ itaque 2a. — ¹⁹⁾ maiorum 2, 2a, 3cc. — ²⁰⁾ conspexit 3a. — ²¹⁾ dulcis 1. — ²²⁾ novi 3aa. nauji 2, 3c; otio 4b; amore 5. Místo nave — mutat má 2a nam monasteriis mittit. — ²³⁾ s. illius contubernio et societate 4b. — ²⁴⁾ nemá 3cc. — ²⁵⁾ ultra 1. — ²⁶⁾ Snad 1. 995, když opat Lev jako legát papežský odešel do Gallie. — ²⁷⁾ contextus 2a; tak bylo i v 1, což však opraveno nad rádkem uel contentus; contemptus 3cc. — ²⁸⁾ maior 3c.

tanto se cunctis inferiorem praebuit; quanto spiritualibus¹⁾ divitiis dives, tanto in oculis hominum²⁾ parvus pauper et³⁾ despectus esse cupiverat.⁴⁾ Dicunt autem abba⁵⁾ et fratres eius⁶⁾ de eo, quia in omni virtute ad unguem perfectus est, et extra martyrium⁷⁾ vere sanctus erat. Sic de die in diem semper⁸⁾ novus et se ipso robustior succrescens, ad divinae contemplationis fastigia velut castissima⁹⁾ turtur evolaverat. Volens autem dominus ostendere servo suo, cuius meriti viveret in conspectu suo, monstrat ei¹⁰⁾ per visum duos ordines in coelo, unum purpureo¹¹⁾, alterum niveo amictu, quibus sub diversa specie singulare meritum¹²⁾ et propria merces; ambobus tamen¹³⁾ esca et potus erat laus perpetua creatoris. Et facta est vox ad eum dicens¹⁴⁾: inter utrosque est tibi locus, convivacio mensae et aptissimus¹⁵⁾ honor. Cuius rei visionem abbati suo cum exponeret, non hoc¹⁶⁾ de se, sed velut sanctissimus Paulus reuelationis suaे mysteria de alio homine narrat: scio¹⁷⁾, inquit, huiusmodi¹⁸⁾ hominem, cui dominus per visum talia ostendit¹⁹⁾ et haec ipsa donaturum se promittit.

21. Hoc ipso²⁰⁾ tempore iter agit Romam rex Francorum Otto tercius, pulchri caesaris pulcherrima proles. Decursis quippe puerilibus annis, cum iam²¹⁾ velut prima²²⁾ lanugine barbae floreret²³⁾, tempus et virtus maior annis, imperatoriam sibi exposcerant²⁴⁾ dignitatem. Roma autem cum²⁵⁾ caput mundi et urbium domina sit et vocetur, sola reges imperare facit; cumque principis sanctorum corpus suo sinu refoveat, merito principem terrarum ipsa constituere debet. Suus²⁶⁾ ipsis diebus pontifex acer- rima febre correptus, corpus terrae, animam coelo²⁷⁾, utraque in sua dimisit²⁸⁾ exordia. Rex autem²⁹⁾ Otto Alpium nives³⁰⁾ multo milite trans- means, iuxta sacram urbem Ravennam regalia

oč byl bohatší dary duchovními, o tolík hleděl v očích lidských být menší, chudší a nepatrnejší. Říkali pak o něm opat a bratří jeho, že ve všech enostech úplně dokonalý jest; a kromě mučeníctví opravdu byl svatý. Takto co den stále se obnovuje a sily nabývaje k vrcholi rozjímání božího vzletěl jako nejcistější hrdlička. Chtěje ale pán naznačit služebníku svému, jak enostně žije před tváří jeho, zjeviv se mu ukázal dva řády v nebi, jeden v purpurovém, druhý v sněhobílém obleku, jimž pod rozličnou podobou zvláště zásluha a odměna byla; oběma ale pokrmem a nápojem byla neustálá chvála stvořitele. I uslyšel hlas, an di: „Mezi oběma jest místo pro tebe, účastenství hostiny a náležitá čest.“ Když zjevení toto opatovi svému vypravoval, nikoli o sobě, nýbrž jako svatý Pavel tajemství zjevení svého o jiném člověku vypravoval. „Znám takového člověka, pravil, jemuž pán zjevení takové a takové sliby učinil.“

21. Téhož času ubiral se do Říma král Franků Otto III, krásného císaře nejkrasnější potomek. Neboť po uplynutí věku dětského, když sotva první vousy na bradě jeho se ukázaly, poměry časové a statečnost jeho větší, než v těch letech bývá, vyžadovaly pro něho důstojnosti císařské. Řím ale, jakož hlavním městem světa a pánum měst jest a se nazývá, sám jediný z králů dělá císaře, a přechovávaje v láně svém tělo knížete svatých vládaře světa právem ustanovovat smí. Nejvyšší kněz jeho v těch dnech uchvacen velmi prudkou zimici tělo své zemi, duši nebi, obé tam, odkud bylo vyšlo, odevzdal. Král pak Otto přešel sněhy alpské s velkým vojskem nedaleko svatého města Ravenny krá-

castra metatus est. Ibi in eius occursum veniunt epistolae cum nunciis, quas¹⁾ mittunt Romani proceres et senatorius ordo. Primo illius adventum, velut toto tempore paternae mortis non vís̄um, totis visceribus desiderare ac debita fideliitate²⁾ pollicitantur exspectare; deinde in morte domni apostolici tam³⁾ sibi quam illis non minimam invectam esse⁴⁾ partem incommodorum annunciant, et quem pro eo ponerent, regalem exquirunt sentenciam. Erat item in capella regis quidam clericus nomine⁵⁾ Bruno, secularibus litteris egregie⁶⁾ eruditus et ipse regio sanguine genus ferens⁷⁾; magnae scilicet⁸⁾ indolis, sed⁹⁾ quod minus¹⁰⁾ bonum, multum fervidae iuventutis. Hunc¹¹⁾, quia regi placuit, a maioribus electum Magontinus archipraesul Willigis¹²⁾ et suus collega Hildebaldus¹³⁾ episcopus¹⁴⁾ adduxerunt Romanum; proinde a Romanis honorifice acceptum¹⁵⁾, ad hoc ordinati episcopi apostolico¹⁶⁾ honore promulgariunt. Superveniens etiam¹⁷⁾ rex Romano more egregie accipitur; deinde et magno gaudio omnium imperatorum attigit¹⁸⁾ apicem. Laetantur cum primatibus minores civitatis¹⁹⁾, cum afficto paupere exultant agmina viduarum, quia²⁰⁾ novus imperator dat iura populis, dat iura novus papa.²¹⁾

22. His temporibus christianissimus ille caesar, cui²²⁾ circa servos dei maximum studium semper et diligens cura fuit, crebro alloquitur sanctum Adalbertum, et habebat eum sibi familiarem, audiens libenter, quaecumque sibi diceret. Archiepiscopus vero Willigis²³⁾ veterem quaerimoniam canens²⁴⁾, dominum²⁵⁾ apostolicum de sancti hominis reditu interpellat; congreginat²⁶⁾ vota cum votis, et ut reportaret²⁷⁾ illum, modis omnibus instat. In apostolica quoque sinodo canonum²⁸⁾ testimonia²⁹⁾ revolvens, coram omnibus se iusta³⁰⁾ petere clamat; peccatum esse, singulis aecclesiis maritatis³¹⁾ solam Pragam suo

lovske stany rozbil. Sem přišli mu vstří poslové s listy od velmožů římských a od senátu. Napřed ubezpečují, že si přichodu jeho, jakož jej byli po celý čas od smrti otcovy neviděli, toužebně přejí a slušnou věrnosti jej očekávají; potom oznamují, kterak smrti papežovou tak jemu jak jim nemalé obtíže vzešly, a koho by na jeho místo dosaditi měli, krále se táží. I byl v kapli královské jistý kněz jmenem Bruno, světským vědám výborně vyučený, sám pak z královské krve pošly, velice sice nadaný, ale, což méně jest dobré, přiliš horkokrevný. Tohoto, poněvadž králi se líbil, od starých zvoleného mohučský arcibiskup Willigis a druh jeho biskup Hildebald dovezl do Říma; potom od Římanů počestně přijatého biskupové k tomu ustanovení za papeže prohlásili. Také přicházejici král podle obyčeje římského slavně jest přijat, potom za velkého plesání všech dosáhl výsosti císařské. I radovali se se vznešenými sprosti v městě, s ubohým chudarem jásaly zástupy vdov, neboť i nový císař i nový papež udělili práva lidu.

22. Toho času nejkřesťanštější onen císař, jenž o sluhy boží vždy měl největší snahu a pilnou starost, často rozmlouval se svatým Vojtěchem a měl jej za svého domácího přítele poslouchaje rád, cokoli mu řekl. Než arcibiskup Willigis zpívaje starou písni náruku na papeže znova dotíral, aby muže svatého k návratu přiměl. I přidával prosby k prosbám a přičítaloval se všechně, aby jej dostal nazpět. Také na synodě apoštolské k svědeckti církevních předpisů se odvolávaje přede všemi svou žádost za spravedlivou prohlašoval; hřich prý jest, any všechny církve mají své manžele, jedinou Prahu nechá-

¹⁾ spiritualibus 2a. — ²⁾ omnium 2a. — ³⁾ nemá 3cc. — ⁴⁾ concup. 2. — ⁵⁾ abbas 3cc. — ⁶⁾ nemá 3cc. — ⁷⁾ monasterium 3c. — ⁸⁾ nemá 3cc. — ⁹⁾ castissimus 2, 3c, 3cc; castissimus tutor 2a. — ¹⁰⁾ sibi 3cc. — ¹¹⁾ purpureum měl 1 ale opraveno v purpureo; purpureum 3cc. — ¹²⁾ singulare est meritum 2a. — ¹³⁾ amb. autem tam esca quam potus erat 2a. — ¹⁴⁾ Et vox facta est dicens ad eum 2a. — ¹⁵⁾ apertissimus 2a. — ¹⁶⁾ hoc velut 3cc. — ¹⁷⁾ scio — promittit nemá 2, 2a. — ¹⁸⁾ huiuscemodi 3cc. — ¹⁹⁾ visum ostendit celestes acies, quarum una roseo vernabat aspectu, altera vero lilio amictu; et facta est vox ad eum dicens: inter hos ordines locum habes 4b. — ²⁰⁾ ipso in temp. 3cc. — ²¹⁾ nemá 3cc. — ²²⁾ nemá 3a. prima velut barbe flore juvenitus 2a. — ²³⁾ fl. iuuentus 2, 5. — ²⁴⁾ exposcerant 5; exposcerent 2a; exposcebat 3cc. — ²⁵⁾ nemá 3cc. — ²⁶⁾ suis 2a; summus 3a, 3c; cuius 4b. — ²⁷⁾ in celum 3cc. — ²⁸⁾ diuisit 1. 2a. — ²⁹⁾ vero 2a. — ³⁰⁾ n. cum mul. 3cc.

¹⁾ quos 2a. — ²⁾ felicitate 1, 2, 3cc. — ³⁾ nemá 3cc. — ⁴⁾ nemá 1. — ⁵⁾ nemá 3a. — ⁶⁾ nemá 2. — ⁷⁾ Byl to syn vévodky Ottý syna vévodky Konráda a Liudgardy, dcery císaře Ottý I. — ⁸⁾ nemá 3a. — ⁹⁾ et 3cc. — ¹⁰⁾ nimis 3cc. — ¹¹⁾ Misto Hunc — Magontinus má 2a hunc quia placuit maioribus magnanimis archipresul. — ¹²⁾ Willigis 1. — ¹³⁾ Hildebaldus 2; Ildebaldo 4a; Udebaldo 3a; Adelbaldus 4b. — ¹⁴⁾ T. j. Wormský. — ¹⁵⁾ totiusque cleri populi consensu, fauente etiā rege, urbis episcopus ordinatur 4b. — ¹⁶⁾ apostoli 3cc. — ¹⁷⁾ autem 2a. — ¹⁸⁾ attingit 3cc. — ¹⁹⁾ civit. — viduarum nemá 4a. — ²⁰⁾ cum novo imperatore dat populis iura nouus papa 4a, 4b. — ²¹⁾ dat — papa nemá 1. — ²²⁾ nemá 2. — ²³⁾ Uulgus 1. — ²⁴⁾ querens 2; carens 4a. — ²⁵⁾ dom. — reditu nemá 1, 3a, 4a, 4b. — ²⁶⁾ cognominat 2, 2a; connominat 3cc. — ²⁷⁾ portaret 2a; reprobaret 3cc. — ²⁸⁾ canonum — agerent nemá 4a. — ²⁹⁾ testimonio 3cc. — ³⁰⁾ iuste 2a. — ³¹⁾ manifestatis 2a.

pastore viduari; iuste¹⁾ poscentibus²⁾ benivolam aurem³⁾, viduae aecclesiae maritum suum praebere⁴⁾, libera mente postulans erat. Rursum⁵⁾ ex itinere, quo versus est ad patriam, continuis litteris hoc⁶⁾ idem reiterare non cessat; nec dimisit prius, donec pollicitus est dominus apostolicus, facturum se esse, quae vellet. Tristatus est autem homo dei, quia relinquere cogitur monasterium. Praescierat enim, quia populum, cui⁷⁾ pastoralem curam debuit, a via sua mala nemo flectere⁸⁾ quisset. Sed tristem eius animum⁹⁾ hoc¹⁰⁾ valde solatur, quia si in commissis sibi animabus dignos fructus agere nequisset, extraneis¹¹⁾ et non baptizatis praedicator missus fuerat. Ergo multis lacrimis fratum¹²⁾ dulce monasterium linquens cum summae discretionis viro Notherio¹³⁾ episcopo ultra Alpes proficiscitur.

23. Cumque velut duorum prope mensium iter agerent, venerunt Magunciam¹⁴⁾, ubi¹⁵⁾ regressus ab Italicas horis imperator commoratus¹⁶⁾ est. Cum quo¹⁷⁾ vir dei mansit bonum tempus, quia valde familiarissimus sibi¹⁸⁾ erat; et nocte pariter ac die velut dulcissimus¹⁹⁾ cubicularius²⁰⁾ imperiali²¹⁾ camerae adhaesit. Hoc²²⁾ autem non sic, velut saeculi aliquo²³⁾ amore²⁴⁾ captus, sed quia dilexit ipsum, et dulcibus dictis ad amorem coelestis patriae accendere voluit. Nam die sive nocte, cum turba locum dedit, sanctis allouquis aggreditur illum, docens, ne²⁵⁾ magnum putaret²⁶⁾, se imperatorem esse; cogitaret, se hominem moritum, cinerem ex pulcherrimo²⁷⁾, putredinem²⁸⁾ et vermium escam esse futurum; viduis se exhibere²⁹⁾ maritum, pauperibus et pupillis monstrare se³⁰⁾ patrem; timere deum ut iustum ac districtum iudicem, amare ut pium veniae largitorem ac misericordiae fontem; sollicite pensare, quam angusta via, quae dicit³¹⁾

vati v stavu vdovském bez pastýře; aby spravedlivým žádostem vyhověli a ovdovělé církvi dali jejího pastýře, neohrozeně žádal. A opět, sotva do vlasti své se byl navrátil, v neustálých dopisech totéž opakovat nepřestával, až konečně papež přislibil, že vůli jeho vyplní. I zarmoutil se muž páně jsa přinucen opustiti klášter; neboť předvidal, že lid, jemuž pastýřskou starost věnovati měl, od zlé cesty jeho nikdo odvrátiti nemůže. Než bylo smutnému srdeci jeho velkou útěchou, že, kdyby při dušich sobě svěřených hodného ovoce dosici nemohl, k cizím a ještě nepokřtěným co hlasatel slova božího poslán byl. Za velkého tedy naříkání bratří opustiv milý klášter s biskupem Notherem, mužem nejvýše rozumným, přes Alpy se vydal na cestu.

23. Když již skoro dva měsice byli cestovali, přišli do Mohuče, kde po svém návratu z krajin italských císař se zdržoval. U tohoto muž boží prodlel hezký čas, poněvadž mu byl důvěrným přitelem a ve dne v noci jako nejmilejší komorník v sini císařské prodlévatí směl. To ale nestalo se proto, že lásku nějakou citil k světu, nýbrž poněvadž jej miloval a sladkými slovy k lásce vlasti nebeské roznítiti chtěl. Ve dne nebo v noci, kdykoli se přiležitost udála nepřítomnosti dvořanů, nábožnými rozmluvami k němu se obracel uče jej, aby nepřečeoval své císařské hodnosti; aby pamatoval, že jest člověk smrtelný, že krása jeho setlí, shnije a potravou červů bude; vdovám aby se prokazoval manželem, chudým a sirotkům otcem; aby boha se bál co spravedlivého a přísného soudce, a miloval co laskavého dárce odpusťení a zdroj milosrdenství; aby bedlivě uvažoval, jak úzká jest cesta vedoucí k životu a jak málo jest kráčejících po ni; do-

¹⁾ iusta inquietabat posc. ben. aurem induit 3c; iusta 4b. — ²⁾ iusta potentibus 2, 2a. — ³⁾ accommodare má ještě po straně 5; aur. prebut 3cc. — ⁴⁾ præbe 3c. — ⁵⁾ Rursus 3cc. — ⁶⁾ homo 3cc. — ⁷⁾ qui 2. — ⁸⁾ flectere nemini 3cc. — ⁹⁾ animam 2a. — ¹⁰⁾ homo 3cc. — ¹¹⁾ et extraneis et n. bapt. 1. — ¹²⁾ nemá 3a. — ¹³⁾ Notherius byl biskupem Leodijským (Liège, Lüttich). — ¹⁴⁾ Maguntina 2a; Moguntiam 3cc. — ¹⁵⁾ ubi propter pestiferum estum sibi suisque contrarium deserens Italianum imperator commoratus est Alpium. Mansit 4a. (. . . contrarium . . . est. Mansit) 4b. — ¹⁶⁾ coronatus 2a. — ¹⁷⁾ vero 3cc. — ¹⁸⁾ sibi — dulcissimus nemá 1. — ¹⁹⁾ amicissimus cubitarius 3cc; sanctissimus 3a, 4a; amicissimus 3c; velut dulcissimus nemá 4b. — ²⁰⁾ cubiculo 1. — ²¹⁾ imper. curtus vel cam. 3c, 3cc. — ²²⁾ Hoc — fiduciā non habere nemá 4a. — ²³⁾ Misto sæk. aliquo má aliquo seculari 3cc. — ²⁴⁾ more 1. — ²⁵⁾ nemá 1. — ²⁶⁾ put. si 1. — ²⁷⁾ Misto ex pulcher, putredinem má 3cc et putridum. — ²⁸⁾ pulcritudinem 2a. — ²⁹⁾ exhiberet . . . monstraret . . . timeret atd. 3c. — ³⁰⁾ se exhibere 3cc. — ³¹⁾ duc. hominem 3cc.

ad vitam, et quam perpauci¹⁾, qui intrant per eam; bene agentibus²⁾ esset per humilitatem socius, contra delinquentium vicia per zelum iusticiae electus.³⁾ Ad hunc modum plura⁴⁾ subiectens, monet carum filium, praesentis vitae bona despicer, aeternitatis⁵⁾ electionem desiderare, mansura⁶⁾ quaerere, in rebus temporibus et transitoriis fiduciam non habere. Cunctis, qui in regia⁷⁾ domo erant, servitutem⁸⁾ serviens, velut servus omnium, sic⁹⁾ eorum villissima quaeque manibus tractat, et omni humiliitate eorum servicia facit. Noctibus quoque cum carpserant somnum, calcamenta eorum compонere cura¹⁰⁾ fuit¹¹⁾; ab ianitore usque ad principem regiae domus omnium caligas aqua abluit, et purgatos sordibus¹²⁾ eos suo loco restituit. Ad hunc modum plurima servicia egit in camera; quanto¹³⁾ quaeque vilissima erant, tanto libentius ea¹⁴⁾ pro humilitate¹⁵⁾ ministrat. Sed serviminis auctor diu incognitus latuit, donec quidam Wolpharius¹⁶⁾, imperialis minister et¹⁷⁾ sibi dilectus cubicularius, sanctum prodidit furem.

24. Vedit quoque ibi¹⁸⁾ somnium nocte una, quod huiusmodi erat. Putabat¹⁹⁾ se fratris sui curtem²⁰⁾ adire, et media²¹⁾ curte stare domum, cuius structura aspectu erat delectabilis, parietes et tecta nivei candoris; intus duo lecti, unus sibi²²⁾, alter fratri suo deputatus erat: uterque scilicet, ut decuit, multum honoris gerens; sed lectulus suus²³⁾ omnem gloriam alterius longe praecellens, totus purpureo splendore et sericis²⁴⁾ ornamentis amictus, ad caput vero²⁵⁾ aurei statim in lintheo pulcherrime redimitus.²⁶⁾ Sursum vero in capite erat aureis litteris scriptum²⁷⁾: Munus hoc auctentum²⁸⁾ donat tibi filia regis.²⁹⁾ Cuius³⁰⁾ visionis ordinem cum aliquibus narrando exponeret: vide³¹⁾, inquit illi, quia Christo

¹⁾ pauci 2a. — ²⁾ agentium esse 3cc. — ³⁾ electus 1. — ⁴⁾ plurima 2. — ⁵⁾ electionis eternitatem 3cc. — ⁶⁾ mensuram 3cc. — ⁷⁾ domo erant regia 2a. — ⁸⁾ servitute 2, 2a, 3c, 3cc, 4a; nemá 4b; serv. serviens nemá 3a. — ⁹⁾ sic eorum — et omni nemá 2a. — ¹⁰⁾ carum 1. — ¹¹⁾ erat 2a. — ¹²⁾ purgatis sord. eas 2a; nemá 1. — ¹³⁾ quantoque erant vilissima 3cc. — ¹⁴⁾ nemá 3cc. — ¹⁵⁾ humanitate 3cc; hum. servat et min. 2, 2a. — ¹⁶⁾ wolpharius 1; wolpharius 2a; woltharius regius imp. 3a; cuiusdam uolsarii bone indolis nobilis alumni dictio 4a; cuiusdam uol. b. ind. relacio 4b. — ¹⁷⁾ et — cubicularius nemá 2, 2a. — ¹⁸⁾ ibi per 3cc. — ¹⁹⁾ Putavit 3cc. — ²⁰⁾ currem 2. — ²¹⁾ in medio 3cc. — ²²⁾ sibi, et a. 3cc. — ²³⁾ simul 3cc. — ²⁴⁾ sericeis 3cc. — ²⁵⁾ autem 3cc. — ²⁶⁾ Misto ad caput — redimitus maji 4a, 4b et capitale aureo panno tectum. — ²⁷⁾ Ostatní kus hlavy této až do konce dignata es nemá 4a. aur. lit. erat 2a. — ²⁸⁾ autenticum 3cc; rukopis 1 vykládá po kraji slovo to: auctorale, optimum. — ²⁹⁾ auct. filia sponsa tibi 1; donet tibi filia regis 2a; taktéž 4b, ale místo donet má donat; sponsatur 3a; donat 3c; Mun. h. auct. donat tibi sponsa filia regis 2. — ³⁰⁾ Exponeret cuius 2a. — ³¹⁾ nemá 3cc.

domino secundante¹⁾ martyr eris futurus. Regis filia, quae dat tibi regia dona, hoc²⁾ est dominae coeli, sacratissima³⁾ virgo Maria. Hoc audiens ille, factus est laetissimo animo; et ingressus cubiculum cordis, egit gratias sancto sanctorum angelorum domino⁴⁾ et⁵⁾ omnipotenti⁶⁾ Christo⁷⁾. Hinc matrem gratiarum, quae regis solio proxima sedet, prona cervice et gavisae mentis iubilo adorat: gloria⁸⁾ tibi, inquiens, virgo⁹⁾, maris stella, quae me ut pia domina humillimum servum tuum respicere dignata es.

25. Hac ipsa tempestate adiit Turoniam¹⁰⁾ quaerens auxilio sanctum senem Martinum. Nec¹¹⁾ praeteriit Floriacum, qui¹²⁾ beatissimum corpus confessoris¹³⁾ nostri¹⁴⁾ et patris Benedicti suo gremio¹⁵⁾ collocare meruit; ubi etiam, quis ille sit domino¹⁶⁾, caecorum visus, claudorum gressus, surdorum auditus¹⁷⁾ et coelestium miraculorum multa milia protestantur. Horum duorum karissimorum patrum¹⁸⁾ sacris confabulationibus¹⁹⁾ pastus, laeto animo regreditur ad imperiale domicilium. Inde quid sibi menti²⁰⁾ foret, quae volente deo agere vellet, sub lucem proferens, coepit²¹⁾ cum dilecto caesare familiarem extremum sermonem habere. Finita locutione, pacis oscula invicem²²⁾ libant²³⁾, et amplius numquam sociandos²⁴⁾ non absque dolore separant²⁵⁾ amplexus. Vir ergo²⁶⁾ sanctus eius caram vitam carissimo Jesu multum commendans, secundum placitum²⁷⁾ archipraesulsi sui ad apostaticem²⁸⁾ gentem²⁹⁾ pergere coepit.³⁰⁾ Sapuit ipse, quod³¹⁾ consilio suo non obaudirent, sed ne inobedientis esset, iussum iter adimplere maluit. Hoc etiam eius animo magnam spem tribuit, quia si non in³²⁾ filii, in³³⁾ alienis et barbaris animarum lucra congregare potuit. Erant enim multae nationes per circuitum, per quas aut sibi martyrium aut eis baptismi gratiam conferre potuit.³⁴⁾ Gens autem haec sceleratis-

dary podává, jest paní nebes, nejsvětější panna Maria.“ Uslyšev to zaradoval se v duši své a v utrobách srdece svého díky vzdával svatému svatých andělů pánu a všemohoucímu Kristu. Potom velebil matku milosti, jež nejbliže sedí trůnu krále nebeského, se skloněnou šíji a veselou duší říka: „Sláva ti, panno, hvězda mořská, jež jsi na mne co laskavá paní na nejmenšího služebníka svého pohlednouti ráčila.“

25. Téhož času odebral se do Turonie (Toursu) hledaje pomoci u svatého starce Martina. Neminul také Floriaka (Fleury), kteréž za hodno uznáno bylo blahoslavené tělo vyznavače našeho a otce Benedikta v lúně svém přechovávat; a čím ten jest před pámem, navrácený tam zrak slepým, chůze chromým, sluch hluchým a jiných nebeských zázraků mnoho tisíc zřejmě dokazuje. Téhož dvou přemilých otců svatými přímluvami posilněn s radostným srdcem k císařskému dvoru se navrátil. Oznámiv potom, co zamýšli a co s vůlí boží vykonati chee, s milovaným císařem poslední důvěrnou rozmluvu počal. Když domluvili, navzájem polibeni míru si dali a nemajíce se nikdy více sejiti naposled se objali a nikoliv bez bolesti rozloučili. Muž tedy svatý poroučejte mnichokrát drahý život jeho nejdražšemu Ježíši podle vůle arcibiskupa svého k odpadlému národu se ubíral. Věděl sice, že rady jeho neuposlechnou, ale nechťe být neposlušným raději předepsanou sobě cestu vykonal. Také to mu mnoho důvěry poskytovalo, že ne-li mezi syny vlastními, aspoň mezi cizinci a barbaru duše získati mohl. Bylo mnoho národů v okoli, skrze kteréž buď sobě mučenictví neb jim milost křtu svatého opatřiti mohl. Tento ale národ přeohavny, k němuž pobádán byl se navrátili, z nenávisti jmena jeho hrozného zločinu se dopustil.

¹⁾ fecundante 2; concedente 2a. — ²⁾ hæc 2a, 3a, 4b, 5; nemá 3c, 3cc. — ³⁾ sanctissima 2a. — ⁴⁾ omnipotenti domino Iesu Christo 2a. — ⁵⁾ nemá 3cc. — ⁶⁾ omnipotente 1. — ⁷⁾ Chr. deo 3cc. — ⁸⁾ gl. inquiens, virgo tibi 2a. — ⁹⁾ v. Maria, m. 5. — ¹⁰⁾ Tyronum 2; Turonam 3cc. — ¹¹⁾ hec 2. — ¹²⁾ quæ 2, 3a, 3c, 4b. — ¹³⁾ conf. et patris nostri 2a. — ¹⁴⁾ nemá 3cc; nostri et nemá 3c. — ¹⁵⁾ grege 3a, 4b. — ¹⁶⁾ nemá 3a, 4b; d. [concedente] 3c; dominus na místě vyškrábaném 1. T. j. apud dominum, cuius auctoritatis Benedictus sit apud dominum. — ¹⁷⁾ surd. aud. nemá 3a. — ¹⁸⁾ fratum 3cc. — ¹⁹⁾ sac. et fab. 2. — ²⁰⁾ mentis 2a. — ²¹⁾ nemá 2; c. c. d. cæs. fam. et extr. 3a. — ²²⁾ nemá 3c. — ²³⁾ libera 3cc. — ²⁴⁾ sociandos 2. — ²⁵⁾ amplexus separantur 3cc. — ²⁶⁾ autem 3cc. — ²⁷⁾ decretum výklad 1. — ²⁸⁾ prevaricaticem 1. — ²⁹⁾ nemá 1. proficiscitur.. in Sclauonium 4a, 4b; co následuje pak, jest v rukopise 4a velmi porušeně podáno. — ³⁰⁾ fecit 2a. — ³¹⁾ quia 2a. — ³²⁾ nemá 2a. — ³³⁾ nemá 1, 2a. — ³⁴⁾ gratia conferri 3a, 5. baptisma conferri 4b.

sima, ad quam redire compulsus est, in odium sui nominis grande nefas peregerunt. Nam parentes suos nobiles et pæclaros viros, misero vulnere prosternunt¹⁾; fratres fratrumque filios, masculum una cum insonte femina, omnes morte sevissima dampnarunt; civitates quoque eorum igne²⁾ ac ferro devastantes, omnia³⁾ eorum bona in captivitatem redegerunt. Unus autem ex suis fratribus⁴⁾, dum haec mala domi geruntur, cum Bolislavo⁵⁾ Palaniorum⁶⁾ duce foras⁷⁾ in expeditione imperatoris erat. Dux vero ille pro amore sancti fratris magnis promissis⁸⁾ et amicis opibus eum solatur.

26. Ergo pro his sceleribus aditum sibi clausum esse⁹⁾ putans ille sanctissimus¹⁰⁾ heros, noluit frustrari adventum¹¹⁾ suum; sed declinavit ad praefatum ducem, quia sibi amicissimus erat, et si¹²⁾ se¹³⁾ recipere vellent¹⁴⁾, per eius missos explorare potuit. Quo facto, econtra illi magna indignatione remittunt ei irae¹⁵⁾ et furoris plena verba, dicentes: sumus peccatores, populus iniuritatis, gens durae¹⁶⁾ cervicis; tu sanctus, amicus dei, verus Israhelita, et tibi omnia cum domino. Tantum ac¹⁷⁾ talem non portant cohabitationes et consorcia iniquorum. Et tamen unde novum¹⁸⁾ hoc genus, ut tociens repulsos, tociens abiectos non unius sed diversarum mentium¹⁹⁾ requirat episcopus²⁰⁾? Agnoscimus²¹⁾, ingeminant²²⁾, quid²³⁾ sub colore pietatis mendosum tinniat²⁴⁾ haec sanctitas. Nolumus²⁵⁾ eum, quia si veniet²⁶⁾, non venit²⁷⁾ pro nostra salute, sed pro puniendis malis et iniuriis²⁸⁾, quae²⁹⁾ fratibus suis³⁰⁾ fecimus et fecisse iuvat.³¹⁾ Non est³²⁾ qui recipiat³³⁾ eum, non est usque ad unum. Haec et his similia audiens beatus³⁴⁾ episcopus, tanto laeticiae risu³⁵⁾ exuberat, ut pene³⁶⁾ a solito rigore magnum aliquid excederet. Disrupisti, inquit³⁷⁾, vincula mea. Tibi³⁸⁾ immolo³⁹⁾ gloriam

¹⁾ prostraverunt 3cc. — ²⁾ igne — eorum nemá 3cc; igne et f. 2a. — ³⁾ nomina 3a. — ⁴⁾ Jmeno jeho bylo Soběbor. — ⁵⁾ Bolezawo 2; Bolezlao 3a, 3cc; Boleslau 3c; Bolisclauum 4a; Boleslao 2a, 4b. — ⁶⁾ Poloniorum 2; Bolaniorum 3a; Polono;um 2a, 3cc, 4b; Pulaniorum 5, měl dříve však Palaniorum. — ⁷⁾ nemá 3a. — ⁸⁾ prom. de amissis 3c. — ⁹⁾ iter 3a. — ¹⁰⁾ nemá 5. — ¹¹⁾ aditum 2a, 3cc. — ¹²⁾ si eum 2a; si Bohemi se 4b. — ¹³⁾ nemá 3a. — ¹⁴⁾ v. Pragenses, p. 5. — ¹⁵⁾ rem. exire 2. — ¹⁶⁾ dire 1, 4a. — ¹⁷⁾ et 2a. — ¹⁸⁾ nemá 3a, 3cc; nova sanctitas exsurgit 4a, 4b; misto unde — genus má 2a unde hoc nomen. — ¹⁹⁾ tak měl 1, ale opraveno v gentium; gentium 3c. — ²⁰⁾ Christum 3cc. — ²¹⁾ cognominat 4b. — ²²⁾ quid ingeminat quid 2a. — ²³⁾ quod 3cc. — ²⁴⁾ timeat 3cc. — ²⁵⁾ Novimus 3cc. — ²⁶⁾ venit 3cc. — ²⁷⁾ veniet 4b, 5. — ²⁸⁾ invidiis 3cc. — ²⁹⁾ q. de fr. 2, 3a. — ³⁰⁾ sui 3cc. — ³¹⁾ vykládá 1 id est delectat. — ³²⁾ nemá 3cc. — ³³⁾ rapiat 3a. — ³⁴⁾ illesus 3cc; illusus 3a, 3c. — ³⁵⁾ visu 2a. — ³⁶⁾ bene 2, 2a. — ³⁷⁾ domine 2a; disr. inq. domine u. 4b. — ³⁸⁾ Cur 3cc. — ³⁹⁾ sacrificabo 4a, 5.

et sacrificium¹⁾ laudis, quia pastoralis curae²⁾ funes et³⁾ vincula de meo collo ipsorum refutatio liberavit.⁴⁾ Fateor me hodie, o bone Jesu, totum esse tuum; tibi, dominator virtutis aeternae, laus, honor et gloria. Noluisti eos, qui te nolunt⁵⁾ et qui a via veritatis in desiderio⁶⁾ declinant.

27. Inde⁷⁾ adversus diram barbariem prophanosque idolátras⁸⁾ gladium praedicationis acuens et aptans, cum⁹⁾ quibus¹⁰⁾ primum, cum quibus postmodum¹¹⁾ dimicare oporteret¹²⁾, animo deliberare coepit; utrum Liuticenses¹³⁾, quos christianorum praeda miserorumque hominum dampna pascunt, an Pruzzorum¹⁴⁾ fines¹⁵⁾ adiret, quorum deus venter est et avaricia iuncta cum morte.¹⁶⁾ Tandem alternanti¹⁷⁾ pocior sententia successit animo, ut quia haec regio proxima et nota fuerat duci praedicto, Pruzziae¹⁸⁾ deos et idola¹⁹⁾ iret²⁰⁾ debellatur. Dux vero²¹⁾ cognita voluntate eius, dat ei navem²²⁾, et ipsam pro pace itineris terdeno milite armat. Ipse vero adiit primo urbem Gyddanyzc²³⁾, quam ducis latissima regna dirimentem²⁴⁾ maris confinia tangunt. Ibi²⁵⁾, divina misericordia adventum eius prosperante, baptizabantur²⁶⁾ hominum multae catervae. Ibi²⁷⁾, missarum sollempnia²⁸⁾ celebrans²⁹⁾, patri³⁰⁾ immolat³¹⁾ Christum³²⁾, cui non post multos illos³³⁾ dies se ipsum pro³⁴⁾ hostia fuerat oblatus.³⁵⁾ Quicquid vero superfuit de eo³⁶⁾, quod ipse et novi³⁷⁾ baptizati communicarant³⁸⁾, colligere iubet³⁹⁾, et⁴⁰⁾ mundissimo panno involutum sibi servabat⁴¹⁾ pro viatico deportandum.

28. Postera autem die salutatis omnibus inponitur carinae et pelago, et tollitur ab eorum oculis, numquam postea videndus. Hinc⁴²⁾ nauticum⁴³⁾ iter velocissimo cursu peragens, post

stýřské šíji mou zbabilo odmitnuti jejich. Dnes vyznávám, že jsem celý tvůj, dobrý Ježíš; buď tobě, vládají eností věčné, chvála, čest a sláva. Nechtěl jsi těch, kteří nechtějí tebe a z cesty pravdy snahou svou se uchylují.“

27. Potom proti ohavnému barbarství a bezbožným modloslužebníkům meč kázání brouše a připravuje, s kterými by napřed, s kterými potom v boj pustiti se měl, v srdeci svém počal uvažovati; měl-li by k Ljutiečům se odebrati, kteří lupem křesfanů a škodami ubohých lidi se žíví, anebo k Prusům, jejichž bohem jest břicho a luka spojená se smrtí. V rozpačnosti své konečně se rozhodl, poněvadž země tato ležela nejblíže a nadřezenému věvodovi známa byla, že půjde do Pruska válčít proti bohům a modlám. Vévoda pak poznal vůli jeho dal mu loď a pro jistotu cesty vyzbrojil ji třiceti vojiny. I přišel nejdříve do města Gdanska, jež dělí šírou říši věvodovu a moře se dotýká. Jelikož milost boží přichodu jeho přála, dali se zde velci zástupové lidi pokřtiti. Zde slouží mni svatou otcí obětoval Krista, jemuž po nedlouhé čase sama sebe obětovati měl. Zbytky pak toho, co on sám a novokřtěnci přijimali, dal sebrati a zavinuv do čistotného šátku sobě na cestu uschoval.

28. Druhého potom dne pozdraviv všechny vseď na loď a na moře a zmízel z očí jejich, aby se nevrátil vice. Plaviv se velmi rychle po několika dnech na břeh vystoupil; loď pak

¹⁾ Místo immolo — sacrificium má 2a sacrificabo hostiam laudis. — ²⁾ cura 3cc. — ³⁾ nemá 2. — ⁴⁾ rupit 3cc. — ⁵⁾ nolunt et quia 2a. — ⁶⁾ desideria 3a; in propria des., 3c, 4b; desideria mala 3cc. — ⁷⁾ Inde beatus Adalbertus episcopus tociens a suis repudiatus, tandem 3cc. — ⁸⁾ idolatras 3a, 4b; idolatrias 3c. — ⁹⁾ cum — primum nemá 2a, 3c. — ¹⁰⁾ q. et postmodum 2. — ¹¹⁾ post 3cc. — ¹²⁾ optaret 3cc. — ¹³⁾ Luticenses 3cc. Lithvanos lituenses 2a. — ¹⁴⁾ Prutenorum 3cc; Prusorum 3c; Prussorum 4a, 4b a tak níže stále. — ¹⁵⁾ nemá 2a. — ¹⁶⁾ m. est 3a. — ¹⁷⁾ alternati 3cc. — ¹⁸⁾ Prusie 2a. Pruzie 1, 3a. — ¹⁹⁾ ydolatras 3cc. — ²⁰⁾ nemá 3cc. — ²¹⁾ uero Prussia B. 4b. — ²²⁾ navim 3cc. — ²³⁾ Danyz vykládá 1; Gdansko 2a; Gidanie 3a; Gidanic 3c; Gydanik 3cc; Gnesdon 4a; Gedanum 4b; Gyddanyze 5. Jest to Kdánsko v nynějším království Pruském. — ²⁴⁾ deprimentem 3c. — ²⁵⁾ Ipse 3cc. — ²⁶⁾ baptizantur 2a. — ²⁷⁾ ubi 2a. — ²⁸⁾ solemnis 2a. — ²⁹⁾ celebratis 2a. — ³⁰⁾ p. ac domino Jesu 3cc. — ³¹⁾ imolauit 2a; nemá 3cc. — ³²⁾ Christo 3cc. — ³³⁾ nemá 2, 2a, 4b. — ³⁴⁾ pro host. nemá 2, 2a. — ³⁵⁾ oblatus 2a. — ³⁶⁾ deo 3a. — ³⁷⁾ noti 1. — ³⁸⁾ communicauerunt 2a, 3cc. — ³⁹⁾ cito 3cc. — ⁴⁰⁾ et — viatico nemá 3cc. — ⁴¹⁾ seruavit 2, 3a, 3c; seruat 4b; seruari 5. — ⁴²⁾ Hic 2a. — ⁴³⁾ nautium 3cc.

paucos¹⁾ marinum litus egreditur, et reversa est navis cum armato custode. Ipse autem²⁾ pro praestitis beneficiis gratiam vectoribus et vectorum domino agens, remansit ibi cum geminis fratribus; quorum alter presbiter Benedictus, alter dilectus et a puero sibi comes frater Gaudentius erat. Tunc magna fiducia Christum predicantes, intrant³⁾ parvam insulam, quae curvo amne⁴⁾ circumvecta, formam circuli adeuntibus⁵⁾ monstrat. Venientes⁶⁾ vero loci possessores cum pugnis expulerunt eos.⁷⁾ Et quidam, arrepto naviculae remo, astitit episcopo propius, et ut⁸⁾ forte psalmos in libro decantaverat, ingentem ictum inter⁹⁾ scapulas dedit. Excussus manibus volat in diversa codex, et ipse extenso capite et membris iacet humo¹⁰⁾ prostratus; sed exterius afflito corpore quid pia¹¹⁾ mens¹²⁾ intus ageret, risus cordis per vocis¹³⁾ organum mox¹⁴⁾ patet. Gratias tibi, inquit¹⁵⁾, domine, quia etsi¹⁶⁾ amplius non erit, saltim vel unum ictum pro crucifixo¹⁷⁾ meo accipere merui. Transiens vero in¹⁸⁾ aliam partem fluminis¹⁹⁾, stetit ibi sabbato. Vesperi autem facto²⁰⁾ dominus villae divinum²¹⁾ heroa Adalbertum²²⁾ transduxit in villam. Congregat se undique inhers²³⁾ vulgus, et quid²⁴⁾ de illo foret acturus²⁵⁾, furibunda²⁶⁾ voce et canino rictu²⁷⁾ exspectant²⁸⁾. Tunc sanctus Adalbertus, quis et unde esset, vel ob quam causam illuc veniret, interrogatus, talia²⁹⁾ econtra miti³⁰⁾ voce respondit: sum nativitate Sclauus³¹⁾ nomine Adalbertus, professione monachus, ordine quondam episcopus, officio nunc vester apostolus. Causa nostri itineris est vestra salus, ut relinquentes simulacra surda et muta, agnoscatis creatorum vestrum, qui solus, et extra quem alter deus non est; et ut credentes in nomine eius vitam habeatis, et in atriis inmarcessibilibus³²⁾ coelestium gaudiorum premia percipere mereamini. Haec³³⁾ sanctus Adalbertus. Illi autem³⁴⁾ iam dudum indignantes et cum clamore

¹⁾ pauc. dies 2a, 3cc. — ²⁾ nemá 3cc. — ³⁾ intravit 1. — ⁴⁾ Voigt (Gesch. Preus. I, 226 a násł.) má za to, že to jest řeka Pregela. — ⁵⁾ adeuntes 2, 2a. — ⁶⁾ Invenientes 3cc. — ⁷⁾ nemá 2, 2a. — ⁸⁾ nemá 3cc. — ⁹⁾ super 2a. — ¹⁰⁾ humi 2a. — ¹¹⁾ diua 5. — ¹²⁾ m. eius i. 2, 2a. — ¹³⁾ oris 2a. — ¹⁴⁾ nemá 2, 2a. — ¹⁵⁾ inquit, ago 3cc; gr., inquit, domine tibi 2a. — ¹⁶⁾ si 3cc. — ¹⁷⁾ cruc. domino 3cc. — ¹⁸⁾ per 3cc. — ¹⁹⁾ Voigt má za to, že to Samland. — ²⁰⁾ nemá 3cc. — ²¹⁾ Místo div. h. Ad. má 2a dominum Albertum; dominum Ad. 2. — ²²⁾ nemá 3cc. — ²³⁾ iners 3cc. — ²⁴⁾ quid primas de 4a, 4b. — ²⁵⁾ acturum 2. — ²⁶⁾ Místo fur. v. et má 1, 2, 2a, 5 3cc. — ²⁷⁾ ritu 3cc. — ²⁸⁾ exspectat 2a. — ²⁹⁾ tali 3cc. — ³⁰⁾ nemá 3cc. — ³¹⁾ Bohemus 3c. — ³²⁾ inmarcessibilis 1. — ³³⁾ H. s. Ad. nemá 3cc. — ³⁴⁾ aut ei 3cc.

blasphemiae¹⁾ verba adversus eum proclamantes, mortem sibi minantur.²⁾ Et³⁾ extimplo⁴⁾ terram baculis percutientes, fustes capiti eius apponunt, et infrendunt dire⁵⁾ dentibus in eum: magnum sit tibi, inquiunt, quod hucusque in pune⁶⁾ venisti; et sicut⁷⁾ celer reditus spem vitae, ita tibi parvae morae⁸⁾ necis dampna creabunt. Nobis et toto⁹⁾ huic regno, cuius nos fauces¹⁰⁾ sumus, communis lex imperat et unus ordo vivendi; vos vero, qui estis alterius et ignotae legis, nisi hac nocte discedatis, in crastinum decapitabimini.¹¹⁾ Ipsa¹²⁾ vero nocte in¹³⁾ naviculam imponebantur, et retro ducti¹⁴⁾ manserunt quinque dies¹⁵⁾ in quodam vico.¹⁶⁾

29. Haec dum in¹⁷⁾ illa parte geruntur, ecce in monasterio, ubi ille talis nutritus fuerat, cui-dam converso Johanni Canapario¹⁸⁾ talia dominus per visum ostendit. E summo coelo velut volancia deorsum veniunt usque ad terram duo¹⁹⁾ linteamina, alba sicut nix et munda absque omni sorde et macula. Ambo sua honera²⁰⁾, singulos quidem viros, de terra levant; ambo felicissimo²¹⁾ cursu nubes et aurea sydera transnatant.²²⁾ Unius nomen extra ipsum²³⁾, qui haec vidit, admodum paucissimi sciunt; alter²⁴⁾ vero erat, ut adhuc hodie ipse²⁵⁾ meminit, dominus Adalbertus, cui²⁶⁾ angelicus²⁷⁾ minister iam coelestis mensae convivia praeparavit. At²⁸⁾ pater Nilus ignotum est, quid²⁹⁾ de eo videret; sed dulcibus scriptis³⁰⁾ eundem virum³¹⁾ ita alloquitur: scias, dulcissime fili, quia amicus noster Adalbertus ambulat cum spiritu sancto, et beatissimo fine praesentem vitam erit terminaturus. Item fratri Gaudentio, quae opere³²⁾ futura erant, nocturna quies tex-tis³³⁾ ambagibus dixit. Expergefactus ergo, si vellet audire somnum³⁴⁾ suum, interrogat³⁵⁾ dilectum patrem.³⁶⁾ Respondit³⁷⁾ autem ipse: dic, si quid habes. — Vidi, inquit, in medio altaris cali-

návrat naději života, tak malé prodlení smrt ti přinese. Nám a celé říši této, na jejíž hranicích my bydlíme, společný zákon vládne a jeden řád života; vy pak, kteří máte jiný a neznámý zákon, neodejdete-li této noci, zítra budete sfati.³⁸⁾ V noci pak naloženi byli na loďku, a plavice se nazpět pět dni v jisté vši pobily.

29. Když totto v oné končině se dalo, ejhle v klášteře, kde tento takový muž druhdy živ byl, jistému sem se uchýlivšímu Janu Kanapariovi takovéto vidění poskytnul pán. S výšiny nebeské jakoby letěly, dolů až k zemi dva lněné šátky se spustily, bílé jako snih a čisté vši skvrny. Oba břímě své, každý jednoho muže, ze země zdvihly; oba přešfastným letem skrze oblaky a zlaté hvězdy se vznášely. Jmeno jednoho kromě toho, který to viděl, jen velmi málo lidí zná; druhý ale byl, jak podnes sám pamatuje, pan Vojtěch, jemuž sluha anděl účastenství hostiny nebeské již připravil. Neznámo jest, jaké vidění otec Nilus o něm měl; ale oslovil téhož muže v přívětivém listu takto: „věz, rozmilý synu, že přítel nás Vojtěch kráčí s duchem svatým, a život vezdejší blahoslaveně skončí.“ Také bratu Gaudentiovi, co díti se mělo, sen noční záhadným obrazem vyjevil. I probudiv se otázal se milovaného bratra, cheeli poslechnouti sen jeho. On pak odpověděl: „po-věz, máš-li co.“ „Viděl jsem, di onen, v prostřed oltáře kalich zlatý, vinem polonaplňený; nikdo však jeho nestřežil. Když jsem chtěl pít

¹⁾ blasphema 2, 3a, 3c, 4a, 4b, 5; blasfemia 2a. — ²⁾ minarunt 3cc. — ³⁾ nemá 2, 2a, 3a, 3c, 3cc. — ⁴⁾ extemplo 2a. — ⁵⁾ diris 2a. — ⁶⁾ impie 2a. — ⁷⁾ sic 3cc. — ⁸⁾ p. morae nemá 3cc. — ⁹⁾ toti 3a. — ¹⁰⁾ fautores 3cc. — ¹¹⁾ decapitamini 3cc; vykládá se v rukopise písmem XI věku: gihadade uerath 1. — ¹²⁾ Místo ipsa v. má 3cc ipse. — ¹³⁾ Místo in nav. má 2, 2a, 3a nauicule; in nemá 1. — ¹⁴⁾ et reducti 3cc. — ¹⁵⁾ nemá 3cc. — ¹⁶⁾ Pertz má za to, že to bylo v okolí města Pilavy. — ¹⁷⁾ nemá 3cc. — ¹⁸⁾ Campanario 2a, 3c, 3cc, 5; rukop. 1 má glossu sadulerie. — ¹⁹⁾ nemá 1, 4b. — ²⁰⁾ tak 4a; vyškrábané h má 1, ostatní rukopisy onera. — ²¹⁾ velocissimo 2, 2a, ostatní jako nahoře psáno. — ²²⁾ transeunt 2; transierunt 2a; transmeant 3cc; transnant 3a, 3c, 4b. — ²³⁾ ipsum onicerótem admodum 4a. — ²⁴⁾ alter — preparavit nemá 1, 5. — ²⁵⁾ nemá 3a, 4b. — ²⁶⁾ cuius 3cc; cui — preparavit nemá 2a. — ²⁷⁾ angelus 3a. — ²⁸⁾ Ac 3cc; místo At — Nilus má 2a At patri illius. — ²⁹⁾ Místo 3cc) somnum 2, 3a. — ³⁰⁾ interrogabat 2a. — ³¹⁾ v. Iohannem 4b. — ³²⁾ opera 2, 2a, 3cc, 5. — ³³⁾ detectis 2a. — ³⁴⁾ somnum 2, 3a. — ³⁵⁾ interrogabat 2a. — ³⁶⁾ fratrem 5. — ³⁷⁾ Respondente autem ipso 3cc.

cem aureum, et hunc vino semiplenum; custos¹⁾ vero eius nemo erat. Me itaque volente bibere merum, opposuit se mihi²⁾ minister altaris, et audacibus meis coepitis velut quadam imperiosa auctoritate contradixit, quia³⁾ nec mihi nec aliqui hominum hanc⁴⁾ licentiam dare vellet⁵⁾, pro eo quod tibi in crastinum pro mistica refectione foret⁶⁾ servatum. — ⁷⁾ Haec eo loquente, fugit somnus ab oculis, et occupat tremencia membra torpor ingens: deus, inquit, fili, prosperet hunc visum! Fallaci somnio neminem credere oportet.

30. Jam exsurgente⁸⁾ purpureo die, coeptum iter agunt, et davitico⁹⁾ carmine viam sibi abbreviant¹⁰⁾ et dulcis vitae¹¹⁾ gaudium continuo appellant Christum. Inde nemora et feralia lustra linquentes, sole ascendentē ad meridiem, campestria loca¹²⁾ adierunt. Ibi fratre Gaudentio missam celebrante, sanctus ille monachus communicavit, et post sacram communionem pro allevando labore itineris pauxillum obsonii accepit. Et dicto versu et sequenti psalmo, surgit¹³⁾ de gramineo cespite, et quantum iactus est lapidis¹⁴⁾ vel missus sagittae, progressus loco resedit.¹⁵⁾ Hic¹⁶⁾ cepit eum somnus; et quia diutini¹⁷⁾ itineris¹⁸⁾ fessus erat, pleno cornu profudit¹⁹⁾ eum sopori fera quies. Ad ultimum pausantibus cunctis, affuit paganicus²⁰⁾ furor, et irrerunt super eos impetu magno, et iniecerunt omnes in vincula. Sanctus vero Adalbertus stans contra Gaudentium et alium fratrem ligatum: fratres, inquit, nolite contristari²¹⁾! Scitis, quia haec²²⁾ patimur pro nomine domini, cuius virtus ultra²³⁾ omnes²⁴⁾ virtutes, pulchritudo supra omnes decores, potentia inenarrabilis, pietas singularis. Quid enim²⁵⁾ fortius, quid eo pulchrius, quam dulcem²⁶⁾ pro dulcissimo Jesu fundere vitam? Prosilit e²⁷⁾ fribundo²⁸⁾ agmine igneus²⁹⁾ Sicco³⁰⁾ et totis viribus ingens iaculum movens, transfixit eius pene-

vino, opěl se mi sluha oltáře a smělému počinání mému, jakoby měl poroučeti, se protivil, poněvadž prý ani mně ani žádnému člověku toho povoliti nesmi, anof víno na zítřek pro tebe uschováno jest k tajuplnému občerstvení. Když byl domluvil, prchl spánek z oči jeho a strach veliký pojal třesouci se údy. I řekl onen: „Bůh račí vidění tomuto zdaru dopřáti. Ale klamnému snu nikdo nemusi věřiti.“

30. Když ranní červánky na obloze se uká-zaly, vydali se na další cestu, již Davidovými zpěvy si krátili, Krista, radost života sladkého, stále vzývajíce. Opustivše potom lesy a doupatá dravčí, když již k poledni se chýlilo, na jisté pole přišli. Zde sloužil bratr Gaudentius mši, svatý onen mnich přijímal a po svatém přijí-mání, aby po namáhavé cestě pookřál, trochu pojedl. A odříkav verš a následujici žalm z trávníku vstal a poodešed tak daleko, kam by kamenem dohodil aneb šípem dostřelil, usedl. Zde pojal jej spánek; a poněvadž dlouhou cestou umalen byl, usnul velmi tvrdě. Když konečně všichni odpočívali, přihnali se sběsili po hané, útokem velkým vrouzili na ně a spoutali všechny. Svatý ale Vojtěch stojí proti Gaudentiovi a druhému bratru svázanému řekl: „Bratři, nermuňte se! Neboť vite, že to trpíme pro jmeno páně, jehož cnost nade všechny cnosti, jehož krásá nade všechny ozdoby, síla nevyslovna, laskavost obzvláštní jest. Jest-liž udanosti neb krásy větší, než sladký za nejsladšího Ježíše dátí život?“ I vyskočil ze sběsilého zástupu ohnivý Sikko a máchnuv celou silou velkým oštěpem probodl utroby srdeč jeho. Zasadil jemu jakoby z povinnosti první ránu co kněz model a vůdce spiknuti. Potom přiskočili všichni a za-

¹⁾ gusta 3cc. — ²⁾ nemá 2, 2a. — ³⁾ qui 3a. — ⁴⁾ nemá 3cc. — ⁵⁾ velit 2a. — ⁶⁾ seruatum esset 2a. — ⁷⁾ seruandum 3cc. — ⁸⁾ exurg. 1, 4b. — ⁹⁾ dauidico 2a. — ¹⁰⁾ abrev. 1, abbreviant 3cc. — ¹¹⁾ Místo dulcis vitae má 3cc divitis. — ¹²⁾ Dle Voigta byl to prý posvátný háj Prusův, ačkoliv to jen pouhé domnění Voigtova, ničímž nezvěřzené. — ¹³⁾ fugit 3cc. — ¹⁴⁾ lapis 2. — ¹⁵⁾ Mezi Pilavou a Fischhauseny, sr. o tom Voigtova spisu Gesch. Preuss. I, 270, který se domnívá, jak výše řečeno, že sv. Vojtěch proto byl zabit, poněvadž vkorčil do sv. háje, kamž nikomu nebylo dovoleno jít. — ¹⁶⁾ Hic cum c. 3cc. Hic tum 3a, 3c, 4a, 4b. — ¹⁷⁾ diut. labore it. 3c, 5; diu tam labore 3cc; nemá 2a. — ¹⁸⁾ itinere 2a. — ¹⁹⁾ perfudit 3a, 3c, 4a, 4b. — ²⁰⁾ paganeus 2a. — ²¹⁾ contr. Quis ille ignobilis color subito mutauit genas vestras? Scitis 4a. — ²²⁾ hoc 3cc. — ²³⁾ contra 2a. — ²⁴⁾ nemá 3cc. — ²⁵⁾ eo 3cc. — ²⁶⁾ dulce est 3a. — ²⁷⁾ ex 2a. — ²⁸⁾ foribundo 1. — ²⁹⁾ glossa ruk. 1. iratus; igneus 2; senex quidam 4b. — ³⁰⁾ Místo igneus Sicco má 2a egwenisto; siggo 3a, 3c. Rukop. 1 vykládá slovo to: pro prium nomen.

tralia cordis.¹⁾ Ipse²⁾ enim³⁾, sacerdos idolorum et dux coniuratae cohortis, velut ex debito prima vulnera facit. Deinde concurrerunt⁴⁾ omnes, et vulnera miscentes, iram exsaturant.⁵⁾ Profuit purpureus sanguis per foramina utriusque lateris; ille oculis ac manibus stat orans in coelum.⁶⁾ Exiit⁷⁾ rubeus amnis⁸⁾ divite vena, et extractae hastae septem ingencia vulnera pandunt. Ille⁹⁾ vinclis solutis¹⁰⁾ extendit manus in modum crucis, et suppliciter fusis precibus¹¹⁾ pro sua¹²⁾ et¹³⁾ persecutorum salute ad dominum clamat. Sic illa sancta anima¹⁴⁾ carcere suo evolat; sic nobile corpus protenta cruce terram occupat; sic quoque multo sanguine vitam fundens, beatis sedibus et semper carissimo tandem perfruitur Christo. O sanctum¹⁵⁾ et beatissimum virum, cuius in¹⁶⁾ vultu angelicus splendor, in corde semper Christus erat! O pium et omni honore dignissimum, qui crucem, quam voluntate semper et animo portavit, tunc etiam manibus et toto corpore complexus est! Accurrunt¹⁷⁾ undique¹⁸⁾ armis¹⁹⁾ dira barbaries, et nondum expleto furore, auferunt corpori nobile caput, et separant exsanguia membra. Corpus vero loco dimittentes,

sazujice mu maně rány hněv svůj vylévali. I vylila se purpurová krev otvory obou boků; on ale modle se stál oči upiraje a ruce vzpína je k nebesům. Vyehrlil se rudý proud bohatou žilou a po vytažení oštěpů sedm velkých ran se objevilo. Když mu byla pouta sňata, složil ruce v podobu kříže a skroušenými modlitbami vzýval pána za své a nepřátel svých spasení. Tak vyletěla ona svatá duše z vězení svého, tak vzácné tělo v podobě kříže zemi objalo; tak také vykrvácev do sídel blahoslavěných se dostal a konečně požívá Krista povždy mu nejdražšího. O muže svatého a blahošlaveného, na jehož tváři záře andělská sídlila, v srdci pak povždy Kristus! O nábožného a vši poety hodného, jenž kříž, který byl v duši své vždy nosival, tuto ještě rukama a celým tělem držel v objeti! I sběhli se odvšad ozbrojeni barbaři, a jakoby sbělosti ještě dost byli neučinnili, oddělivše svatou hlavu od těla rozmetali mrtvé údy. Zanechavše tělo na místě hlavu vrazili na tyč; a radostným pokřikem zločin svůj vychvalujice vraceli se každý k svému obydli. Podstoupil pak smrt svatý a slavný mu-

¹⁾ cordis s. martyris Adalberti. Sanctus vero Adalbertus in se senem irruentem conspiciens miti voce dixit: quid vis pater? aut cur manus innocentis sanguine polluis atque cruentatas sponte diabolo tradis? Ipse 4b. — ²⁾ Ipse — facit nemá 3cc. — ³⁾ autem 2a. — ⁴⁾ cucurerunt 2a; currunt 3cc. — ⁵⁾ exaturant 1, 3c, 4b. — ⁶⁾ cœlum erectis ait: domine adiuva me; et vinclis solutis extendit manus in modum crucis, et suppliciter preces effundens pro sua et pro persecutorum salute, ait: domine deus omnipotens exaudi propitiatus orationem meam, et ne attendas istorum facinora, quæ in me indigno propter sanctum nomen tuum commiserunt; quia nesciunt, quid faciunt; sed aperi ianuam cordis eorum, ut te factorem omnium agnoscant et intelligent, et ad te revertantur; ut passio mea non sit infructuosa, nec istis, nec aliis, qui mei memoriam fecerunt; sed concede omnibus in præsenti sæculo quietem et pacem, et in futuro vitam æternam condonare digneris; salvator mundi, qui cum patre et spiritu sancto cuncta gubernas in sæcula sæculorum amen. Et dum complessset orationem, amputatum est caput eius; sicut nobile corpus felici lapsu occupat terram. Sic sancta anima migravit ad Christum. Discipuli autem rapientes magistri cilicium sanguine aspersum, amaro planxerunt animo, dicentes: heu consolatio nostra et spes gaudii nostri, cur nos flentes non consolaris? Sed ubi cadaver sanctissimi martyris et pontificis Adalberti corruit, concurrit undique armis munita dira barbaries, et nondum expleto furore, caput sanctissimi martyris palo fixerunt, corpus vero dilacerandum bestiis loco ipso dimiserunt; et sic læto clamore laudantes sua scelera, unusquisque ad sedes proprias reversi sunt. Sed ut ostenderet omnipotens deus, cuius meriti esset tantus martyr, per triginta dies jussa a domino, ab aquila corpus ejus custoditur, ubi nulla fera, nulla avis accedere potuit. Eam divino iudicio aquilam custodem discipuli aspicerunt. Post vero infidelis turba needum humano sanguine satiata, tollentes corpus ejus miserrime dilaceratum, in mare dimiserunt. Inde vero indicio fulgidæ columnæ, super corpus eius in cœlum usque porrectæ, manifestatum est corpus eius discipulis; et venientes cum multis christianis, abstulerunt corpus eius, et conjungentes caput corpori, honorifice sepelierunt, et dignam ecclesiam nomine eius construxerunt; ubi merita et virtutes ejus exuberant usque ad hodiernum diem. Passus est autem beatissimus Christi martyr et pontifex Adalbertus octavo Kalend. Maii, scilicet ut qua die dominus Jesus Christus pro homine, eadem die pro ejus nomine pateretur, ipso adjuvante, cui sit honor cum æterno patre et spiritu sancto, et nunc et per infinita sæculorum sæcula Amen. Tak končí 4b. — ⁷⁾ Exit 3cc. — ⁸⁾ sanguis 3cc. — ⁹⁾ Ille vero 2a. — ¹⁰⁾ exsolutis 2a. — ¹¹⁾ prec. et pro 3cc. — ¹²⁾ se 3cc. — ¹³⁾ et pro persec. 3cc. — ¹⁴⁾ anima e carc. 3cc. — ¹⁵⁾ sanctissimum 2a. — ¹⁶⁾ nemá 1. — ¹⁷⁾ accurit itaque dura barbaries 2a. — ¹⁸⁾ undique cum armis 3c. — ¹⁹⁾ nemá 2, 4a.

caput palo fixerunt, et læto clamore sua scelera laudantes, reversi sunt unusquisque ad proprias sedes.¹⁾ Passus est autem sanctus²⁾ et glorio-sissimus³⁾ martyr Christi Adalbertus 9 Kalendas Mai⁴⁾, imperante rerum⁵⁾ domino Ottonum tercio pio et⁶⁾ clarissimo cesare, feria 6; scilicet ut⁷⁾ qua die dominus Jesus Christus pro homine, eadem die homo ille pro deo suo pateretur. Cui⁸⁾ est⁹⁾ misericordia in saeculum¹⁰⁾, honor¹¹⁾, laus¹²⁾ et imperium¹³⁾ in saecula saeculorum, Amen.¹⁴⁾

¹⁾ O kapli, která prý na místě, kde sv. Vojtěch smrt mučenickou podstoupil, v l. 1422—1424 byla vystavěna a pak r. 1669 zbořena, jedná Voigt str. 663 a násł. — ²⁾ sanctus et nemá 2a. — ³⁾ gloriōsus 2a. — ⁴⁾ Aprilis 1. — ⁵⁾ regum 5. — ⁶⁾ nemá 1. — ⁷⁾ in 2a. — ⁸⁾ cuius 2, 2a, 3a, 5; cui — amen nemá 4a. — ⁹⁾ nemá 2a. — ¹⁰⁾ in sæc. nemá 2a. — ¹¹⁾ nemá 2a. — ¹²⁾ nemá 1. — ¹³⁾ imp. est 2a. — ¹⁴⁾ nemá 2a; amen. Explicit passio et vita s. Adalberti Pragensis civitatis episcopi 5.

čenik Kristův Vojtěch 23. dubna, za panování Otty III, nábožného a veleslavného císaře, a sice v pátek; aby totiž téhož dne, kdy pán Ježíš Kristus za člověka, muž onen trpěl za boha svého, jemuž jest milosrdenství, chvála, sláva a vláda na věky věkův. Amen.

III.

BRUNONŮV ŽIVOT SV. VOJTĚCHA.

Přeložil Josef Truhlář.

Passio sancti Adalberti¹⁾ episcopi et martyris.

1. Nascitur purpureus flos Boemicis²⁾ terris, maior filius ex parentibus magnis; aureum pomum processit³⁾ e nobilibus ramis; progreditur pulchra facie, sed pulchrior spiritu,⁴⁾ Wogitihc⁵⁾ puerulus, quod nomen interpretatum⁶⁾ sonat: consolatio⁷⁾ exercitus. Pater eius⁸⁾ erat⁹⁾ uir magnus et prepotens; substantia eius integra, possessio diffusa.¹⁰⁾ Est ei mortalium felicitatum copia, sub se¹¹⁾ positorum hominum unda, familia multa perstrepens, argento et auro plena domus. Cum esset dominus terre, fuit tamen mediocris homo; oratio rara, sed habitaverat secum¹²⁾ misericordia bona; neglecta castitas, et larga pauperum cura. Mater¹³⁾ claro¹⁴⁾ ex genere Sclavorum¹⁵⁾ erat nobilissima,¹⁶⁾ digna iugalis¹⁷⁾ iuncta digno marito; marito videlicet qui tangit¹⁸⁾ reges linea sanguinis, quem longe lateque iura dantem hodie tremunt¹⁹⁾ populi,²⁰⁾ Heinrico regi accessit proximus nepos. Femina,²¹⁾ aiunt, casta moribus, plena elemosinis, fidem²²⁾ loquens operibus, nobilitati sue pulchrum responsum dedit. Sed discipula virtutis, bene²³⁾ fit rea custos²⁴⁾ fratris. Nam dum zelat²⁵⁾ zelo castitatis, dum fit familiarius²⁶⁾ famula orationis, dat viro occasionem peccandi non cum una, sed cum feminarum turba. Bonus pater, sed melior mater, optimus qui nascitur ex ipsis.

Utrpení svatého Vojtěcha, biskupa a mučenika.

1. Vykvěl purpurový květ vlasti české, z rodičů velkých narodil se syn větší, zlaté jablko vypučelo ušlechtilých ratolestí, narodil se spainý tělem, spanilejší duchem chlapec Vojtěch, kteréž jmeno znamená: „voje útěcha“. Otec jeho byl vznesený a mocný, majetek jeho nedotknutý, statky jeho rozsáhlé; všech rozkoši lidských měl hojnou a velké množství poddaných lidí; dům jeho četnou čeledí se ozýval a pln byl stříbra a zlata. Ačkoli vladyka zemský, byl přec člověk jen prostřední; málo kdy mluvil, ale milosrdnou bydlelo s ním; čistoty nehleděl, ale o chudé štědře se staral. Matka ze slavného u Slovanů rodu byla velmi vznesená, hodna hodného manžela, manžela totiž, který rodem svým královské krve se dotýká, jehož daleko široko vládnoucího podnes se lidé bojí, nejbližšího vnuka krále Jindřicha. Manželka jeho jsouc, jak vypravují, čistota mravy, štědra udilením almužen, a dokazujíc víru svou skutky k urozenství svému pěkně se hodila. Než hodnou jsouc žákou ve škole eností špatně střežila bratra. Nebóf horlic pro zdržlivost a trvajíc příliš na modlitbách muži svému dávala přiležitost k hřichu nikoli s jednou nýbrž se ženami mnohými. Dobrý byl tedy otec, lepší matka, nejlepší ten, jenž se narodil z nich.

¹⁾ Adelberti 1 a tak vždy. — ²⁾ Bohemicis 4. — ³⁾ exivit 4. — ⁴⁾ fide 4. — ⁵⁾ Voicechus 2; Woitech 4. — ⁶⁾ si interpreteris 2. — ⁷⁾ exercitus consolationem 2. — ⁸⁾ suus 4; suus nomine Slawnitz 3. — ⁹⁾ Misto erat — prepotens má 4 magnus et præpotens erat. — ¹⁰⁾ diffusa est; cui 4. — ¹¹⁾ ipso 2. — ¹²⁾ cum illo 2. — ¹³⁾ mater eius nomine Strziezislawa 3. — ¹⁴⁾ nemá 1 a 2. — ¹⁵⁾ Bohemorum 2. — ¹⁶⁾ nob. caro 1. — ¹⁷⁾ coniunx 2. — ¹⁸⁾ contigit 2. — ¹⁹⁾ tremit populus, adeoque 2. — ²⁰⁾ nemá 4. — ²¹⁾ f. eius, ut 4. — ²²⁾ fide 1. — ²³⁾ pene 3. — ²⁴⁾ Misto casto fratris má 3 castitatis. — ²⁵⁾ fervet 2. — ²⁶⁾ familiaris 3.

2. Lacte¹⁾ plenus interea parvulus homo febricitans,²⁾ mortem vicinam parentibus minatur, fletum movet oculis³⁾ videntium suos sidereos vultus. Pater fecit⁴⁾ spissum gressum ad quem amat pre filiis filium⁵⁾, testatur crebris lacrimis,⁶⁾ quantus vivat amor pueri in visceribus patris. Mors amara in foribus, ecce occurrit⁷⁾ salus bene cogitantibus. Dixerunt ergo⁸⁾ territi parentes tremula prece: non nobis, domine, non nobis vivat puer iste; sed clericus in dei⁹⁾ matris honore portet iugum tuum pulchra cervice. Sic¹⁰⁾ dicunt ponuntque super¹¹⁾ altare virginis, et¹²⁾ recessit in ictu oculi vis doloris; infantulus ad se redit sospes in¹³⁾ omnibus membris. Bona¹⁴⁾ angelorum imperatrix augusta, perpetua¹⁵⁾ virgo, sic in¹⁶⁾ se clamantium¹⁷⁾ ad deum portat hominum vota, dum negare nescit corde potentibus, dum de¹⁸⁾ celo fert opem egris mortalibus, splendida stella maris.

Signasti¹⁹⁾ servum, virgo Maria, tuum.

3. Qui cum intra plenilunium sensibilis pueritie venisset, rudisque²⁰⁾ lingue meatus ad loculam extenderet, primis elementis inficiendus,²¹⁾ presbyterorum datur in manus. Tunc²²⁾ minister eius, qui infantibus eunis familiarius adhesit, ut²³⁾ mos est humani ingenii, labore fugiens parandis²⁴⁾ literis se comitem subtraxit. Propter²⁵⁾ quod arduum iter desperat, semel²⁶⁾ et secundo concita fuga ad dulces parentes²⁷⁾ perirexit. Quo facto²⁸⁾ pater infrendens diris ictibus et vitalibus plagis fugam correxit, et cum indignatione sequens, non ab re filium tradidit amare²⁹⁾ salubribus³⁰⁾ scolis. Nam aperuit deus puer aurem cordis, et interiecto mensis spatio tanta gratia perfudit, ut exinde parvo³¹⁾ seniori usque ad unguem philosophie, eius papas³²⁾ morum et magister sensum foret.

¹⁾ Misto Lacte — homo má 2 Interea lac. pl. parv. — ²⁾ febricitat 4. — ³⁾ Misto oculis — suos má 2 videntibus eius. — ⁴⁾ Misto fecit — amat má 2 lento gradu adit suum; fec. sp. gr. ad puerum, quem amat 4. — ⁵⁾ charum fil. 2. — ⁶⁾ lacrimarum stillis 4. — ⁷⁾ occurrit, sed salus 2. — ⁸⁾ enim 4. — ⁹⁾ dei h. mat. 4; d. m. honorem 2. — ¹⁰⁾ Sic dum ponunt 4. — ¹¹⁾ sub 2. — ¹²⁾ nemá 4. — ¹³⁾ nemá 4. — ¹⁴⁾ b. semper 4. — ¹⁵⁾ perp. virgo nemá 4. — ¹⁶⁾ ad 3; nemá 4. — ¹⁷⁾ invocantium 2. — ¹⁸⁾ nemá 4. — ¹⁹⁾ Sig. iam s. 1, 2, 3. — ²⁰⁾ rudesque 2. — ²¹⁾ imbuedus 2. — ²²⁾ Misto Tunc — eunis má 4 Tunc quidam, qui cunabulis pueri; Tunc impulsus timore quodam, qui cunabulis pueri 3. — ²³⁾ Misto ut mos — fugiens má 4 arduum desperans iter. — ²⁴⁾ comparandis 2. — ²⁵⁾ Misto Propter — desperat má 2 Itaque et ille a. i. d.; nemá 4. — ²⁶⁾ Misto semel — secun. má 2 et semel atque iterum; semelque et secundo 3. — ²⁷⁾ Misto parentes perr. má 2 sese parentes recipit. — ²⁸⁾ Misto quo facto má 2 sed; quo scito 3. — ²⁹⁾ nemá 4. — ³⁰⁾ salutiferis 4. — ³¹⁾ puer 2; parendo 4. — ³²⁾ papa 1.

2. Odkojen byv zatím chlapec dostał zimici a již blízkou smrti rodičům hrozil. I zaplakali všichni vidouce tvář jeho nebeskou. Otec často k němu přicházel miluje ho nad ostatní syny své; i dokazoval hojnými slzami, jak veliká láska ku chlapci žije v utrobách oteovských. Když již trpká smrt byla ve dveřích, ejhle napadla cesta spásy dobré smýšlejicim. Zvolal postrašení rodičové třesoucí se hlasem modlice se: „Nikoliv nám, pane, nikoliv nám nebudiž živ chlapec tento, nýbrž k poctě matky boží budí duchovním; i necht jho tvé nosí na krásné šíji.“ Jedva položili jej takto na oltář panny Marie, ztratila se prudkost bolesti okamžikem; nemluvně přišlo k sobě zdrávo po všech údech. Takto volajicich k sobě prosby dobrá královna andělská vždy předkládá Bohu, nemohouc oslyšet těch, kteří srdeč jí žádají a s nebes přinášejic pomoc chorým smrtelníkům, tato jasná hvězda mořská.

Svého's naznačila, panno Maria, sluhu.

3. Když pak smyslů chlaapeckých úplně nabyl a neobratný jazyk mluveni přivykal, aby začátkům literním se přiučil, dán jest do rukou kněží. Když tenkrát sluha, který již v kolébce k němu přátelsky byl přílnul, zoufaje nad obtížnou cestou k nabytí vědomosti z průvodu jeho se vzdálil; přiklusal jednou a po druhé k milým rodičům nazpět. Proto se rozhněvav otec ohavnými a citlivými ranami za útek ho potrestal, a následkem rozhorlení svého dal syna — a dobře tak učinil — do spasitelných škol. Nebóf otevřel Bůh chlapci sluch duševní, a než uplynul jeden měsíc, tak velikou milostí ho obdaril, že potom staršímu chlapci ve všeliké vědomosti téměř učitelem a vzorem mravů se stal.

4. Decursis itaque rudis infantie balbutientibus annis, Wogitihc¹⁾ Davitico nectare potatus, parvoque melle dulce canentis Gregorii pastus, ut partem suam comedat, ad²⁾ septem panes sapientie portatur, traditur, inquam, ad ingenuam³⁾ Parthenopolim, Theutonum novam metropolim, liberalibus disciplinis imbuendus⁴⁾; quam urbem rex maximus, primus trium Ottounum⁵⁾, imperator augustus⁶⁾, in magnum archipresulatum erexit, et ut hodie cernere est, sancto⁷⁾ Maurito in fluminis Albus pulchro littore, pulcherrimam domum prope construxit. Urbis episcopus⁸⁾ tunc Adalbertus, ipse⁹⁾ et primus, qui, quem suo nomine Adalbertum vocavit, bone indolis puerum¹⁰⁾ Wogitechum¹¹⁾ secundo crismate linivit. Hec cum facta essent, non norunt, postea¹²⁾ quando finito scole duello domum rediunt¹³⁾, recordata est mater pueri, quia Pruzis¹⁴⁾ episcopus gentium positus, cum idem Adalbertus per¹⁵⁾ regnum patris iter ageret, deducit¹⁶⁾ filium cum unguendis¹⁷⁾ pueris, ut¹⁸⁾ tunc primo eum¹⁹⁾ crismate episcopus²⁰⁾ liniret²¹⁾.

5. Igitur ad frontem scole hospes processit, ianuas timoris intrat, ubi plures epulas appositas²²⁾ cernere erat, quas, prout cui²³⁾ vene in levo pectore saliunt, amena turba discipulorum avido²⁴⁾ ore carpebat²⁵⁾. Scolis preerat tunc Ohtricus²⁶⁾ quidam facundissimus, etate illa quasi Cicero unus²⁷⁾, cuius memoriale²⁸⁾ clarum usque nunc²⁹⁾ per omnem Saxoniam habetur; quem, quantus foret, discipulorum facies inspecta sine³⁰⁾ lingua sonat, et per vicinas urbes circumquaque diffusa sophia³¹⁾ digito monstravit.³²⁾ Apponunt-

4. Když byla potom žvatlavá leta prvního mládí uplynula, Davidovým nektarem nakojénemu a mladistvým medem sladce zpívajícího Řehoře nasycenému, aby příslušnou stáří svému část pojedl, sedm chlebů moudrosti předloženo jest; dostał se totiž do Děvina (Magdeburku), do nové metropole Němečů, aby se tuto svobodným uměním a vědám přiučil. V městě tomto největší král, císař Otto I., slavné arcibiskupství založil a na krásném břehu na blízku řeky Labe svatému Mauritu přeskostný chrám vy stavěl. Tenkrát v tom městě byl biskupem Adalbert; týž podruhé hodného hocha, dada mu jmeno své Adalbert, biřmoval. Na to pak zapomněli; když později po skončení vyučování školního domu se navrátil, zpomněla matka chlapce, že týž Adalbert co ustanovený Prusům biskup, konaje cestu po území otcově, předvedeného sobě syna s druhými chlapci, kteří biřmování býtě měli, poprvé biřmoval.

5. Přišel tedy před školu co host, vešel do dveří strachu, kdež viděti jest pokrmy mnohé, jichž veselý zástup žáků, jak kterému v srdeč krev proudí, poživaji. Učitelem byl tehdy jakýs Oktrik, muž velmi výmluvný, za onoho času jakoby druhý Cicero, jehož památku posud v Sasku slavně žije. Velikost jeho pouhý počet na žáky i bez slov hlásá, na něho učenost po všech sousedních městech rozšířená prstem ukazuje. I dání mu vychovatel a dozorce, aby s ním se učili, jakž obyčej jest doma

¹⁾ Voichechus davidico nec. 2 a 3; D. n. Woitech 4. — ²⁾ et ad 4. — ³⁾ Misto ad ingenuam — metropolim má 2 ingenuae Parthenopoli novae metropoli 2. — ⁴⁾ instituendus 2. — ⁵⁾ Otto 4. — ⁶⁾ imp. aug. nemá 3. — ⁷⁾ Misto sancto — littore má 4 in pulchro littore Albus fluminis sancto Mauricio; suo Maurito in fluminis Albus pulchro littore 2. — ⁸⁾ Misto episc. tunc má 4 tunc erat episcopus. — ⁹⁾ et ipse pr. 4. — ¹⁰⁾ Misto puerum — secundo má 2 puerulum Woitechum sancto. — ¹¹⁾ Woitech 4. — ¹²⁾ posteaquam fin. 2. — ¹³⁾ rediit 2, 4. — ¹⁴⁾ Brutiis 2. — ¹⁵⁾ super 4. — ¹⁶⁾ deductum 2, 4; deductum suis 3. — ¹⁷⁾ unguendis 4. — ¹⁸⁾ nemá 4. — ¹⁹⁾ nemá 4. — ²⁰⁾ nemá 2 a 4. — ²¹⁾ liniretur 3. Následující doloženo jest v rukopise 4: Ecce prudens lector, in peccatis agnosce latens misterium, si non gravat hoc dictum; ut in peccato David et in aliis solet erratibus bonum figurare vetus testamentum. Bis dum presbyter, dum fit pontifex unctus, homo mortuus quatuor dies unguento salvatoris ad vitam suscitatur; baptizatus ter, dum fonte Christum induit, dum mente monachum, dum sanguine martirem facit, summe Trinitati invisibili deo aptus servus preparatur: sumo baptismus ter factum, quaternam unctionem semel errantem et colligam in sacrum septenarium — ubi vivit puer iste, a via currat — invenio hominem deo plenum, septies Spiritu sancto infusum. — ²²⁾ nemá 4. — ²³⁾ cuique 2, 4. — ²⁴⁾ nemá 4. — ²⁵⁾ carpunt 4. — ²⁶⁾ Athericus 2; Octricus 4; Ottricus 3. — ²⁷⁾ quidam Cicero 2. — ²⁸⁾ Misto memoriale clarum má 2 illustris memoria. — ²⁹⁾ in praesens 2. nunc intra Saxoniam h. 4. — ³⁰⁾ sive 2. — ³¹⁾ soph. ceu digito demonstrat 2. — ³²⁾ monstrat 4.

tur¹⁾ pedagogus²⁾ et herus³⁾ legere⁴⁾, sicut consuetudo erat domi discere; adest⁵⁾ puero divina gratia, currunt⁶⁾ divite vena ingenium, sensus et ratio. Hoc autem asserunt mirabile in eo, si forte magister amoveret⁷⁾ pedem, ut proprium est vagis puerorum animis, aliquando prodente⁸⁾ ludo totum consumperat diem. Cumque de lecta⁹⁾ lectione nec verbum saperet, et bene iratus magister flagellare inchoaret: dimitte me, inquit, legam; et dimissus, ut rem notam, optime legit. Dicunt¹⁰⁾ etiam tribus linguis pro una locutum¹¹⁾; cum scope tergum verrunt, et ferientia¹²⁾ flagella dolentem carnem frangunt. Auditoribus enim usus¹³⁾ erat latialiter¹⁴⁾ fari, nec ausus est quisquam coram magistro lingua barbarica loqui. Unde¹⁵⁾ admotis urentibus virgis, primum, mi domine garrit, iam cum increscit dolor, qui legem non habet, eodem verbo nunc Saxo, nunc Sclavus misericordiam clamat.

6. Annos ter ternos in area¹⁶⁾ studii palestram exercet ingenii; effodiens terre cordis¹⁷⁾ obrutos¹⁸⁾ sensus contra ignorantie densam noctem prendidit¹⁹⁾ scientie diem. Post²⁰⁾ capella regis²¹⁾ magistrum tuit. Scola dixit: sat prata biberunt, discipulorum divisa manus certas sedes domosque revisunt. Repatriat novo nomine²²⁾ Adalbertus, portans²³⁾ secum dulces sapientie liquores; dat caris parentibus visus filius gaudium magnum. Hoc toto²⁴⁾ tum tempore adeo lascivus²⁵⁾, ut homo, incubat terrenis deliciis, vacat puerilibus iocis; querens cibum et potum, ut pecus incurvat²⁶⁾ vultum, nescit rectus²⁷⁾ cernere celum.

7. Moritur interea²⁸⁾ Boemie provincie episcopus; et si est, ut auditum, coram astantibus desperata voce testatur²⁹⁾, quod³⁰⁾ ab nigris spiritibus immundis³¹⁾ ad tartareum chaos incaute³²⁾ portatur. Presens enim³³⁾ erat tunc Adalbertus, unus extrema videntium, et verba morientis aure³⁴⁾ audientium; quem ut ipse post ab-

se učiti; i byla milost boží při chlapeci a bohatou žilou se proudily vlohy, smysl a rozum. Než tento div vypravují o něm, že když jednou učitel odešel, jak při těkavosti chlapec bývá, celý den hraním ztrávil. Když pak z úlohy své ani slova neuměl a rozhněvaný učitel biti jej počal, volal: „pusť mne, budu dobré čísti;“ a když puštěn byl, jakoby věc známou četl co nejlépe. Také prý třemi jazyky mluvil, když metla záda jeho drhla a do masa bolestně zatinala. Byl obyčej žáků mluviti po latinskú a nikdo se neopovážil před učitelem promluvit jazykem barbarským. Teprv tenkrát, když nařízata palčivá metla, žvatla „můj pane“, když již přibývalo bolesti, jež nezná zákona; týmž slovem i Sasík i Slovan o milosrdněství volá.

6. Po devět let ve škole této se vzdělával dobývaje smysly z půdy srdeč svého; i přibývalo mu naproti husté nevědomosti tmě světla věděni. Potom odňal jim učitele dvůr královský. Škola řekla:

„dost se napájely louky“ (Virg. ekl. III, 111), zástup žáků se rozprehl a každý domu se navrátil. S novým jménem Adalbertha jinoch Vojtěch do vlasti zavítal přinášeje s sebou sladké toky moudrosti; i měli z podivání na syna draži rodičové radost velkou. Ale po celý čas tenkrát byl velmi svévolný; jako člověk, který rozkošem světským se oddal, žerty chlapec prováděl; a vyhledávaje jídlo a pití jako hovado tvář k zemi shýbající neuměl pozirati k nebesům.

7. I umřel biskup provincie České, a je-li pravda, jak se proslychá, okolo stojícim zoufalým hlasem se přiznal, že od černých duchů do pekla nešen jest. Přitomen byl tenkrát Vojtěch jsa mezi těmi, kteří konec jeho viděli a slova umírajícího slyšeli. Jak sám potom opatovi v klášteře vypravoval, pojala jej z po-

¹⁾ apponunt 3. — ²⁾ ad unum pedagogus 2. — ³⁾ herus ad unum 4. — ⁴⁾ legem 3. — ⁵⁾ et adest 2. — ⁶⁾ et curunt 4. — ⁷⁾ movisset 2. — ⁸⁾ pereunte 1, 3. — ⁹⁾ de prälectione 3. — ¹⁰⁾ Dicitur 4. — ¹¹⁾ Misto locutum; cum má 4 locutus; domine mi: magistro clamassem, dum. — ¹²⁾ ferventia 4. — ¹³⁾ tunc usus 3. — ¹⁴⁾ latine 2. — ¹⁵⁾ Unde — clamat nemá 4. — ¹⁶⁾ arena 1, 3. — ¹⁷⁾ nemá 4. — ¹⁸⁾ obtusos 2. — ¹⁹⁾ pretendit 1. — ²⁰⁾ Postquam 2. — ²¹⁾ gregis 2. — ²²⁾ nom. iam Adolescens Ad. 4. — ²³⁾ portat 4. — ²⁴⁾ toto 2; totum 1. — ²⁵⁾ lasc. erat, ut 2, 4. — ²⁶⁾ curvat 4. — ²⁷⁾ rectius 1; nemá 4. — ²⁸⁾ nemá 4. — ²⁹⁾ testatus 2. — ³⁰⁾ nemá 4. — ³¹⁾ nemá 4. — ³²⁾ Misto incaute portatur má 2 deportatur. — ³³⁾ nemá 2, 4. — ³⁴⁾ audire 4.

bati in monasterio dixit, visionis illius magnus horror invasit, et ad primam salutem direxit. Exinde emendare mores, frena ponere animis, desideria carnis igne divini amoris excoquere cepit.

8. Conveniunt dux terre et maior populus, et pro eligendo¹⁾ pastore varias sententias ducent²⁾; omnes tamen ad ultimum manus levant, aëra clamoribus implent, non habere³⁾ meliorrem, nec⁴⁾ alium oportere esse suum episcopum, quam⁵⁾ indigenam Adalbertum, cuius nobilitas, dicitie, alta sapientia⁶⁾ et placabiles mores cum tanto honore concordarent. Ergo in hec verba levatur terre episcopus, mutata mente, pius Adalbertus. Hac ipsa die, ubi⁷⁾ erat episcopium, audiens multis⁸⁾, locutum est daemonium, cum⁹⁾ presbyteri sacris¹⁰⁾ imprecationibus urgrent¹¹⁾, ut exiens de homine possesso daret hominem deo vivo: quid mihi¹²⁾ molesti estis inquit? Ve satis est mihi! Amplius hic stare non possum, quia electus hodie est populo terre¹³⁾ episcopus, quem valde timeo, christicola Adalbertus. Sic ait, et quasi¹⁴⁾ citius dicto cessit daemon impudens spiritui sancto¹⁵⁾, et ut flagello fugatus exivit homine¹⁶⁾ sano. Cui rei homo¹⁷⁾, qui hora illa praesens erat, Willico quidam, bonus¹⁸⁾ clericus et sapiens, visibile testimonium asserebat, quod¹⁹⁾ nos legimus, cum ad abbatem nostrum hoc scripto²⁰⁾ filius mandaverat. Ipsum episcopus Adalbertus sue ecclesie praepositum habuit; post super cordis arida²¹⁾ flante spiritu sancto, nobilem monachum mons Cassinus recepit.

9. Igitur electus episcopus auricomam Italianam vadit²²⁾; quem obese²³⁾ cluse artas vias egressum²⁴⁾ prima civitas Verona recepit²⁵⁾, que in fauce regni pulcre levat caput. Ibi eum pastorali virga investivit Otto secundus, qui tunc²⁶⁾ loco patris rapidis cruribus montem imperii scandit; sed non dextro omne, nec vivo matureve sapientie signo rem publicam rexit; et dum omne quod vult regem oportere sequi, non bene, putat, collectum orbem amisit, et quam patris terror pe-

hledu onoho velká hrůza a uvedla poprvé na cestu spásy. Od té doby mravy své napravovati, náruživosti své na úzdě držeti, chtíče tělesné ohně lásky boží krotiti počal.

8. I sešli se vévoda země a obec a o volbě nového pastýře rozličné náhledy pronášeli; konečně přec všichni ruce zdvihli a zvolali, že nevěděj lepšího ani jemu rovnou, kdo by měl být biskupem, než rodák Vojtěcha, jehož urozenost, bohatství, vysoká učenost a přívětivé mravy s tak velkou důstojnosti se srovnávají. Po těchto slovech vyvolen tedy za biskupa země, změniv smýšlení své, nábožný Vojtěch. Těhož dne, kdy volba biskupa se odbývala, promluvil zlý duch, když jej kněží svatým zaříkáváním nutili, aby vyjda z člověka posedlého vzdal čest bohu živému, takto: „Co vy na mne dotíráte? Zle jest mi dosti! Děle tuto ostatí nemohu, poněvadž dnes od lidu za biskupa vyvolen jest, jehož velice se bojím, etitel Kristů Vojtěch.“ Tak dí nečistý duch, a jedva to vyříkl, místo postoupil duchu svatému a jakoby bičem mrskán vyšel z člověka uzdraveného. Jakýs Vilik, hodný a moudrý duchovní, který při této události tenkrát byl, zřejmě o tom dával svědec; my pak jsme list jeho i četli, ve kterém o tom opatu našemu zprávu byl podal. Jeho měl biskup Vojtěch proboštěm svého chrámu; později, když do vyprahlého srdece duch svatý zavál, jej co vzácného mnicha přijala hora Kasinská.

9. Zvolený biskup ubiral se do zlatovlasé Italie; vyšedšího z týžlabin horských první přijalo město Verona, jež na hranicích království svou krásnou hlavu vypíná. Zde berli pastýřskou podal mu Otto II., jenž tenkrát po otcí svém rychlou nohou vrchu vlády döstoupil; ale nešťastným osudem říši vládl, nikoli živým známením užrálé moudrosti; a domnívaje se nerozumně, že vše po vůli králově dařiti se musí, ztratil dobytý okršlek, a pozbyl míru, který strach před

¹⁾ levando 3; elevando 4. — ²⁾ dicunt 2. — ³⁾ haberi 2. — ⁴⁾ Místo nec — suum má 1 nec alium op. esse sumnum 1; similem, quem oportet esse 4. — ⁵⁾ sicut 4. — ⁶⁾ scientia 2, 4. — ⁷⁾ u. accepit episcopatum 3. — ⁸⁾ cunctis 4. — ⁹⁾ cum illum p. 3; cum illud p. 4. — ¹⁰⁾ nemá 2. — ¹¹⁾ urgeretur 2; urguerent 4. — ¹²⁾ nemá 4. — ¹³⁾ nemá 4. — ¹⁴⁾ nemá 4. — ¹⁵⁾ s. locum dedit 3. — ¹⁶⁾ ab homine 4. — ¹⁷⁾ nemá 4. — ¹⁸⁾ bonus et clericus sapiens 2; b. e. s. cl. 4. — ¹⁹⁾ et 2; nos et 4. — ²⁰⁾ scriptum 3; scriptum folio 4. — ²¹⁾ aridam 2. — ²²⁾ petit 2. — ²³⁾ obssessæ 2; ob. 4; nemá 3. — ²⁴⁾ egr. a. v. 4; e. arctas v. 2. — ²⁵⁾ suscepit 2 — ²⁶⁾ tum 2, 4.

perit, pacem interfecit. Sensit¹⁾ Theutonum telus patrem²⁾ scilicet mortuum, nautam maris; sensit dormientem aurigam orbis, cum quo prospera dei cucurrerunt, multa bona christiane religioni acreverunt. Migrans migravit Otto pius, Otto rigidus, fluxa gubernare doctus, cuius aurea tempora nunc gravi gemitu³⁾ memorat, quando⁴⁾ pressa malis sancta⁵⁾ ecclesia absque ulla requie hostes insurgere dolet. Duorumque oblita Ottonum⁶⁾, antiquum nominat: vere inquiens meus „felix mundus erat⁷⁾, Otto dūm sceptra gerebat⁸⁾. Ergo archimandrita Mogontinus⁹⁾, gravis homo, Willigis Adalberto, cui deus interiori¹⁰⁾ gratia benedixit, venerabile caput oleo¹¹⁾ unxit, et in praesentia imperatoris ad sacerdotii¹²⁾ altitudinem provexit.

10. Ea tempestate effera¹³⁾ gens Luttizi¹⁴⁾ pagani iugum christianitatis deponunt, et — quo¹⁵⁾ errore adhuc laborant — post deos alienos erecto collo cucurrerunt¹⁶⁾, et, qui fugientes fugere nequeunt¹⁷⁾, christiani multi ceciderunt gladio. Tunc peccato Ottonis multa mala surrexere, maxima ubique et miserrima naufragia emerse- runt¹⁸⁾, res publica turpitudines passa de solio descendit, christiana religio lacera¹⁹⁾ iram dei sensit. Actum est bellum cum Polanis²⁰⁾, dux eorum Misico²¹⁾ arte vicit, humiliata²²⁾ Theutonum magnanimitas²³⁾ terram lambit, Hodo²⁴⁾ pugnax marchio laceris vexillis terga vertit²⁵⁾. Alia²⁶⁾ hora, quem rex congregat²⁷⁾ optimus populus et, qualem²⁸⁾ postea videre non contigit, valde grandis exercitus, cum esset melius zelo pugnare cum paganis, sine reverentia fraterne christianitatis congrediuntur cum Karolinis Francis. Expectare non audent, qui in viribus regni iratum imperatorem sciunt, non durantes viro- rum fortium cedunt hostes ad impetum fortissi- mum. Sed dum vino ventrique collum²⁹⁾ flectunt, regnante Ottonis infortunio, victores in turpem fugam desinunt. Ultimum et lacrimabile bellum confecit cum nudis Sarracenis, quorum dum

otcem byl porodil. Ucitila to Německá země, že umřel plavec, jenž byl řidil loď na moři; uci- tila, že spí vozka, jenž byl otěže vlády pevně v rukou držel, za něhož dilo boží prospívalo a mnoho dobrého křesťanskému náboženství vzní- stalo. Sešel s se světa Otto nábožný, Otto silný, jenž uměl vzdorovati bouřím, na jehož zlaté časy nyní církve s nářkem zpomíná, když nehodami soužena nemajíc pokoje žalostně patří, kterak nepřátelé proti ní povstávají. Na dva zapomína- jíc starého Ottona velebi řkou:

„ſtaſten býval svět, pokud Otto žezlo nosival.⁴⁾ Potom arcibiskup Mohučský Willigis, vážný muž, ctihodnou hlavu Vojtěcha, jehož bůh vnitřní milosti obdaril, svatým olejem pomazal a u přítomnosti cisaře za biskupa posvětil a povýšil.

10. Za onoho času pohanští Lutici, divoký národ, jho křesťanství se sebe svrhli a (s tímto bludem zápasí posud) k cizím bohům přímou šíji se uchýlili; mnoho pak křesťanů, jimž se ne- povedlo uteci, povraždili. Tenkrát vinou Ottona mnoho zlého povstalo, převěliké a trudné pohromy všady se udaly, říše doznavší pohanění a po- koření s výše své se sřítila, náboženství pak křesťanské těžkou ranou ztěženo pocítilo hněvu božího. Svedena válka s Polany; vévoda jejich Měčislav chytře zvítězil; velká mysl Němců po- kořena sklesla; bojovný markrabě Otto s roz- trhanými korouhvemi na útek se dal. Jindy opět shromážděn jest lid nejlepší a převěliké vojsko, jaké nikdy potom nebylo viděti, a kdežto raději měli horlivě bojovati s pohany, zapominajice na křesťanské bratrství počali válku s Karolinskými Franky; i ustupovali nepřátelé nevyčkavše prud- kého útoku mužů udatných vidouce rozhněvaného cisaře uprostřed vojska. Když však jídlu a piti se oddali vítězové, za neblahého vůdcovství Ottona hanebným útěkem jejich válka skončena. Poslední a žalostnou válku svedl se Saraceny; když ale počet těchto způsobem nepo- chopitelným vzrostl, pravice porážením mrtvol

¹⁾ Sensit hoc 4. — ²⁾ patrem scilicet nemá 2, 3, 4. — ³⁾ cum gemitu 4. — ⁴⁾ cum 4. — ⁵⁾ nemá 4. — ⁶⁾ antiquum Ottonem. — ⁷⁾ nemá 1. — ⁸⁾ Mogontinus 2; Magontinus 4. — ⁹⁾ interiore 4. — ¹⁰⁾ nemá 4. — ¹¹⁾ sacerdotum 2; sacerdotis 3. — ¹²⁾ effrena 2, 3, 4. — ¹³⁾ Luttizi 2; Lutici 4. — ¹⁴⁾ cum quo 4. — ¹⁵⁾ cur- runt 4. — ¹⁶⁾ nequierunt 2. — ¹⁷⁾ emersere 2. — ¹⁸⁾ lacereta 1. — ¹⁹⁾ Polonis 2; Polonianis 3. — ²⁰⁾ Miesico 2; Mesico 4. — ²¹⁾ humiliatus Teut. 2. — ²²⁾ magnus animus 2; magna anima 3, 4. — ²³⁾ Otho 2, 3; Otto 4. — ²⁴⁾ convertit 3, 4. — ²⁵⁾ Alio tempore 2. — ²⁶⁾ congregatus est 4. — ²⁷⁾ Místo qualem — impetum má 4 exercitus grandis nimis valde congrediuntur cum Karolinis Francis; cedunt hostes, non durantes virorum forcium impetum. — ²⁸⁾ colla 3, 4.

ultra incredibilem¹⁾ modum numerus excrevit, cede cadauerum lassa dextera defecit, et bellantium heroum virtus fracta succubuit²⁾. Stratus ferro occidit³⁾ flos patrie purpureus decor flave Germanie, plurimum⁴⁾ dilectus augusto cesari; qui cum⁵⁾ stupentibus oculis nefas horret⁶⁾, tandem pudet, quia mulierem audivit, tandem sero penitet, quia infantilia consilia secutus, sententias maiorum proiecit. Qui⁷⁾ putas color queve⁸⁾ facies talia cernenti erat? Que tibi, que magnanime iuvenis illa dies erat, quando in potestatem Sarracenam⁹⁾ populum dei traditum vidisti, et sub pedibus paganorum christianum decus laceratum aspexisti? Vere ut quidam spiritu canens domino ait: cum sis iustus iuste omnia disponis; eum quoque qui debet¹⁰⁾ puniri recte condempnas. Quodsi¹¹⁾ augende christianitatis gratia non terre causa cecidissent, tanti boni cum aliter nequeat homo natus ad laborem nisi mori debeat. Adeo sevum¹²⁾ vulnus doloris mater ecclesia pro nichilo curaret¹³⁾. Sed ve nostro miserabili evo! quia¹⁴⁾ nemo rex studium habet¹⁵⁾, ut convertat paganum, quasi deus de celo iubeat. Diligunt honorem suum, o Christe, non lucrum tuum. Post¹⁶⁾ sanctum et¹⁷⁾ imperatorem, magnum¹⁸⁾ Constantimum, post¹⁹⁾ optimum²⁰⁾ exemplar religionis Karolum, ut converterent paganos ad Christum, nomen et²¹⁾ rem glorie coram deo et hominibus pauci acceperunt; est eheu pro peccatis, qui persequatur²²⁾ christianum, et nullus prope dominus rerum, qui ecclesiam intrare compellat paganum. Ergo rex puer, cernens caros ablatos, optimates occisos, nescius quo se vertat, irato deo quo²³⁾ vadat, maximam²⁴⁾ filiam criminum, desperationem impegit²⁵⁾. Illud post miseriam sequens, quod poetarum²⁶⁾ quidam iacens in marmoreis hortis cantat:

una salus victim nullam sperare salutem²⁷⁾, emiso equo dedit se in mare. Nat sonipes; ubi lassus²⁸⁾ cessat. Ipse rex²⁹⁾ nandi peritus super undas diu natat, donec obvia navis Grecorum fessum levat, et extra spem care coniugi et su-

zemdená konečně sklesla a udatnost bojujících reků zlomena podlehla. Mečem zporázen sklesl purpurový květ vlasti, ozdeba rusé Germanie, lid císaři velice milý; tu teprv ztrnulýma očima zločin svého se ulekl, tu teprv zastyděl se, že uposlechl ženy, tu konečně litoval, že poslouchaje rady dětínské náhledy starých byl zavrhl. S jakým uzávěrem, s jakou tváří as na to patřil? Jaký to byl tobě, velkodusný jinochu, den, když jsi lid boží zrazený v moci Saracenů spatřil? když jsi ozdobu křesťanskou pod nohama pohanů krváceli uzřel? Jak nadšen duchem svatým kdo zpívá: „jsa spravedliv všecko spravedlivě řidiš; toho pak, jehož trestati dlužno, spravedlivě zavrhujes.“ Kdyby byli pro rozšíření křesťanstva padli, nikoli pro věci světské, za takovým účelem, nemožno-li jinak, má umříti smrtelník k namáhání zrozený. Takovou ránu, jakkoli trpkou, matka bolesti cirkev nepovažovala by za těžkou zhojiti. Ale běda bidnému věku našemu! Není krále, jenž by se snažil obrátiti pochany, jako by bůh tak velel. Miluji slávu svou, nikoli zisk tvůj, Kriste. Po svatém císaři, velikém Konstantinu, po vzácném vzoru náboženství Karlovi, aby obrátil pochany ku Kristu, málo který o slávě takovou před bohem a lidmi dbal. Jsou bohužel takoví, kteří hříšně pronásledují křesťana, ale skoro nikdo z vládru nepohání pochana vejiti v lůno církve. Mladý tedy král vida ztracený své milé, pobity velmože, nevěda, kam by se obrátil, kam by před rozhněvaným bohem se uchýlil, v největší hřich, v zoufalství upadl. Oddávaje se v neštěsti tomu, co jistý básník zpívá:

„spása ta jest zmožených, nijakou očekávati spásu“
pustiv koni úzdu zajel do moře. Kůň po nějaký čas ploval; potom umalen ustal. On sám uměje plavati tak dlouho nad vlnami se držel, až vstří mu pricházejíci loď řecká umaleného na palubu přijala a drahé choti a pozůstalému lidu, kteří žádné více naděje neměli, neporušeného navrátila.

¹⁾ credibilem 3; innumerabilem ruk. admontský. — ²⁾ subcubuit 4. — ³⁾ occubuit 2; cecidit 4. — ⁴⁾ plurimus 2. — ⁵⁾ tum 2. — ⁶⁾ exhorret 4. — ⁷⁾ quis p. locorum 1. — ⁸⁾ quæ 4. — ⁹⁾ Sarracenorum 2, 3. — ¹⁰⁾ non debet 2, 4. — ¹¹⁾ Quodsi — paganum nemá 3, 4. — ¹²⁾ secum 1. — ¹³⁾ putaret 4. — ¹⁴⁾ nemá 2. — ¹⁵⁾ adhibet 2. — ¹⁶⁾ per 1. — ¹⁷⁾ nemá 2. — ¹⁸⁾ nemá 2. — ¹⁹⁾ per 1. — ²⁰⁾ o. K. e. r. 2. — ²¹⁾ Místo et rem glorie má 2 regale. — ²²⁾ persequebatur 2. — ²³⁾ quo vadat nemá 2. — ²⁴⁾ in maximam 2. — ²⁵⁾ incurrit 4. — ²⁶⁾ nemá 2, 4. — ²⁷⁾ Virg. Aen. II, 354. — ²⁸⁾ I. est 3, 4. — ²⁹⁾ nemá 4.

perstuti populo incolum reddit¹⁾. Erat ut acceptimus vivida virtus in eo, fervida et effrena iuventus, manus prompta bello, sed rara²⁾ unquam cum consilio. Multa bona fecit, sed quia³⁾ etas lubrica errare fecit, et plura praecipitatione peccavit. Prope semper perdidit diebus suis⁴⁾, ubi prelium cepit; extra Theutonum consuetudinem, pugnantibus eis, secutum est⁵⁾ omne infortunium. Est cuius efficiens causa⁶⁾ contra dominum⁷⁾ regis tacita offensa.

11. Retro sumit iter sanctus episcopus Adalbertus⁸⁾; venit in⁹⁾ terram suam, pulchre regens¹⁰⁾ animam suam, et¹¹⁾ pascens bene optimis pascuis subditam plebem. Res¹²⁾ episcopii in¹³⁾ partes partitus, quatuor divisiones fecit, unam clerus, alteram agmen pauperum suis usibus sumpsere; tertiam mater ecclesia pro captivorum redēptione et sua restauratiōne possedit; quartam ipse cum coherentibus sibi ad necessarios sumptus recepit. Cernere¹⁴⁾ erat alium hominem, o qualem, o quantum mutatum ab illo, qui paulo ante post pulchra temporalia equorum cursu cucurrit, aut tota mente in terrenis actibus iacebat, vel in desideriis errare sine magistro doctus erat. Rediit¹⁵⁾ ad se! recognovit propter¹⁶⁾ quod deus hominem fecit¹⁷⁾! mutavit amorem¹⁸⁾, correxit pedem! divina concupiscentia et sola celestia suspirans. Delicias egre fert! dignitas non vult. Aurum computat¹⁹⁾ pro nullo, argentum pro luto, et quecumque humana vanitas usque ad mortem amplectitur et amat, alta mente despexit. Horum vero quicquid est in pauperum usus et ornamenta ecclesie, ut dixi, et ad sola utilia convertere cura erat. Noluit regnum dare divitiis! intellexit²⁰⁾ se dominum ipsis secundum²¹⁾ illud: dilige denarium, sed parce diligere formam. Seculum et eius pompam, quam clericus tota mente quaerebat, episcopus tota mente fugere cepit. Una cogitatio, unum studium erat,

¹⁾ reddidit 4. — ²⁾ raro 3, 4. — ³⁾ nemá 2, 3, 4. — ⁴⁾ dies suos 2; nemá 4. — ⁵⁾ nemá 2, 3. — ⁶⁾ causa est 2; causa erat 3. — ⁷⁾ deum 4. — ⁸⁾ nemá 3, 4. — ⁹⁾ in terram — Res nemá 2. — ¹⁰⁾ regit 4. — ¹¹⁾ et post 4. — ¹²⁾ Místo Res episcopii — recepit má 3: De rebus autem episcopii primam partem in agmina pauperum; secundam pro restauratiōne matris ecclesie; tertiam pro captivorum redēptione dispositus; quartam ipse cum suis coherentibus ad necessarios sumptus recepit. — ¹³⁾ in partes — alteram nemá ruk. admontský. — ¹⁴⁾ Místo cernere — virtute má 4: Quid non facit omnipotens deus, mirabilis in operibus suis, maxime in misericordiis suis. Ut nota vertit impium, facit sanctum, in cuius virtute. — ¹⁵⁾ Rediit 1. — ¹⁶⁾ Místo propter quod má 2 quam ob rem. — ¹⁷⁾ fecerit 2. — ¹⁸⁾ honorem 2. — ¹⁹⁾ A. dicit pro nihilo 2. — ²⁰⁾ Místo intellexit — ipsis má 2 intelligit, se illarum non servum sed dominum esse. — ²¹⁾ secundum — formam nemá 2.

Bylaf při něm, jak jsme se dověděli, živá udatnost, horkokrevnost a bezuzdnost mladosti, bojovnost, ale málokdy chladná rozvaha. Způsobil mnoho dobrého, ale kluzkost jeho mládi k chybám ho sváděla a pak střemhlav v chybě se řítil. Skoro vždy bitvu ztratil, když ji počal; proti zvyku Němců, když bojovávali, provázelo je všeliké neštěsti. Toho příčinou bylo královo tajné urážení boha.

nichil concupiscere, nichil quaerere praeter Christum. Inter hec o domine quam bonus et suavis spiritus tuus in omnibus! et¹⁾ utique non volentis neque currentis, sed miserentis est dei, cuius nunc spiritu compunctus laborare cepit episcopus Wogitihe²⁾! in digito dei facere et docere episcopalia potuit. Quid non potest³⁾ omnipotens cum vult, cum meliora cogitat deus? Vult⁴⁾ neminem perire, immo suorum neminem patitur perire! pura bonitas, sana eternitas! una veritas⁵⁾, sola dulcedo! tota pulchritudo, secreta salus et beata praesentia! pulchra caritas, et cara eternitas et cara misericordia deus. Quem loqui, quem⁶⁾ suave sedulo meditari, o quam delectabile, felix et insatiabile! cuius lucis absentes radios nos vere miseri, nos vive glorie exules, nos mortui et ceci patienter sustinemus! utique quia quam suave et incomparabile bonum perdidimus, ad maiorem cumulum miserie merito ignoramus. Auribus nostris audivimus, quam⁷⁾ mirabilis in operibus sis⁸⁾ maxime o domine! o dulcedo, vita et panis angelorum! agnovimus te in misericordiis tuis, cuius risus et sacer ludus esse solet una hora vertere impium, et facere sanctum! sicut est: respexit dominus Petrum, et⁹⁾ Matheum ex publicano quoque dedit apostolum, et ex lupo fecit optimum Paulum. Ita cuncta opera¹⁰⁾ dei valde bona, maxime¹¹⁾ misericordia et redemptio salutaris dei! in cuius nunc virtute veteres pennas proiecit, et¹²⁾ novos mores assumpsit celicola Adalbertus, cui dum acerrimis iejunii longos soles ducere, macris vigiliis incentiva carnis domare, continua genuum¹³⁾ flexionibus veniam peccatorum impetrare, perdia¹⁴⁾ et¹⁵⁾ pernox cura erat. Quomodo sacra lectio in cordis palato sapiat, quantum psalmorum¹⁶⁾ nobile Carmen in oculis dei valeat! hoc ipse¹⁷⁾ aut nemo probavit. Sentiens sensit¹⁸⁾ deum propitium et, cuius¹⁹⁾ oratio dat spiritum sanctum, intime gusat dulcem salvatorem. Quantum²⁰⁾ ad exteriorem hominem, maiores²¹⁾ labores plus districturn et austereum vivere nunc in episcopio quam

covati počal biskup Vojtěch. Vnukutim božím mohl vykonávat povinnosti biskupské. Čehož by nedovedla vůle boží? Nechceť zkázu ničí, tim méně zkázu svých služebníků. Jak čistá to dobrota, věčná svatost, sama jediná pravda a libeznost! Veškerá krása, tajná spásy, blažená přítomnost, krásná láska, věčné milosrdenství jest bůh! O něm mluviti, o něm stále libezně rozjimati, jak příjemno, jak blaženo bez konce a nasycení! Světla toho nepřitomné paprsky my opravdu bídni, my vyhnání ze slávy živoucí, my mrtví a slepi trpělivě snášíme! Ovšem jak příjemné a nena-hraditelé dobro jsme ztratili, aby dovršena byla bida naše, ani nevime. Vlastním sluchem jsme zvěděli, jak divný ve skutech jsi, pane nejvyšší! O sladosti, živote a chlebe anjelský! Poznáváme tebe v milosrdenství tvém, jemuž bývá hračkou za hodinu obrátiti zlého a učiniti svatého! Jakož stoji psáno: pohlédl pán na Petra a Matouše z publikána udělal apoštolem a z vlka učinil nejlepšího Pavla. Tak veškeré skutky boží jsou předobré, ale nejspasitelnější milosrdenství a vykoupení jeho. Přispěním jeho starý šat svylekl a nové mravy obylekl nebešan Vojtěch. V nejtužších postech dlouhé dny tráviti, hubeným bděním vásně tělesné krotiti, neustálým klečením odpusťení hříchů se doprošovati bylo dnem i nocí jeho starosti. Kolik moudrosti v srdeci budí svaté čtení, kolik častá modlitba ze srdece jdoucí u boha vymáhá, od učitelky zkušenosti se naučil, z každodenního eviku patrně seznával. Pocitil milost Boží a v duši své okusil sladkého spasitele. Co do potřeb tělesných tiže mu bylo žítí nyní co biskup než potom v klášteře. Veškeré příjemnosti nejen se vzdaloval, nýbrž i samé přirodě potřeby odpíral, jednaje podle výroku blahé paměti:

„přešfasten, komu postačuje všady obživa skrovná.“

Proti návalům náruživosti a zárodkům neřesti všelikou snahou a všelikým uměním cnosti bojoval tak dlouho, až zlé návyky přemáhal a světské rozkoše z srdece vymital, a s velikým utrpením

¹⁾ nemá 2. — ²⁾ Woicehus 2. — ³⁾ facit 2. — ⁴⁾ qui vult 2. — ⁵⁾ veritatis 1. — ⁶⁾ quam s. 2. — ⁷⁾ quem mirabile in 2. — ⁸⁾ suis 1. — ⁹⁾ et Matheum nemá 2. — ¹⁰⁾ nemá 2. — ¹¹⁾ nemá 2. — ¹²⁾ nemá 4. — ¹³⁾ genuflexionibus 2, 4. — ¹⁴⁾ perdi 2. — ¹⁵⁾ nemá 4. — ¹⁶⁾ Misto psalmorum — probavit má 4: oratio corde fusa in deo valeat, experientia magistra didicit, cottidiano exercitio loquente cognovit. — ¹⁷⁾ aut ipse 2. — ¹⁸⁾ sensit 3. — ¹⁹⁾ cuius — sanctum nemá 3, 4. — ²⁰⁾ Quantum — usus nemá 3, 4. — ²¹⁾ Misto maiores — habuit má 2: districtiorem et austriorem vivendi rationem nunc in episcopatu quam prius in monasterio habuit.

post in monasterio habuit. Refugit non solum, quod suave est, sed ipsi¹⁾ etiam nature necessaria negavit, incurrens²⁾ beate memorie verbum:

O nimium felix cui parcus sufficit usus.

Contra³⁾ varias voluntates et labia insurgentium vitiorum omni arte, omni studio virtutum occurrit, donec desideriorum spinas velleret⁴⁾, terrenaque delectationes vinceret. Multa passus, proficuum et ingentem sudorem consumpsit. Mirantur fervorem suum⁵⁾ omnes, qui eum ante noverant et qui prope latus vadunt, amatores carnales rigidum vivere⁶⁾ odio habent. Ita fame et siti non sine causa laborat! frigore nimio, vigiliis et hirsuta veste sine misericordia corpus affigit. Desiderium quippe eius in deo erat, et postpositis cogitationibus malarum curarum, quas amor vanitatis habet, animam semper in manibus habuit, nullum volens habere inimicum, nisi inimicum. Debellat eius apertas, et cavit eius occultas nequitias⁷⁾! cui utique tot colaphos dedit, quot opera bona fecit. Calcat mundum sub pedibus, subiecit⁸⁾ libero animo terre felicitates! habens spem celo⁹⁾, nec sensit transitorios labores. Semper aborsum fugiens, quo caro trahit, omni annisu festinans sursum¹⁰⁾ quo spiritus vocat. Bene vixit, bene docuit; ab eo quod ore dixit nunquam opere¹¹⁾ recessit. Populus autem erat¹²⁾ dure cervicis, servus libidinum factus; miscebantur¹³⁾ cum cognatis, sine¹⁴⁾ lege, cum uxoribus multis. Mancipa christiana perfidis et¹⁵⁾ Judeis vendebant; dies festos confusa religione observant¹⁶⁾, dies vero ieuniorum, voluptatibus vacantes, omnino non curant. Ipsi clerici palam uxores ducunt, contradicentem episcopum iniquo odio oderunt¹⁷⁾, et sub quorum¹⁸⁾ tutela quique¹⁹⁾ fuerunt, contra ipsum maiores terre excitaverunt²⁰⁾. Erat autem labor plurimus, contradictio crescens; et cum emergentia mala emendare²¹⁾ non posset, ubi piscatio sua nichil cepit, sanctus episcopus locum dare necessarium duxit.

¹⁾ ipsa 2. — ²⁾ inc. in illud 2. — ³⁾ Misto Contra — fugiens quo caro trahit má 4: Contra lucta desideriorum et labia insurgentium vitiorum omni studio, omni arte virtutum occurrit, donec malas consuetudines vinceret, terrenaque dulcedines evelleret, multa passus, proficas difficultates ingentesque labores consumpsit. Caro pugnat, anima laborat, deus adiuvat, homo manus mouet, angelus vires ministrat; demon et mundus loquatur sive taceat, nocere pervalet neuter; servens et fremens aperta et occulta nequicia senvientes hostes debellat, calcans humanas felicitates, nec curans transitorios labores. Peius fugiens quo caro trahit; a tak s některými změnami i 3. — ⁴⁾ evelleret 2. — ⁵⁾ eius 2. — ⁶⁾ vita genus 2. — ⁷⁾ insidias 2. — ⁸⁾ subiicit 2, 4. — ⁹⁾ in celo 2, 4. — ¹⁰⁾ deorsum 2. — ¹¹⁾ ab opere 4. — ¹²⁾ nemá 1, 2. — ¹³⁾ miscebatur 2, 4. — ¹⁴⁾ et sine 4. — ¹⁵⁾ nemá 2, 3. — ¹⁶⁾ obserbabant 2, 3. — ¹⁷⁾ oderant 3. — ¹⁸⁾ nemá 4. — ¹⁹⁾ qui suorum contra 3. — ²⁰⁾ concitaverunt 2; excitabant 3. — ²¹⁾ superare 4

12. Itaque ad sanctam civitatem, ubi memoriale sanctum, ubi sepulchrum domini est, pederer venire affectans, matrem martyrum, apostolorum domicilium, auream Romam intravit¹⁾. Ibi tunc²⁾ pulchrum luctum greca imperatrix augusta, que iam longos dies mortuum³⁾ flevit, sepulti coniugis memoriam reparat, dulcem Ottonelem elemosinis et orationibus celo⁴⁾ commendat. Non enim diu supervixit Otto⁵⁾ cesar, postquam rei publice talem errorem genuit⁶⁾, christianorum tot mortibus paganorum animos⁷⁾ satiavit. Mira res. In tantis adversis illum circumfluentibus non resipiscit; quid contrarium ministru eterni⁸⁾ imperatoris gesserit⁹⁾, quid pio Laurentio peccaverit, non recognoscit. Episcopatum, quem pater in sacrum¹⁰⁾ honorem pretiosissimo martyri erexit, ambitione suorum in peccatum ductus filius destruxit; non faciens ordinem¹¹⁾, quasi qui aquam in mare fundit episcopatum deiecit, ut plenum deliciis archiepiscopatum ditaret. Tulit episcopum¹²⁾ optimo Laurentio, posuit Parthenopoli archipraesulem nostro¹³⁾ Mauritiu; factum est contra¹⁴⁾ ius in ecclesia dei, donec adveniens¹⁵⁾ novus rex et¹⁶⁾ religiosissimus errorem¹⁷⁾ correxit. Post tres Ottones Heinricus¹⁸⁾ christianissimus ecce venit. Propter hoc peccatum velut pater¹⁹⁾, pugnante²⁰⁾ Laurentio, ubivis²¹⁾ gentium victoram fecit²²⁾, ita²³⁾ filius lesu Laurentio victoram perdidit, diebus suis omnem confusionem recepit. Avertente faciem deo, que sit tua virtus, o homo? specta nunc in homine uno! Quid prodest bellicus ardor? Quid valet virtus nec²⁴⁾ suo loco? Age fac cuncta cum consilio. Quorsum venis sapiens²⁵⁾ iniquo deo²⁶⁾; sicut scriptum est: non est consilium nec ratio contra dominum. Quapropter audiamus bonum consilium, quo²⁷⁾ dicitur: omnes vires²⁸⁾ et cogitatum tuum iacta in dominum, quia²⁹⁾ ipse nemá 1. —²²⁾ ita — perdidit nemá 2. —²⁴⁾ sine 2; nescia cedere 4. —²⁵⁾ Místo sapiens iniquo má 3 sapiens irrato et invito; sapiens invito 2. —²⁶⁾ a deo 4. —²⁷⁾ quo dicitur nemá 4. —²⁸⁾ curas 2. —²⁹⁾ nemá 4. —³⁰⁾ eum 4. —³¹⁾ ex — merito nemá 4.

12. I chtěje do svatého města, kde jest památka svatá a hrob páně, pěšky putovati, přišel do zlatého Říma, k matce mučeniků, přibytku apoštola. Zde přebývala tenkrát truchlic císařovna Řecká, která již dlouhý čas mrtvého manžela oplakávala, nyní pak památku pohřbeného obnovujíc drahého Ottona almužnami a modlitbami poroučela pánu. Nebyl on dlouho živ, když byl říši syna tolík zlého zplodil a spoluvinníkem se stal pobití tolíka křesťanů skrze pohany. Divná věc! V tak velkých nehodách pohřízen přec ne nabyl rozumu, přec nepovážil, jaké protivenství služebníku císaře věčného způsobil, jak proti svatému Vavřinci se prohřešil. Biskupství, jež otec k slušné poctě vzácného mučenika byl zřídil, dada se pochlebenstvím svých k hřichu svěsti, syn zrušil; jednaje neřádně jako ten, kdo vodu do moře leje, biskupství zrušil, aby arcibiskupství rozkošemi oplývající obohatil. Svatému Vavřinci vzlal, svatému Mauritiu v Děvině arcibiskupa dosadil; i bylo pohoršení v církvi boží, až nový a pobožný král starou chybou opět napravil. Po třech Ottonech přichází ejhle nejkřesťanštější Jindřich. Pro tento hřich, tak jako druhý otec pomoci svatého Vavřince vítězství ztratil a za času svého všelikých zmatků zakoušel. Odvrátili bůh tvář svou, jaká jest sila tvá, člověče, poznávej nyní na jednom tomto člověku! Co prospívá válečná ohnivost? Co platna sila nemohoucí z místa? Nuže čin vše s rozvahou. Ejhle kam přichází jsa moudrý proti vůli boží, jakož psáno jest: „není rady ani moudrosti proti pánu.“ Protož poslouchejme dobré rady: „všechny sily a myšlenky své poruč pánu, on sám tě nakrmi, a doufej v něho, on sám vše vykoná.“ Vizmež muže velkého nadání, vedle zásluh mnohých nejjasnéjšího císaře. Ejhle za hřich jest trestán, a nelepší se; v nehodách pohřízen umírá, uprostřed života ejhle klesá neslavně, o! kék nezavržen, velké udatnosti odchovanec! Prvě ale

et non emendat¹⁾, plenus adversis; media vita moritur, iacet nunc inglorius, o! utinam et non reprobus, pulchre²⁾ virtutis alumnus! Prius vero quam moreretur, ut ad penitentiam hominem stimularet³⁾, sicut est solus semper clemens deus, talem visionem cuidam sapienti ostendit, quam ut auditam recolimus, infra notare⁴⁾ non absurdum putamus. Nocte intempesta, quando altus sopor occupare solet homines, vidit ipsum de quo agimus regem Ottонem⁵⁾ aureo solio sedentem, sub pedibus eius argenteum scabellum; episcoporum et astantium⁶⁾ procerum circa ipsum prospexit⁷⁾ seriem longam. Intravit autem decora facie ad⁸⁾ instar ignis iuvenis⁹⁾, quem nivea vestis vestivit et¹⁰⁾ purpurea stola in pectore cincta. Nec stat, via vadit, argenteum scabellum de¹¹⁾ pedibus cesaris cum indignatione subtrahit¹²⁾, et averso vultu ianuam petit¹³⁾. Quod egreferens post illum cucurrit, tale somnium cernere qui meruit. Queso, inquit, domine mi, dedecus¹⁴⁾ ne facias, subpedaneum reddas, quisquis es qui tanta audes, obsecro, regem coram populo ne¹⁵⁾ confundas. Hec magna potentis Laurentii aurea persona erat¹⁶⁾, sicut illi episcopo post agnoscere deus concederat. Qui¹⁷⁾ dixit illi: immo¹⁸⁾, si meum dedecus non emendat, maiora faciam; subtracto scabello ipsum¹⁹⁾ de solio deponam. Huius visionis terorem minasque exitiales cum cognovisset rex puer, facinus non correxit; sive amor²⁰⁾ hominis suasit, sive ira dei iussit²¹⁾. Huic²²⁾ in²³⁾ parvo corpore melior virtus, magnus amor et fides suis, larga manus sine quaerela cunctis, sapientia maior in annis, pia humanitas dei²⁴⁾ servis, confessio et oratio bona regnum tenuerunt; sed heu²⁵⁾ pena de statuendis episcopis, ut est humanum peccare, in pluribus periculose exercuit iocum iuventutis, et²⁶⁾ cum esset in pulchro usu super doctrina librorum, sola infelicitas bellorum victoram tulit. In medio cursu, cum dulcissima vita et gratissima lux iuvenibus hec est, non adiuuat honor regis²⁷⁾, fit victimam²⁸⁾ mortis; pulvis in pulverem reddit.

¹⁾ emendatur 3. — ²⁾ magna 4. — ³⁾ nemá 4. — ⁴⁾ annotare 2. — ⁵⁾ nemá 4. — ⁶⁾ adst. 2. — ⁷⁾ asperxit 4. — ⁸⁾ nemá 2. — ⁹⁾ i. incognitus 4. — ¹⁰⁾ nemá 4. — ¹¹⁾ de ped. cesaris nemá 3, 4. — ¹²⁾ subtrahit 2. — ¹³⁾ petit 3. — ¹⁴⁾ dedecens 4. — ¹⁵⁾ non 3. — ¹⁶⁾ orat 2. — ¹⁷⁾ Qui — illi nemá 2, 3, 4. — ¹⁸⁾ Immo inquit 2, 3, 4. — ¹⁹⁾ Místo ipsum de má 2 ipso; ipsum 4. — ²⁰⁾ stimulus 3. — ²¹⁾ ita iussit 2, 3, 4. — ²²⁾ Huic — victoram tulit nemá 3, 4. — ²³⁾ nemá 2. — ²⁴⁾ erga dei servos 2. — ²⁵⁾ Místo heu pena má 2 hec pecunia. — ²⁶⁾ nemá 2. — ²⁷⁾ regem 3. — ²⁸⁾ victoria 1.

Videte quantum glorie cesar reliquit! Sed peccatum, quod vivens neglexit, mortuo marito emendare uxor superstes instabat; legatos mittit, elemosinas et orationes multorum, per quos propitiū redemptorem appellaret, ut¹⁾ peccatorem regem ab incendio liberaret. Hec tunc²⁾, ubi sanctum virum adesse cognovit Adalbertum nominatissimum episcopum, et³⁾ Hierosolimam properare audivit, clam ad se vocat; oransque, ut pro anima senioris oraret⁴⁾, massam⁵⁾ argenteam obtulit ingentem. Ubi⁶⁾ accepit vir dei onus argenti, suo itineri aut necessitatī parum⁷⁾ providens, omnia secutura⁸⁾ nocte pauperibus expendit.

13. Nec mora, magnam Romam egressus, ad sanctam civitatem Hierusalem praeter spem imperfectum iter assumpsit⁹⁾. Nam ea via ductus montem¹⁰⁾ Cassinum usque pervenit, ubi beatus¹¹⁾ Benedictus caram sedem posuit¹²⁾, et multos filios Christo generans, pulchram militiam pulcherrime finivit. Ibi abbatis et fratrū piis monitis castigatus¹³⁾, ne inutili vagatione vitam expenderet; loco¹⁴⁾ stare; ita melius virtutum fructus congregaret. Deum vero propitium bene vivens omni¹⁵⁾ loco inveniret¹⁶⁾, ut illud¹⁷⁾ in psalmo: in omni loco dominationis eius benedic anima mea domino; et rursum Hieronimi¹⁸⁾ sententia bona: non Hierosolimis venisse¹⁹⁾, sed Hierosolimis bene vixisse laus²⁰⁾ sive salus est. Animadvertisit divinum animal habens oculos ante et retro, ita²¹⁾ esse, ut dicunt, nec stetit²²⁾ in suis distinctionibus, dans locum salubribus consiliis. Legerat enim hoc periculum esse hominis, si non spiritualium maiorum adquiesceret consiliis. Nec mora montem festinus descendit, et quem in philosophia Christi perfectiorem discipulum invenit, patrem Nilum calida spe accensus petivit²³⁾, sub quo parvulus factus iugum Christi ferre et obedientie aureas litteras parare satagebat. Amplexusque genua senis, in hoc firmus herebat. Non negat pater Nilus. Ast, inquit, homo ego sum Grecus, melius convenient²⁴⁾, cum

praviti hleděla; vysílala posly, totiž almužny a modlitby mnohých, vzývat dobrotvitého spásitele, aby hřišného krále vysvobodil věčného ohně. Táz tenkrát dověděvší se o přichodu svatého muže Vojtěcha, proslulého biskupa, a uslyševší, že do Jerusalema putuje, tajně jej k sobě zavolala, a prosíc jej, aby za duši manželovu se podmlil, náramné množství stříbra mu dala. I přijav muž boží tiž stříbra na cestu a potřebu svou málo uschoval, i rozdal vše následujici noći chudým.

13. I nemeškaje opustil velký Řím a do svatého města Jerusalema se vydal na cestu — proti všemu nadání nevykonanou. Neboť na cestě přišel na vrch Kasinský, kde svatý Benedikt milé sídlo byl rozobil a zizkav mnohé syny Kristu krásný boj života svého překrásně byl skončil. Zde napomínáno jej laskavě od opata a bratří a domluváno mu, aby bezprospěšným touláním života nepromarnil, aby zůstal na místě; takto aby spíše ovoce cnosti shromažďoval. Aby věřil, bude-li dobré žít, že bůh na každém místě milostiv jest, jak stoji v žalmě: „na každém místě vlády jeho blahořečíž duše má pánu“ a opět krásně praví svatý Jeronym: „nikoli do Jerusalema přijiti, ale v Jerusaleme cnostně žít jest chvalno či spasitelno.“ I poznal tvor boží, maje oči napřed i vzadu a uměje dobré rozeznávati, že maji pravdu; i nestál na svém a oddal se spasitelné radě. Neboť byl četl, že nebezpečno jest člověku nepoddávat se radě starých duchovních. Se stoupiv pak rychle s vrchu s vřelou nadějí se ubíral k otcí Nilovi, jehož nalezl dokonalejším žákem nauky Kristovy. I poníživ se před ním přislíbil, že jho Kristovo poneše a zlaté přikázani poslušnosti zachová. Objav kolena starcova pevně na svém stál. I neprotivil se otec Nilus. „Ale, pravil, já jsem Řek; tobě lépe se hodí mniši latinskí, abys s nimi o tom jednal.

¹⁾ nemá 4. — ²⁾ tum 2, 4. — ³⁾ quem 3. — ⁴⁾ rogaret 4. — ⁵⁾ Místo massam — ingentem má 4 m. o. argenti i. — ⁶⁾ Místo U. accepit má 4 Accipiens. — ⁷⁾ nil 4. — ⁸⁾ sequenti 2. — ⁹⁾ suscepit 2. — ¹⁰⁾ nemá 3; ad m. 2. — ¹¹⁾ sanctus 2. — ¹²⁾ postremo posuit 2. — ¹³⁾ hortabatur 3. — ¹⁴⁾ sed loco 2; in loco 4. — ¹⁵⁾ in omni 1, 2, 3. — ¹⁶⁾ crederet 4. — ¹⁷⁾ dicitur 2. — ¹⁸⁾ S. Hieronimi 2; S. Jer. 4. — ¹⁹⁾ fuisse 3. — ²⁰⁾ Místo laus — salus má 2 laudandum a 4 laudabile. — ²¹⁾ probante munda discretione, ita 3, 4. — ²²⁾ nec stetit — nec mora nemá 3. — ²³⁾ petiit 2. — ²⁴⁾ conv. tibi 4.

quibus agas¹⁾), monachi latini. Redeas Romam, nutricem sanctorum filiorum. Quere nobilem abbatem, amicum nostrum Leonem; dic me misse te rudem discipulum ad talem magistrum. Hoc duce itineris prelia²⁾ dei pugnaturus³⁾ securus⁴⁾ incipe⁵⁾; ad servitutem dei fortiter⁶⁾ accede, sub hoc patrono contra adversantia cuncta anime ad deum progredienti⁷⁾ salvus enatabis, et maiore⁸⁾ flamma, que nunc in te ardet, accensus, excrescit cottidie⁹⁾ in te deus et dei focus.

14. Fecit ut homo dei bonus¹⁰⁾ dixit: ad sanctum Bonifacium monachilem¹¹⁾ vestem accepit; sub abate quo diatim¹²⁾ regula duce militavit. Pedem iunxit obedientie imperio, et¹³⁾ tamquam ad epulas, ita ad complenda¹⁴⁾ iussa festinus, et si quis quid praecepit, adeo¹⁵⁾ letus quo plus vile erat, servitium omne libens facit; cuncta humilia diligent studio in se format¹⁶⁾, ut ad similitudinem dei proprius¹⁷⁾ scandat. Obliviscitur se¹⁸⁾ episcopum¹⁹⁾, factus parvulus²⁰⁾ in medio fratrum. Coquinas purgans²¹⁾, ebdomadas intentissime²²⁾ procurat, scutellas lavat, et ad²³⁾ necessaria cuncta cocorum cursu pervolat²⁴⁾. Manibus fratrum aquam²⁵⁾ de puteo ministrat, mane ad claustra, vespere, meridie²⁶⁾ ad mensam aquas²⁷⁾ humero apportat; ut enim²⁸⁾ vespere, mane²⁹⁾ et³⁰⁾ meridie integre congregatiōni serviret³¹⁾, talem obedientiam de³²⁾ abbate rogans accepit. Cogitationem tacitam in se regnare numquam permisit; quicquid accedens ad animum diabolus dixit, statim senioribus palam fecit. Acutissime autem interrogavit de scripturis sanctis, sedulo percunctatus de certantibus³³⁾ viatorum vel virtutum naturis. Sed ad hec, quod ante nescivit, quaerenti illi recte abbas respondit, ut ipse non semel ad nos dixit³⁴⁾; unde luce clarius constat, quia inspiratio dei erat³⁵⁾, et gratia discipuli hec erat. Jacit³⁶⁾ in domo anime

Navraf se do Říma, kde se svati synové vychovávají. Vyhledej tam slovutného opata, našeho přítele Lva; řekni, že jsem já tě poslal prostěkého žáka k takovému učiteli. Jeho návodem boží bojovati statně počni, do služby boží udatně vstup. Pod jeho ochranou ze všech protivenství, která duši k bohu se beroucí vyvstávají, neporušen vyvázneš, a větším, než v tobě hoří nyní, plamenem roznícen žár lásky boží v srdeci rozžehneš co den mohutnější.“

14. Učiniv, jak muž boží mu řekl, přijal u svatého Bonifacia mníšský oděv na sebe; pod opatem, jehož mu naznačil, řeholi se podrobil. Nohy své spoutav poslušenstvím, jakoby k hostině, tak rychle k plnění rozkazů sobě daných spěchával, a poručil-li mu kdo něco, čím hrubší byla práce, tim ochotněji ji vykonával; všem skutkům pokory pilně a bedlivě se oddával, aby bohu se stal podobnějším. Zapomněl na svou hodnost biskupskou, pokoriš se mezi bratřími. Čistil kuchyně, týdenní práci nejbedlivěji obstarával, myšl, pro všechny potřeby běhal jako kuchaři. K mytí rukou bratří ze studně vodu nosil, taktéž ráno do jízob, na večer a v poledne k jídlu; neboť tento důkaz poslušnosti od opata si vyprosil a obdržel. Tajné myšlénce zavládnouti srdeč svému nikdy nedával; cokoli däbel duši jeho vnukl, ihned svěřil starším. Ostrovtipně na smysl písem svatých se vyptával, bedlivě zpytoval záhadnou povahu neřesti a cnosti. Na to, čeho dříve nevěděl, tázajicimu se vhodnou odpověď dával opat, jak sám nejednou nám řekl; z čehož nad světlo jasněji vychází, že vnuknuti a milost boží byla při žáku. V přibytku duše své položil základy hluboké pokory, ze čtyř cnosti utvořil podobu kříže, z obezřelosti, spravedlnosti, zmužilosti a ze zdrželivosti; z kterýchž stejných kamenů trvalé zdi sdelal, železem

¹⁾ hæc agas 4. — ²⁾ ad pr. 2. — ³⁾ nemá 2. — ⁴⁾ fortiter 4. — ⁵⁾ accede 2. — ⁶⁾ securus 3. — ⁷⁾ progrediens 1. — ⁸⁾ maiori 2. — ⁹⁾ Místo cottidie — deus te má 4 tibi cottidie a 2 quotidie in te deus tuus. — ¹⁰⁾ bonum 1; nemá 3, 4. — ¹¹⁾ monachalem 3. — ¹²⁾ Místo quo diatim má 3, 4 quo dixit; 2 nemá; diatim vyzkádá táz ruka nad rádkem v 1 i. est: assidue. — ¹³⁾ nemá 4. — ¹⁴⁾ complectenda 3. — ¹⁵⁾ eo magis 3. — ¹⁶⁾ Místo vyzkádá táz ruka nad rádkem v 1 i. est: assidue. — ¹⁷⁾ promptus 2. — ¹⁸⁾ nemá 3, 4. — ¹⁹⁾ ipsum 2. — ²⁰⁾ parvus 4. — ²¹⁾ purgat 2, 3, 4. — ²²⁾ nitidissime 2. — ²³⁾ Místo ad necessaria — cursu má 1 ad cocorum nec cuncta cursu. — ²⁴⁾ volat 4. — ²⁵⁾ Místo aquam de puteo má 4 aquarum usus. — ²⁶⁾ et mer. 2, 3, 4. — ²⁷⁾ aquam 4. — ²⁸⁾ hoc 4. — ²⁹⁾ nemá 3. — ³⁰⁾ et meridie nemá 1. — ³¹⁾ servitium serviret 3, 4. — ³²⁾ ab 3, 4. — ³³⁾ Místo certantibus — virtutum má 2 vitiorum vel virtutum a 3 tractatibus vitiorum. — ³⁴⁾ ait 4. — ³⁵⁾ nemá 3, 4. — ³⁶⁾ Jactat 3.

sue fundamenta profundae humilitatis; ex¹⁾ quatuor virtutibus instar crucis expressis: prudentia, iustitia, fortitudine, temperantia angularē lapides erexit, ex quibus durabiles parietes vivo saxo construxit, quos cavo ferro obedientie explanat, albo limo patientie munivit. De²⁾ hinc que³⁾ duplo calamo texit dive⁴⁾ caritatis aurea tecta superposuit. Templum domini se fecit, regale cubile filio regis intra se praeparavit. Orationum lectionumque studiis eo licentius⁵⁾ incubuit⁶⁾, quo negotia praepedientis seculi nulla ad aurem venerant⁷⁾; nulle cure vel pericula regendarum animarum vexabant. Ex⁸⁾ quo vel ex cuius⁹⁾ ore nunquam contentio, nunquam venit¹⁰⁾ amara murmuratio. Et cum abbas vehementissime eum increparet¹¹⁾, occurrit benigna patientia, et semper flexa humiliatio. Erat laetus ad omne iniunctum opus, non solum maioribus sed etiam minoribus obedire paratus; que est prima via virtutis ad summa tendentibus coelicolis viris. Quinquennio pleno¹²⁾ miles¹³⁾ monasterio erat, dulcedine morum cunctis placens, altitudine virtutum longe antecellens. Si cui forte venit invidia suaे sanctitatis, hunc humilitate cito placabat¹⁴⁾. Proficiebat de die in diem, de virtute in virtutem. Processit in hospitio suo hospes Christus; tamquam in¹⁵⁾ gradibus eburneis rex coronatus procedens processit, et usque ad perfectum diem crescere fecit.

15. Post¹⁶⁾ populus terrae episcopum suum revocat¹⁷⁾; sancti viri papatem Radlam¹⁸⁾ sapientem¹⁹⁾ et — quia²⁰⁾ frater carnis domino²¹⁾ terrae fuit — Christianum²²⁾ monachum virum eloquentem in hoc²³⁾ opus eligunt. Hi duo cum litteris metropolitani Romam veniunt, de redditu pastoris papam appellant, populo penitenti matrem²⁴⁾ suam requirunt²⁵⁾. Promittunt ex ore populi errata corrigere, que deliquerunt²⁶⁾ solvere, desinere a malis, studium dare bonis. Abscessus²⁷⁾

¹⁾ Místo ex quatuor — munivit má 2 quatuor virtutes instar crucis expressas: prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam ang. lap. — obedientie explanavit, a. l. invicta patientiae m.; a 4 facit ex q. v. i. crucis; expressit prudentiam, iusticiam, fortitudinem, temperantiam angularē lapides, ex quibus d. p. erexit ferro obedientiae exequatos, calce patientiae munitos. — ²⁾ dum 4. — ³⁾ iis quaé 2. — ⁴⁾ divinæ 4. — ⁵⁾ diligentius 3. — ⁶⁾ incubat 4. — ⁷⁾ veniebant 2. — ⁸⁾ Ex quo vel nemá 2, 4. — ⁹⁾ suo 4. — ¹⁰⁾ profecta est 2. — ¹¹⁾ velle increpare 4; sēpe increparet 3. — ¹²⁾ plenus 3. — ¹³⁾ m. Christi in 2. — ¹⁴⁾ placavit 4. — ¹⁵⁾ nemá 3. — ¹⁶⁾ postea 2. — ¹⁷⁾ revocant 3. — ¹⁸⁾ radium 2. — ¹⁹⁾ Místo sapientem — quia má 3 qui. — ²⁰⁾ Místo quia — carnis má 2 qui fratre carior. — ²¹⁾ domino — fuit má 3 a 4 suo duci erat. — ²²⁾ Christianum Zrah Kwas (Strahkwas) 3. — ²³⁾ suum 4. — ²⁴⁾ Místo matrem suam má 3 patrem suum. — ²⁵⁾ querunt 4. — ²⁶⁾ fecerunt 4. — ²⁷⁾ Abscessus vero 4; Abscessus vero 3.

poslušnosti srovnané a vápnem trpělivosti upewněné. Pokryv stavbu tuto dvojím rákosim, zlatou střechou lásky boží, chrám páně ze sebe udělal, královský přibytek synu božímu v duši své přípravil. Modlitbám a čtení svatému tim bedlivěji se oddával, čím méně zaměstnání a překážek světských jeho se dotýkalo; netrápily ho starosti a nebezpečí vládařství duchovního. Z úst jeho nikdy nevyšlo slovo hádky, nikdy trpké slovo bručivé rozmrzelosti. Káral-li jej opat nejdůtklivější, vždy dokazoval laskavou trpělivost a podajnou pokoru. Ochoten byl ku každé přidělené práci, jsa hotov poslechnouti netoliko starších ale i mladších; taf jest první cesta eností tém, kteří k výši nebes spěchají. Celých pět let v klášteře ztrávil, všem se libě přijemnými mravy, všechny daleko převýšuje vznešenými enostmi. Napadla-li kdy koho závist jeho svatosti, toho rychle smíril svou pokorou. Prospíval ode dne ke dni, ode eností ku enosti. Uhostil se v stánku srdeč jeho Kristus a postupuje jako korunovaný král po schodech ze slonové kosti až k dokonalému dni mu dal dojiti.

15. Později lid v zemi české biskupa svého volal nazpět. Jenž býval vychovatelem svatého muže, moudrého Radlu a vlastního bratra vévodova, Křišťana mnicha, muže výmluvného, k tomu účelu vyvolili. Tito dva s listem arcibiskupovým do Říma přišli žádat na papeži návrat pastýře svého, kajicimu pak lidu otce. I slibovali jmenem lidu chyby napraviti, zlého nechatí, dobrého se držeti. Ale odchod svatého muže byl papeži proti mysli, takovou perlu s těla svého sniti zdálo se

sancti viri contrarius erat domno pape; talem margaritam a suo corpore avellere¹⁾, durum erat magne Rome. Sed facta sinodo, ratio obtinuit, quia gens sua²⁾ plenam satisfactionem pollicens vocat, dimissum gregem contra³⁾ voluntatem repeatat. Amborum, pape et abbatis, imperio parens, fracto suo libitu flens episcopus ad episcopium⁴⁾ redit, pro cuius regimine virgam, pro⁵⁾ pignore anulum dante apostolico accepit. Dominica die veniens venit domum⁶⁾, ad unam civitatem, ubi⁷⁾ ipsa die mercatus erat magnus; que visio non parum adduxit tristitie sancto viro. Ad eos vero, qui se reportarunt⁸⁾, improporando sic⁹⁾ ait: ecce vestra missio bona: penitentes vestri nec feriantur hac die sacra! Stetit tamen in episcopio suo, pascens macrum populum divino pabulo, et si vellent, potans salutari poculo. Primum novo adventu pastorem verentur, quasi vivi¹⁰⁾ fideles matrem ecclesiam petunt, et parum repressa mala consuetudine, quasi cum christianis actibus Christum adorant. Verum nova religio cito¹¹⁾ dorsum vertit, antiqua consuetudo superiore manum tenuit; spreto¹²⁾ deo carnalem populum caro traxit, delectata iniquitas desideriorum vias currere paecepit¹³⁾. Voluptas pro lege erat¹⁴⁾; cui servire regnare¹⁵⁾ est, unum dominum nolunt; ad ignominiam suam, ut multis dominis servitia agant, nectunt sibi funes peccatorum, quibus trahi valeant in eternum exitium, quia discere nolunt, ubi sit sapientia, ubi sit¹⁶⁾ vita, lumen oculorum et pax.

16. Accidit, ut solet humanis erroribus, ut quaedam matrona ingenitam nobilitatem oblita, scortum faceret¹⁷⁾, et palam facto peccato, maritus vitam mulieris quaereret. Ipsa autem¹⁸⁾ ad episcopum concita ala pedum configuit¹⁹⁾; quam²⁰⁾ in oratorio sancti Georgii retro altare abscondit, ut satisfactionem suaderet, et vitam servaret²¹⁾. Ecce adest ex improviso armata manus; et si non redderet moecham, ambobus episcopo²²⁾ et femine minantur gladium. Audivit sonitum ar-

těžkým velkému Římu. Než když svolána byla synoda, zvítězil náhled, aby, poněvadž národ jeho slibuje dostiučení a jej volá nazpět, k stádu opuštěnému proti vlastní své vůli se navrátil. Pošlušen jsa rozkazu obou, papeže a opata, a potlačiv vlastní své přání s plácem do biskupství se vrátil; na znamení vlády obdržel od papeže berlu, zástavou pak prsten. Vraceje se domů přišel právě v neděli do jednoho města, ve kterém téhož dne byl velký trh; pohled na to způsobil nemalý zármutek muži svatému. I řekl k těm, kteří ho vedli, jakoby mimochodem: „pěkný jest ten vás slab: vás kajici lid ani nesvěti tohoto svátečního dne!“ Přec ale zůstal v biskupství svém krmě hubený lid potravou božskou, a chtěl-li přijimati, ze spasitelné čiše jej napájaje. Z počátku, pokud byl přichod jeho novinkou, ctili pastýře, jako skutečni věřici k matce cirkvi přicházeli, a zapřevše poněkud zvyk svěj, jednáním na oko křesfanským klaněli se Kristu. Než nová jejich nábožnost brzy se zvrhla, starý pak zvyk obdržel vrch. Zhrdnuv bohem smyslnosti se oddal lid a okusiv přijemnosti hřichu na cestu vásni zabočil. Libovile byla jim zákonem; jedného pána, jemuž sloužiti jest pravá vláda, nechtěli; k hanbě své, aby pánum mnohým otročiti mohli, pletli na sebe provazy hřichů, aby jimi vlečeni býti mohli do věčné zkázy; nechtěli poznati, kde jest moudrost, kde život, světlo a mír.

16. I udalo se, jakž se stává mezi lidmi chybám podrobenými, že jistá paní zapomenouc na urozenost svou cizoložství se dopustila; když pak hřich jeji vyzrazen byl, manžel smrt ženě strojil. Ona ale na rychlých křidlech nohou svých k biskupovi se utekla; tento pak skryl ji v chráme svatého Jiří za oltářem, aby zadostučení zjednal a život ji zachránil. Ejhle z nenadání přišel zástup ozbrojenců, a nevydá-li cizoložnici, oběma, biskupovi i ženě mečem vyhrožoval. I sly-

¹⁾ evellere 3, 4. — ²⁾ suam 3. — ³⁾ contra vol. nemá 3. — ⁴⁾ episcopatum 2. — ⁵⁾ pro cuius p. 3, 4. — ⁶⁾ demum 3. — ⁷⁾ Místo ubi ipsa má 4 in qua eadem. — ⁸⁾ reduxerunt 2; portarunt, quasi 4. — ⁹⁾ nemá 4. — ¹⁰⁾ nemá 3. — ¹¹⁾ c. deorsum venit 1, 2. — ¹²⁾ spreto — iniquitas nemá 1. — ¹³⁾ fecit 4. — ¹⁴⁾ Tu vložil Henscheu ještě servire ei recusant. — ¹⁵⁾ regnum 3, 4. — ¹⁶⁾ nemá 3, 4. — ¹⁷⁾ se faceret 3, 4. — ¹⁸⁾ vero 2. — ¹⁹⁾ efugit 1. — ²⁰⁾ quam ille 2. — ²¹⁾ reservaret 4. — ²²⁾ et episcopo et f. 3, 4.

morum et minas verborum¹⁾ procaces, audivit²⁾ episcopus letus, et si forte semper martirium optatum nunc miserante deo inveniat, tacita cogitatione ruminat, dubio³⁾ gaudio exultat. Ah mala mens! et⁴⁾ peior vox! Index⁵⁾ venit, secretum prodidit, ubi latebat⁶⁾ mulier, digito monstravit. Quid prodest refugium ad sancta sanctorum? Quis curat regnante barbarismo fas christianum? Frangunt templum, prensis⁷⁾ crinibus quam educunt, tremulam mulierem capite truncauit. Crescent culpae, vetera scelera non cadunt, nova cottidie surgunt⁸⁾. Quicquid boni promiseunt, mentitos esse voce⁹⁾ operum dicunt. Unde cogitans episcopus, quod nec illis, nec sibi cassus labor profuisse, animae vero suae talis statio obesset, papati suo ait: scias¹⁰⁾ certum, aut ubi sum ego¹¹⁾ venies¹²⁾, aut amplius me nunquam videbis. Ipsi¹³⁾ tamen erat labor magnus non praeterire¹⁴⁾, quominus¹⁵⁾ admoneret clerum et populum, secundum¹⁶⁾ quod etas, discretio, gradus et qualitas criminis postulavit¹⁷⁾; nec dabat somnum oculis¹⁸⁾, qua arte, qua virtute compescere posset nascentes errores, inquirens¹⁹⁾. Non tacendum, quod iuxta positis Ungris²⁰⁾ nunc nuntios suos misit, nunc se ipsum obtulit, quibus et²¹⁾ ab errore²²⁾ parum mutatis umbras christianitatis impressit.

17. Ergo divus²³⁾ heros ascendit equos, dulcem Romam revisit, et quasi post²⁴⁾ pericula maris quassata²⁵⁾ navis occupat optatum portum, sic²⁶⁾ secretos monasterii sinus, ac²⁷⁾ caram requiem intrat; amplexus pulchram Rachel, obviscitur²⁸⁾ laboriosam Liam²⁹⁾, utitur sacris deliciis, esurientis anime pulchros ritus³⁰⁾, orationum lectionumque perfruitur felicibus ferculis. Usus vero sibi³¹⁾ maximus erat colloquia³²⁾ quare spirituum³³⁾ et seniorum, qui crebro³⁴⁾ illuc pro caritate abbatis plures confluxerant³⁵⁾: Graeci, inquam, optimi veniunt³⁶⁾, Latini similes

šel drnkot zbraní a hrozebná slova biskup, slyšel je rád, a měl-li by nyní mučenictví vždy žádánoho milosti boží dojiti, mlčky přemýšlel a s nejistou radostí očekával. O nešlechetná mysl! O nešlechetnější ústa! Přišel zlomyslník, vyzradil taměství, kde skryta byla žena, prstem ukázal. Co platno jí útočiště na místě posvátném? Kde vladne barbarství, kdo stará se o posvátný zákon křesťanský? I vrazili do chrámu, vyvlekli za vlasy třesoucí se ženu a stali ji. Vzrůstaly hřichy, staré neřesti nepřestávaly, nové co den se vyskytovaly. Cokoli dobrého byli slibili, že lhali, skutkové jejich hlásali. Pročež přemítaje biskup, kterak ani jim ani jemu marná práce nespomahá, duši pak jeho prodlévání na tomto místě škodi, řekl učiteli svému: „věziž, bud přídi tam, kde já budu, aneb mne neužříš nikdy více.“ Sám pak velikou práci si dal neodejti, aniž by byl připomenul kněžstvu i lidu, čeho věk, povaha, stupeň a jakost hřichu vyžadovaly; nepopřálo očím jeho spánku přemýšlení, kterým způsobem, kterou silou by mohl vyhladiti bludy stále se rodici. Nesmíme také zamlčeti, že k soušedním Uhrům jednou posly vyslal, po druhé sám se vydal; těmto, když byli bludů svých poněkud zanechali, také stín křesťanství vtiskl.

17. Rek tedy boží v sedl na koně, sladký Řím znova navštívil, a jako po nebezpečích na moři zmitaný koráb do kýzeného vcházi přístavu, tak on vešel do luna klášterního, od světa odděleného a milý mír poskytujícího. I objav krásnou Rachel rád zapominal na Liu, která tolik práce mu dala; oddával se svatým radostem, otvíral krásná ústa hladové duše a užíval blažených hodů modliteb a svatého čtení. Nejraději však vyhledával rozmluv s duchovními, jichž více tam často docházelo z lásky k opatovi; docházeli tam hodni Řekové, podobní Latinici nalezali se v klá-

¹⁾ verberum 3. — ²⁾ nemá 3. — ³⁾ Místo dubio gaudio exultat má 4 dubioque gaudio expectat; dubio gladio exultat 1. — ⁴⁾ ah 4. — ⁵⁾ Venit malivolus 3, 4. — ⁶⁾ lateret 2. — ⁷⁾ Místo prensis — capite má 2 mulierem tremulam prensis eductam crinibus capite; a 3 apprensis crinibus educant tremulam mulierem, quam capite. — ⁸⁾ crescent 1. — ⁹⁾ Místo voce operum má 4 operum voces a 3 voces op — ¹⁰⁾ scio 1. — ¹¹⁾ nemá 2. — ¹²⁾ venias 1. — ¹³⁾ Interim tamen ipsi 2. — ¹⁴⁾ prætermittere 2. — ¹⁵⁾ quoniam 1. — ¹⁶⁾ nemá 4. — ¹⁷⁾ postularunt 3, 4. — ¹⁸⁾ oc. [donec invenire] dodává 3. — ¹⁹⁾ nemá 1, 4. — ²⁰⁾ Hungaris 2; Ungaris 4; Ungaris 3. — ²¹⁾ etiam 3. — ²²⁾ errore suo 3, 4. — ²³⁾ divinus 2, 4. — ²⁴⁾ nemá 2 — ²⁵⁾ quassa 2, 3, 4. — ²⁶⁾ hic 3. — ²⁷⁾ nemá 2, 3, 4. — ²⁸⁾ libenter oblív. 3, 4. — ²⁹⁾ Lien 4. — ³⁰⁾ pandit rictus 2, 3, 4. — ³¹⁾ illi 2. — ³²⁾ eloquia 4. — ³³⁾ sp. bonorum 4. — ³⁴⁾ porro 2. — ³⁵⁾ confluxerunt 2. — ³⁶⁾ venerunt 2.

militarunt. Superioribus quatuor pius Basilius, inferioribus quatuor¹⁾ magnus Benedictus dux sive rex erat. Inter quos medius incedens deum sitiens Adalbertus, verba vite sumit et gluttit; raptus in altum cum²⁾ fratribus dulcis contemplatur deum. O quantotiens oboris lacrimis memini dicentem, cum causa aedificationis aggressus³⁾ essem Johannem abbatem: ubi sunt, inquit, margaritae meae? Ubi sunt dulces⁴⁾ cibi animae meae? Cum⁵⁾ convenerunt sancti viri, pluebant ibi sermones dei, accense sententie mutuo cursant, arsit ignis super⁶⁾ terram cordis, testatur⁷⁾ praesentem deum unda compunctionis. Hoc Gregorius abbas, hoc erat Nilus pater, hoc Johannes bonus et⁸⁾ infirmus, hoc simplex Stratus et super terram angelus unus, hoc ex Rome maioribus Dei sapiens⁹⁾ Johannes, hoc silens¹⁰⁾ Theodorus, hoc Johannes innocens, hoc simplex Leo, psalmorum amicus et semper praedicare paratus. Ad¹¹⁾ hec quamvis soleant signa et prodigia ostendere non facere sanctum, animum piis moribus coluit, ita quod ex parte et nos cognovimus Adalbertus signorum operarius¹²⁾ adhuc in vita claruit. De¹³⁾ quibus est illud, scilicet dum fratribus serviret, et offenso crure supra durum marmor satis valde¹⁴⁾ cecidisset, quia vim nescio, an aquam portavit testitudine¹⁵⁾, cum eo quod intus erat, illaesam servavit. Audierunt ex mensa fratres clarum sonum, quod nemo dubitavit fractum; mirantur omnes vas sanum. Solebat prius obedientiam facienti multotiens fragile vas frangi, et cum pro peccato negligentie veniam peteret, angelus superbie humilitatem eius aegre ferens, ut pro nimia frequentia verecundiam ingereret, mala voluntate, ut testitudinem frangeret¹⁶⁾, adiuvit. Sed quia non cessavit obedientia, nec generavit fastidium maiorum tristitiam, servo suo deus solatium dedit in gravi ruina! et tunc illaesam testudo apparuit, et postea, puto, nunquam aliam fregit. Dicunt etiam laborantem oculis filiam, nescio cuius, cum manum imponebat, oratione sanasse. Alteri quoque cum mona-

¹⁾ nemá 4. — ²⁾ Místo cum — deum má 4 contemplatur dulcis deum, a 3 raptusque in altum c. fr. contempl. dulcem dominum. — ³⁾ Místo aggressus essem má 2 accessissem. — ⁴⁾ nemá 3, 4. — ⁵⁾ dum conveniunt 4; cum convenirent 3. — ⁶⁾ supra 4. — ⁷⁾ testabatur 3. — ⁸⁾ nemá 3, 4. — ⁹⁾ ratione 2; donis 3. — ¹⁰⁾ similis 2. — ¹¹⁾ Ad — futura parit dies nemá 4. — ¹²⁾ operator 2. — ¹³⁾ E 2. — ¹⁴⁾ valide 2. — ¹⁵⁾ testitudinem 2. — ¹⁶⁾ Místo ut test. frang. má 2 t. frangere.

sterium causa orandi pro medela infirmitatis intraret, quem tribus annis sumere non potuit, sanctus panem pro benedictione obtulit! et prium insueto hoc cibo hesit: sed qui aderant, quod vir dei benedixit cum manducare suassent, sumpta fiducia parum gustavit, et ex illa die, quem omnes possunt, qui vivere volunt, sine invidia panem manducare cepit. Hunc episcopum nostro¹⁾ seculo indignum, cum sine baculo iter agens Ravennam veniret, cur sine virga pastorali vir tantus incederet, optime cautus dei servus, proprium²⁾ nomen Durans, interrogavit. Respondens memorie³⁾ verbum ille homo, qui vere potuit loqui: vivit deus⁴⁾, in cuius conspectu sto; facile est, inquit⁵⁾ portare⁶⁾ baculum; difficile⁷⁾ reddere rationem, cum venerit in iudicio⁸⁾ districtus iudex vivorum et mortuorum sive in vitam, sive in ignem aeternum mittendorum⁹⁾. Hunc aliquando sanctimonialis femina, que tempore adolescentie sat cognovit¹⁰⁾, factum episcopum, credo Parthenopoli vidit, cuius scola ad gloriam dei talem alumnum nutritivit; et admirans, cur, que dat licentior etas, et¹¹⁾ a ioco¹²⁾ et risum moventibus verbis ita¹³⁾ episcopus iuvenis abstineret! ait sancto viro diverse mentis femina: alium Adalbertum video. Cur qui quondam eras pulcherrime laetus homo! es nunc severus ut¹⁴⁾ rigidus Cato? Nonne cum magister scolarum sapientiam docere¹⁵⁾ venit ad nostrum cenobium, nobiscum ludendo duxeras totum diem laetum? Ille¹⁶⁾ graviter suspirans proiecit verbum cordis: vere scias domina, quia quicquid feci talium¹⁷⁾ iocando vobiscum, alto et acerbo¹⁸⁾ vulnere dolet¹⁹⁾ animum meum. Alia hora²⁰⁾ furibundo animo Aschericus²¹⁾ clericus suus²²⁾ contra sanctum virum arguendo, increpando, cum multa inutilia²³⁾ loqueretur ultra limitem rationis proterva contentione progressus, quasi quem amplius videre nollet, magna²⁴⁾ amaritudine dirimit.²⁵⁾ Arrepto²⁶⁾ itinere tota die ipse, et²⁷⁾ cum eo suus homo equitavit. Errare

žehnal chléb. Zprvu nad neobyčejnou potravou se zarazila; než když ji přítomni domlouvali, aby požehnaného mužem božím chleba pojedla, osmělila se a okusila maličko. Od onoho dne počala bez ošklivosti jísti chléb, tuto potravu všem, kteří žili být chtějí, nutnou. Biskupa tohoto, jehož věk nás jest nehoden, když bez holi do Ravenny přišel, opatrný sluha pána jménem Durans se otázal, proč bez berly pastýřské muž tak velký kráčí. I odpovídaje mu památná slova vyřkl onen, který opravdu mohl tak říci. „Živ jest bůh, před jehož tváří stojim, pravil; lehko jest nosit hůl, ale těžko vydati účet, až příde přísný soudce živých i mrtvých, jež buď k životu pošle nebo do ohně věčného. Jednou uzřela biskupa jeptiška, jež za mládi jeho dobré jej poznala tuším v Děvině, jehož škola k slávě boží takového žáka odchovala. I divíc se, kterak proti zvyku věku svého všechno žertování mladý biskup se zdržuje, řekla svatému muži žena jinak smýšlející: „jméno vidím Vojtěcha. Proč medle ty, jenž býval jsi druhý člověk náramně veselý, nyní jsi vážný jako přísný Cato? Když učitel přicházival do kláštera našeho vyučovat, zdaliž neztrávil jsi celý den pohrávaje s námi?“ I prohodil on těžce vzdychnuv srdečná slova: „věziž, paní, že čehokoli jsem se dopustil žertujete s vámi, jako hluboká a trpká rána boli srdece mé.“ Jindy opět kněz jeho Askrik muži svatému lál a nadával; když pak mnoho marnosti namluvil, přeskočiv mezi rozumu v drzé hádce, jakoby jej nechtěl více viděti, s trpkostí velkou odcházel. I vydav se na cestu po celý den se sluhou svým na koni jel. Počali blouditi nemohouce najít cestu, jakkoli ji jako vlastní ruku svou znal. Seznav z trestu, jak těžkého hřachu se dopustil hádaje se s biskupem, na večer po marném namahání do města se vrátil, i počal před bohem z celého srdece litovati, čeho byl z hněvu proti zdvořlosti spáchal. Vdova jakás žebrající potkala jednou jedoucího na koni Voj-

¹⁾ Misto nostro — indignum má 2 quo dignum non fuit seculum nostrum 2. — ²⁾ prop. nom. nemá 2. — ³⁾ memorabile 2. — ⁴⁾ deus inquit 2. — ⁵⁾ inquit nemá 2. — ⁶⁾ Misto port. baculum má 2 gestare pedum 2. — ⁷⁾ sed difficile 2. — ⁸⁾ Misto in iudicio má 2 ad iudicium, qui non erat 2. — ⁹⁾ nemá 1. — ¹⁰⁾ Misto cognovit, factum má 2 cognoverat, sanctum. — ¹¹⁾ nemá 2. — ¹²⁾ loco 1. — ¹³⁾ adeo 2. — ¹⁴⁾ Misto ut rigidus Cato má 2 et instar Catonis cuiusdam rigidus 2. — ¹⁵⁾ docturus 2. — ¹⁶⁾ At ille 2. — ¹⁷⁾ eiusmodi 2. — ¹⁸⁾ amare 1. — ¹⁹⁾ nunc afficit 2. — ²⁰⁾ Alia hora nemá 2. — ²¹⁾ Astricus 2. — ²²⁾ eius 2. — ²³⁾ inutilia furibundo animo 2. — ²⁴⁾ magna cum 2. — ²⁵⁾ reliquit 2. — ²⁶⁾ accepto 1; arrepto autem 2. — ²⁷⁾ Misto et — equitavit má 2 cum socio homine suo equitans 2.

ceperunt¹⁾, ut²⁾ quam notam habebat sicut manum viam invenire non valens, ex pena cognovisset³⁾, quam grave peccatum contendendo contra⁴⁾ episcopum deliquit; et ad vesperum noctis casso labore reversus in urbem, quicquid⁵⁾ ira dictante propter⁶⁾ humanitatem deliquit, penitere coram deo toto corde cepit. Similiter vidua quedam occurens equitanti, cum nude penurie aliquam consolationem quaereret, mecum hic nihil habeo, inquit, cras veni ad civitatem, sumens a me tue necessitati, que dare valeo cum caritate. Cumque dimissa muliere cepto itineri insisteret, quem⁷⁾ melior cogitatio tetigit, vocans mulierem episcopus dixit: quis scit, si usque mane vivamus?⁸⁾ Hodie compleat acceptio datum! ne ego iudicium, illa sentiat damnum. Et data cappa, qua amictus erat, reliquit exemplum bonum. Opus⁹⁾ non tardet nescientibus, quid futura pariat dies.

18. Interea¹⁰⁾ purpura natus Otto rex tertius causa scandendi culmen imperii, ut mos est a¹¹⁾ magno Karolo regum¹²⁾ Francorum, multo comitatu Romam intravit; optatum diu caput Latine terre ostendit¹³⁾, quasi post deum secunda¹⁴⁾ iustitia veniat. Inqui omnes tremunt, boni magno gaudio gaudent. Fecit propter quod venit; quem ipse¹⁵⁾ in capellam¹⁶⁾ suam tractum posuit, papa¹⁷⁾ Gregorius cesarem¹⁸⁾, benedixitque; populus Kyrie eleison celsa voce canunt¹⁹⁾. Ascendit²⁰⁾ unctus cum corona imperii²¹⁾ imperator augustus, gerens sydereos vultus, et bone voluntatis plena²²⁾ praecordia ferens. Post hec facta est synodus; et²³⁾ zelo iuris ductus²⁴⁾ Magontinus²⁵⁾ archiepiscopus antiquam cantilenam cantat, et²⁶⁾ episcopum sanctum a quiete monasterii ad relictos greges abstrahere²⁷⁾ parat. Assentit papa Gregorius, et semel susceptum²⁸⁾ impune non posse dimittere gregem scripturarum voce testatur. Sive²⁹⁾ velit, sive non velit, vir

18. Z císařské krve pošly král Otto III, aby dostoupil výsosti císařské, jakož obyčej jest králu Franckých od Velikého Karla, v četném průvodu do Říma vešel, dlouho kýzenou hlavu Latinské zemi ukázal, jakoby přicházela spravedlnost druhá po bohu. Všichni nešlechetníci se třásli, lidé hodni radovali se velice. I dosáhl účele své cesty; neboť smlouvu (volební), kterou dvořané sami byli zjednali, neváhal potvrditi papež Řehoř; lid pak zvýšeným hlasem zapěl: Kyrie eleison. I objevil se pomazaný s korunou císařskou vznešený císař maje tvář nebesky ozářenou a jsa v srdeci pln dobré vůle. Potom odbyvána synoda; horlivý zastavatel práva arcibiskup Mohučský zpíval starou písničku, i hleděl svatého biskupa ze zátiší klášterního vyvleci k opuštěnému stádu. S ním souhlasil papež Řehoř, a že stádo, jehož vládu byl jednou přijal, bez trestu opustiti nesmí, důkazům písem svatých se dovolával. „Ať chce neb nechce, musí jít muž

¹⁾ cœpit 2. — ²⁾ Misto ut quam — non valens má 2 ut cum viam haud aliter atque manum suam sibi notam invenire non posset. — ³⁾ cognosceret 2. — ⁴⁾ Misto contra — noctis má 2 cum episcopo perpetrassem. Porro ad vesperam. — ⁵⁾ quod 2. — ⁶⁾ Misto propter — deliquit má 2 ex humana infirmitate deliquisset. — ⁷⁾ Misto quem melior — vocans má 2 meliore tactus cogitatione: voca. — ⁸⁾ vivam 2. — ⁹⁾ ut opus 2. — ¹⁰⁾ igitur 4. — ¹¹⁾ nemá 1. — ¹²⁾ regi 1. — ¹³⁾ ost. se 2. — ¹⁴⁾ altera 2. — ¹⁵⁾ ipsa 4. — ¹⁶⁾ Misto capellam suam má 2 sacellum suum. — ¹⁷⁾ papam 1. — ¹⁸⁾ Misto ces. ben. má 4 benedicere non cessavit, 2 c. benedixitque, et. — ¹⁹⁾ cantavit 2. — ²⁰⁾ Asc. ille 2. — ²¹⁾ nemá 1. — ²²⁾ bona 4. — ²³⁾ nemá 3, 4. — ²⁴⁾ tactus 1. — ²⁵⁾ Magontinus 3. — ²⁶⁾ nemá 3, 4. — ²⁷⁾ Misto abstrahere p. má 2 revocare instituit. — ²⁸⁾ Misto susceptum — testatur má 2 susceptum gregem non posse impune eum dimittere scripturæ sententiis asseverat. — ²⁹⁾ Misto sive velit, sive non velit má 2 velit nolit, a 3 i 4 sive vult sive non vult.

dei eat, sedentes episcopi inquiunt; aliter vincula¹⁾ nectant anathematis! At ille secretum petens ad papam²⁾ ait: hostis quieti meae invidet, qui vos suo stimulo instigat, ut eo me redire compellatis, ubi animarum fructum non faciam³⁾, detrimenta autem mea in anima⁴⁾ sumam. Mitiga erumnam meam; defectui meo pone remedium; tristi abcessui⁵⁾ meo da vel solatium unum. Si audiunt oves meae⁶⁾, quam clamo vocem, vivens⁷⁾ morior cum eis; si⁸⁾ non, pietas⁹⁾ tua mihi succurrat, ut vel¹⁰⁾ verba vite eis spernentibus, cum licentia tua vadam ad exterias et incultas gentes, que nesciunt nomen dei¹¹⁾ praedicare. Acquievit libens voluntati hominis dei papa Gregorius, ut erat satis bonus, quantum permisit vaga iuventus. Reliquit sanctus Adalbertus¹²⁾ monasterium non sine magno planctu suo et fratrum, moleste ferens ruptam quietem; sed habens de albo¹³⁾ martyrio spem vivam, de¹⁴⁾ quo in suo pectore ardebat desiderium longum. Homo dei ne timeas; habens¹⁵⁾ causam vade securus; stella maris tuum iter praebibit¹⁶⁾, et dux bonorum Petrus fidelissimus comes¹⁷⁾ coherebit.

19. Igitur cum puero imperatore Alpium nubila tranans, causa orationis Turonum¹⁸⁾ pedibus¹⁹⁾ petit, ubi corpore iacens, beneficia praestat, qui nullo loco clamantibus²⁰⁾ se negat, baculus pauperum, dulcissima mater peccatorum, benignus Martinus et larga manu dare paratus. Parisium²¹⁾ quoque pedester venit, ubi sanctus²²⁾ et pretiosissimus martyr ariopagita Dionisius fuso sanguine²³⁾ corpore requiescit, qui Athenis philosophie studuit, ubi quem Paulus praedicat²⁴⁾, ignoto deo ara posita erat; qui etiam evangelizandi responsa ad²⁵⁾ Gallos accepit, quando optimus²⁶⁾ Clemens Petri sedem²⁷⁾ tertius sedit, et dum paganis Christum ingereret, pulcherrimo

boží,²⁸⁾ vyřkli přisedici biskupové, „jinak upadá v klatbu.“ On pak řekl papeži potají: „pokoje mi závidí nepřítel, jenž vás pobídá, abyste mne přinutili k návratu tam, kde žádného ovoce duchovního nesklidím, nýbrž jen škody na duši vlastní utrpím. Zmírni nehodu mou, dopřej léku nedostatečnosti mé, aspoň jedné útěchy poskytni mně smutně odcházejicimu. Uposlechnou-li hlasu mého ovečky mé, chci s nimi žít a umřít; ne-li, s povolením tvým chci jít kázat cizim a nevzdělaným národům, kteří neznají ještě jména páni.“ Rád vyhověl žádosti muže božího papež Řehoř, jsa dosti dobrý, pokud nestálé mládi dovolovalo. I opustil svatý Vojtěch klášter nikoli bez velkého náruku svého a bratří, těžce nesa porušení svého pokoje, než maje živou naději, že dojde skvělého mučenictví, po němž byl v srdeci svém dávno vřele zatoužil. Neboj se, muži boží; věda proč, kráčej bezpečně; hvězda mořská předcházení bude na cestě tvé, a věrný vůdce dobrých Petr provodi tebe.

19. Překročiv tedy s mladým cisařem oblaky tyčné Alpy, za přičinou modlitby pěšky se odebral de Turonie (Toursu), kde tělesné ostatky dobrotivého Martina spočívají a kde týž svatý, jenž nikde volajících k sobě neoslýchá, dobrá dílna rozdává a vždy štědro rukou dátí jest ochoten, tento podporovatel chudých a nejsladší otec hřišníků. Také do Paříže pěšky došel, kde svatý a převzáný mučenik Dionysius Areopagita proliv krev svou tělesně odpočívá, jenž druhý filosofii se oddal v Athénách, kde stával oltář neznámého boha, o němž kázal Pavel. Týž vzal na se úřad kázati evangelium Gallum, když Clement III. seděl na stolci Petrově, a přinášeje

martyrio vitam finivit. Cuius hoc inter cetera est gloriosum et¹⁾ mirabile, quia post necem reliquias truncus proprium caput manibus portavit, et sequens multitudo angelorum laudes deo cecinerunt. Populo²⁾ celi semper gaudium est de triumpho terre, unde et nunc exultans iubilat de carissimo Dionisio, et „gloria tibi domine in excelsis“ exsultat, ad quem misericordie largum si quis peccator configerit, nunquam sine misericordia recedit³⁾. Huic⁴⁾ caput inclinans, ad Floriacum monachorum ingens cenobium avido cursu volat, ubi corpore iacet et miraculis fulget magister mundo morientium, et tota mente celestia⁵⁾ quaerentium, re scilicet ac nomine Benedictus! vino⁶⁾ et oleo infirmorum medicus pulcher⁷⁾, sub umbra alarum pullorum dei toto orbe inclita mater. Nec dimisit, ubi corpus discipuli quievit, ubi et primus⁸⁾ monachorum gem rexit, abbas Maurus, signo sanctitatis et miraculorum dulcedine magistro simillimus. Horum sacra domicilia, et si qua occurunt similia, quem desiderium aeternorum afflavit, Adalbertus pede⁹⁾ circumvolat, adiutores¹⁰⁾ ad sua praelia vocat.

20. Hinc ad imperatorem redit, qui hominem dei adeo¹¹⁾ dilexit; cuius morem nobilem novimus, quia omnes bonos eo plus amare studuit, quo quemque¹²⁾ habita bonitas maiorem fecit. Cum quo¹³⁾ aliquos¹⁴⁾ dies commoratur, nec nocte nisi ante¹⁵⁾ conspectum imperatoris iacere permissus est¹⁶⁾. Horis congruis semper de celestibus docuit regis pueros, et circapositos¹⁷⁾ proceres suavissime admonuit, ne¹⁸⁾ vel in parum infimis et terrenis cor figerent, et procul a¹⁹⁾ regno dei proiecti, pro parvo gaudio eterna tormenta subirent. Noctibus quoque calceos dormientium clam raptos aqua abluit, discipulus humilitatis manibus suis lutum tulit, lotos²⁰⁾ restituit. Ibi nocte soporem parum molli lecto re-

poháním Krista skončil život krásným mučenictvím. Z ostatních jeho zázraků zvláště ten jest slavný, že po smrti svatý trup jeho vlastní svou hlavu v rukou nesl a provázejici jej zástup andělů chválu bohu pěl. Obyvatelé nebes vždy těši se triumfu pozemskému, pročež i nyní nad předrahým Dionysem plesají, „sláva ti, pane, na výsostech“ volajice. K tomuto štědrému dárci milosrdenství kdo v hříších se utekl, nikdy neodesel prázen milosrdenství. Skloniv před timto hlavu svou dychtivě se ubíral do Floriaka (Fleury) k velkém klášteru, kde tělesně odpočívá a zázraky se skví učitel světu odumírajících a s celým srdečem po věcech nebeských toužících, významem a jmenem Benedikt, vínem a olejem krásný lékař nemocných a v stínu křídel proslulý otec malých po celém světě. Neminul místa, kde odpočívá tělo žáka jeho Maura, a kde tento co první opat sbor mnichů spravoval, jsa znamením svatosti a přijemnosti zázraků učiteli svému nejpodobnější. Posvátné příbytky (chrámy) těchto a podobných jiných obešel pěšky Vojtěch jsa nadšen touhou po statcích věčných, i dovolával se pomoci jejich k nastávajícím bojům svým.

20. Potom se vrátil k císaři, který muže božího miloval; poznal jsem ušlechtilý jeho mrav, že všechny hodné lidi tím více miloval, čím větší kdo byl svou hodnosti. U něho několik dní prodlel; i nesměl ani v noci jinde přebývati než u cisaře. V chvílích příhodných vyučovával syny královské věcem nebeským a šlechtu okolní nejlíbezněji napomínával, aby věsice srdeč na nepatrné věci pozemské a vzdalujice se od království božího pro krátkou radost neupadli do věčných muk. V noci obuv spících tajně brával, jsa žák pokory vlastníma rukama bláto s ni smýval a pak opět na své místo dával. I odpočívaje jednou v noci na lůžku málo měkkém pohřízen ve tvrdém spánku kýzený cil

¹⁾ vinculis nectatur 2; vincula anathematis nectunt 4; vinculis a. nectimus 3. — ²⁾ ad papam nemá 4. — ³⁾ facio 1. — ⁴⁾ Místo autem — sumam má 2 animæ meæ immania capiam; 3 a 4 autem mea in anima s., a 1 mea immania s. — ⁵⁾ recessui 2, 3. — ⁶⁾ meæ nemá 3. — ⁷⁾ vivo et 3, 4. — ⁸⁾ Místo si non má 2 sin minus. — ⁹⁾ Místo pietas tua — prædicare má 4 cum licentia tua, apostolice bone, vadam ad eas, quæ nesciunt nomen domini, exterias et incultas gentes. — ¹⁰⁾ nemá 2. — ¹¹⁾ domini 2. — ¹²⁾ nemá 4. — ¹³⁾ illo 2; nemá 3. — ¹⁴⁾ Místo de quo má 2 cuius a 3 i 4 quod. — ¹⁵⁾ Místo hab. causam jest v 2 hominis causa; a v 3 nullam habens causam. — ¹⁶⁾ anteibit 2. — ¹⁷⁾ iunctio 4; comes itineris 3. — ¹⁸⁾ Turones 2; Turoniam 3, 4. — ¹⁹⁾ Místo ped. petit má 4 petit pedes. — ²⁰⁾ Místo clam. se jest v 2 se rogantibus. — ²¹⁾ Místo Par. — pedester má 2 Parisios quoque pedes. — ²²⁾ et sanctus 4. — ²³⁾ nemá 1. — ²⁴⁾ prædicabat 2, 3. — ²⁵⁾ Místo ad Gallos má 2 Gallis. — ²⁶⁾ nemá 3. — ²⁷⁾ sede 3.

¹⁾ nemá 3, 4. — ²⁾ Místo Populo — Dionisio et má 3 a 4 populus cœli, ut ita dicitur de triumpho terræ, exultans iubilat de carissimo Dyonisio. — ³⁾ vacuus recedit 3, 4. — ⁴⁾ Hinc 2. — ⁵⁾ deum 3. — ⁶⁾ Místo vino et — inclita mater má 4 parvolorum ubique dulcissima nutrix, sub umbra alarum infirmorum medicus bonus. — ⁷⁾ egregius 2. — ⁸⁾ prius 1. — ⁹⁾ pedes 3, 4. — ¹⁰⁾ et adiut. 2. — ¹¹⁾ nemá 4. — ¹²⁾ Místo quemque habita má 4 quemque a 2 unumquemque sua virtus et. — ¹³⁾ illo autem 2. — ¹⁴⁾ aliquot 2. — ¹⁵⁾ sub conspectu 2. — ¹⁶⁾ Tuto vložen v 3 a 4: Intellige, quantum caritate sibi iunctus erat, quamvis puer et errans moribus, cæsar tam benignus sine comparatione humanus Otto imperator augustus. — ¹⁷⁾ assistentes 2. — ¹⁸⁾ Místo ne vel — figerent et má 2 n. v. p. inf. e. t. animos affigerent ne; ne dum in p. fidis miserisque diviciis c. f. 4; ne in fidelibus m. d. c. f. ne 3. — ¹⁹⁾ Místo a regno dei má 2 a deo. — ²⁰⁾ loco suo 4.

quiescens, vite sue desiderabilem terminum aspergit, quamvis¹⁾ ipse non nosset, quid sibi somnium vellet, donec tactus spiritu alienigena hoc revelavit. Putabat se²⁾ videre in domo maioris fratris duos lectos bene³⁾ praeparatos: unus erat suus, alter erat⁴⁾ fratribus destinatus. Pulcher ille⁵⁾ et decorus, sed qui suus debuit esse, multo pulchrior⁶⁾ refusit⁷⁾, purpureus et floridus, et incomparabili ornamento vestitus⁸⁾. Erat autem in superiore parte⁹⁾ panno capitali aureis litteris inscriptum¹⁰⁾:

Munus hoc donat tibi filia regis. Quod somnium cum¹¹⁾ coram imperatore quibusdam familiaribus exponeret, cui¹²⁾ vivax ingenium natura dedit, et facundia¹³⁾ insignem fecit, Leo palatii episcopus, pulchre alludens ait: homo¹⁴⁾ tibi contrarius¹⁵⁾, cito invenies, quod quaeris, dono virginis procul dubio martyr eris. Nec minus quod vidi de lecto fratum, partim ante se vidi¹⁶⁾, partim hoc anno esse complementum, sic collige mecum.

21. Quinque fratres habuit, omnium¹⁷⁾ animas gladius pertransivit. Ex quibus maior frater in¹⁸⁾ servitum imperatoris prefectus pagorum¹⁹⁾ expugnationes adjuvit, ubi et cum Bolizlavo²⁰⁾ Polonorum duce gratiam²¹⁾ amicitie promeruit. Quaerelas²²⁾ etiam imperatori fecit, quod dux Boemiorum Bolizlavus sine misericordia sibi suisque fratribus plura mala fecisset. Huius usque in adventum et seros redditus relikti domi quatuor fratres pacem impetrarunt; ex²³⁾ parte ducis securitatem et sacramenta acceperunt. Proh divinam humanamque fidem! Numquid non est catholicus melior pagano? Vae homini, cui in cordis vena malus dolus salit! Eheu²⁴⁾ nostra infelicia tempora! Sapientem vocamus, cui fallere²⁵⁾ ingenium callet, cui in ore mel, in corde fel latet. Ecce iterum²⁶⁾ Judas, qui per pacem

života svého uzřel; než nevěděl sám, co by sen měl znamenati, až cizím duchem dotknut to od-kryl. Zdálo se mu, jakoby byla v domě staršího bratra jeho dvě lžíčka připravena, jedno jemu, druhé bratřímu ustanovené. Krásné a ozdobné bylo ono, ale to, které mělo být jeho, mnohem krásnější, purpurem, květinami a nevyrovnanou ozdobou skvostně vystlané. Nahoře pak v hlávách zlatými písmeny bylo napsáno:

„Dar tento podává tobě dcera králova.“ Když sen tento před králem některým důvěrným přátelům vypravoval, jeden z nich, muž přirozeně vtipný a krásnou výmluvností slovutný, dvorský biskup Lev, narážeje naň řekl: „Člověk jakýs jest ti nepřítel; brzy najdeš, čeho hledáš; darem panny Marie beze vši pochyby stanesh se mučenikem.“ Kterak to, co se týkalo ve snu onom lžíčka bratří, částečně dříve, částečně v roce tomto se vyplnilo, z následujícího se mnou zavírej.

21. Pět bratrů měl, kteří všichni mečem sešli. Z těchto bratr starší vstoupil do služby cisařské vyšel na pomoc k podmanění pohanů, kdež také s Boleslavem, vévodou polským, v přátelství vstoupil. Týž cisaři si stěžoval, že mnohá příkrojí vévoda Český Boleslav bez milosrdenství jemu a bratřím jeho způsobil. Až do jeho příchodu a pozdního návratu zůstavši doma čtyři bratři obdrželi mír a od vévody přípověď bezpečnosti, přisahou ztvrdzenou. O božské a lidské věrnosti! Jest liž katolík lepší než pohan! Běda člověku, v jehož srdeci zlá lest se skrývá! Ach neblahé časy naše! Moudrým nazýváme, kdo umí klamati, kdo med má v ústech, v srdeci ūskoky! Ejhle druhý Jidáš, jenž skrže mír umí způsobiti válku, slibuje život, aby přinesl smrt: slibem zavázal se Boleslav, aby z nenadání zavraždil bratra. Příkladu

¹⁾ Misto quamvis — nosset má 4 nescius tamen ipse. — ²⁾ nemá 3, 4. — ³⁾ nemá 3, 4. — ⁴⁾ e. fratri vel dest. 3, 4. — ⁵⁾ ille quidem 2. — ⁶⁾ elegantior 2. — ⁷⁾ nemá 3, 4. — ⁸⁾ pretiose v. 2, 3, 4. — ⁹⁾ parte nemá 2. — ¹⁰⁾ scriptum 4. — ¹¹⁾ Misto cum — quibusdam má 3 a 4 coram rege cum quibusdam. — ¹²⁾ quidam cui 3, 4. — ¹³⁾ præclara f. 2; pulchra fac. 3, 4. — ¹⁴⁾ hoc 2. — ¹⁵⁾ nemá 2. — ¹⁶⁾ nemá 3, 4. — ¹⁷⁾ quorum omnium 3, 4. — ¹⁸⁾ Misto in serv. má 3 i 4 servitio. — ¹⁹⁾ Misto paganorum — ubi et má 2 paganis expugnandis operam navavit, ubi etiam. — ²⁰⁾ Boleslavo Pol. 4; Boleslao Polonorum 2. — ²¹⁾ Misto gratiam — promer. má 3 a 4 amicitias in-iunxit. — ²²⁾ Misto quaerelas — mala fecisset má 2 porro apud imperatorem questus est: ducem Boemorum Boleslaum sine misericordia se suosque fratres multis malis affecisse; a 3 i 4 quaerelas imperatori fecit, quod mala, quæ nulla promeruit, dux Boemorum Boleslavus sine misericordia sibi suisque fratribus ingessisset. — ²³⁾ et ex 4. — ²⁴⁾ Heu 4. — ²⁵⁾ ad fallendum 2. — ²⁶⁾ fratres 3.

didicit facere bellum, promittit vitam, ut inferat mortem; dat Bolizlavus fidem, ut inopinato occidat fratrem. Nec longe quaeras exemplum: in eadem linea sanguinis occidit frater suus sanctissimum¹⁾ Ventizlavum²⁾. Interea quis non deploret³⁾ squallores miserie nostre, quis non exhorret⁴⁾ cecum natum hominem nostrum? Dum nescit cavere minus, incurrit⁵⁾ peccatum maius; dum vadit⁶⁾, quo ceca voluntas dicit, nascitur peccatum de peccato! non habet finem, donec cadat unde non resurgat in delictum⁷⁾ maximum! et fit misero modo, quia cum potest, non vult; ut⁸⁾ dulce peccatum non valeat dimittere post, etiam cum vult. Ita et nunc aliud cogitans, aliud loquens pervenit ad homicidium, ut⁹⁾ vindica domine sanguinem vox clamet de terra ad celum. Homo complesti propheticum apponens iniquitatem super iniquitatem! expecta nunc illud evangelicum: sanguis, qui effusus est, super te et super filios tuos. Itaque sacramento fidunt¹⁰⁾, liber populus per campum ambulat; non enim data fide bellum cogitat. Stat proximo¹¹⁾ periculo civitas secura. Ecce¹²⁾ hostes ex improviso veniunt; armatus¹³⁾ exercitus aperte¹⁴⁾ bellum dicunt, et diffusa multitudine civitatem circumcingunt¹⁵⁾. Sexto¹⁶⁾ die in vigilia pretiosi martyris Ventizlavi¹⁷⁾ bella incipiunt, nichilominus et sabbato¹⁸⁾ certatim insistunt; honorare¹⁹⁾ festum²⁰⁾ ignorant, quia dulcia scelera tanquam epulas amant. Nec iuvat quod urbani diem sanctum²¹⁾ venerari²²⁾ petunt; contra quos forenses superbie verba iaculant²³⁾: si, inquiunt, vester sanctus est Ventizlavus; noster utique est Bolizlavus. Sed²⁴⁾ quamvis post caperent civitatem, penas dedit asperum verbum. Civium namque gladio die illa ceciderunt hostium multa capita, et omnes, qui in illo consilio fuerunt, aut mo-

¹⁾ sanctum 2. — ²⁾ Wenezlaum 4; Venceslaum 2. — ³⁾ deplorat 1. — ⁴⁾ exhorreat 2; horreat 4. — ⁵⁾ Misto incurrit peccatum — sacramento fidunt má 3 i 4 peccatum currens, cadit in maiorem foveam; dum non vult quædere oculum ductorem, nascitur de peccato peccatum maximum. Ita et nunc o homo, dum nescis cavere periurium, incurre homicidium, nec ante desinas — hoc dimitte ad tuam fidem — antequam impleas illud propheticum: appone iniquitatem super iniquitatem; et mox sequatur illud evangelicum: sanguis qui effusus est, sit super te et filios tuos. Igitur sacramento fidunt, quod christiani darent, quando christiani fratres christicolæ Adalberti pacem non tuos. — ⁶⁾ nemá 2. — ⁷⁾ delicto maximo 1. — ⁸⁾ nemá 4. — ⁹⁾ et 2. — ¹⁰⁾ fidit 2. — ¹¹⁾ proxima 3, 4. — putarent. — ¹²⁾ Nam et ecce 3, 4. — ¹³⁾ armatus — dicunt et nemá 3, 4. — ¹⁴⁾ apertum bellum indicit má 2 mīsto aperte — ¹⁵⁾ circumcingit 2. — ¹⁶⁾ sexta 2; feria sexta 4. — ¹⁷⁾ Venceslai 2; Venezlai 4. — ¹⁸⁾ ipso festo ob-pugdicunt. — ¹⁹⁾ honorare — amant nemá 4. — ²⁰⁾ Misto festum — quia má 2 festum diem nesciunt qui. — ²¹⁾ festum 4. — ²²⁾ nemá 1; observari 2. — ²³⁾ iaculantur 2; iaculantes 4. — ²⁴⁾ Et 3.

riebantur¹⁾, aut ceci et dispersi vivunt²⁾. Ces- sit civilibus bellis saucia³⁾ civitas, miserabili exilio⁴⁾ sunt⁵⁾ familie disperse⁶⁾, bona cuneta⁷⁾ iacent in manu inimicorum. Inundat planetus mulierum; stupet mortua facies puerorum; geminatis⁸⁾ dextris virorum stat silentium⁹⁾ speculantum clericorum. Sancti viri fratres¹⁰⁾ quatuor, strenui bello et nescii cedere loco, dum, de quo dixi¹¹⁾, Radla clericus consilium dedit, parum valentia arma dimiserunt, et quam praeliando¹²⁾ pulchram mortem putarunt, configiendo ad ecclesiam — ut est in humanis oculis — turpem¹³⁾ acceperunt. Nam falsa¹⁴⁾ data est¹⁵⁾ spes vivendi; et dum exeentes ecclesiam sponte in manus hostium vadunt, fefelit manus¹⁶⁾ senioris et in conspectu omnium pulchra¹⁷⁾ corpora subierunt capitulo sententiam.

22. Hec tunc scilicet¹⁸⁾ fuerunt; sed quando digna indigni scribimus, nunc¹⁹⁾ est mortuus gladio frater maximus. Completa autem est pii Adalberti visio tota, dum ante se bis duorum²⁰⁾ fratrum, post²¹⁾ hoc anno maximi fratri mors est subsecuta; quorum mortibus mors sua quam²²⁾ praestantior foret, quorum²³⁾ lecto suus lectulus quam pulchrior emineret, omnis intelligit, qui ipsum causa dei, illos causa seculi et defendende vite cecidisse cognoscit. Vedit etiam in monasterio et²⁴⁾ aliam visionem, quam non de se, sed quasi de aliquo alio reverentissinis viris exposuit²⁵⁾. Agnosco hominem, cui duos ordines in celo deus arridens digito praemonstravit²⁶⁾, unum purpurei splendoris, alterum ultra quam dici possit nivei candoris. Inter hos et illos, blanda vox ait, manet te locus et certa sedes.

23. Ergo quem suo labore adiutorem deus praeparavit, ducem Polanorum²⁷⁾, Bolizlavum, rerum dubius petit. Cuius auxilio nuntios suos miserat²⁸⁾ ad populum²⁹⁾ sibi commissum, et

nepřátel. I ozýval se nárek žen, hrůzu působila zsinálá tvář dětí, mužové zdvojovali své pravice, mlčky patřili na to kněží. Čtvero bratrů svatého muže, ve válce udatní a nezvykli opouštěti místo, k radě kněze Radly, o němž jsme se již zminili, málomocnou zbraň zahodili a štitice se smrti v boji, kterou považovali za krásnou, a utekše se do kostela přijali smrt — jak lidé na ni pochlízejí — nečestnou. Neboť Istvě dána jim naděje zachovati život; a když vyšedše dobrovolně z chrámu do rukou nepřátel upadli, oklamala je pravice od vůdce jim daná; i vydali krásná těla svá přede všemi příknuté jim smrti.

22. To se stalo tenkrát; než co tyto události hodné zaznamenání nehodni vypisujeme, nyni zmířel ranou meče bratr nejstarší. I vyplnilo se videní zbožného Vojtečha celé, ježto po předcházející smrti čtyr bratří za rok nejstaršího bratra smrt následovala. Oč byla nad smrt těchto smrt jeho velebnější, jako lůžko jeho nad lůžko jejich krásou vynikalo, každý nahledne, kdo uslyší, že padl pro boha on, oni za svět a obranu svou. Byl také měl v klášteře ještě jiné vidění, jež nikoli o sobě, nýbrž jakoby o někom jiném ctihoným mužům vypravoval: „Znám člověka, je muž dva sbory v nebi laskavý bůh prstem ukázal, jeden purpurového lesku, druhý skvělosti nevýslovně bílé. Mezi těmi a oněmi, zněl libecký hlas, očekává tě místo a jisté sídlo.“

23. K vévodovi tedy Polskému, jež bůh za pomocnika práce jeho ustanovil, k otcí služebníků božích Boleslavovi se odebral nevěda si rady. S pomocí jeho posly vyslal k lidu sobě svěřené-

¹⁾ mortui quiescent 4. — ²⁾ male vivunt 2, 3, 4. — ³⁾ pavida 3. — ⁴⁾ excidio 1. — ⁵⁾ nemá 4. — ⁶⁾ dis- tracte 3, 4. — ⁷⁾ Místo cuncta — inimicorum má 4 in manibus inimicorum cuncta cesserunt 4. — ⁸⁾ Místo geminatis dextris má 2 comminantes dextras. — ⁹⁾ spectantium 2. — ¹⁰⁾ nemá 2. — ¹¹⁾ diximus Radda cl. 2. — ¹²⁾ prædicando 1. — ¹³⁾ turpem fugam 3. — ¹⁴⁾ falso 3. — ¹⁵⁾ nemá 2. — ¹⁶⁾ dextera 3, 4. — ¹⁷⁾ Místo pulchra — subierunt má 2 speciosa corpora excepero. — ¹⁸⁾ Místo scilicet fuerunt; sed má 2 ita gesta sunt; sed hoc tempore; set 4. — ¹⁹⁾ Místo nunc est — frater má 4 n. e. m. feriente gl. a 2 gladio occubuit etiam frater natu. — ²⁰⁾ Místo bis duorum má 2 quatuor. — ²¹⁾ postea 2. — ²²⁾ quanto 2. — ²³⁾ Místo quorum lecto — omnis má 2 sicut et lectus eius illorum lectulo visus est elegantior nemo non. — ²⁴⁾ nemá 2. — ²⁵⁾ ita exposuit 2, 3. — ²⁶⁾ demonstravit 2; præmonstrat 3, 4. — ²⁷⁾ Tu vloženo v 4 dei servorum matrem. — ²⁸⁾ misit 2. — ²⁹⁾ Místo populum — vellent má 3, 4 insolentem uxorem, si vel stuprata amatoribus multis priorem maritum accipere vellet.

multocies contradicentem interrogans, si eum¹⁾ recipere vellent. Interim cum²⁾ Bolislavo nuntiorum adventum³⁾ expectat. Qui cum redirent⁴⁾, plenam contumeliis legationem referunt⁵⁾. Bene venias inquit episcopus⁶⁾ ad non semel refutatam plebem⁷⁾. Mira res! Ad populum⁸⁾ sponte venis⁹⁾, quem semper invitum vocare et necesse¹⁰⁾ erat tenere. Scimus, que¹¹⁾ cogitas, o homo! Omnino nolumus, nec est tibi locus in populo tuo, qui vis vindicare occisos fratres¹²⁾ vulnere magno. Accipiens ille libellum repudii et superborum contumelias¹³⁾, non minus letus¹⁴⁾ efficitur, quam homines, cum¹⁵⁾ sicubi¹⁶⁾ non sperant, leta verba et horum oblationes accipiunt. Disrupisti¹⁷⁾ inquit ille deus vincula mea! Hoc est quod exspectans exspectavi, desiderio desideravi. Ablatum est periculum meum¹⁸⁾. Qui¹⁹⁾ respondet in faciem, quia²⁰⁾ me non vult, quomodo possum regere gregem? Euge! non timeo²¹⁾ revocantem amplius papam, nec tristia ferentem metropolitani²²⁾ inmitis epistolam. Qui antehac²³⁾ paganis operibus in²⁴⁾ fugam vertunt, ecce palam verbis²⁵⁾: nolumus te dicunt²⁶⁾.

24. Igitur soluto fune liber episcopus, apprehendit circumfluentibus ulnis²⁷⁾ desiderium, quod in²⁸⁾ corde ardebat, martyrium²⁹⁾ pulchrum, apostolica ad hoc usus licentia. Duos socios³⁰⁾, quos cogitat fortiores sacro bello, et

¹⁾ ipsum 2. — ²⁾ Místo cum Bol. má 3 i 4 in hac regione cum duce. — ³⁾ redditum 2. — ⁴⁾ advenissent 2; redeunt 3; redirent, qualem episcopus amavit 3, 4. — ⁵⁾ reportarunt 2. — ⁶⁾ Boemi 2; indignantes episcopus 4. — ⁷⁾ mulierem 4. — ⁸⁾ uxorem 4. — ⁹⁾ venit 4. — ¹⁰⁾ Místo necesse — tenere má 2 retinere necesse fuit. — ¹¹⁾ quid cogites 2. — ¹²⁾ f. tuos 2. — ¹³⁾ contumeliis 3, 4. — ¹⁴⁾ Místo letus — quam má 2 exhilaratur quam solent. — ¹⁵⁾ nemá 4. — ¹⁶⁾ Místo sicubi — oblationes má 2 præter spem letum nuntium et honores sibi delatos. — ¹⁷⁾ Místo Disrupisti — deus má 2 Dirupisti inquit domine. — ¹⁸⁾ meum. Qua possim ratione illum patere gregem 2. — ¹⁹⁾ Quid 4. — ²⁰⁾ Místo quia me — gregem má 2 nolle se me habere pastorem. — ²¹⁾ est quod timeam 2. — ²²⁾ metropolitæ 4. — ²³⁾ iam ante 2. — ²⁴⁾ nemá 2. — ²⁵⁾ nemá 2. — ²⁶⁾ Tuto vloženo v 4: Miserat his diebus ad Ungrorum seniorem magnum, inmo ad uxorem eius, quæ totum regnum manu (regnum viri manu 3) tenuit, virum (slova toho nemá 3) et quæ erant viri ipsa regebat, qua duce erat christianitas cœpta, sed inmiscebatur cum paganismu polluta religio, et cœpit deterior esse barbarismo languidus et trepidus christianismus. Ad quam tunc per venientes illuc nuncios in hæc verba epistolam misit: papatem meum, si necessitas postulat et usus, tene; si non, propter deum ad me mitte eum. Ipsi vero clam cartam alia mente, alia sententia misit. Si potes, inquit, cum bona licentia, bene; si non, vel fuga fugiens, tempta venire ad eum (ad meum 4), qui te desiderio concupiscit, Adalbertum tuum. Ipse autem venire non potuit, et (vel 3) ut homo non nolit; ut enim hodie audis eum dicentem, quem nunc, sicut sitiens aquam frigidam, totis visceribus flagrat et amat, ardua scandentem tunc semper fugiebat. Ipse tamen iam erat monachus, et ut dicunt, qui tunc temporis norunt, pulcher et bonus. Ex huius ore audisse me fateor unam rem, quam satis amo. Ipsum sanctum asserit loquentem: pulchritudo aliud feci propter vanam gloriam. Nam ut non pulset, hoc est ultra hominem. Utrumque tamen a me nunquam aliquid feci propter vanam gloriam. Nam ut non pulset, hoc est ultra hominem. Memoriam vero viri sæpe miserrimo omnium retro posuit pedem, a me minimo gentium longe fugit in exilium. Memoriam vero viri sæpe ponio, cuius relatione hæc scribo, quem servum martyris agnoscere volo. — ²⁷⁾ annis 1; animis prosequi 2; ulnis 4. — ²⁸⁾ Místo in corde ardebat má 3, 4 semper in corde suo arsit. — ²⁹⁾ Místo mart. pulch. má 2 speciosi martyrii. — ³⁰⁾ fratres 3, 4.

aptiores¹⁾ portando²⁾ evangelio, itineris comites sumpsit³⁾. Prius tamen, ut mater regula docet et viva verba patrum lingua monent, oratione fratrum voluntatem⁴⁾ dei exquisivit, et consilio fratrum quasi ferrea clamide munitus, agonem⁵⁾ currere cepit. Dux itaque Bolislavus diligebat eum. Quem monet⁶⁾, ut se adiuvet; videns videat quomodo in terram Pruzorum navigio maris⁷⁾ iter exponat, propter⁸⁾ quaerendas⁹⁾ animas et scindere¹⁰⁾ vomere dei incultas gentes. Complet dux iussa spiritualis patris; quamvis ut secum¹¹⁾ staret divitem voluntatem haberet, verum¹²⁾ occurrere sancto proposito non ausus erat. Est in parte regni civitas magna Gnezne¹³⁾, ubi¹⁴⁾ sacro corpori placuit¹⁵⁾, ubi mille miraculis fulget, et si corde¹⁶⁾ veniunt, recta potentibus salutes currunt. Ibi ergo, quia in via sua erat, cuius longo tempore silentium exercuit missam celebrat, sacras hostias oblaturus, viva mox hostia¹⁷⁾ et ipse Christo¹⁸⁾ futurus. Baptizat populum grandem nimis, inde nullas moras nectit, navem ascendit, quam ne prophanus quis tangere praesumat¹⁹⁾, dux sollicitus multo milite armaverat. Post non multos dies carina secante terga maris, deum nescientibus illabuntur Pruzorum terris. Festinantes vero naute sanctum onus deponunt, et nocturno auxilio remeantes, securam fugam capiunt²⁰⁾. Rapit iter²¹⁾ homo dei plenus, iacturus²²⁾ retia sua super horrisonum mare, si forte veniat²³⁾, quod in mensa dei²⁴⁾ comedere²⁵⁾ ponat, aut si nullum pisces capiat saltim in nomine²⁶⁾ filii dei²⁷⁾ oblatum calicem bibat. Ferret in eo spes ardua pro Christo moriendi, et in viridi corde vivus ignis vim habet²⁸⁾ ardendi; tamquam in aureo altari accensa aromata fligrant et fumantia scandunt. Ergo miles dei cum duobus sociis intraverat²⁹⁾ parvum³⁰⁾ locum, qui circumlabente³¹⁾ unda fluminis imita-

seni evangelia, přibrál si na cestu za průvodce. Prvě však, jak matka řehole učí a živá slova otevří připomínají, modlitbou bratří vůli Boží zpytovat, potom rádou bratří jakoby železným oděním ozbrojen jal se ubírat k zápasu. Vévodu Boleslava, který jej miloval, požádal za pomoc, aby ho hleděl po lodi dopravit do země Pruské, kde chtěl vyhledávat duše a zaorati pluhem božím do nevzdělaných národů. Vyplnil vévoda příkaz duchovního otce; ačkoli velmi si přál, aby u něho zůstal, přec netroufal si protiviti se svatému jeho úmyslu. Leží v říši oné velké město Hnězdnō, kdež se zalibilo nyní odpočívat svatému tělu, kde tisíci zázraky se stkví, kde tém, kteří upřimně přicházejí a za věc spravedlivou žádají, hojně spásy se prýšti. Zde tedy, poněvadž město to na cestě bylo, čeho již dávno byl nevykonal, měl sloužil přinášejí svatou oběť ten, který brzy sám měl se státi živou obětí Kristovou. Pokřtiv tuto množství lidu velké velmi bez meškání vstoupil na loď, kterou, aby se ji nikdo nepovolaný netroufal dotknouti, opatrny vévoda četnými vojáky vyzbrojil. Po několika dnech plavíc se loď přistála k zemi Prusů boha neznajících. I složili plavci rychle svaté břímě na břehu a použivše noći k útěku vyvázli z nebezpečí. Muž pak boha plný dal se na cestu, aby sitě své hodil do strašně hučícího moře, zdali by snad našel, co by předložil na stůl boží k hostině; aneb neulovil-li by ryby žádné, aby aspoň kalich jmenem syna božího podávaný vypil. Vřela v něm vznešená naděje umříti za Krista, a útlé srdeč jeho živý plamen zahříval, tak jako plápolá při zlatém oltáři zapálené kadidlo a libovonný jeho kouř vystupuje do výše. Bojovník tedy boží s dvěma soudruhy přišel na místo malé, jež ostrovu se podobalo, ana voda tekla kolem. Zde zůstali několik dní; i roznesla se brzy pověst mezi pohany,

tur insule vultum. Ibi aliquos¹⁾ dies steterunt; et fama volans paganorum auribus adduxit²⁾, habere se hospites³⁾ ignoto habitu et inaudito cultu.

25. Primum ex improviso homines⁴⁾ numero⁵⁾ non plures parva nave veniunt; dant salutem ad⁶⁾ terras, barbarum nescio quid frendunt; magna ira fumant, et hospites quaerunt. Ros⁷⁾ regis⁸⁾, id⁹⁾ est psalmi, ros mellis tum episcope¹⁰⁾ in ore fuerat: codex¹¹⁾ psalmorum ante se in gremio iacuit¹²⁾, in quo omnia verba oris dei, in quo summa¹³⁾ salutis et vita hominis certa manent¹⁴⁾ et clausa sedent¹⁵⁾. Ad quem unus ex ipsis¹⁶⁾ peiorum pessimus propius¹⁷⁾ accessit nil¹⁸⁾ boni loquens nodosa brachia alte extollit, et cum conto, quo minavit¹⁹⁾ navem, celestia ruminantem²⁰⁾ episcopum inter scapulas fortissime percussit: si non abitis, inquit, citius capite plectemini, vexati duris²¹⁾ poenis et mortibus multis²²⁾. Evolat e manibus volumen excussum; alia ex parte ipse humi stratus dat oscula viridi²³⁾ terre, mente extensus²⁴⁾ et corpore toto. Exterior corrumpitur homo, interior ad vitam novatur; per penetralia²⁵⁾ cordis erupit²⁶⁾ vox leticie et salutis. Benedictus, inquit, deus, benedicta misericordia dei! Si plus non accipiam pro crucifixo meo, unum²⁷⁾ pretiosum ictum habeo! Homo²⁸⁾, putasne simplex plaga splendeat in dorso tuo? Aut pretium habeat super terram, talia libenter pati in memoriam filii dei vivi²⁹⁾. Utique non sic margarita³⁰⁾ splendet³¹⁾ in sterquilino, non purpura regis in populo nec facies rose in terre gremio, adhuc³²⁾ nec aureus sol³³⁾ in celo, ut est³⁴⁾ in corde pulchro³⁵⁾ una percussio, quam³⁶⁾ habes letus glorie pro Christo tuo! Quid³⁷⁾ tunc? foras projecti³⁸⁾ veniunt in mercatum, ubi confluixerat unda populorum. Circumstant subito celicola virum longo agmine capita canum; pan-

že prišli k nim hosté z eizich krajin neznámého vzezrení a neslychaných mravů.

¹⁾ Misto cogitat — aptiores má 2 putabat sacro bello futuros aptiores magisque idoneos. — ²⁾ portare evan- gelium 4. — ³⁾ delegit 2; assumpsit 3. — ⁴⁾ voluntatem — cons. fratrum nemá 1 a 2. — ⁵⁾ ad agonem 2. — ⁶⁾ rogit 2. — ⁷⁾ Misto maris iter má 2 se. — ⁸⁾ ob 2. — ⁹⁾ querere 4. — ¹⁰⁾ Misto scindere v. d. má 2 vo- mere dei proscindendas. — ¹¹⁾ Misto secum — proposito má 2 apud ipsum permaneret summopere optaret; sed retardare sanctum propositum. — ¹²⁾ nemá 3. — ¹³⁾ Gnesna 2; Gnezan 4; Gnezdem 3. — ¹⁴⁾ ubi nunc 4. — ¹⁵⁾ pl. quiescere 2; placuit requiescere 4. — ¹⁶⁾ ex corde 2. — ¹⁷⁾ nemá 2. — ¹⁸⁾ nemá 4. — ¹⁹⁾ audeat 4. — ²⁰⁾ capessunt 2. — ²¹⁾ ergo 2. — ²²⁾ missurus 2. — ²³⁾ inveniat 3, 4. — ²⁴⁾ deo 2. — ²⁵⁾ Misto com. pon. má 3 a 4 comedendum reponat a 2 edendum apponat. — ²⁶⁾ nocte 3. — ²⁷⁾ nemá 1. — ²⁸⁾ trahit 3. — ²⁹⁾ in- travit 2. — ³⁰⁾ in parvum quandam 2. — ³¹⁾ circumbidente 2.

¹⁾ Misto aliquos — steterunt má 2 aliquot hæsere dies. — ²⁾ invexit 2. — ³⁾ hosp. ex alio orbe 3 i 4. — ⁴⁾ nemá 3. — ⁵⁾ nemá 2. — ⁶⁾ in 2. — ⁷⁾ res 2. — ⁸⁾ legis 3. — ⁹⁾ id est ps. nemá 2 a 4. — ¹⁰⁾ epi- scopi 2. — ¹¹⁾ librum 3, 4. — ¹²⁾ iacebat 2; in gr. sedens tenuit 3, 4. — ¹³⁾ Misto summa — sedent jest v. r. 3 a 4 vita hominis et summa salutis clausa consistunt 3, 4. — ¹⁴⁾ manet 2. — ¹⁵⁾ sedet 2. — ¹⁶⁾ eis 2; istis 4 — ¹⁷⁾ nemá 4. — ¹⁸⁾ Misto nil — loquens má 3 a 4 dirum infremuit. — ¹⁹⁾ impulerat 2. — ²⁰⁾ meditament 2. — ²¹⁾ diris 3, 4. — ²²⁾ ingrat 2. — ²³⁾ virenti 2; luridæ 4. — ²⁴⁾ extenta 1. — ²⁵⁾ penitralia 2, 3. — ²⁶⁾ pro- rupit 4. — ²⁷⁾ saltim unum 4. — ²⁸⁾ H. dei 2, 3, 4. — ²⁹⁾ nemá 2. — ³⁰⁾ margaritum 3, 4. — ³¹⁾ nemá 2, 3, 4. — ³²⁾ adhuc vero 2. — ³³⁾ sol relucet 2. — ³⁴⁾ nemá 2. — ³⁵⁾ Misto pulchro una percussio má 2 pio ictus unus. — ³⁶⁾ Misto quam hab. — tuo má 2 pro Christo hilariter exceptus. — ³⁷⁾ Misto quid tunc má 2 Quid vero inde secutum est? — ³⁸⁾ electi 2.

dunt cruentos rictus, interrogant unde¹⁾ esset? quid quaereret? quare venisset, quem nemo vocavit²⁾? Lupi sanguinem sitiunt, minantur³⁾ mortem, quod ad eos portet⁴⁾ vitam! Donec loquatur vix exspectant; horrent et derident; melius enim non sciunt; loqui iubent et⁵⁾ capita movent. Accinxit vir⁶⁾ lumbos⁷⁾, os aperuit, et quia multa audire nequeunt, breviter⁸⁾ alloquitur: de terra Polanorum, quam Bolizlavus proximus⁹⁾ christiano dominio procurat, ad vos pro vestra salute venio; servus illius, qui fecit celum et terram, mare et cuncta animantia. Venio vos tollere a¹⁰⁾ manu diaboli et faucibus immanis¹¹⁾ avernii, ut cognoscatis cretorem vestrum et deponatis sacrilegos ritus, abrenuntiantes mortiferas¹²⁾ vias cum¹³⁾ immunditiis cunctis, et¹⁴⁾ ut loti¹⁵⁾ balneo salutis, efficiamini Christiani in Christo, habentes¹⁶⁾ in ipso remissionem peccatorum et regnum immortalium celorum¹⁷⁾. Hec sanctus; illi vero¹⁸⁾ contra¹⁹⁾ iam dudum dignantes²⁰⁾, celestia verba irrident, baculis terram percutiunt, aërem mugitibus implent, manus tamen non iniciunt, sed furorem dictant, et verba²¹⁾ districte severitatis ad aures hospitum mitunt. Propter tales, inquiunt, homines²²⁾ nova non nascuntur animalia, vetera moriuntur. Exeunte exite²³⁾ de finibus nostris; si citius non retro²⁴⁾ pedem ponitis, crudelibus poenis afflitti, mala morte peribitis. Illis²⁵⁾ vero, qui in ingressu regni²⁶⁾ positi²⁷⁾ bonos hospites eo loci²⁸⁾ dimiserunt, mortem minantur²⁹⁾; domum incendere, divisus rebus uxores et filios vendere, spumante ira pollicentur.

26. Vida bojovník Kristův, že žádného ovoce ani marum sequi, et desiderate³⁰⁾ mortis spem auferri, deiecit animum et³¹⁾ tristitia magna affectus, varios curarum estus in casto pectore versat; dixitque fratribus: pressi magnis adversis³²⁾, quid consilii arripimus³³⁾? Quo³⁴⁾ nos³⁵⁾

¹⁾ unde? quis 3, 4. — ²⁾ vocavit 2. — ³⁾ min. mortem nemá 1. — ⁴⁾ portaret 2. — ⁵⁾ nemá 4. — ⁶⁾ ille ut vir 2. — ⁷⁾ lumbos suos 2. — ⁸⁾ b. eos 2. — ⁹⁾ p. Christo domino 2; princeps christianissimus domino 4; princeps Christianorum dominus 3. — ¹⁰⁾ e 2. — ¹¹⁾ dæmonis 1. — ¹²⁾ mortiferis viis 2. — ¹³⁾ et 2. — ¹⁴⁾ nemá 2. — ¹⁵⁾ abluti 2. — ¹⁶⁾ et habeatis 4. — ¹⁷⁾ seculorum 4. — ¹⁸⁾ autem 4. — ¹⁹⁾ nemá 2. — ²⁰⁾ indignantes 3, 4. — ²¹⁾ Misto verba d. sev. má 4 districtae severitatis nuncium. — ²²⁾ nemá 2; homines terra nostra non dabit fructum, arbores non parturient 3; h. t. n. n. d. f., a. n. parturiunt 4. — ²³⁾ exite procul 3, 4. — ²⁴⁾ Misto retro — ponitis má 2 retrofertis pedem a 4 retro ponitis pedes. — ²⁵⁾ illi 1, 2. — ²⁶⁾ nemá 2. — ²⁷⁾ positus 1, 2. — ²⁸⁾ l. dimisit 1; l. esse permisit 2. — ²⁹⁾ Misto minantur — pollicentur má 2 domus inflammationem, honorum direptionem, coniugis et liberorum distractionem spumante ira minantur. — ³⁰⁾ optatae 2. — ³¹⁾ nemá 4. — ³²⁾ difficultatibus 2. — ³³⁾ capiemus 2, 4. — ³⁴⁾ Evidem quo 2. — ³⁵⁾ nemá 4.

smrti, poněvadž jim přinášel život. Sotva vyčkali, až promluvil; hrozili se ho, posmivali se mu; lepšíhof neznali; vyzývali ho, aby mluvil, kroutili hlavami. I opásal bedra svá, otevřel ústa, a potěvadž dlouho poslouchati nechtěli, takto krátece je oslovil: „ze země Polské, kterou soused Boleslav křesťansky spravuje, pro vaše spasení k vám přicházim; onomu sloužím, který stvořil nebe, zemi, moře a živočištvo všechno. Přicházim vysvobodit vás z moci d'ábelské a ze chřtánu hrozného pekla, abyste poznali stvořitele svého, abyste odložili svatokrádežné modlárství, a zanechavše smrtelných cest s nečistotou veškerou a omyti v koupeli spásy křesťany se stali v Kristu a dosáhli v něm odpuštění hříchů a v nebi království věčného.“ Tolik svatý muž; oni ale již dlouho rozhořčeni nebeským slovům se posmivali, holemi o zem tlouklí, až se rozléhalo ve vzduchu, křičeli; přec však rukou na něho nevložili, nýbrž sběsile volali a takto přisně cizince oslovili: „působením takovýchto lidí mladá zvířata se nerodi, stará pocházejí. Odejděte daleko z území našeho; neobratíte-li co nejrychleji nouhou svých, ukrutnými tresty stíhání zlou smrti sejdete.“ Oném pak, kteří bydlice u hranic říše hodné cizince až na toto místo byli pustili, hrozili smrti; hněvem kypějice slibovali, že jim zápalí dám, rozeberou statek, prodají ženy a děti.

26. Vida bojovník Kristův, že žádného ovoce ani marum sequi, et desiderate³⁰⁾ mortis spem auferri, deiecit animum et³¹⁾ tristitia magna affectus, varios curarum estus in casto pectore versat; dixitque fratribus: pressi magnis adversis³²⁾, quid consilii arripimus³³⁾? Quo³⁴⁾ nos³⁵⁾

vertamur, nescio¹⁾). Habitus corporum et horror vestium nostrarum²⁾, ut video³⁾, paganis animis non parum nocet⁴⁾; unde, si placet, vestimenta mutemus, cesariem⁵⁾ pendentibus capillis crescere⁶⁾ sinamus, tonse barbe comas⁷⁾ prodire non⁸⁾ prohibeamus; forsitan agniti, melius habemus⁹⁾ salutem operari; similes¹⁰⁾ eorum effecti, familiaris cohabitamus¹¹⁾, alloquimur et convivimus; laborantes¹²⁾ quoque manibus propriis victimum quaeramus ad instar apostolorum; absconsamente revolvamus sensum¹³⁾ psalmorum. Interea prosperante misericordia salvatoris¹⁴⁾ fit¹⁵⁾ aliquid salutis¹⁶⁾ ut dum hac arte et hac fraude eos opinio deludit, evangelizandi occasio certa veniat¹⁷⁾, ita¹⁸⁾ ut¹⁹⁾ inventarum animarum thesaurum magnum lucremur²⁰⁾, aut dulcem vitam pro dulcissimo Christo fundentes, desiderata morte moriamur²¹⁾. Ergo viso consilio meliora sperans, conceptum merorem gaudii gladio occidit²²⁾, egressurus regionem²³⁾ malam, accensis animis movet gressus. — Ad ferocium quidem Luiticum²⁴⁾ idola surda predicationis equos flectere placuit, quorum linguam cognovit²⁵⁾, et quos necdum visus²⁶⁾, mutata veste et habitu fallere potuit. Hoc²⁷⁾ tunc ingenio hoc bono dolo cogitavit, ut Christo reperiret²⁸⁾ novum populum, aut longis desideriis ponere²⁹⁾ finem. Sed o venerabile caput, quid te fatigas implexis cogitationibus? Prope est, quod queris. Non necesse habes³⁰⁾ initiare³¹⁾ longam viam; dabit tibi breviori via deus, quod tanto³²⁾ tempore quaesiisti³³⁾, recto ore, mundo corde, animo³⁴⁾ toto. Ecce iuxta te pulchritudo tua, ecce in foribus cuius nescit homo pretium felix, et incomparabile martyrium, ut nostro etiam aevo³⁵⁾ virginis ille filius, insperato³⁶⁾ faciet martyrem suum! O quam pulchre ridet celum, quando cum corona³⁷⁾ intrantem videt³⁸⁾ Sclavum!

¹⁾ non video 2. — ²⁾ nemá 4. — ³⁾ sentio 2. — ⁴⁾ offensionis assert 2. — ⁵⁾ clericam æqualem 2; clericalia 3, 4. — ⁶⁾ surgere 3, 4. — ⁷⁾ truncas comas 3, 4. — ⁸⁾ Misto non prohib. má 4 permittamus. — ⁹⁾ poterimus 2. — ¹⁰⁾ Misto sim. eorum má 2 si smiles illorum. — ¹¹⁾ eo habitamus 4. — ¹²⁾ laborando 4. — ¹³⁾ sensum 4. — ¹⁴⁾ venientis salvatoris 3. — ¹⁵⁾ fiet 2. — ¹⁶⁾ Misto salutis — deludit má 4 hac arte ac fraude, ut opinio se fallat. — ¹⁷⁾ venit 4. — ¹⁸⁾ Misto ita ut — animarum má 4 Quid? quia pius et fidelis deus a. i. 4. — ¹⁹⁾ aut 2. — ²⁰⁾ lucrabimur 2, 4. — ²¹⁾ morimur 4; occumbemus 2. — ²²⁾ conficit 2. — ²³⁾ e regione mala 2. — ²⁴⁾ Luiticorum 2; Luitizorum 4. — ²⁵⁾ callebat 2. — ²⁶⁾ visos 1; nemá 2. — ²⁷⁾ hæc 4. — ²⁸⁾ acquireret 2; misto ut Ch. rep. má 3 i 4 aut imperatoris filio reperiire. — ²⁹⁾ imponeret 2. — ³⁰⁾ est 3, 4. — ³¹⁾ Misto initiare — viam má 2 longam suscipere profectionem; d. t. brevi itinere illud assequi. — ³²⁾ tam multo 2. — ³³⁾ quaesiisti iecore fideli, amore humili 3, 4. — ³⁴⁾ et animo 4. — ³⁵⁾ ævo angelis habeat similem bonus 4. — ³⁶⁾ Misto insperato — suum má 4 quia insp. te faciet martyrem suum. — ³⁷⁾ cor. martyrii 2. — ³⁸⁾ vedit 1, 2.

27. Rome interea monasterio¹⁾, quo sanctus iste philosophia²⁾ Benedicti patris nutritus erat, divina revelatio³⁾ hec dicta dedit: inter plures visiones, quas rapta⁴⁾ mente sepe levatus vidi et ita crucifixus mundo, Joannes monachus et abbas, venerunt a⁵⁾ celo usque ad terram descensu delectabili, aspectu pulchro⁶⁾, duo linteamina ut⁷⁾ nix candida, absque ruga⁸⁾ et macula. Unum ex eis accepit, quem querere venit; posedit carum pignus et⁹⁾ dulce onus; fruens fruitur suo Adalberto, intrat celum aureum tramite recto. Quem¹⁰⁾ aliud linteum suo amplexu acciperet¹¹⁾ et ad deum portaret¹²⁾, ab eius ore, fateor, numquam excutere potuimus, et ideo¹³⁾, sive hic¹⁴⁾ sive alter sit, certa mente nescimus. Nec hoc nos fatigat¹⁵⁾, qui nostrum intercessorem in manibus habemus. Adalbertum, domine, tuum sancta sanctorum intrasse, cognovimus, et amantes veneramur. Cum¹⁶⁾ numquam sanguinem funderet, que est prima¹⁷⁾ beatitudo et passi Christi quedam similitudo, tamen alta¹⁸⁾ morum humilitate et puro¹⁹⁾ dei amoris²⁰⁾ intuitu vere esset filius celorum, et qui numquam peccaverunt, frater angelorum.

28. Hac hora pater Nilus ad monasterium²¹⁾ eius per spirituales fratres²²⁾ hec²³⁾ verba misserat, dicens: Notum sit vestrae dilectissimae²⁴⁾ fraternitati, quia amicus noster viam bonam habet; vere Adalbertus, qui²⁵⁾ vere cum spiritu sancto ambulavit. Interea²⁶⁾ ipse Adalbertus in terra pagana cum²⁷⁾ sociis suis carpit iter secus littora maris, et fit repente collisio undarum, quasi se²⁸⁾ moveat aliqua ingens bestia²⁹⁾ maris, et ad³⁰⁾ aures gradientium fragor ille validus venit³¹⁾. Comites securi audiunt; medius senior atrocissime³²⁾ obstupuit, et velut pavida mulier consternatus exhorruit. Cui Gaudentius, ex parte patris caro et frater suus, subridens

27. V Římě zatím v klášteře, kde onen svaty naukou otce Benedikta krměn byl, zjevení boží v tento smysl se událo. Mezi mnohými viděními, jež měl uchváceným duchem povznešen a takto ukřižován na světě Jan mnich a opat, snesly se krásně s nebes až na zemi — rozkošný to po hled — dva lněné šaty, bílé jako snih, beze vši řasy a skvrny. Jeden z nich přijal, koho hledat přišel, přijal drahou zástavu, přijal sladké břímě, svého Vojtěcha; vzněl se rovnou cestou do zlatého nebe. Koho druhý šat v objeti přijal a k bohu nesl, z úst jeho, přiznávám se, nikdy nemohli jsme se dověděti; protož byl-li to on neb jiný, jistě nevime, ani se proto necheeme trápit majice prostředníka svého v rukou. Že Vojtěch do nejsvětějšího stanu tvého, pane, se dostal, dověděli jsme se, i ctíme a milujeme jej. Kdyby někdy nebyl krev prolil, což jest přední známka svatosti a jakás podobnost s utrpením Kristovým, přec vzněšenou pokorou mrvů a čistým lásky boží rozjímáním opravdu by byl syn nebes a bratr anjelu někdy nezhřešivých.

28. Za té doby otec Nilus po duchovních bratřích do kláštera jeho vzkázal říka: „Vézi lánska vaše, že přítel váš má dobrou cestu; opravdu Vojtěch s duchem svatým se vydal na cestu.“ Zatím Vojtěch sám v zemi pohanské se soudruhy svými kráel po břehu mořském; i stalo se náhle sražení vln, jako by jimi nějaká velká potvora mořská pohýbala; i zaslechl kráčející velký jelek. Průvodcové bez strachu to poslouchali; biskup jda uprostřed ulekl se hrozně a jako bázlivá žena byl poděšen. Usmívaje se řekl jemu Gaudentius, po otcí pokrevni jeho bratr: „poděsila se statečnost tvá, přeudatný vojine? Kdyby nás ozbrojený a k boji hotový zástup vyskočil, co

¹⁾ in mon. 2. — ²⁾ in phil. 2. — ³⁾ Misto revelatio — dedit má 2 huiusmodi revelatio facta est. — ⁴⁾ Misto rapta — et ita má 2 vidi rapta mente sepe ad superna levatus, vidi et istam. — ⁵⁾ e 2. — ⁶⁾ eleganti 2. — ⁷⁾ instar nivis 2. — ⁸⁾ ulla vel ruga vel 2. — ⁹⁾ et accepit linteum 3, 4. — ¹⁰⁾ Quis 2. — ¹¹⁾ accepit 2. — ¹²⁾ portarit 2. — ¹³⁾ ideo ipsum pro secreto amore celestis patriæ alterum pondus esse cogitatione cogitamus 4. — ¹⁴⁾ autem hic 4. — ¹⁵⁾ fatiget 3, 4. — ¹⁶⁾ Et licet 2. — ¹⁷⁾ vera 2. — ¹⁸⁾ nemá 2. — ¹⁹⁾ puro ac intimo 2. — ²⁰⁾ Misto amoris intuitu má 2 amore. — ²¹⁾ Misto monasterium — spirituales má 3 monasterii illius spirituales a 4 monasterii illius spirituales. — ²²⁾ nemá 2. — ²³⁾ nemá 3, 4. — ²⁴⁾ vestrae dilectioni, quia 3, 4; dulcissimæ 2. — ²⁵⁾ Misto qui vere má 2 qui a 3 i 4 nemají těch slov. — ²⁶⁾ Misto Interea i. Adalb. má 2 int. beatus Adalb. a 3 i 4 Hæc in christiana; at. — ²⁷⁾ Misto cum soc. s. carpit má 3, 4 tres homines carpunt. — ²⁸⁾ quid 4. — ²⁹⁾ bellua 2. — ³⁰⁾ nemá 2. — ³¹⁾ penetrat 2. — ³²⁾ vehementissime 2.

ait: pavit fortitudo tua, audacissime miles. Si saliret¹⁾ super nos armata et ad bellum²⁾ prompta manus, quid tunc³⁾ ageres, qui nunc inania⁴⁾ times? Respondit⁵⁾: nos sumus fragiles, tu fortis; nos imbecilles, tu potens; nos certe et minima timemus; sed eo melius deus noster refugium et virtus, quo est maior⁶⁾ inopia timentis⁷⁾ et viarium parva suppellex. Eo felicius, eo gloriosius diligam te, domine virtus mea, quo sentiens meam infirmitatem, cognosco te⁸⁾ meam virtutem.

29. Vedit et⁹⁾ idem Gaudentius sequenti nocte somnium, quod¹⁰⁾ ludentibus verbis irrisit pavescentem episcopum. Ingressus delectabile oratorium, cognovit¹¹⁾ paratum pontificem Adalbertum¹²⁾ celebrazione missam. Commesto autem sacrificio, cum vestimenta plicarent, propius accessit ad cornu altaris, cuius in medio stat¹³⁾ aureus calix; acclinat collum, os ponit¹⁴⁾, haurire de aureo calice parat¹⁵⁾. Volat¹⁶⁾ cursu custos sacri altaris, et unde talia praesumat, insolentem Gaudentium severioribus dictis increpans: non licet, ait¹⁷⁾, fauces tuas¹⁸⁾ de aureo calice sumere pocula¹⁹⁾ vite. Solus totum bibere debet, qui Christo²⁰⁾ immolato missam²¹⁾ oratione legavit²²⁾; tibi²³⁾ sicco palato nec gutta remanebit. Mane facto, Gaudentius infit²⁴⁾: audi, senior meus, noctis somnum, quod vidi. Expleta missa, quam celebrasti in templo dei, accessi potum²⁵⁾ sumere de aureo calice, qui stetit in medio altari; et²⁶⁾ prohibuit me minister altaris dicens: alieno nequaquam licet; pontifex totum sumere debet! Respondit beatus²⁷⁾ Adalbertus passioni propinquus²⁸⁾: mi frater, iubente deo somnum tuum prospere²⁹⁾ vadat; peccans caro peccati donum dei non impedit, misericordia creatoris victoram tollat³⁰⁾.

30. Igitur sexta feria Gaudentius, sancto viro duplex germanus, cum³¹⁾ scandens sol tres horas complexisset³²⁾, missarum sollemnia in leto gramine celebrat. Post parum³³⁾ obsonii recum-

¹⁾ Misto sal. super má 2 insiliret in. — ²⁾ cædem 2. — ³⁾ Misto tunc ageres má 2 tum faceres. — ⁴⁾ inaniter formidas 2. — ⁵⁾ Resp. ille 2. — ⁶⁾ nemá 1. — ⁷⁾ mentis 2, 3. — ⁸⁾ te esse 2, 3, 4. — ⁹⁾ et idem Gaud. nemá 4. — ¹⁰⁾ quo 2, 3. — ¹¹⁾ advertit 2. — ¹²⁾ nemá 3, 4. — ¹³⁾ stetit 2. — ¹⁴⁾ apponit 2. — ¹⁵⁾ conatur 2. — ¹⁶⁾ Advolat cursu rapido 2. — ¹⁷⁾ dedignans ait 3, 4. — ¹⁸⁾ faucibus tuis 2. — ¹⁹⁾ potum 2. — ²⁰⁾ pro Christo 2. — ²¹⁾ missa 2. — ²²⁾ levavit 3. — ²³⁾ Misto tibi sicco má 4 ubi sacrō. — ²⁴⁾ inquit 2; infit auribus 3, 4. — ²⁵⁾ Misto pot. sum. má 2 ut potum sumerem. — ²⁶⁾ nemá 3, 4. — ²⁷⁾ Misto b. Ad. má 3 i 4 filius mulieris. — ²⁸⁾ propinquans 2. — ²⁹⁾ Misto prosp. vad. má 2 prosperos habeat progressus. — ³⁰⁾ obpunctat 2. — ³¹⁾ cum iam 3, 4. — ³²⁾ prope compl. 2, 3. — ³³⁾ partem 3, 4.

bys pak počal, když nyní malichernosti se bojiš?“ I odpověděl jemu: „my jsme křehei, tys udaten; my málomočni, ty silen; my zajisté nejmenšího se lekáme, ale tím spíše jest bůh naše útočiště a sila, čím větší nouze nás bázelivých a čím menší dostatečnost sil našich. Tím blaženěji, tím slavněji miluju tebe, pane můj a silo má, čím více citě slabost vlastní poznávám, že jsi silou mou ty.“

29. I měl Gaudentius v noci následující tento sen, poněvadž žertem bázelivému biskupovi se byl vysmíval. Vešed do krásného chrámu uzrel biskupa Vojtěcha připraveného ke mši. Když pak po mši skládal šat, přistoupil blíže k rohu oltáře, uprostřed něhož stál zlatý kalich; i naklonil šíji, přiložil ústa chtěje ze zlatého kalichu piti. I přiběhl rychle strážce svatého oltáře a smělého Gaudentia přísně káral. „Nesmíš“, pravil rozhoreleně, „ze zlatého kalichu tohoto piti čiši životu. Sám všechno vypiti smí, kdo obětuje Krista mši četl, i nezůstane v něm ani kapky pro tebe.“ Když bylo ráno, řekl mu Gaudentius: „Poslyš, biskupe můj, jaký sen jsem měl v noci. Po mši, kterou jsi četl v chrámu pána, přistoupil jsem pit ze zlatého kalichu, který stál uprostřed oltáře. Ale sluha oltáře mi zabránil říka: „jiný nesmí niktak; biskup sám vše musí vypiti.“ I odpověděl blahoslavený Vojtěch jsa utrpení svého blízko: „bratře můj, kěž s vůli boží sen tvůj šťastný má význam; kěž hříšné tělo daru božímu nebrání; kěž milosrdensví stvořitele vítězství dobude.“

30. I četl Gaudentius, dvojnásobný bratr svatého muže, v pátek, když již vycházející slunce tři hodiny naplnilo, mši svatou na krásné louce. Potom položivše se něco pojedli, aby umdlené

bentes accipiunt, ut in¹⁾ fortitudine cibi positum vigorem fessa membra resumerent²⁾, et viam longam sine³⁾ labore reparati pedes citius minarent.⁴⁾ Pulsa fame recreati surgunt et⁵⁾ pergere incipiunt, et⁶⁾ non longe ab eo loco, cibum ubi sumunt⁷⁾, invalescente lassitudine caput⁸⁾ ponunt, et vexata corpora somno indulgent. Dormitaverunt⁹⁾ omnes et dormierunt; adest sonitus armorum, fulgurans hasta, sonans clippus et gladius acutus. Cuius¹⁰⁾ frater a Polanis occisus erat, zelo¹¹⁾ ductus barbarus venit; nec¹²⁾ non cum quo, qui exultant in rebus pessimis, conspiravere¹³⁾ penitentia ducti, quia eos prius dimiserunt, impetu tunc¹⁴⁾ appropinquarunt. Nec mora equos dimittunt, volatili pedum fuga accurrunt, requiem hostium turbant, vincula iniciunt¹⁵⁾, tamquam latrones deberent, manus et brachia christianorum¹⁶⁾ stringunt. Stupent fratres, et non¹⁷⁾ suaviter expergefaci, insperato¹⁸⁾ animo vincula et hostes agnoscent¹⁹⁾. Nec minus qui semper hoc spectaculum omnibus votis desideriisque²⁰⁾ accensus quaesivit, nunc magnus Adalbertus timet; quasi²¹⁾ homo amarae mortis gustum exhorret²²⁾, ultra quam solet consternata mens ignavia²³⁾ laborat; moritura caro colorem mutat, pavore²⁴⁾ vita tremula hebet. Nec²⁵⁾ miretur vel fractum defecisse sanctum²⁶⁾, qui tot annis²⁷⁾ inter temptationis ventos inconvolsa arbor stetit; maxime nunc, quando propinquante termino palmam accipere debet. Nonne maior dominus, redemptio²⁸⁾ nostra, Christus propinquante passione²⁹⁾ sanguinem sudat, et qui potestatem ponendi et sumendi animam habet, sequentibus discipulis tristem se³⁰⁾ assent usque ad mortem? Si deus trepidat, turpe est, ut³¹⁾ homo paveat, cum carnis mors prope

údy znova nabily sily a okřále nohy bez unavení dlouhou cestu tím rychleji vykonaly. Zahnavše hlad posilnění povstali, i jali se kráčeti dale; ale nedaleko onoho místa, kde byli jedli, umdlením přemoženi hlavy sklonili a umavenému tělu dopřáli spánku. I usnuli všichni: v tom tu drnkot zbrani, blýskající se oštěp, řinčici štit a ostrý meč. Jistý barbar, jemuž zabít byl od Polanů bratr, vásni veden přicházel sem; s ním pak spikli se ti, kteří věcem nejhorším se těšivaji, jsouce pobádání litosti, že ho byli pustili; útokem velkým přiháněli se. Ihned spustili koně, přiběhl, vyrušili eizince z pokoje, spoutali je jako loupežníky a svázali křesfanům ruce. I ulekli se bratři, když nemile probuzeni z nenadání uzřeli pouta a nepřátele. Neméně ten, který vždy po divadle tomo co nejvřeleji toužival, totiž velký Vojtěch nyní se bál; jako člověk každý, tak i on zkoušky trpké smrti se lekal; duch jeho více než kdy jindy zděšený s bojácnosti zápasil, tělo k smrti se připravující měnilo barvu, duše trnula strachem. Nedivíz se nikdo ani nedomnívej se, že přemožen stal se odpadlikem svatý ten, který tolik let proti bouřím pokušení co nepodvratný strom stál, zvláště nyní, kdy přiblíživ se k cili palmu vitézství přjmouti měl. Nepotil-liž se krví větší Kristus pán, když blížilo se vykoupení naše? a maje moc život dátí a vzti neřekl-liž sledujicim ho učenikům, že jest smuten až k smrti? Třese-li se bůh, zdaž jest hanba, aby člověk se bál bližici se smrti télesné? Očistění bývají hrůzou smrti vyvolení hřichů všedních, beze nichž nejsou, a řídkých skýrn provinění, zbyly-li na nich některé jich stopy. Muži dobrý, co se bojiš? Proč trneš strachem nehojným? bohu krev svou proléváš; načež bezpečný průvod a volnou cestu miti budeš

¹⁾ nemá 1. — ²⁾ recuperarent 2. — ³⁾ sibi 2. — ⁴⁾ conficerent 2. — ⁵⁾ Místo et pergere má 4 iterare a 3 itinerare. — ⁶⁾ at 2. — ⁷⁾ sumpserant 3, 4. — ⁸⁾ Místo caput — somno má 2 capita deponunt, somnoque ob vexata corpora. — ⁹⁾ Místo Dormitaverunt — dormierunt má 2 Dum igitur dormant et dormiunt omnes. — ¹⁰⁾ Cuiusdam 2; cui 4. — ¹¹⁾ Místo zelo d. b. má 2 is barbarus zelo incitatus. — ¹²⁾ Místo nec non — exultant má 2 et cum illo alii, qui exultarent. — ¹³⁾ Místo conspiravere — accurrunt má 2 conspiraverant ductique penitentia, quod eos a se dimisissent, impetu magno accurrunt desilientesque ab equis cursu rapido in illos irruunt. — ¹⁴⁾ impetu magno ydolatre 4. — ¹⁵⁾ Místo iniciunt — deberent má 2 haud secus atque latronibus iniiciunt. — ¹⁶⁾ nemá 4. — ¹⁷⁾ n. valde 2. — ¹⁸⁾ Místo insp. a. má 2 inopinantes. — ¹⁹⁾ conspicunt 2. — ²⁰⁾ Místo desideriisque — quesivit má 2 expeterat. — ²¹⁾ et velut 2. — ²²⁾ exhorruit 2. — ²³⁾ quadam ign. 2. — ²⁴⁾ Místo pavore — hebet má 1 pavorem vitæ tremula habet; a 4 favor in mente tremula habet. — ²⁵⁾ Místo nec miretur vel má 2 Sed nemo miretur non nihil. — ²⁶⁾ s. cogitet 4. — ²⁷⁾ Místo annis — arbor má 2 annis in temptationum ventos et tempestates ceu arbor inconvolsa; a 3 i 4 annos in temptationum ventos inc. arb. — ²⁸⁾ redemptione 4; redemptor noster 3. — ²⁹⁾ nemá 4. — ³⁰⁾ se esse 3, 4. — ³¹⁾ si 2, 3.

accedit? Purgantur electi¹⁾ timore mortis, sine quibus non sunt, a levibus peccatis, et, si qua vestigia remanent²⁾, criminum rarum maculis. Vir bone, quid times? Cur inermi³⁾ pavore tabescis? Deo⁴⁾ tuum sanguinem fundis, quo fuso securum commeatum et liberum iter habes ad coelum, sine occurso insultantium daemonum⁵⁾, sine obiectione vel minima⁶⁾ peccatorum. Martyribus certe⁷⁾ non occurrit accusans satan, nec verbum opponit⁸⁾, procul fugiens, eo quod salvatoris umbram imitantur; et sicut dominus sine peccato propter nos mortuus est, ita et martyres, quamvis criminum rei⁹⁾, fuso sanguine propter deum omnino cunctis peccatis carebunt.

31. Ceteri sancti, quamvis candidam et odoriferam vitam ante oculos dei habuerint, de¹⁰⁾ hoc seculo securi non recedunt, sed¹¹⁾ circa extremam¹²⁾ horam infinita angustia laborant, nescientes, utrum eorum¹³⁾ munda vita ab eo iudicetur digna, cuius comparatione sunt immunda omnia. Martyrio autem stat sua ratio restituta¹⁴⁾, et¹⁵⁾ singularis gloria, quam accipere dono¹⁶⁾ dei promeruit rara¹⁷⁾ avis terrarum, felix martyr, infelicitum Adalbertus nostrorum temporum¹⁸⁾. O quam beatum, o quam glorie¹⁹⁾ plenum ita mori, ut non appareant ulla peccata, quoniam que secundum finem lavantur baptismi, extinguuntur in martyrio. Jam quanta dignitas, quanta securitas letitiae? O quales opes et dicitur claudere in momento oculos, quibus homines videbantur et mundus, et aperiare statim interiores²⁰⁾, ut videantur angeli et deus, cuius pul-

¹⁾ Misto electi timore mortis má 4 tremore m. el. — ²⁾ manserunt 3. — ³⁾ inerti 2, 4. — ⁴⁾ Deo — commeatum nemá 1; misto deo tuum má 2 deum tuum secutus. — ⁵⁾ nemá 2. — ⁶⁾ minimorum 3. — ⁷⁾ certe non sperans 4. — ⁸⁾ opponit nemá 2. — ⁹⁾ rei, quamvis pagani, sine quibus non fuerunt 4. — ¹⁰⁾ Misto de — securi má 3 i 4 sine scrupulo de vase peccatorum. — ¹¹⁾ et 3, 4. — ¹²⁾ Misto extremam horam má 2 extrema. — ¹³⁾ et 3, 4. — ¹⁴⁾ res tutu 2; et statuta est 3. — ¹⁵⁾ nemá 4. — ¹⁶⁾ pro dono 2. — ¹⁷⁾ rara terr. nemá 3, 4. — ¹⁸⁾ Misto nostrorum temporum 3 i 4 temporum nostrorum. Licet tibi interrogare, quid domino retribuam? licet respondere: calicem salutaris accipiam. Non est quod timeas, quia dirupisti domine vincula mea. Est quod desideres, quia preciosa in conspectu domini est mors sanctorum eius, cum nemo natus effugiat manum mortis. — ¹⁹⁾ Misto glorie plenum — sine tædio currunt má 3 i 4 gloriosum ita mori, ut non appareant peccata, quæ lavantur in baptismo, extinguuntur in martyrio. Jam quanta dignitas, quanta securitas letitiae claudere in momento oculos, quibus homines videbantur et mundus, et aperiare statim eosdem, ut deus videatur ac Christus, pulchri operis pulcherrimus ipse! Ne timeas periculum eo quod est mors amara, mors anxia; nam si esset nulla mortis molestia canente melifluo Gregorio, non esset tanta martyrum gloria. Tam feliciter migrandi o quanta velocitas. Terris repente subtraheris, ut in regnis cœlestibus reponaris. Indica nobis sub cœlo non esse pulcru, non quicquam dulcior, quam pro dulcissimo Christo dulcem dare vitam. Harum sententiarum habemus te nunc testem clarum, qui hoc mundo positus morum virtutibus viruisti, et in his servata humilitate miraculis claruisti; nunc pro Christo mortuus, cœlesti beneficio et miraculorum dulcedine clarior immo clarissimus innotescis! Palam loqueris, monstrans nimirum, quam bene vivas, ad cuius mortua ossa tot salutes exeunt, tot pia digna prodigia corruscantia currunt. — ²⁰⁾ eosdem 1.

chrum est omne, quod fecit, et pulcherrimus ipse. Nec erit iam ullum malum, quia eo pervenitur, ubi adest omne bonum. Ubi quid nescit¹⁾, qui omnia scientem novit? Quid non habet, qui omnia habentem habet? Ubi quem non potest adiuware miserum, cui est praemium deus ostendens²⁾ se ipsum? Harum sententiarum habemus te testem clarum qui, in³⁾ hoc mundo positus, morum virtutibus viruisti, et in his servata humilitate mirabilius claruisti, nunc pro Christo mortuus celesti beneficio et miraculorum dulcedine clarius, immo clarissimus innotescis. Palam loqueris⁴⁾ sub celo nil⁵⁾ esse pulchrius, nil quicquam dulcius quam pro dulcissimo Jesu Christo dulcem dare⁶⁾ vitam! et nunc monstras⁷⁾ nimirum quam bene vivas⁸⁾, ad cuius mortua ossa tot salutes exeunt, tot signa misericordie⁹⁾ sine taedio currunt.

32. Aiunt, qui in¹⁰⁾ illo agone fuerunt, nec¹¹⁾ unum verbum fecisse¹²⁾ pallidus episcopus, nisi, quando ligatum ad montis supercilium ducunt¹³⁾, ubi septem lanceis pulchra¹⁴⁾ viscera forant, ad illum, cuius tunc lancea primum¹⁵⁾ debuit ictum et torvo aspectu occidendum martyrem loco¹⁶⁾ statuit, hoc unum verbum: Quid vis pater¹⁷⁾? exili voce interrogans fatur. Habes¹⁸⁾, quod semper volebas, mori¹⁹⁾ passus pro desiderato Christo, hac die felix victima functus²⁰⁾, qua die salvator pro te et pro mundo crucifixus²¹⁾ et ipse tunc sanans²²⁾ languidum, magnum²³⁾ totum hunc mundum, nunc vero te faciens martyrem suum. Nil²⁴⁾ timeas periculum, eo quod est mors amara, mors anxia. Nam si esset nulla mortis molestia, canente melifluo Gregorio, non esset tanta martyrum gloria. Septem donis ditavit te Christus, virtute multa fluxit tibi gratia sancti spiritus; nunc in eius honore²⁵⁾ septem lanceis confosus²⁶⁾ amplectere desiderabilem Christum. Quicquid²⁷⁾ peccasti in hoc tempore, quod volvitur septem diebus, expians et expurgans septem vul-

vziti za odměnu sama boha? O pravdě výroků těchto nyní slavně svědčíš ty, který zůstávaje na tomto světě v cnostrných mravech jsi vyrostl a zahovávaje pokoru podivuhodně se zaskvěl; nyní pak umřev za Krista dobrodim nebeským a sladkými zázraky stal jsi se slavnější, ba nejslavnější. Zřejmě mluviš a dokazuješ, že není nic krásnějšího, nic sladšího než dáti sladký život za nej-sladšího Ježiše Krista. A nyní dokazuješ, jak blaze žiješ ty, u jehož mrtvých kostí tolikerá uzdravení se ději a tolík dobrotinných a velebých zázraků.

32. Vypravuji ti, kteří byli při onom zápase, že slova nehlesl bledý biskup; jen když svázaného na vrch vedli, kde potom sedmi oštěpy krásná prsa jeho probodli, k tomu, jenž oštěpem první ránu mu měl zasaditi a se zamračeným obličejem mučenika stavěl na místo, promluvil prý tolík mldým hlasem se ho tázé: „Co chceš, otče?“ Došel jsi toho, cos vždy chtival, utrpěti smrt pro milovaného Krista, stav se šfastnou oběti téhož dne, kterého spasitel pro tebe a pro svět ukřižován byl přinášeje tenkrát spasení celému tupému světu, nyní ale velkým tebe čině mučenikem. Neboj se nebezpečí smrti trpké a hrozné; nebof „kdyby nebylo těžkosti smrti,“ jak sladkoústý Řehoř pěje, „nebylo by mučenictví tak velice slavno.“ Sedmi dary obdařil tě Kristus, přehojně milosti dáno ti od Ducha svatého; nyní na poctu jeho sedmi oštěpy probodán vejdí v objeti touhy hodného Krista. Cokoli prohřešil jsi v čase sedmidenním se otácejicim, za to sedmi ranami učiniv pokání šlapej peklo a zemi nohama, i povyšen nade vše stvoření

¹⁾ ignorat 2. — ²⁾ ost. illi 2. — ³⁾ nemá 1. — ⁴⁾ loquebaris 2. — ⁵⁾ Misto nil — dulcius má 2 nihil speciosius, nihil quicquam esse suavius. — ⁶⁾ ponere 2. — ⁷⁾ Misto et nunc monstras má 1 monstrans. — ⁸⁾ Misto vivas ad cuius má 2 et feliciter vivas, quando ad tua. — ⁹⁾ nemá 2. — ¹⁰⁾ Misto in — interfuerunt má 2 illi agoni interfuerunt. — ¹¹⁾ quod nec 2. — ¹²⁾ Misto fec. pal. má 2 ediderit pallens. — ¹³⁾ duxerunt 2. — ¹⁴⁾ pul. eius 2. — ¹⁵⁾ nemá 2. — ¹⁶⁾ in 1. 2. — ¹⁷⁾ nemá 1. — ¹⁸⁾ H. pater 1. — ¹⁹⁾ morere 4. — ²⁰⁾ factus 1. — ²¹⁾ Misto crucifixus, et má 4 est crucifixus. — ²²⁾ s. mundum 4. — ²³⁾ Misto magnum — vero má 4 nunc vero magnum. — ²⁴⁾ ne 2; nil — gloria nemá 3, 4. — ²⁵⁾ honorem 2. — ²⁶⁾ si vis 1; confixus 3. — ²⁷⁾ Quicquid — medere vulneribus nemá 3, 4.

neribus, calca abyssum et terram sub pedibus; ultra omnem creaturam scandens apprehende dulcem creatorum. Beatus homo, quem possedit gloria paradysi! quem accepit confessio et pulchritudo ante oculos dei, ut sapiat ex sententia, que solet dicere: quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae preparavit deus diligentibus se. Vocat te nunc cor contritum, vocat nostrorum temporum infinitus error! clamat tibi, felicissime martyr, nostrorum miseriарum magnus clamor. Tu cum purpureis proceribus in conspectu dei delectatus, tu cum suavisonis angelorum vocibus inter sancta sanctorum epulatus! ne obliviscaris veros captivos, non sentientes, in quanta tribulatione stamus.¹⁾ Tu qui multa potes ad regis curtem, fac nobis legem et iustitiam de iniquo odio tantorum hostium; quia et nunc cum Christo regnum tenens²⁾, necesse est satyricum illud plores³⁾: O curas hominum, o quantum est in rebus inane. Ad grandem miseriam necesse⁴⁾ est magnum adiutorium. Veniat tecum non⁵⁾ unus sanctus salus hominum, quorum est ars! stet tecum⁶⁾ orans angelorum sana pars! O amor, qui regis omnia e⁷⁾ celo, respice miseras terras animo aequo⁸⁾, est quarum iniquitas maior hoc aevo. Fac, quod fecisti terra factus propter pietatem, fuso sanguine propter nimiam caritatem. Dic tu ante omnes dic, ex quibus novus martyr enatasti, dic bone Adalberte: „melior⁹⁾ deus miserere nostre lune varios labores.“ Compesce estuantis avaricie in inmensum crescentes errores; qui meretricis pulchritudine amorem dei maxime hoc aevo commutare volunt in¹⁰⁾ amorem seculi, bonum dicentes, malum in fine ferentes. Promittunt delectare, et faciunt laborare! dicunt se¹¹⁾ adiuvare, et¹²⁾ nesciunt nisi nocere. Cui convenit illud poete:

Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps; immo convenit illud evangelicum: quid prodest¹³⁾ homini, si universum mundum lucretur, anime vero sue detrimentum patiatur? Quod flet in sacro eloquio, qui securus sui de nostro periculo

¹⁾ versemur 2. — ²⁾ tenet 1. — ³⁾ de promas 2. — ⁴⁾ necessarium 2. — ⁵⁾ nemá 2. — ⁶⁾ mecum 2. — ⁷⁾ nemá 2. — ⁸⁾ Misto aequo — aevo má 2 benigno, in quibus hoc aevo magna grassatur iniquitas. — ⁹⁾ Misto melior deus má 2 dens optime. — ¹⁰⁾ nemá 2. — ¹¹⁾ nemá 1. — ¹²⁾ Misto et — Cui má 2 non nisi nocere noventur. Quibus. — ¹³⁾ Misto prodest hom. má 2 proficit homo.

est timidus! qui¹⁾ stantes inter mille gladios²⁾ nunquam dormientis diaboli, habentes et inge-nite³⁾ nature centum pericula, nutrimus adhuc avaritie sevam pestem, ut res extra nos perdat intus⁴⁾ nos. Eheu! inquit, in praesentium rerum voluptatibus positi, quo amplius concupita adquirimus, eo amplius ac⁵⁾ multiplicius os patens avaritie in inmensum aperimus. Nescio, monstri⁶⁾ quid simile patimur⁷⁾? post explotionem voluptatum amplius esurimus, et adeptis carnalium rerum voluptatibus⁸⁾, sufficit nunquam dicimus. Hoc est commune malum omnium, maxime hec est miseria mei⁹⁾, et si¹⁰⁾ sunt mei¹¹⁾ similium! qui toto¹²⁾ spiritu alta cogitare debuimus, prope sola carnalia cogitamus. Si quid potes, nostris medere vulneribus.¹³⁾

33. Primum¹⁴⁾ dux et magister nefarie cohortis ardent¹⁵⁾ furore igneus perforat penetralia cordis, post saliente¹⁶⁾ malitia et currente¹⁷⁾ manu ceteri scelus peragunt. Ut autem ostenderet clemens divinitas, quia¹⁸⁾ soluta erant¹⁹⁾ servo suo carcer seculi, compedes magne et peccatorum vincula cuncta, postquam sanctum corpus secarunt, nemine volvente ligature²⁰⁾ manuum se solverunt. Ipse²¹⁾ vero amicam mortem amplexus, quam semper sequens dilexit, in modum crucis manus extendit²²⁾. Cadens cadaver matrem terram occupat; anima sancta ad vitam feliciter intrat; admirans risum dei²³⁾ et gaudia canentis celi. Reliquisti sub pedibus pulchrum hoc quod appetet; experire²⁴⁾ nunc quod intrinsecus latet; post fletus hominum transi in letum²⁵⁾ numerum angelorum, ubi te vident leti omnes sancti, maxime martyres Christi! Adhuc ultra angelum²⁶⁾, martyr, ad martyrum²⁷⁾ regem ascende cum gloria, ad vivum²⁸⁾ salvatorem, ad ipsum, a cuius conspectu fugit celum et terra; loquere facie ad faciem, quasi homo ad amicum suum! Effugisti, quid²⁹⁾ non amaritudinis? quid³⁰⁾

zahubila svět okolni i naše vnitro. Běda, praví, pohřízeni v náruživostech přítomnosti čím vice žádostem hovime, tím více a mnohonásob zejici chrtán lakoty otvíráme. Neznám potvory, jež podobného na sobě by doznávala. Vyhověvše žádostem býváme hladovější a došedše choutek tělesných nemíváme dosti. Toh jest společné zlo všech, to zvláště bida moje a podobných mně, kteři měli bychom celou duši pomýšleti na věci nebeské, ale pomýšlime jen na tělesné. Můžeš-li, zhoj rány naše.

33. Vúdee a náčelník ohavného zástupu první utroby srdece jeho probodl, potom zlobou hnáni rychle přiskočili druzí a zločin dokonali. Ale aby ukázal laskavý bůh, že vysvobozen jest sluha jeho ze žaláře tohoto světa a prost velkých okovů a veškerých pout hřichů, když byli svaté tělo zohavili, pouta, která měl na rukou, sama se rozvázala; on sám pak upadnuv přátelecké smrti v objeti v podobu kříže, který vždy byl předmětem jeho následování a lásky, ruce rozpjal. Tělo padlo k matece zemi; svatá duše šťastně vešla k životu obdivujíc tvář Boží a rozkoše prozpívajících nebes. Zanechal jsi pod nohami svýma, co se zdá krásným; okusíz nyni, co vnitř jest ukryto; z plačitého údoli tohoto vejdí do blaženého počtu andělů, kde rádi tě užří všichni svati, nejrač mučenici Kristovi! Nad anděly vynikajici mučeniku, postup slavně ku králi mučeniků, k živému Spasiteli, k onomu, jehož pohledu se bojí nebe a země; promluv k němu tváři v tvář, jako člověk k svému příteli! Z mista trpkosti odešel jsi tam, kde jsou hluboká rozjímání vnitřním okřáním, kde po-

¹⁾ quia 2. — ²⁾ globos 2. — ³⁾ ingentia 1. — ⁴⁾ interis 1. — ⁵⁾ ac mult, nemá 2. — ⁶⁾ miseri 2. — ⁷⁾ patiamur 2. — ⁸⁾ Misto voluptatibus — dicimus má 2 oblectamentis nunquam dicimus sufficit. — ⁹⁾ mea 2. — ¹⁰⁾ si qui 2. — ¹¹⁾ meorum 1. — ¹²⁾ Misto toto — cogitare má 2 nonnisi spiritualia. — ¹³⁾ vulneribus. Sed ad rem 2. — ¹⁴⁾ Misto Primum — perforat má 3 i 4 Dux et magister nefariæ cohortis primum igneus Sikko forat. — ¹⁵⁾ nemá 2. — ¹⁶⁾ salientem 1. — ¹⁷⁾ currentem 1. — ¹⁸⁾ quam 2. — ¹⁹⁾ essent 2. — ²⁰⁾ Misto ligaturae — solverunt má 2 ligata manus per se solutæ sunt. — ²¹⁾ ipsam 4. — ²²⁾ expandit 3, 4. — ²³⁾ celi 1. — ²⁴⁾ expedire 3. — ²⁵⁾ beatum 4. — ²⁶⁾ angelos 3. — ²⁷⁾ martirem 1. — ²⁸⁾ omnium 2, 3. — ²⁹⁾ Misto quid non amaritudinis má 3 i 4 quod amaritudinis habes. — ³⁰⁾ Misto quid non habes má 3 i 4 quod non.

non habes dulcedinis? ubi sunt alte contem-plationes interne refectionis, ubi est cibus et potus laus perpetua creatoris.

34. Ipsa die dicunt, dum¹⁾ quidam pres-byter missas²⁾ faceret, sacras³⁾ hostias iuxta ritum religionis offeret, revelans⁴⁾ spiritus ad aures⁵⁾ dixit, ut beati martyris Adalberti suf-fragia laboranti mundo imploret⁶⁾. Paret ille libens monitis divinis et intra memoriam sanctorum martyrum Adalbertum vocat, ut pro⁷⁾ nostris erroribus divine⁸⁾ misericordie mactata hostia intercedat. Igitur impii viri duos fratres⁹⁾ inmisericorditer¹⁰⁾ ligatos secum portant¹¹⁾, et sancti viri nobile caput a reliquo¹²⁾ corpore dividunt¹³⁾, et sub fida custodia utramque partem custodiunt.¹⁴⁾ Ne cogites¹⁵⁾ religionem faciant, qui¹⁶⁾ prophanare tantum sapiunt; a duce finitimo Bolislavo grandem pecuniam accepturos se putant¹⁷⁾, ut res erat, quando reverentissimum corpus et caput, desiderabilem thesaurum vendunt.¹⁸⁾ Vos¹⁹⁾ fecistis vestram insaniam, sed ignorando o qualem genuistis beatitudinem! ut recordatur volendo vos convertere ad Christum salvatorem, dedistis ei nolendo immortalem dignitatem. Martyrizatus²⁰⁾ est autem pretiosissimus²¹⁾ martyr, Karissimus²²⁾ Adalbertus, qua die pius Georgius²³⁾ est saxo tritus. Bene autem una²⁴⁾ die, quia se petentibus ambo²⁵⁾ boni confulgent crebris miraculis, et presto sunt²⁶⁾ egris²⁷⁾ mortalibus. Ecce iterum boni²⁸⁾, et²⁹⁾ estis michi saepe vocandi. Loquimini, orate³⁰⁾ ad Christum, ad cor³¹⁾ celi! surgat stella maris, beata³²⁾ dei genitrix! iungat se angelus³³⁾ Michahel et propitius Petrus! sequatur et³⁴⁾ omnis sanctus! Propter deum loquimini bonum de vivis miseris, bonum³⁵⁾ in conspectu principis; praestante do-

krmem a nápojem jest neustálá chvála stvo-řitele.

34. Téhož dne když jistý kněz mši četl, zjevil se mu prý duch a pošepthal mu, aby blahoslaveného mučeníka Vojtěcha za přímluvu pro trpící svět vzýval. I uposlechl on rád napomenuti božího, a vzpominaje na svaté muče-niky také Vojtěcha vzýval, aby v hříších našich oběti svou u milosrdenství Božího byl prostředníkem. — Ohavní mužové dvé bratři nemilosrdně svázali a vzali s sebou, vzácnou pak hlavu svatého muže od svatého těla oddělivše obě důvěrné odevzdali stráži. Nemysli, že to učinili z úcty ti, kteři jen zneuctivati uměli; než domnivali se, že dostanou od sousedního vévody Boleslava velké peníze, jakož se stalo, prodají-li mu eti hodné tělo a hlavu, kýžený tento poklad. Provedli jste zběsilost svou, ale nevítě, jaké blaženosti stali jste se původci. Který vás obrátili chtěl ku Kristu spasiteli, proti vůli podali jste mu hodnost nesmrtelnou. Umučen pak byl vznešený mučenik Vojtěch téhož dne, kterého svatý Jiří skonal; oba téhož dne, poněvadž oba prosebníkům svým četnými zázraky se stkvějí a ochrani jsou ubohých smrtelníků.

„Dobří ejhle oba jste, a vzývati vás budu často.“ Přímluvtež se u Krista; kéž vstane hvězda mořská; kéž přidá se k vám anděl Michael a svatý Petr; kéž následují i všichni svati! Pro boha přímluvtež se za ubohé živé před tváří Hospodina! Což dáti račíž pán bůh skrze milovaného syna svého s duchem svatým, jemuž jest sláva,

¹⁾ cum 3, 4. — ²⁾ missam 2. — ³⁾ sacras — offeret nemá 3, 4; et sacras atd. 2. — ⁴⁾ relevans 2. — ⁵⁾ aurem 3, 4. — ⁶⁾ imploraret 2. — ⁷⁾ nemá 2. — ⁸⁾ Misto div. mis. má 2 apud divinam misericordiam. — ⁹⁾ fr. eius 3. — ¹⁰⁾ misericorditer 2. — ¹¹⁾ ducunt 2. — ¹²⁾ sancto 4. — ¹³⁾ separant, atque 2. — ¹⁴⁾ asser-vant 2. — ¹⁵⁾ Misto cogites — faciant má 2 putes religionis causa id eos facere. — ¹⁶⁾ Misto qui — tantum má 2 qui nonnisi p. — ¹⁷⁾ sperant 2. — ¹⁸⁾ venderent 3. — ¹⁹⁾ Vos — dignitatem nemá 3 i 4; a 2 místo toho Vos quidem fecistis pro vestra insaniam, sed o qualem imprudentes peperistis beatitudinem. Volenti illi vos convertere ad Christum salvatorem, vos nollentes conciliasti imm. dign. — ²⁰⁾ Misto Mart. est autem má 2 Passus est. — ²¹⁾ pretiosus 4. — ²²⁾ nemá 2. — ²³⁾ Misto Georgius — tritus má 3 i 4 Georius est gladio percussus. — ²⁴⁾ ambo una 2. — ²⁵⁾ Misto ambo — confulgent má 4 ambo b. fulgent a 3 uterque bonus affulget. — ²⁶⁾ est 2. — ²⁷⁾ mi-seris 4. — ²⁸⁾ ambo boni 4. — ²⁹⁾ Misto et estis — vocandi má 2 iterumque et crebro mihi estis appellandi. — ³⁰⁾ o. ad Chr. nemá 2, 4. — ³¹⁾ Misto ad cor celi má 4 certe. — ³²⁾ b. d. genitrix nemá 2, 4. — ³³⁾ Misto angelus — propitius má 2 angelus bonus et p. a 4 æquus Petrus. — ³⁴⁾ Misto et omn. s má 4 ad omnes sanctos. — ³⁵⁾ nemá 4.

mino deo propter dilectum filium in spiritu sancto, cui est gloria, hominum¹⁾ salus, regnum et imperium, sana pars²⁾ angelorum, cum³⁾ quo fuere et⁴⁾ sunt et veniunt⁵⁾ aurea regna immortalium⁶⁾ seculorum. Amen.

¹⁾ Místo hom. sal. má 4 salus, honor a 3 laus, honor. — ²⁾ civitas 4. — ³⁾ Místo c. quo má 4 cui. — ⁴⁾ nemá 4. — ⁵⁾ Místo ven. aurea r. má 4 venient pulca facie. — ⁶⁾ immortalia secula 4.

spásy, čest, království a císařství, svatý zástup andělů, s nímž bylo, jest a bude království věčné. Amen.

IV.

ZÁZRAKY SV. VOJTĚCHA MUČENÍKA.

1. Post mortem vero non defuerunt divina prodiga in miraculis eciā inter gentes. Nam digitus eius in aquam¹⁾ decidens, et a pisce ipsum rapiente devoratus, de ventre eius ad instar ardantis candele inter fluctus cunctis videntibus rutilabat. Quo miraculo attoniti²⁾ piscatores, omni studio eum capere cupientes, quoque se diverteret, sequebantur. Nec mora, pisces capiunt, et exenterant³⁾ et ex ventriculo ipsius sacrum digitum sancti pontificis, flammandem⁴⁾ in ardantis candele similitudinem, extraxerunt.

2. Circa idem tempus Prutenus quidam nobilis ex Pomeranis⁵⁾ quorundam causa negociorum venit in Sambiam⁶⁾ terram, scilicet in Pruscia⁷⁾ partibus speciale⁸⁾, in qua ab incolis beatus martyr Adalbertus martyrium consummavit; ubi cum a decentibus cognovisset, quod ignotus quidam, cuius⁹⁾ loqua ab eis non intelligebatur, apud ipsos fuerat interfectus, ex proposito cognoscendi defunctum¹⁰⁾, nec dubium quin spiritu dei¹¹⁾ agente, pervenit ad locum. Reperiens igitur caput sanctum audivit id alloqui¹²⁾ se ac dicere sibi: tolle me deferque¹³⁾ me in Poloniam in civitatem, que Gnesen¹⁴⁾ vocatur, et si illuc¹⁵⁾ usque munde te conservans me detuleris reverenter, gloria et diviciis tu et posteri tui in posterum¹⁶⁾ sublimabimini¹⁷⁾ super omnes, qui habitant in hiis terris. Si vero pollueris¹⁸⁾ viam tuam, generacio tua ultra¹⁹⁾ non proficiet in melius nec decrescat in deterius sed mediocre modo comparès vestri similibus persistetis. Hiis stupefactus homo gentilis tulit illud, reponensque in vase, profectus est²⁰⁾ versus Poloniā tendens. Cum autem in terram suam prope a domo propria pervenisset, cepit cogitatio pulsare aumum eius de videndis pueris suis et uxoris, quas duas habebat. Victus ergo²¹⁾ huiusmodi²²⁾ affectione²³⁾, caput venerandum cum vase in quadam concava quercu recondens, domum

1. Po smrti pak nescházela božská znamení v zázracích také mezi národy. Nebot prst jeho, který do vody spadl a od ryby pohleen byl, v bříše jejím jako hořící svíčku ve vlnách viděli všichni rudě zářiti. Zázrakem tímto udivení rybáři namáhalí se, seč byli, ji chytiti a pronásledovali ji, kamkoli se obrátila. I neustali dříve, až rybu chytiti, vyvrhli a ze žaludku jejího prst svatého biskupa, který plápolal jako hořící svíčka, vytáhlí.

2. Téhož as času přišel jistý Prus, vzněšený Pomořan, za jakýmis obchodními záležitostmi do země Sambie, která totiž tvoří zvláštní část Pruska a kde od obyvatel blahoslavený mučenik Vojtěch smrt utrpěl; tam uslyšev, že jakýs neznámý člověk, jehož řeči prý nerozuměli, u nich zabit byl, umínil si, že se na mrtvého podíval; i přišel, veden bez pochyby duchem božím, na místo. I našel tu svatou hlavu a slyšel ji k sobě promluviti a říci: „Zdvihni mne a dones do Polska do města, jemuž jmeno jest Hnězdro; i donesešli mne počestně a zachováš-li se čistě až tam, slávou a bohatstvím ty i potomci tvoji na věky povýšeni budete nade všechny, kteří obývají v zemích těch. Poskvířili se ale na cestě své, pozdě rod tvůj ani nedospěje stavu lepšího ani neklesne v horší, nýbrž v stavu prostředním ostanete a rovní sobě rovným.“ Těmito slovy udiven uložil ji pohan do nádoby a nesl do Polska. Když ale přišel do země své a přiblížil se k domu vlastnímu, počala ho pojímati touha spatřiti syny své a manželky, jež měl dvě. Přemožen tedy touhou takovou, etihoodnou hlavu s nádobou v jednom vydutém dubě uschoval a domů k svým odběhl s pevnou vůlí, že co nejdříve se navráti. Přestoupiv konečně příkazání když se vrátil a hlavu svatou hledal, nenašel ji více na místě,

¹⁾ aqua 2. — ²⁾ ottoniti 1. — ³⁾ excucerant 1. — ⁴⁾ inflammantem 2. — ⁵⁾ Pomezanis 2. — ⁶⁾ Zambiam 2. — ⁷⁾ Prusie 2. — ⁸⁾ spiale 1, 2. — ⁹⁾ nemá 2. — ¹⁰⁾ desto (snad de sancto?) 2. — ¹¹⁾ sancto 2. — ¹²⁾ loqui 1. — ¹³⁾ defer Poloniā 2. — ¹⁴⁾ Gnysem 2. — ¹⁵⁾ illud 1; illinc 2. — ¹⁶⁾ perpetuum 1. — ¹⁷⁾ sublimamini 2. — ¹⁸⁾ polluis 2. — ¹⁹⁾ ultima 1. — ²⁰⁾ nemá 1. — ²¹⁾ nemá 1. — ²²⁾ huius 2. — ²³⁾ igitur affect. 2.

ad suos perrexit cum voluntate quam ciecius reverendi. Mandati denique sancti¹⁾ transgressor effectus, cum rediens caput sacrum requireret, in loco, ubi illud reposuerat, non invenit; cognacio vero hominis supradicti, ut²⁾ eciā ipsi, qui ex ea sunt, profitentur, rerum temporalium successu usque hodie in eodem statu permanet, sicut per illud divinum oraculum³⁾ dudum fuerat declaratum. In loco autem, in quo⁴⁾ caput martiris gentilis reposuerat⁵⁾; extitit olim ecclesia in honore ipsius martyris consecrata, et ipsa nec non et locus in reverencia habebatur, illicque facta pulchra miracula referuntur⁶⁾.

3. Legitur eciā, quod cum⁷⁾ in Ungaria Christum predicaret beatus Adalbertus; primum quidem per nuncios⁸⁾ suos, deinde per se ipsum, et⁹⁾ innumerabilem populum verbo predicacionis atque multis miraculis ad fidem converteret, accidit eum¹⁰⁾ pervenire ad locum, ubi sedes est principalis tocius regionis. Erat autem ibi ydolum quoddam celebre pro ceteris, ex quo demones frequenter dare manifeste responsa solebant. Hac igitur causa turbe vicinarum urbiū ad huius rei spectaculum statutis temporibus illud adorature¹¹⁾ convenibant. Maxima itaque multitudine populi ydolum circumstante, sanctus pontifex, fide fortis, paratus pro Christo tradere in mortem animam suam, audacter accessit, et videntibus cunctis face accensa¹²⁾ in conspectu sacerdotum ydoli, omnibusque¹³⁾ virtute dei consternatis atque stupentibus tante auctoritatis constanciam, nullo contradicente, illud penitus¹⁴⁾ concremavit.

4. Postmodum vero cum pagani proximi Polonie predicacionem eius recipere nollent, et eum a finibus suis minis et cedibus expulissent adire voluit metropolim Polonorum, que Gnesen¹⁵⁾ appellatur, devenitque in quandam villam, ubi de via ad civitatem predictam requirebat. Sed homines loci¹⁶⁾ audientes, linguam eius a sua plurimum dissonare¹⁷⁾, aspicientesque habitum ipsius¹⁸⁾, scilicet monachalem, sibi omnino invisum, risum commoverunt, et loquenti ad eos ac interroganti de itinere non dignabuntur¹⁹⁾ respondere. Tunc sanctus dei spiritu plenus, qui per ipsum signa et prodigia faciebat, ait ad illos: quia pro honore dei loqui non vultis, ad gloriam eius in nomine ipsius jubeo, ut taceatis. Hoc dicto inde abiit, et rectam viam Christo ducente invenit. Impii²⁰⁾ illi, mox muti effecti, pertriti²¹⁾ ac conturbati in eo, quod acciderat ipsis, in dolore atque gemitibus sic manebant. Ultra progrediens²²⁾ ad²³⁾ aliam villam venit, et pro via inquirens similiter²⁴⁾ contemptui habitus est, ipsosque sicuti primos eodem multavit suppicio, ut quos consimilis culpe reatus obligabat²⁵⁾, pari²⁶⁾

kam ji byl položil; potomstvo pak člověka toho, jak se posud přiznávají ti, kteří k němu náleží, co do statků vezdejších až podnes v tomže stavu se nacházejí, jakož onou věštou božskou druhdy ohlášeno bylo. Na místě, kam hlavu mučenka pohan byl položil, stál druhý chrám poctě téhož mučenka zasvěcený, i požíval i on i místo ono velké úcty, a udály prý se tam skvělé zázraky.

3. Čteme také, že v Uhrách Krista kázal Vojtěch, napřed skrze posly své, potom sám se tam odebrav, a že nesčíslné množství lidu kázáním a mnohými zázraky na víru obrátil. I událo se, že přišel k sídlu kněžete celé krajiny. Nalezala pak se tam jistá modla nad ostatní znamenitá, skrze kterouž zlí duchové často věstivali. Proto také zástopové lidu z okolních měst na podívanou se sem v jistých časech scházeli, aby se jí klaněli. Když tedy množství lidu největší okolo modly stálo, svatý biskup, udaten vírou a hotov pro Krista vydati na smrt život svůj, směle přistoupil, přede všemi pochodeň rozžhal, ani všichni silou boží poděšeni a udiveni byli takovouto odvážlivostí a nikdo se neprotivil, modlu onu před tváří kněží jejich spálil úplně.

4. Potom ale, když pohané nejbližší Polska kázání jeho přijímati nechtěli, umínil si, že půjde do hlavního města Polanu, jež slove Hnězdno; i přišel do jisté vsi, kdež se na cestu do města svrchu jmenovaného vyptával. Než lidé tamější slyšice, kterak jazyk jeho od jazyka jejich převělmi se liší, a vidouce oděv jeho, totiž mnišský, kterého velice nenáviděli, strhl posměch a mluvíciho k nim a tázajícího se na cestu neuznali odpovědi hodna. Tu svatý nás jsa pln ducha božího, jenž skrze něho znamení a zázraky činil, promluvil k nim: „Poněvadž z úcty k bohu mluviti nechtete, k slávě jeho jmenem božím poroučím, abyste umlkli.“ Po těch slovech odtud odešel a návodem Kristovým našel cestu pravou. Bezbožní ale oni brzy oněměli a postrašeni a poplašeni tím, co je potkalo, setrvali v bolesti a štkání. Dále k jiné vsi přišel a vyptávaje se na cestu podobného utříž posměchu; i potrestal je tímže trestem, aby stejně vinným stejnou míru trestu vyměřil, oběma nikoli na pomstu křivdy své, nýbrž z lehkomyslnosti bera sobě příležitost k spáse jejich a na

¹⁾ nemá 1. — ²⁾ vel 2. — ³⁾ miraculum 2. — ⁴⁾ qua 2. — ⁵⁾ posuerat 2. — ⁶⁾ feruntur 2. — ⁷⁾ nemá 1. — ⁸⁾ inimicos 2. — ⁹⁾ nemá 2. — ¹⁰⁾ ad eum 2. — ¹¹⁾ adoratur 2. — ¹²⁾ succensa 2. — ¹³⁾ omnibus 2. — ¹⁴⁾ penitus illud 2. — ¹⁵⁾ Gnesen 2. — ¹⁶⁾ nemá 2. — ¹⁷⁾ dessonare 1. — ¹⁸⁾ suum 2. — ¹⁹⁾ dedignabantur 2. — ²⁰⁾ impiique 2. — ²¹⁾ nemá 2. — ²²⁾ nemá 1. — ²³⁾ in 2. — ²⁴⁾ sim. et cont. 1. — ²⁵⁾ obligat 2. — ²⁶⁾ pro 1.

pena digne constringeret¹⁾, in utrisque non injurie sue vindictam in ira²⁾ expectans³⁾, sed in spiritu levitatis occasionem salutis eorum et glorie Christi⁴⁾ querens. Deinde ad terciam villam deo duece deveniens, de itinere sciscitatus est, ac villani illi benignae respondentes, viam sibi humiliiter ac⁵⁾ amicabiliter ostenderunt. Quibus gracias agens, exacto itinere longo brevi tempore, angelo bono comitante⁶⁾, pervenit usque Gnesen urbem, plenam populo, potentissimam ac famosam. Continuo ad forum pergens, multitudini, que aderat, Christum⁷⁾ confidenter predicit, premia vite eterne annunciat⁸⁾, deoque cooperante et sermonem⁹⁾ confirmante, sequentibus signis¹⁰⁾ plurimis et diversis, Christo domino innumerari crediderunt. Unde¹¹⁾ factum est, ut fama eius modo¹²⁾ per universam regionem percurrentes illos¹³⁾ pertingeret, quos sanctus presul in nomine Christi dudum voce privaverat, non auditu, sive prescierant¹⁴⁾, nullo prorsus¹⁵⁾ valentes subsidio relevari¹⁶⁾. Igitur ad virum dei spe gracie ipsius inveniente unanimiter proficiscuntur, reperiuntque ipsum multo populo predicanter. Recognoscentes autem eum, coram omni¹⁷⁾ multitudine pedibus suis provoluti suspiris ac fletibus variisque gemitibus delicii sui veniam postulabant. Hoc¹⁸⁾ videns beatus Adalbertus, obmisso¹⁹⁾ interim²⁰⁾ opere predicationis, cui toto conamine insistebat, conversus ad illos, ut animo mitissimus erat, placide alloquitur eos, dicens: scio, fratres, scio, qui estis. Video, quod manus domini tetigit²¹⁾ vos, vobisque²²⁾ tribuit intellectum, ut peccatum vestrum cognoscentes ad deum approximetis, qui sanat contritos corde, ac per hoc ipsum misericordem deum, cuius ego servus sum, denuncio²³⁾ errori vestro indulgenciam prestitisse. Propter quod ego²⁴⁾ servus ejus²⁵⁾ in nomine ipsius dei et domini nostri Jesu Christi creatoris omne²⁶⁾ linguae²⁷⁾ officium vobis²⁸⁾ reddo. Hiis dictis et signo crucis super eos facto²⁹⁾, confessum solutum est³⁰⁾ vinculum lingue ipsorum, et cunctis stupentibus ceperunt loqui, Christumque verum esse deum magnis vocibus clamare³¹⁾. Baptismi³²⁾ igitur³³⁾ graciam accipere cupientes, prius verbo fidei pro captu³⁴⁾ ipsorum instruens eos, fecit ex aqua et spiritu regenerari³⁵⁾. In fide denique confirmati sanctissimo pontifici alacriter omnes in communione supplicant, dicentes: sanctitatem tuam, famule omnipotentis dei, unanimiter imploramus, ut pro iniuitate, quam quidem³⁶⁾ ceca ac furiosa mente in te commisimus, aliquid³⁷⁾ magnum nobis in sa-

¹⁾ contringeret 1. — ²⁾ mira 1; in ira 2. — ³⁾ expectans 1; expetens 2. — ⁴⁾ gloriam Christo Christi 1. — ⁵⁾ ac amic. nemá 1. — ⁶⁾ duce 2. — ⁷⁾ nemá 2. — ⁸⁾ auunciat 1. — ⁹⁾ sermone 1. — ¹⁰⁾ nemá 2. — ¹¹⁾ Hoc 2. — ¹²⁾ ciecius 2. — ¹³⁾ illos, quos p. q. 1; ad illos p. q. Pertz; illosque p. q. 2. — ¹⁴⁾ persisterant 1. — ¹⁵⁾ plus 2. — ¹⁶⁾ revelari 2. — ¹⁷⁾ ipsa 1. — ¹⁸⁾ hic 1. — ¹⁹⁾ omisso 2. — ²⁰⁾ nemá 2. — ²¹⁾ qui tetigit 2. — ²²⁾ vobis 2. — ²³⁾ denuncio 1. — ²⁴⁾ nemá 1. — ²⁵⁾ nemá 2. — ²⁶⁾ omni 1. — ²⁷⁾ lingua 1. — ²⁸⁾ nemá 1. — ²⁹⁾ f. s. e. 2. — ³⁰⁾ nemá 1. — ³¹⁾ ac clamore 2. — ³²⁾ baptizati 2. — ³³⁾ ergo 2. — ³⁴⁾ fidei precatu 1; fidei in procaptu 2. — ³⁵⁾ regenerati 1. — ³⁶⁾ quid 1; nemá 2. — ³⁷⁾ aliquit 1.

tisfacionem¹⁾ imponas ad memoriam posterorum. Ad quos beatus presul: laudo vos, inquit, filii, quod sub manu dei pia devocione humiliamini. Verum tamen certissime hoc scitote, quia illud²⁾ et cetera peccata vestra omnia vobis in baptimate sunt dimissa, tantummodo mentis vigilanciam observetis, ne ad pristina mala seu alia revertentes perceptam graciam amittatis. Cumque magis ac magis³⁾ instaret⁴⁾, statuit eis, ut ante quadragesimam a⁵⁾ septuagesima, prius quam alii christiani jejunium⁶⁾ inchoarent, ipsi ab esu carnium usque ad diem cinerum abstinerent. Quod⁷⁾ preceptum deuote suscipientes, in vita sua fideliter custodierunt, ac posterrati sue⁸⁾ observandum quasi⁹⁾ jure hereditario tradiderunt. Spiritu ergo¹⁰⁾ dei per Adalbertum predicante multa miracula faciente, fidem christianam tota Polonia suscepit, et fundata est veluti per unum de apostolis super apostolice fidei firmam petram, prefatumque tempus ac modum¹¹⁾ abstinencie ante pascha pro reverencia sancti Adalberti grataanter ac communiter custodiendum acceptans, plurimos annos circiter 230 irrefragabiliter observavit, donec legatus quidam sedis apostolice magne auctoritatis, nolens¹²⁾ gentem Polonorum diucius aliis fidelibus in observatione annualis jejunii fore disimilem, super prefato statuto circa annos¹³⁾ domini 1247 auctoritate apostolica dispensavit.

5. Čteme také, že svatý Vojtěch chtěje jít do jiných zemí pohanských soudruha práce a cesty své, svatého muže jménem Gaudentia ve Hnězdňe na místo sebe za arcibiskupa ustanovil. Přišel pak do Pomořan poctivě přijat byl od vojvody této země. Tento kníže totiž byl již dříve pokřtěn od svatého Vojtěcha v Polsku, když tam přišel zdecerou vojvody Polského, kterou si žádal za manželku; než nechtěl mu ji dáti (vojvoda Polský), pokudž by nepřijal tam křest od biskupa Vojtěcha. Potom svolal vojvoda Pomořanský lid svůj, aby poslechl slovo boží od svatého biskupa. Slyšice pak Pomořané ho kázali, že bohové jejich, které ctili, nejsou bohové nýbrž zlí duchové a že nemohou nic dobrého poskytnouti, velice rozhněvali se na něho a rouchali se; i sešli se, kteří mezi nimi za chytřejší se považovali, a jali se jej kárat pro slova jeho. Než když svatý Vojtěch slova života úplněji jim vložil, uznávali sice, že jsou bludů usvědčeni, přec ale neslibili, že od obvyklého náboženství a prvotních podání ustoupiti chtějí. Obdivujíce se tedy velice moudrosti a odpovědem jeho a lákání ctihonodým zevnějškem muže, měli ho za něco nadpřirozeného, i žádali jej, aby dovolil,

zbyli.“ Když ale více a více prosbami nař doráželi, ustanovil jim, aby před časem postním od neděle „septuagesima“, tudiž dříve než druzí křesťané postiti se začali a jídla masitého až do popelné středy se zdrželi. Tento příkaz uctivě přijali, v životě svém bedlivě zachovávali a potomstu svému k zachovávání jakoby po právu dědičnému odkázali. Jelikož duch milosti boží skrze svatého Vojtěcha kázel a mnohé zázraky čnil, přijalo celé Polsko víru křesťanskou i založeno jest jakoby skrze jednoho z apoštola na pevné skále víry apostolské. I přijalo rádo naznačený čas a spůsob zdržlivosti předpostní z úcty k svatému Vojtěchu k obecnému zachovávání a po mnoha leta, okolo 230, bez přerušení jej zachovávalo, až jistý velké vážnosti požívající legát stolice apoštolské nechtěje, aby národ Polský od jiných věřících zachováváním ročního postu děle se lišil, zachovávání nadřezeného ustanovení okolo roku 1247 právomocností apoštolskou je sprostil.

illa¹⁾, ipsumque super communem²⁾ statum hominum esse aliquid³⁾ arbitrantes, petebant, ut cum aliis diis eorum ab ipsis se permitteret adorari. Quo auditio, vir dei nimium contristatus ac tanto errori eorum condolens, graviter ingemuit, lacrimas quoque ubertim profundens⁴⁾, sic eis respondit: heu miseri, quam ceci estis et quam perdisti, quantumque plorandi, qui non solum demonibus pessimis, sed eciam homini mortali deitatem vultis ascribere, que nisi soli deo inesse potest⁵⁾, qui cuncta creavit!

6. Inde Prusiam⁶⁾ mare transiens, adjunxit se euidam Pruteno, qui Polonicam linguam novit, quem ad fidem cito convertit. Qui hospicio beatum pontificem excipiens, ipsi reverenter obsequebatur⁷⁾, et de mandato ejus christianum se esse ad tempus ab aliis occultabat.

7. Legitur eciam⁸⁾, quod⁹⁾ imminentे passione sua, cum missam celebraret beatus Adalbertus, indigne pagi¹⁰⁾ hoc videntes, inter se clamores excitaverunt dicentes: ecce hic ad nos veniens incantaciones et maleficia sua ad maledicendos nos et morbidandos exercet. Eamus igitur¹¹⁾ et pro conservancia nostra et patrie salute occidamus eum! Cum autem velud insani adversus sanctum sacro-sancta misteria peragentem¹²⁾ concurrerent, unus ex ipsis respiciens post tergum vidit immensam flam-mam ignis, que totam villam comburere videbatur, et vociferans fortiter, sociis indicat; propter quod omnes¹³⁾ quam celeriter revertuntur. Nichil itaque dampni sibi accidisse cognoscentes, sed videntes, quia illusi sunt, amplius quam antea furentes ad invicem loquebantur: fantasticum fuit, quod aspeximus, et ex vi¹⁴⁾ incantacionis ejus¹⁵⁾ tale quid¹⁶⁾ apparuit nobis. Secundo igitur contra sanctum dei atrociter accurrerunt¹⁷⁾, similique visione ut prius expavesci, in villam cursu propero redeentes, domos suas illesas omnino¹⁸⁾ cum omnibus, que habebant, reperierunt¹⁹⁾, quas incendio penitus putaverunt perisse. O mira potentia dei! O inscrutabilis altitudo²⁰⁾ sapientie et scientie ejus, que suaviter disponens omnia, illud divinum ac celeste sacramentum ludibriū estimantes sic levi ludibrio delusus, ut²¹⁾ delusores maligni per hoc corripi et sacrificia sancta cum sanctissimo pontifice assistente conservari illibata valerent!

8. Legitur eciam, quod caput ipsius abscisum super cacumen arboris, sub qua missam celebraverat, suspenderunt, et ut circumquaque ab omnibus a longe videri iniquorum exultacione posset, totam trunci partem proximam vertici desectis ramis totaliter nudaverunt. Cumque corpus sacrum membratim dis-

by se jemu s jinými bohy svými klaněti směli. Uslyšev to muž boží velice se zarmoutil a lituje bludu jejich těze vzdychl; i odpověděl jim bojně slzy prolovaje takto: „ach ubožáci, kterak jste zaslepeni, kterak zkaženi a jakého politování hodni, že nejen zlým duchům nýbrž i smrtelnému člověku božství připisovati cheete, jež jedinému bohu může náležeti, stvořiteli všeho míra.“

6. Plavě se odtud přes moře do Pruska spřátelil se s jistým Prusem, který Polský jazyk znal, i obrátil jej rychle na víru. Ten svatého biskupa po hostinskú přijal a u velké poctivosti jej měl, ale po příkazu jeho, že křesťanem jest, na ten čas před jinými tajil.

7. Také čteme, že, když před nastávajícím utrpením svým svatý Vojtěch něš četl, zlí pohané vidouce to mezi sebou pokřik učinili řekou: „Ejhle tento příchozí k nám kouzla a čáry provádí, aby nás zaklel a v nemoc uvedl. Pojdemež tedy a k zachránění sebe a spásy vlasti zabijme jej.“ Když ale jako sběsilí na svatého, an právě tajemný obřad vykonával, se sběhlí, jeden z nich ohledně se spatřil nesmírný požár, který celou ves tráviti se zdál; i zvolal hlasitě druhům to oznámil; pročež navrátili se všechni co nejspěšněji. Poznavaše pak, že nic zlého jich nepotkalo, a vidouce se sklamány ještě více než dříve se rozvztekli, i řekli mezi sebou: „přelud byl, co jsme spatřili, a čarami jeho takového něco zjivilo se nám.“ Podruhé tedy na svatého divoce se rozběhlí, ale podobným viděním jako dříve postrašení rychlým během do vši se vraceli, i shledali opět bez pohromy domy své se vším co měli; a přec domnivali se, že požárem úplně jsou ztráveny. O divné moci Boží! O nevyzpytatelné vzněsenosti a moudrosti jeho, jež všecko dobře řídí tytéž, kteří onu svatost božskou a nebeskou za hračku považovali, malicherným přeludem zmátlá, aby zlomyšlní posměvači takto byli potrestáni, nejsvětější oběť nezneuctěna a svatý biskup zachráněn.

8. Čteme také, že useknutou hlavu jeho na vrchol stromu, pod nímž byl četl měš, pověsili, a aby odvšad ode všech zdaleka k radosti nešlechetných viděti ji bylo, všecky větve u vrcholku osekali. Když byli také svaté tělo po údech rozsekali a různo roztrousili, hostitel jeho skrze an-

¹⁾ sanctificationem 2. — ²⁾ illuc 1. — ³⁾ ac magis nemá 2. — ⁴⁾ instaret 1. — ⁵⁾ ac 2. — ⁶⁾ nemá 2. — ⁷⁾ qui 2. — ⁸⁾ sue ad 2. — ⁹⁾ quod 2. — ¹⁰⁾ ergo 2; gracie 1. — ¹¹⁾ modus 2. — ¹²⁾ volens 1. — ¹³⁾ annos 1, 2; Pertz annum. — ¹⁴⁾ Gnyzen 2. — ¹⁵⁾ nemá 1. — ¹⁶⁾ illud 1. — ¹⁷⁾ a beato p. 2; Pertz ab pontifice. — ¹⁸⁾ dei 2. — ¹⁹⁾ autem 2. — ²⁰⁾ Pomeranii 1. — ²¹⁾ attemptantes 1. — ²²⁾ sed 2. — ²³⁾ deceptione 1. — ²⁴⁾ Pertz primis.

¹⁾ illegitti 1; illecti Pertz. — ²⁾ omnem 2. — ³⁾ aliquit 1. — ⁴⁾ profundentes 1. — ⁵⁾ ponit 2. — ⁶⁾ in Prusiam 2. — ⁷⁾ sequebatur 1. — ⁸⁾ et 1. — ⁹⁾ quod et 1. — ¹⁰⁾ indigni pagani 1. — ¹¹⁾ ergo 2. — ¹²⁾ concurrentem 1. — ¹³⁾ p. q. o. 1; omnesque 2. — ¹⁴⁾ sui 2. — ¹⁵⁾ eiusque 2. — ¹⁶⁾ quod 1. — ¹⁷⁾ occurserunt 2. — ¹⁸⁾ omnino illesas hinter habebant 2. — ¹⁹⁾ tak! — ²⁰⁾ nemá 2. — ²¹⁾ ut et 2.

cerptum hue illucque dispersissent, hospes ipsius per angelum dei divinitus ammonitus¹⁾ est, ut membra sacra²⁾ sic diligenter colligeret, quatenus nil de ipsis deperiret et mente recondita reverentissime conservaret. At ille celesti visioni³⁾ obediens, in timore sancto studiose peragebat, quod sibi fuerat imperatum. Verumtamen cum⁴⁾ singula frusta sollerter coherentibus artibus adaptaret, unius manus deesse sibi digitum deprehendit, quem quidam ex perfidis abscisum propter anulum, abstracto eo⁵⁾, in flumen⁶⁾ projecerat⁷⁾. Nunc itaque sollicitus pluribus diebus hinc inde perquirens, et loca queque perserutans, minime reperiebat; die autem quadam uxor ejus mirata super hoc interrogavit⁸⁾ eum, quidnam foret, quod tam anxius tantum queritans circuiret. Qui primo nullo⁹⁾ modo revelare voluit¹⁰⁾, sed tandem victus tedio ex improbitate¹¹⁾ conjugis, secretum sibi propalavit; que mox utpote infidelis vicinis prodidit, qualiter apud virum suum sacre exuvie¹²⁾ collecte atque recondite haberentur. Cujus prodicionis quia vir auctor fuerat, illico os ejus ita¹³⁾ inversum est monstruose, ut vix sumere¹⁴⁾ cibum et potum¹⁵⁾, nullatenus loqui posset. Pagani autem, ex indicio¹⁶⁾ mulieris¹⁷⁾ in virum impetu facto, multis eum verberibus afficiunt, ac in vincula conjectum variis affligunt suppliciis, ut sanctas reliquias eis monstret¹⁸⁾. Denique relinquens mandatum dei, derelictus est ab eo, et traditus injuste¹⁹⁾ protestati impiorum, satisfecit ipsorum voluntati. Traduntur igitur tam²⁰⁾ sancta membra prophanis manibus asportanda; que cum disposicione superna reverenter ipsi barbari custodierunt, vel quia, si hoc non facerent, flagello divino percuti formidabant, aut quia christianis ea vendere cogitabant. Illi vero, qui digitum sancti pontificis in piscis ventre reperiérunt²¹⁾, properanter²²⁾, ut legitur, illos, apud²³⁾ quos veneranda membra esse neverant, adierunt, omnesque artus corporis sicut digitum²⁴⁾ lumine celesti conspiçunt radiare; ad quod spectandum miraculum tota villa confluens et stupens, corpus beatum tanto clarifactum prodigio²⁵⁾ deinceps ampliori reverencia conservabant²⁶⁾. Porro scientes Pruteni, reliquias martyris gloriosi²⁷⁾ principi christianissimo duci Polonie magno Boleslao²⁸⁾ preciosas existere, mittunt ad eum nuncios dicentes: neveris illum deum tuum, quem interfecimus, apud nos esse. Si vis nobis dare magnam pecuniam, prompti sumus transmittere illum tibi. Audiens hoc nobilissimus princeps, gavisus est gaudio magno, et mittens precium postulatum, suscepit cum veneracione debi-

dela božího napomenut byl, aby údy tak bedlivě sebral, aby žádný se neztratil, a aby je v úkrytě uctivě uschoval. I uposlechnu on vidění nebeského ve svaté bázni bedlivě vykonal, co mu bylo přikázáno. Než když jednotlivé kusy k souvislým údům řádně položil, shledal, že schází mu na jedné ruce prst, který jeden z pohanů užízl k vůli prstenu, stáhnul pak tento do řeky zahodil. Ačkoli úzkostlivě mnoho dní tento hledal po všech místech, přec nemohl ho nikterak nalezti; jednoho pak dne manželka jeho divíc se tomu optala se ho, co tak důležitého hledá, že úzkostlivě neustále obchází. Napřed nechtěl jí to nikterak vyjeviti; ale konečně přemožen ošklivostí nad pohoršením manželčiným tajemství své jí svěřil. Tato ale jsouc pohanka sousedům brzy vyzradila, kterak u muže jejího svatý lup sebrán a uschován se nachází. Kteréhož vyzaření poněvadž muž byl přičinou, ihned ústa jeho tak potvorně se zkřivila, že mohl sotva přijímat pokrm a nápoj, mluviti ale nemohl nikterak. Pohané ale odsoudili jej, vyrazili naň a mnohými ranami jej zbili; potom jej svázavše všelikaj trýznili, aby svaté ostatky jim ukázal. Když konečně opustil přikázání boží, opuštěn jest také od boha; i vydán nespravedlivě moci nešlechetných učinil jim po vůli. Odevzdány jsou tedy svaté údy pohanů, kteří je měli odnisti; než řízením božím sami barbaři počeště je opatrovali, buď že se obávali metly boží, kdyby tak neučinili, neb že zamýšli prodati je křesťanům. Ti pak, kteří prst svatého biskupa v bříše rybím našli, rychle, jak čteme, k těm se odebrali, u nichž že se ctihoně údy nacházejí, byli se dověděli; i spatřili všichni prst svatého těla světlem nebeským zářiti. Na podívanou toho zázraku celá ves se sběhla a udívením trnula; svaté pak tělo tak velkým znamením oslavěně potom s poctivostí ještě větší chovali. Dověděvše se pak Prusové, že ostatkové slavného mučenka horlivému kněžeti křesťanskému, vojvodovi Polskému, velkému Boleslavovi vzácní jsou, vzkázali mu po poslech: „věz, že onen bůh tvůj, kterého jsme zabili, jest u nás. Chceš-li nám dát velké peníze, ochotni jsme poslati jej tobě.“ Uslyšev to vznešený kníže zaradoval se velice, a poslav žádanou cenu přijal se slušnou poctivostí svaté tělo. I stal prý se také zázrak moci boží, jelikož tělo ono, jež bývalo chrám a nástroj ducha svatého, podle smlouvy s pohany učiněné sváženo být mělo s rovnou tří peněz. Položeno byvši na váhu, stalo se nad míru lehkým, tak že se zdálo,

ta corpus sacram. Fertur factum mirabile in virtute dei, quia corpus illud, quod templum atque organum spiritus sancti extiterat, ex pacto paganorum de pecunia responderari deberet; positum in statera¹⁾, levissimum factum est²⁾; quod quasi³⁾ nichil⁴⁾ omnino indice equa lance appendere videatur. Cum deferretur⁵⁾, ad cenobium, quod Tremesna⁶⁾ nunupatur, pervenit⁷⁾, ibique de accensi predicti ducis cum congrua veneracione est primitus collocatum. Crebrescentibus igitur et⁸⁾ longe lateque circumsonantibus⁹⁾ gloriosi pontificis signorum¹⁰⁾ preconiis, vir¹¹⁾ ille, qui hospes ipsius¹²⁾ in Pruscia¹³⁾ fuerat, cui reatus suus¹⁴⁾ os intorserat, ad prefatum monasterium cum devocione venit, et fusis precibus cum lacrimis in animo contrito ad sanctum Adalbertum, continuo usu sermonis sibi redditio¹⁵⁾, plenissime est curatus, et confirmatus in bono, usque in finem vite sue deo et hospiti suo sancto¹⁶⁾ martyri in sancta conversacione serviens, permanxit ibidem¹⁷⁾. Post aliquantulum vero temporis orto bello inter paganos finitos¹⁸⁾ et Polonus, metuens princeps memoratus, ne forte aliquo sinistro¹⁹⁾ bellorum eventu tantum thesaurum perdere posset, sacras reliquias cum ingenti gloria 8 ydus Novemboris in Gnesen transtulit, ubi per ipsius martyris gloriisi²⁰⁾ merita miracula²¹⁾ multa fiunt²²⁾.

9. Denique Otto imperator, qui beatum Adalbertum in vita sua preceptorem, in justificacionibus dei familiarem atque amantissimum habuerat²³⁾, in gravem egritudinem Rome existens decidit, et spe salutis judicio medicorum²⁴⁾ jam omnino fuerat destitutus. In extremis igitur positus²⁵⁾, apostolos aliasque sanctos patronos urbis pro vita conservanda suppliciter invocabat²⁶⁾. Sed cum nullo modo²⁷⁾ sibi adesse sentiret auxilium, ad sui pii²⁸⁾ patris beati Adalberti se²⁹⁾ convertit patrocinium flagitandum³⁰⁾, cuius plurima preclara miracula cognoverat, votum vovens, quod, si eum liberaret, ipsius vellet limina in persona propria visitare. Mira res, quia mirabilis deus in sanctis suis. Vix verba finierat³¹⁾, et ecce subito penitus sanus factus est, cunctis stupentibus, surgensque in momento papam adiit, miraculum quoque ac votum ipsi ex ordine patefecit. Qui gavisus est et³²⁾ dominum, qui sanctos suos ita glorificat, in beato Adalberto glorio suo martyre benedixit. Cum igitur³³⁾ dictus imperator Otto tercius pro explendo³⁴⁾ voto in Poloniā advenisset³⁵⁾, exceptus est in magnificencia et gloria magna a prefato duce³⁶⁾ Polonię Boleslao. Stravitque ei

¹⁾ statera, tam 2. — ²⁾ est effectum 2. — ³⁾ quia 1. — ⁴⁾ nil 2. — ⁵⁾ deferetur 1. — ⁶⁾ Temesna 2. — ⁷⁾ pervenient 2. — ⁸⁾ nemá 2. — ⁹⁾ circumdon. 1; circumtonantibus 2. — ¹⁰⁾ nemá 2. — ¹¹⁾ vix 2. — ¹²⁾ nemá 1. — ¹³⁾ Prusia 2. — ¹⁴⁾ nemá 2. — ¹⁵⁾ rendendo 1. — ¹⁶⁾ nemá 2. — ¹⁷⁾ ibid. p. 2. — ¹⁸⁾ vici nos 2. — ¹⁹⁾ s. a. 2. — ²⁰⁾ gloriosa 2. — ²¹⁾ mirabilia 1. — ²²⁾ fuerit 1. — ²³⁾ habuit 2. — ²⁴⁾ j. m. 2; jud. nemá 1, za to ale med. dvakrát. — ²⁵⁾ positos 2. — ²⁶⁾ deprecabat 2. — ²⁷⁾ ullo m. 1; nullo m. P.; nul lum 2. — ²⁸⁾ piis 1. — ²⁹⁾ nemá 2. — ³⁰⁾ flagittandum 1. — ³¹⁾ finiverat 2. — ³²⁾ ad 2. — ³³⁾ ergo 2. — ³⁴⁾ expleto 1. — ³⁵⁾ venisset P. — ³⁶⁾ duci 2.

viam publicam de baldekinis¹⁾ et sammitis diversis que preciosis sericis²⁾ ornamentis ad duo magna miliaria usque in Gnesen in templum ad tumbam sancti Adalberti. Videns autem christianissimus augustus circa eundem ducem tantam diviciarum opulenciam frequenciamque et excellenciam regii³⁾ apparatus in ministeriis, cibis et potibus, vasis, aureis ac argenteis aliisque munificenciis, se quoque ab eo tam regali supra modum decencia susceptum et pertractatum⁴⁾, dixit ad principes, qui secum erant: magis decet talem principem esse consortem imperii quam subjectum. Sumptoque dyademate de capite suo⁵⁾, imposuit super caput ipsius⁶⁾, et⁷⁾ de consensu principum presencium ipsum⁸⁾ regem Polonie coronavit. Sic itaque occasione veneracionis beati Adalberti gloriam regni primum Polonia adepta est, ceperuntque principes ejus extunc non esse subiecti regibus Romanorum. Iste rex Polonorum, dictus victoriosus et pius Boleslaus dilatavit terminos regni et famam celeberrimam gentis sue, a Danubio⁹⁾ siquidem, magno flumine regni Ungarie, usque ad Salam, fluvium Saxonie apud¹⁰⁾ Hallis, et a Kiwe¹¹⁾, que est Russie metropolis, usque ad montes Karinthie principatus ejus dominium tendebatur. Huic successit filius ejus¹²⁾ Mesco in regnum. Post quem¹³⁾ filius ejus Kazymirus¹⁴⁾ ex sorore Ottonis imperatoris¹⁵⁾ predicti, cognominatus Carolus tercarius regnavit, et post hunc quartus regnum tenuit filius ejus Boleslaus dictus bellicosus, sed sceleratissimus, qui sanctum Stanislaum venerabilem virum, episcopum Cracoviensem¹⁶⁾, pro eo, quod ipsum pro iniquitatibus suis argueret, interfecit; in quo defecit regnum, et usque ad presens tempus deinceps rex in Polonia non surrexit. Dedit ergo¹⁷⁾ in prefata coronacione Otto imperator regi Boleslao pro insigniis regalibus lanceam beati¹⁸⁾ Mauricii et unum ex clavis domini, filioque ejus Mezconi¹⁹⁾ sororem suam despondit in uxorem. Boleslaus autem rex inter plurima excellencia munera brachium sancti Adalberti cesari²⁰⁾ clarissimo obtulit, quod ille super omnia dona gratissime acceptavit, et gaudens ad propria est reversus, gracia agens domino, cuius regnum eternum est et imperium super omnes in secula seculorum amen!²¹⁾

¹⁾ baldikynis 2. — ²⁾ s. p. 2. — ³⁾ regi 2. — ⁴⁾ pertractum 1. — ⁵⁾ proprio 2. — ⁶⁾ eius 2. — ⁷⁾ nemá 1. — ⁸⁾ ipsum in 2. — ⁹⁾ nubio 2. — ¹⁰⁾ apud 2. — ¹¹⁾ Know 2. — ¹²⁾ nemá 2. — ¹³⁾ quam 1. — ¹⁴⁾ Kazmirus 1, 2. — ¹⁵⁾ imper. Otto 2. — ¹⁶⁾ draconiensem 1. — ¹⁷⁾ igitur 2. — ¹⁸⁾ sancti 2. — ¹⁹⁾ Mestchoni 2. — ²⁰⁾ nemá 2. — ²¹⁾ Misto quod ille — amen má 2 Quod ille super omnia dona gratissime acceptavit, gaudens Romam reversus. In predicta vero alma urbe in insula Tyberis apud sanctum Bartholomeum reliquias predictas cum gloria et honore collocavit. Cujus partem brachii reverendus pater dominus Johannes Striperok episcopus de speciali licencia vicarii domini Urbani pape quinti ad ecclesiam suam Warmiensem cum veneracione reportavit, gracia agens deo, cuius regnum eternum est et imperium super omnes in secula seculorum!

aksamitem a rozličnými hedbavnými okrasami na dvě mle až do Hnězdna do chrámu k hrobce svatého Vojtěcha. Vida pak nejkřestanštější císař u téhož vojvody tak velikou hojnost bohatství, množství a výtečnost královského dvora v služebnictvu, v pokrmech a nápojích, nádobách zlatých a stříbrných a v jiné nádherě, a kterak sám od něho nad míru královsky přijat a pohostěn jest, řekl knížatům, kteří byli s ním: „Spíše sluší, aby takovýto kníže byl soudruhem císařství než poddaný.“ I sňav diadem s hlavy své vložil na hlavu jeho a vedle souhlasu přítomných knížat korunoval jej za krále Polského. Takto při příležitosti uctění svatého Vojtěcha slávu království poprvé získalo Polsko, i počali knížata jeho od té doby nebýti poddání králům Římským. Tento král Polský, nazvaný vítězný a pobožný Boleslav, rozšířil hranice království a převelikou slávu národa svého; od Dunaje totiž, veletoku království Uherškého, až k Sále, řece Saské u Halle, a od Kyjeva, hlavního města Ruského, až k horám Korutanským vlády jeho panství se prostíralo. Tohoto následoval syn jeho Mestek ve kralování; po němž syn jeho Kazimír ze sestry svrchu jmenovaného císaře Otty, příjmí Karel co třetí panoval, a po něm co čtvrtý k vládě se dostal syn jeho Boleslav nazván bojovný, ale nešlechetný velice, který svatého Stanislava, ctihodného muže, biskupa Krakovského, protože jej z nepravosti jeho káral, zabil; s ním zašlo království, a od té doby až podnes nepovstal žádný král v Polsku. Dal pak při nadřezeném korunování císař Otto králi Polskému za oznaky královské kopí svatého Mauricia a jeden z hřebů Krista pána, synu pak jeho Mestkovi zasnoubil sestru svou. Král Boleslav ale mezi přemnouhými skvělymi dary rámě svatého Vojtěcha nejslavnějšímu císaři dal, jež on nade všechny dary nejraději přidal; i radostně navrátil se domů díky vzdávajíc pánu, jehož království a císařství není konce na věky věků. Amen.

V.

VERŠE O UTRPENÍ SV. VOJTĚCHA,
BISKUPA A MUČENÍKA.

I. Quatuor immensi iacet inter climata mundi
Terra potens magne quandam Germania fame,
In cuius parte locus est non ultimus arte,
Natura strictus, Bohemia nomine dictus,
Armis atque uiris et rebus diues opimis,
Sed nimium uanis gens est ea dedita sacris,
Huius pars magna variis erroribus acta,
Factorem spernit, facture perfida seruit.
Nam colit hic latices, colit hic uel saxa, uel ignes,
Nec non et multi sacro baptimate loti,
Nomine Cristicole, sed in actibus ydolatite,
Ritu gentili uiuunt a lege soluti.
Res quibus est lucri, fuerit que causa pericli,
Sed tamen haud pauci, qui plus sunt mente capaci,
Ex illa gente pro spe¹⁾, uitaque perhenne,
Quod precepta iubent, factis et moribus implent.
Hos inter solus Zlaunicus²⁾ nomine dictus
Hac fuit in parte fidei, qua floruit, alme
Religio munda, nec factis contaminata,
Uir bonus et prudens, uitam sine criminе ducens,
Dulcis³⁾ in aspectu, rerum discretus in actu,
Simplex et mitis, perrarus stemmate ciuis,
Predictus⁴⁾ argento, precioso diues et auro,
Inter opes fidus, diuine legis amicus,
Seruator iusti, celestis cultor honesti;
Tamque⁵⁾ potens genere, proprio quam clarus honore,
Spes miseris tuta, sed plebis firma columna
Judicioque pium dampnatis uixit⁶⁾ asilum.
Felix felicem qui duxerat et mulierem,
Moribus et genere, cui⁷⁾ nec cessisset honore,
Cristi preceptis nam pectoris aure receptis.
Non explore famem, nec sciuit ponere finem,
Nec in matrone delectabatur amore,
Gemmias, argentum, pompas nam⁸⁾ duxit et aurum
Stercore pro vili, que ducunt optima stulti,
Et dapibus pasta modicis, et corpore casta;
Mater erat miseris, pes claudis, semita cecis,
Ciuibus in⁹⁾ cunctis ambo pro talibus actis
Vinebant clari, Christoque per omnia cari.

¹⁾ prospere 1. — ²⁾ Zlawicus 2. — ³⁾ Mulcis 1. — ⁴⁾ creditus 1. — ⁵⁾ namque 1, 2 i 3. — ⁶⁾ iuxta 1. — ⁷⁾ que 1. — ⁸⁾ non 3. — ⁹⁾ et 2.

I. Nesmírného leží uprostřed čtyr světa úhlů mocná zem, veliké Germania druhdy pověsti, v této se prostírá veledůležitý kraj a těsně obklíčen po hořím, „Čechy“ se kraj tento nazývá, zbraňmi i hrdi nami proslulý, všelikým i bohatstvím; než příliš je lichým národ jeho obětem oddán, převeliká jeho část bludy sváděna rozmanitými tvárcem svým povrhá, stvoření pak v nevěře slouží; vzdávát čest potokům, uctívá skály neb ohně. Jest mnoho též takových, již jsou očistěni na křtu křesťany se jmenní, ale jsou modláři ve skutečích, obyčejem po hanu živoří všeho zákona prosti. Jim co by zisku věčí mělo být, jest příčina zhoubny. Než taky těch je nemálo, kterým jest rozvaha větší v národě tom, věčného žítí již se nadějíce i mravy vyplňují i skutky, co zákony káží. Z těchto jeden byl též Slavník (tak muž se nazýval), při straně stál věrných, v nichž jest rozkvétala bujně nábožnost čistá a ne poskrvněná mravy zlými; hodný, opatrny a bez úhony hřichu žijící, s přívětivou tváří, v jednání pln šetrnosti, prostoduchy, vlivný, z rodů převážného poředší, stříbrem hojně nadán, zlata i skvostného bohatstvím, v nádherě své věrný božského i zákona přítel, práva a pravdy dbalý a nebeské poety milovník, tak mocný rozením jak svými enostmi slynowci, jistá čáka chudých, bezpečná podpora bídnych, dobrotivá odsouzených zvlášt ochrana býval. On blažený blaženou ženu manželstvím si připoutal, čestmi, rodem, důstojnosti zcela sobě podobnou; ježto plně zákon Kristův pojatý v duše nitro neznała zahnati hlad ani neznała konce najítí. Jí ni libušky paní vznešených netěšivaly nikdy, šperky, stříbro, drahé kamení pokládati zvykla za trety bezečné — nejlepším zdá se to bloudum — v jidle byla střídmá, těla čistoty dbávala vždycky; matkou bídě, chromému nohou a slepému pěšinkou. Občanstva všeho uprostřed žili za svoje skutky oslavování oba, však Kristu přede všemi vzácní.

II. Ergo tempus erat, quo proles sancta decebat
Nasci, digna suis, maiorque parentibus ipsis.
Et puer extemplo¹⁾ materna funditur alio
Candidus et talos a uertice pulcher ad imos,
Quem post in lauacro tinctum baptismate sacro
Nomine gaudentes Woythiech²⁾ dixere parentes,
Noscere quem posset sapiens, tum si quis adesset,
Qualis uel quantus fuerit quandoque futurus.
Sed pater ignarus pueri dulcedine captus,
Inter magnanimos gnatos interque propinquos:
Sic³⁾ ait, hic heres, si parcent fata, superstes,
Post me solus erit, qui res et sceptra tenebit.
Sed quod blandus amor peccat patris, et pius error,
Uindex celestis culpam mox abluit ensis.
Nam pueri subitus teneros dolor occupat artus,
Inque⁴⁾ dies morbo ventris magis et magis aucto
Accurrunt medici, prodest ars nulla salutis.
In foribus prompta sed mors uersatur amara,
Vnguibus infelix lacerat sua pectora nutrix,
Quid facerent fratres, una fidique clientes,
Stant tantum flentes, et, quod potuere, gementes,
Deficit ipse pater luctu simul et pia mater,
Nec uox nec sensus, uix est sed spiritus intus.
Tandem sub media nece mentis sede recepta
Concipiunt Cristum precibus pulsare benignum,
Nec mora fit, sancti tendunt ad limina templi,
Usque⁵⁾ solum tačiti texerunt corpore proni
Omnibus in sanctis, que plus fert dona salutis
Humano generi, non cessant corde precari
Criminis expertem Jesu Christi genitricem,
Inpositumque sacre surgentes desuper are,
Vouerunt puerum domino placabile uotum.
Hijs ita transactis auertitur ira tonantis,
Emicat et morbo ventris puer extenuato,
Et modo qui tristes fuerant sub morte parentes,
Leti gaudebant, domino gratesque ferebant,
Qui non uult hominum placari morte nocentum,
Sed quem semper amat, pius ut pater ipse flagellat.

III. At puer eruptus mortis de fauibus huius
Corpore crescebat, studiis et proficiebat.
Paruo psalterium didicit nam tempore totum,
Lascivus patria⁶⁾ tum cum ludebat in aula.
Quem post ad magnam pater archipresulis aulam
Misit Adalberti causa maiora legendi.
Uir fuit hic magnus, maior quo non fuit ullus,
Cum sacra sede, tum Porthennopolis arce.
Hec est uirginea uulgo sic nomine dicta
Urbs quondam magna, magnis ex urbibus una,
Otto dum dextra primus regalia sceptrum
Rexit, nunc miseris stacio malefida carinis,
Pro meritis hominum sic est deserta nocentum.
Hoc mandrita scolis in tempore prefuit illis
Optimus Oetricus studio nullique secundus,
Copia quo multa librorum floruit aucta.
At presul puerum nimia pietate receptum

II. Čas tedy již nadešel, kdy svaté mělo dítě
přijíti na svět, svých rodičů hodné, ba proslavenější. Z lůna mateřského chlapeček ten jedva vyšedší od hlavy až do paty stkvěl se krásou a milosti. Ponořeného potom v posvátné koupeli na křtu nazvali rodičové „Vojtěch“ radujíce se velmi. Již tenkráte mudrc mohl poznat, by tu byl býval, jak veliký a jaký, až vzroste, bude z něho člověk. Prostoduchý však otec a hoška si zamilovali přibuznými mezi všemi a chrabrymi rozenci: „tentu budí dědicem“, tak dí, „ač jestli doroste, jednou mým jediným, jenž statku a vlády zaujmě.“ Než v čem otec dobrý pochybil, v čem z lásky se mylil, trestu nebeského smyli meč viny poskrnu hnedle. Neb náhlá se bolest v útlých rozhostila údech dítěte a bříšní den za dnem choroba rostla. Přišli i lékařové, uměním však spásy nižádným; již již smrt trpká hotoví se do jizby vejíti. Svá prsa nežastná rozrývá chůva bolestí; což měli medle počít? — bratří věrnou se čeládkou stáli tu uplakaní a, co mohli, naříkali smutně; sám otec omdléval nářkem, s ním pečlivá matka bez řeči, bez smyslů jen sotva že dýchala ještě. Již byl polomrtv, když pak zmoudřevše konečně Krista jali vzývat se modlitbami dobrotivého; bez prodlévání spěli posvátného do chrámu; nehlesajíce celou se uvrhli na podlahu tváří, více darů spasení než všichni svatí jež udílí pokolení lidskému, srdečně neustali žádat Krista Ježíše neposkrvněnou poklesky rodičku. Položeného potom posvátný vstavše na oltář co smírnou obět zaslíbili pánu chlapečka. Skutkem vykonaným odvrácen hněv hromovládce, obživil hoch, neduhu bříšního ubývalo rychle, a k smrti rodičové truchlící ještě nedávno jásalí a plesali, vroucí i přinášeli díky pánu, kterýžto lidí hříšných smrti sobě nežádá, nýbrž trestává jak otec, v kom sobě zalfbil.

III. Než chlapeček vyrván takovémuto záhuby jímu i vztřustum těla prospíval, tolikéž vědomostmi. Neb se čase v krátkém naučil žaltáři celému, když jsa čilý hrával oteovském ve dvoře ještě. Jej k velkému otec potom arcibiskupa sídlu poslal Adalberta k nabytí vyšších vědomostí. Ten byl muž velký, nebylot většího nalezti z těch, již v posvátné dleli tenkrát Parthenopoli. Tot jest město Děvín — tak od lidu pojmenováno — druhdy veleslavné, k velkým městům se družívší, Otto Prvý pokavad královské žezlo ovládal, teď jest pouze lodí ubohých stanoviště nevěrné, vedle lidí zásluh tak byvší opuštěno hříšných. V Děvinských tenkráte školách byl vyučovával Oktrik výtečný, vědomostmi neustupující žádnému; kněž tamtéž bývala zásoba hojná. Než biskup hoch a s vlivností velikou přijatého křížem posvátným za nedlouho ve vře upevnil, chlap-

Tempore post paulo confirmans crismate sacro
Plebeium proprio nomen cognomine digno
Woythiech¹⁾ Adalberto mutat, traditque magistro.
Huic indiuiduus iunctus comes affuit almus
Spiritus, et cuncta currunt predivite uena,
Virtus diuina, sensus, oratio sancta.
Temporis hic quanti uixit sub jure magistri,
Pestiferam sedem cautus uitauit, ut anguem,
Et quorum fragilis sensus fuit et puerilis,
Horum consiliis nunquam consensit inquis.
Ast ubi ludendi, simul et quo vellet eundi
Tempus subluxit, doctor cum forte recessit,
Vadit ad ecclesias secreto tramite sanctas,
Persoluens psalmis pro tempore munia laudis.
Prevenit occursus doctoris abinde reuersus,
Sed sua ne videat quisquis bona, que faciebat,
Noctibus assurgens non segnis ubique recurrens
Cecis et claudis, pupillis et peregrinis
Omnibus immodica solamina prestat amica.
Verum ne quidquid²⁾ ceptis biis deforet unquam,
Sat pius ipse pater, sat misit et optima mater,
Quin eciam merito uestes, aurumque magistro
Uasaque gemmata mittunt, et cetera multa.
Rebus in humanis, que cara uidentur avaris,
Doctrine cari postponunt omnia gnati.
Ille sed in cunctis intentus rebus agendis
Immotus mediis viciorum stabat in undis,
Hiis ita proficiens studiis precesserat omnes,
Nam simul equales furtim prandendo scolares
Dulcia sorbentes obsonia sepe latentes
Fallunt doctorem, ludis minuuntque³⁾ labore:
Ille sue domine laudes soluendo Marie
Non dape carnali fruitur, sed spirituali,
Scilicet angelicam degustans dulciter escam.

IV. Hec inter facta referam, que causa sit⁴⁾ acta,
Et quam corde foret simplex, videamus oportet.
Quadam nempe die fertur puer indolis ille,
Dum studet⁵⁾ ex more Christi succensus amore,
Tecta subire sua sociis comitantibus una,
E quibus ut quidam uidit transire puellam,
Mox in tellurem pro ludo stravit eandem,
Et uix inuitum proiecit desuper⁶⁾ illum.
Stant socii magno soluentes ora cachinno⁷⁾,
Quid foret acturus cupientes scire tenellus:
O bona stultitia sancte uirtutis amica!
Jam se fecisse crimen putat, atque perisse,
Et quia vestitam tetigit non sponte puellam,
Illlico tristatur, lacrimans, ac talia fatur,
Hei mihi, quod timui, quod ut anguem mente refugi,
Testis⁸⁾ adesto deus! iacui non sponte subactus,
Quam vel sic tetigi, puto rem cum uirgine feci.
Singultuque pias interrumpe querelas
Actorem tanti demonstrans indice facti:
Hic me nunc, inquit, renuenten nubere fecit.
Talibus innumeris mira uirtute peractis,

covo prostičké zaměnil svým jménem, i přezděn Vojtěch Adalbertem; pak do školy chlapece odevzdal. S ním co nerozdílný průvodci vždycky přebýval duch vznešený, bohatou žílou se prýštilo všechno, dar božských cností, dar výmluvnosti a smyslu. On po celý ten čas, jež ztrávil a ve škole prodlel, zlého se vystříhal všechno jak hada jedovatého, a s těmi, již křehké měli smysly a choutky chlapecké, nebral nikdy rady hříšné, s těmi nikdy nebýval. Jakmile čas nadešel, když bývalo volno si hrát neb jít kamkoliv, odvedla-li náhoda mistra, tajnou cestičkou do chrámu páně chodil, příležitých žalmů chválil boha odzpěvováním. Odtud vracej se dříve, než aby skutků jeho nikdo neviděl, v noci vstával a pilně obcházel slepé a chromé, sirotky a cizince, i poskytoval všem hojně a přátelské útěchy. Aby se mu pak nikdy něčeho nenedostávalo při počinání tomto, všechno hojně sám dobrý otec a hodná matka mu posýlali; i posýlali také, jak toho zasluhoval, učiteli šaty a zlato, nádoby drahým kamením posázené a mnohé jiné věci, které za vzácné mají lakovci; přede vším dávali přednost vzdělání drahého syna. On pak ve všech skutcích svých byl bedliv a nepohnut stál uprostřed vln hřichů; prospívaje ve snahách těchto všechny předčíl, neboť kdežto souvěci školáci sladké pamlsky kradmo pojídajíce učitele klamali a hraním pilnost umenšovali, on vzdávaje chválu paní své Marii v jídle tělesném si nezakládal, nýbrž v duchovním okoušeje sladce pokrmu andělského.

¹⁾ extemplo 1. — ²⁾ Woytech 2. — ³⁾ Hic 2. — ⁴⁾ Enque 1, 3. — ⁵⁾ Utque 1, 2 i 3. — ⁶⁾ patera 2.

⁷⁾ bachinno 1. — ⁸⁾ Mestis 1, 3.

Magnas augebat sibi laudes, quas fugiebat,
Nam sic mirantes dicebant tunc simul omnes:
Hunc deus erexit, benedicens, et benedixit,
Cuius adhuc infans tenera se carne fatigans,
Seruat preceptum. Io terque quaterque beatum.
Si pius¹⁾ extrema ueniens saluator in hora
Inveniet vigilare suum sic usque fidelem.
Cognitus atque quibus pater et mater fuit ejus,
Mente fauent ceptis, promunt et talia uerbis:
Si tener etate sic preditus est pietate,
Quid mirum tantus, si talibus est puer ortus,
Purpureo flore cuius clarescit in ore,
Insita materna facies, pietasque paterna.
Annis quot studuit, quamuis hoc nemo notauit,
Sat tamen innotuit, quia grammaticam bene nouit.
Quem deus, ut cuncti speramus, dogmate tali
Imbuit, ut nosset, quo tramite postea posset
Scandere diuine legis super ardua mente.
Aut ideo potius potauit amara pusillus,
Ut post uir factus predulces hauriat haustus.

V. Post hec Octricum magnus rex Otto magistrum
Aptum regali conscripsit prefore curti.
Ac tum prefatus uir terque quaterque beatus
Presul Adalbertus mortali carne solutus
Letus ab hac terra iam transuolitarat ad ethra
Et²⁾ puer e studio repedat, post tempore longo
Visitet³⁾ ut patriam fratresque domumque paternam,
Et sedis sacre primo sub presule Prage
Cum fidei parma lumbos precinxit et arma
Sancte uirtutis sumpsit, galeamque salutis,
Hostis ut ignita posset confingere tela.
Presulis at corpus paruo post tempore morbus⁴⁾
Maximus hoc cepit, cito finis et ultima uenit,
Seu⁵⁾ mala siue bona que lance repensat in equa.
Et iam supremo singultu pectore pleno
Hanc ita fabellam uix edidit ore misellam:
Hei mihi! qualis ego quantum diuersus ab illo
Semper eram⁶⁾! qualem me, si liceat, modo uelle?
O caro terrena modo⁷⁾ uermibus esca futura!
Dic⁸⁾, ubi fallaces sunt laudes resque fugaces?
Hic honor omnis abit, nec te post facta beabit.
Verum plus uermes augetque⁹⁾ fouetque perhenes,
Hec fore pro merito fateor, nec uera negabo:
Mundus decepit me fallax atque peremis,
Promittens stulto mihi uiuere tempore longo,
Seu sed en gladio permit me mors inopino.
Heu mihi commissum sine fructu reddo talentum,
Plurima peccantem populum simul et pereuntem
Quod non correxi, sed pastor nomine uixi,
Ast¹⁰⁾ quibus ebrietas lex, et pro lege uoluptas¹¹⁾,
Quod placet hoc faciunt, quod displicet illud omittunt¹²⁾,
Hoc est quod solum dolet, atque dolebit in euum.
Uictima nam baratro proficiscor tramite recto,
Mors ubi queretur mihi, nec tamen inuenietur,
Sed rogus ardebit meus et sine fine manebit.

povýšil Bůh a dobrořečí jemu, že v tomto útlém mládí zachovává přikázání jeho. O třikrát a čtyrykrát blažen on! Tebe dobrovitý Spasitel přijda v poslední hodině nalezne bdělého a věrného.“ Ti pak, kteří znali otce a matku jeho, přáli v duchu skutkům jeho, i řekli: „že v útlém věku obdařen jest takovou nábožností, když div, an z takových rodiců pošel hoch tento, v jehož líci purpurovým květem se stky zděděná podoba matčina a zbožnost otcová.“ Ačkoli nikdo nepoznamenal, kolik let byl na učení, přec dosti jest známo, že dobře uměl grammatiku ten, jemuž bůh, jak všichni doufáme, takovou vědomost poskytl, aby dobře znal stezku zákona božího, po které by mohl později krájeti přes příkře hory života. Čebudo proto ráč trpkostí okoušel jsa v útlém věku, aby potom dospěv na muže přesladkým nápojem hojně se mohl napájeti.

V. Potom mistra Oktrika velký král Otto za hodna uznal učiniti dozorem královského dvoru. Tenkrát také nadzmněný muž třikrát a čtyrykrát bladoslavěný biskup Adalbert zbaven smrtelného těla z tohoto světa na věčnost se odebral. I navrátil se hoch z učení, by po dlouhém čase navštívil vlast, bratry a dům otcovský. I opásal pod prvním biskupem posvátného sídla Prahy štitem víry bedra a příjal zbraň svaté enosti a přilbici spasení, aby ohnivé střely nepřítele drtí mohl. Než tělo biskupovo v krátké na to době přetěžkou skličeno jest chorobou, poslední přišla hodinka, buď zlé neb dobré jež váží stejně na váze. Již byl v posledním tažení, když srdeči plnému tímto as odlehčil přesmutným vypravováním: „Ach běda, když byl já, onomu zcela nic nepodobný, jímž, by to možno bylo, chtěl bych bývávat druhdy! O tělo zeměrodé, brzy červu potravo přišti! rei, kde jsou klamné tvé slávy a statky minouci? Důstojnost zhyne všechna, která tě blažívala druhdy, jen červu zemským bude nasycením a pochoutkou. Já toho zasloužil, vyznávaje pravdy nezapru. Svět mne byl obloudil klamný a do záhuby vrhnul, bloudu mi přislíbiv dlouhého žití radovánky: ukutná hle mečem nenadálým smrt mne zabíjí. Hřívnu sobě svěřenou bohu navrátim bez užitku, lid v množství hřichů ztrnulý a do záhuby jdoucí — já tomu nebránil, slul pastýřem jeho pouze. — Předpisem ožralství jemu jest a libuška za zákon, on čeho zachee, čím, co nelbo mu jest, to pomíjí: toť jest, co mne bolí jediné, co mne na věky trápí. Neb rovnou cestou vcházím pro hřichy do pekla, kdežto čeká na mne smrt, jež mne přec nikdy nenajde, než můj žár pohoří bez konce a na věky stále.“ S tímto slovem vykročil z tohoto světa. I povstal

Hoc et cum dicto mundo migravit ab isto,
Se super et planetus fit circumstantibus auctus.
Non autem temere magno tremuere timore,
Maxima pars cuius Woythiech puer affuit unus¹⁾,
Qui media nocte surgens nulloque sciente
Circuit ecclesias miserorum brachia ditans.
Presul defunctus nec adhuc tellure sepultus
Uinat ut in celis, precibus commendat anhelis,
Utque solet fieri, ceperunt dicere multi:
Sic erit hic dignus doctor pastorque benignus;
Nonnulli palam sedem promittere sacram.

VI. Haud procul a Praga post hec plebs conuenit orba
Ipsi, et terre dux cum primatibus ipse
Venit et inquirit, plebis sentencia que sit,
Quem designare placeat pastoris honore?
Mox suclamantes constanter tunc simul omnes:
Quis, dicunt, alius, nisi Woythiech²⁾ noster alumnus?
Ipsi huic oneri bene concordant et honori
Uirtus, nobilitas, etas, mos, vita, potestas.
Hic seit, quid doceat, scit, quo grex tramite pergat,
Ad sedes patrie³⁾ claras securus amene.
Ergo cum facta foret hec electio sancta,
Temporis eiusdem momento tunc et eodem
Sedis in ecclesiam correptus demone quidam
Aduolat, et cuncta sua depromit malefacta.
Altaris fidi⁴⁾ concurrunt nempe ministri
Ipsum pulsantes precibus satanamque fugantes,
Moxque per os hominis sic clamat territus hostis:
Quid mihi vel uobis? hinc me num posse putatis
Pellere? ne uestra iactetis inania verba;
Illum, qui solio nunc est sessurus in isto,
Heu timeo valde, nec hic plus audeo stare,
Demonibus nobis tantum trahit ille timoris.
Hec, hominem, dicens, discerpens, atque fatisceens
Et⁵⁾ tandem sano demon fugit inde relicto.
Nuncius et mane veniens in menia Prage
Retulit ut sancta sinodalis res fuit acta,
Laudibus et plenis urbs est comota camenis.
Teque deum, clerus, laudamus, jubilat almus,
Et cum campanis testantur gaudia magnis,
Quod demon mestus prius hec foret ipsa professus.

VII. Interea magnus rediens rex Otto secundus,
De sarraceno longo post tempore bello
Victus seu vitor natus magno patre maior
Contigit immense Magoncia menia fame,
Vt sibi colligeret, quos in certamina ferret,
Ire uolens iterum reparare pericula suorum,
Inscius heu frustra moriturus morte propinquia.
Tendit ad hunc ergo cum presule magna futuro
Terre primorum Pragensis turba uirorum,
Principis ex parte rogitanus cum supplici uoce,
Ut dextra firmet, populi quem sponsio uellet
Pastorem fieri, quo posset ab hoste tueri.

nad ním nárok okolo stojících. Než nebyla plana hráza ta, při níž účastenství měl velké Vojtěch; týž o půlnoci vstal, aniž by kdo o tom věděl, chrámy obcházel a ubohým hojně almužny uděloval; i modlil se vrouceně za biskupa ještě nepohřbeného. Počali pak mnozí, jak se obyčejně stává, říkati: „tentu bude hodný učitel a laskavý paštýř“, někteří posvátnou stolicí veřejně slibovali jemu.

VI. Nedaleko Prahy potom sešel se osířelý lid; i přišel také sám vojvoda této země s nejpredenjsími velmoži zpytovat smýšlení lidu, koho by ustanoviti měli k důstojenství pastýře. I pozdvihli všichni zároveň hlasu a řekli: „kdož jiný než chovanec náš Vojtěch? S tímto břemenem a důstojenstvím dobře se shodují jeho cnost, urozenost, věk, mrav, život, bohatství. Tentví, čemu učiti má, ví, kterou cestou stádo ku stkvělým sídlům rozkošné vlasti bezpečně by se bráti mělo.“ Když tedy tato posvátná volba se děla, týmž okamžikem kdož dáběl posedly do chrámu biskupského přiběhl, i vyznával všechny zločiny své. Sbělli se věrní služové oltáře i jali se modlitbami dorážeti na satanáše a jej vyháněti. Brzy ústy člověka takto zvolal postrašený nepřítel: „což mně do vás? Myslite, že mne můžete vyhnati odtud? Nechlubte se marně. Onoho, který nyní na onom stolci zasedne, velmi se bojím, i netroufám si děle zůstat tuto: tak velký strach působí on nám dálbum.“ Tak řekl a rozluřiv se v člověku konečně vyšel däbel, i zanechal jej uzdraveného. Přišel ráno do Prahy posel a zvěstoval, kterak svatá věc sněmovní se skončila; i pohnuto jest město chvalami a povšechným zpěvem. Velebné kněžstvo jásalo: „tě boha chválíme“, i vyzváno a radováno se velmi, jelikož zarmoucený däbel sám k tomu se byl napřed přiznal.

VII. Zatím velký král Otto Druhý vraceje se po dlouhém čase z války Saracenské — at poražený neb vítěz vždy velkého otce syn větší — přišel do veleslavné Mohuče, aby shromáždil vojsko k nové výpravě chtěje napraviti pohromu svou — nevědom toho, že ach marně brzy zemříti měl. K němu tedy ubíral se s budoucím biskupem z Prahy velký zástup prvních mužů v zemi prose jej jmenem knížete snažně, aby potvrdil pastýře od lidu vyvoleného, aby jej chránil před nepřitélem. I udělil mu s ochotou přirozenou a nikdy nezářenou prsten a berlu pastýřskou, i posvěcen jest od důstojného biskupa

¹⁾ Sepius 1, 3. — ²⁾ Ut 3. — ³⁾ Visitur 3. — ⁴⁾ morbo 2. — ⁵⁾ Heu 3; seu m. seu b. 2. — ⁶⁾ erat 1. — ⁷⁾ iam 2. — ⁸⁾ Hic 1. — ⁹⁾ auget et fouetque 2. — ¹⁰⁾ Est 2. — ¹¹⁾ uoluptas 2. — ¹²⁾ obmittunt 2.

¹⁾ imus 3. — ²⁾ Woytech 2. — ³⁾ patris 2. — ⁴⁾ fidei 2. — ⁵⁾ Ut 3.

Ille sed innata nunquam pietate remota
Dat sibi pastorum gemmam virgamque priorum,
Et Magontino sacratus presule digno,
Hac inquam luce, tua qua sanctissime Petre
Festa libens recolit populus, sua uotaque soluit.
Mox redit ad propria procerum comitante ceterua;
Hic autem, cuius residuebat terga caballus,
Non ut cornipedum mos est properare furentum,
Sed uelut agnellus tener, et uelut ibat asellus,
Sella nec aurata, nec erant argentea frena,
Subere sed nexit presul contentus abenis,
Ornatos¹⁾ inter tot equos fert ista libenter.
Hie equitans alte cum primum menia Prage
Longe conspexit, pedibus tum vincula dempsit,
Nudatoque pede perrexit, donec habende
Sedis in ecclesia stans celos miente refixa
Cristo cum sanctis persoluens munia laudis
Pontificum more cum magno plebis honore
Obsedit sacram contrito corde kathedram.

VIII. Uir fuit hic quantus tunc tempore pontificatus,
Pandere non possent muse, si mille sonassent,
Omnibus in Cristo credentibus arsit in isto
Non quasi sub modio lux, sed lucens in aperto.
Distribuit decimam partes in quatuor equas:
Ecclesie dampna primam dedit ad reparanda,
Fratribus ad claustrum pars altera cedit²⁾ in usum,
Tercia cum miseris ascribitur et peregrinis,
Vix opus ad proprium pars linquitur ultima tantum.
Preterea miseras pauit sine fine ceteruas,
Quam satis est ultra cuneti tribuens bona cuneta,
Ter quater exceptis e tantis tot mage lectis,
Semper apostolicus seruetur ut ordo beatus,
Quos secum pariter conscripsit mandere semper.
Ipsum sed raro uidit nisi tempore festo
Sol mediis saturum, uel sompnus nocte quietum.
Regula prandendi fuit hec, mos iste iacendi:
Cum gemmis et³⁾ auro stat lectus fultus et ostro,
Tantum mortales uisus quos pascat inanes,
Nocte sed aut frater Gaudencius aut miser alter
Ineumbit stratis, dominus quibus ille relictis
Ceu lepus in cruda iacuit sine stramine terra,
Collaque purpurea sustentant aspera saxa.
Nec satis expleto currens per deuia sompno
Nunc psalmos recitat, miseros nunc munere ditat,
Uisitat aut egros, sontes, aut carcere nexos.
Nulli plus propria curtis nota, uel sua uilla,
Quam sibi carcer erat, quis et in qua parte cubarat.
Non illum cereris⁴⁾ removet, non cura quietis,
Quin etiam longas orando protrahat horas,
Seu flectens genua, seu tundens pectora casta
Siue rigans lacrimis intus suspiria cordis.
Pulsa procul factis perit hiis lasciuia carnis,
Et post completam primam nil dixit ad horam,
Seruans monachice nocturna silencia uite.

Mohušského na den svatého Petra. Brzy potom vracel se domů provázen zástupem vladyk. Onen pak kůň, na němž seděl, neutíkal po zvyku divokých koní, nýbrž šel jako útly beránek a jako oslík; neměl zlatého sedla, neměl stříbrné uzdy, než biskup spokojil se otěží z korkového dřeva upletenou, přec mezi tolíkem koní vyšňořených nesl to rád. Jeda takto jakmile zdálí spatřil hradby vznešené Prahy, sňal obuv s nohou svých i jal se jít bos, až v chrámě budoucího sídla svého se octl a duchem k nebi upřený Kristu a svatým povinné díky vzdávaje rádem biskupským s velikou poctivostí lidu zasedl se skroušeným srdečem na posvátnou stolici.

VIII. Jak velký byl muž tento po čas svého biskupování, vypověděti nemohli by zpěvové, i kdyby tisíc jich znělo. Všem věřícím v Kristu hořelo v něm světlo, nikoli v úkrytu, nýbrž zřejmě svítící. Desátek na čtyry stejné díly rozdělil; první díl dal na opravu chrámu, druhý připadl v užívání bratrím řeholním, třetí chudým a pocestným, k vlastní potřebě jedva poslední část ponechána. Krom toho krmil nesčíslný zástup chudých uděluje všem statků víc než dost. Dvanáct pak z nich sobě volival, aby vždy zachován byl blahoslavený rád apoštolský, kteří měli vždy s ním zároveň jádati. Krom svátků málokdy užrlo jej sytého slunce polední aneb spánek v noci odpočívajícího. Tak jádal, takto pak spával. Látko jeho bylo drahým kamením, zlatem a purpurem vyšperkováno pouze na odiv lidem, v noci buď bratr Gaudentius neb jiný ubožák lhal na něm, pán pak jako zajíc spával na holé zemi bez postele, pod šíjí purpurem zdobenou maje tvrdý kámen. Ani se nevyspav s dostatek chodil po bezcestích, jednou odříkával žalmy, podruhé chudým dával almužnu, neb navštěvoval nemocné neb uvězněné vinníky. Nikdo neznal lépe svůj vlastní dvůr neb stavení než on žálář a kdo tam kde byl. Jemu nebránila starost o jídlo a pokoj setrvati po dlouhé hodiny na modlitbách, jež trávil kleče neb v nevinná prsa se bije neb zavlažuje slzami vnitřní vzdechyní srdce svého. Skutky těmito daleko zahnána umírala nezřízenost těla. Po modlitbě večerní nepromluvil až do první hodiny ranní zachovávaje noční mlčelivost života mníšského. Po ranní modlitbě chodil mezi zástup lidu, i tázel se každého, co chce, proč přichází, všecky usmířoval, nikoho neodsuzoval. Byl-li konečně s takovýmito věcmi hotov, pilně prozpěvoval líbezné hymny, až přicházel čas ku slou-

Post vero primam decurrentis plebis ad undam,
Quid sibi quisque uelit, ueniat cur quisque? requirit.
Omnes pacificans, nullum se iudice dampnans.
Talibus exutus fuerat si denique rebus,
Utitur assiduis in Christo dulcibus ymnis,
Donec sol missas tempus trahat ad celebrandas,
Qua simul expleta non carnis nescitur esca,
Nec studuit uanis uinci, uel uincere sachis¹⁾,
Sed cum dilectis et sacra lege peritis
Scripta capellanis per multa uolumina legis
Disputat, et suadet, que lex facienda notaret.

IX. Hoc opus, hec²⁾ studia uite, fuit hec sibi meta.
Hie post completam uellet dum tempore quodam
Omnibus officiis predictis ordine gestis
Ex³⁾ hominis more corpus releuare sopore,
Pulsit in postes super adueniens miser hospes,
Cui⁴⁾ preter corpus nil liquit latro cruentus,
Affore clementem rogitanus per cunctipotentem.
Quem simul audiuuit, molli de stramine surgit
Presul sollicitus, quia nil sibi reperit intus,
Pauperibus nummum nam res uacuarat ad unum⁵⁾.
Sed dare quid ualeat, dum tristi pectore uersat,
Ecce subit menti daret ut puluinar egenti,
Quod superesse uidet, pauper ne mestus abiret;
Letus et abstractum confestim complicat ostrum,
Plumas dispergens spaciose per atria currens,
Pauperis⁶⁾ ad nocem bissum proiecit inanem.
Cuius cum facti lateat fur⁷⁾ atque ministri
Inter se uerbis pugnarent semper acerbis:
Hoc qui fecisset, cupientes scire quis esset?
Quod pius ipse uidens prohibet fur, talia dicens:
Parcius ista uiri jactatis iurgia fidi,
Hoc nullus furtum fecit, me iudice, uestrum,
Sed causa uictus tulit hos homo pauper amictus.
Interea fluere sibi non cessabat ab ore
Ad populum sermo fugienda sequenda docendo,
Penas iniustis promittit, premia iustis,
Ad faciem facie Cristum sine fine uidere.
Uerbo discretus fuit et pietate severus,
Mitis subjectis, durus quandoque superbis,
Callidus ut serpens, simplexque columba refulgens.
Vt res poscebat, pro tempore cuncta gerebat,
Exemplum cuncto per se dedit utile mundo.

X. Sed grex carnalis, quod pastor spiritualis
Insinuat, facere renuit, nec cessat abire,
Quo trahit ebrietas, et nudis juncta uoluptas.
Miro quippe modo cum sint per pascua suco
Ambrosie pasti celestis nectare uerbi,
Illico marrubio scelerum replentur amaro.
Demonis hic dira quanto defendit ab ira,
Obligat hec tanto plus se plebs more nefando.
Ille docet legem pariter uitamque perhennem,
Illa sed in mortem ruit, et legem fugit omnem.
Uidit tunc sanctus presul, quia non capit ullus,
Quod precepta jubent, uel quod sua uerba sonarent,

žení mše. Ukončiv tuto nekrmil se potravou těla, ani nehrál malicherné šachy, nýbrž s milými a sváteho zákona znalými duchovními čítaje mnohé knihy rozmlouval a je poučoval, co zákon zachovávatí velí.

IX. Takové bylo jeho zaměstnání, takové jeho snahy, takový cíl jeho života. Když jednou po modlitbě večerní vykonav po řadě veškeré povinnosti výše řečené vedle zvyku člověka tělo své spánkem občerstvit chtěl, přišel náhle a zaklepal na vrata ubožák, jemuž mimo život ničeho nezanechal nelítostivý lupič; i žádal jej za milost pro boha. Uslyšev jej ihned z příjemného lože povstal biskup jsa v nesnázi, poněvadž ničeho neměl u sebe; neboť byl jméní své chudým vyprázdnil do posledního haléře. Než když v zarmoucené duši přemítl, co by mu dáti mohl, ejhle napadlo mu, aby dal chudému peřinu, která mu ještě zbyla, by neodešel smutnen. I zaradoval se, sylekl ihned a svinul purpur, peři roztrousil běže po rozlehle předsíni, i hodil chudému drahocenný povlak co malichernost. Když pak zůstávalo tajno, kdo to spáchal, a služové mezi sebou neustále ostře se hádali žádostiví zvěděti, kdo to udělal, nábožný zloděj zabránil jim říka: „nechte těch hádek, muži věrní, této krádeže dle mého mínění nespáchal nikdo z vás, nýbrž nuzný a potřebný člověk odnesl ten povlak.“ Zatím nepřestával kázati a lid poučovati, čeho se varovati a co činiti by měl, trestem hrozil nespravedlivým, spravedlivým sliboval odměnu, že tváří v tvář Krista budou hleděti na věky. Opatrn byl v řeči, v nábožnosti bedliv, vlivný k poddaným, přísný k pyšným; jsa chytrý jako had a prostoduchý jako holubice vše činil podle okolnosti, i dával všemu světu užitečný příklad.

X. Než stádo smyslné, k čemu pastýř jal se vybízet, nechtělo jest činiti, ano nepřestávalo kráčet, nestřídmost kam a kam je liché vábivaly vásně. Ačkoli zázračným jsou mohli okoušeti dosti způsobem ambrosie, ač nektaru pravdy nebeské: přec raději hřichů pelunek jsou jádali hořký. Čím více on varoval přehrozné dábla je zlosti, tím více lid do tenat hřichů všelikých upadával; on věčného žití věst kázal a zákony Boží: zákona nedbal lid klejsaje v smrti záhubu věčné. Zřel tu svatý biskup, že nižádný chápáti nechce, zákonové co velí a co káže a důtklivě hlásá, prospěch nikteraký, ale marné

¹⁾ ornatus 1. — ²⁾ dedit 1, cessit 2. — ³⁾ nemá 2. — ⁴⁾ ceteris 2.

¹⁾ schachis 2. — ²⁾ est 2. — ³⁾ Se 3. — ⁴⁾ qui 1. — ⁵⁾ ynum 2. — ⁶⁾ Pauperibus 2. — ⁷⁾ cor 1, 3.

XI. Hec secum trutina perpendens presul in equa,
Multæ super populo suspiria cordis ab imo
Ducens, in sede non audet plus residere,
Ac sic consilio tristi cum mente reperto,
Ad mundi dominam festinat tendere Romam,
Ut quid opus facto foret in discrimine tanto,
Et gregis et proprio sibi consultum fore porro;
Compellat mestis papam sic inde querelis:
Est mihi commissus grex, inquit, lege remissus,
Nec mihi, nec populo uox proficuit mea surdo,

trapy práce; zřel to a zavzdýchal, pak v své duši mlčky přemítal, nevěda co učinit; nebo rybaření bylo marno. Národa nad zkázou plakal a množstvím jeho hřichů, posléz ustanovil, zarmoucen ač a lkají velmi, lépe nechat všeho kázání než práci promarnit a národě zaslepeném s úmyslem v záhubu jdoucím. To učinil proto, jak později všem oznámil: nemohlt tyto tři nepravosti snášeti. První a jaksi hlavní byla toto: jeden si bral tři ženy, jiný čtyry, i nebyla také žena spokojena manželem samým, nýbrž podobně jednou s tím, podruhé s oním smilnila; druhá pak tato, že podobně i posvěcení služové oltáře větším dilem se ženili; třetí, že pořád více křesťanů akomí a vždy k tomu odhadlaní Židé prodávali, vykupovati ale je nábožný biskup nepostačoval, čekoli, žel bohu, nescíslné již byl vykoupil. I byla noc, biskup právě odpočíval v polobdění a v polonění, když z nenadání uzrel jinocha, jenž řekl jemu: „jinochu vstaň! Co spíš? aj vstaň!“ I odpověděl mu vlídně biskup: „jinochu neznámý, jaké jest důstojenství tvé, že tak směle a hrozivě, nevím proč, vřejemný spánek můj rušíš?“ I řekl vítěz nad smrtí na nálezce života, prodaný a trpěvší pro nás na vřízi Kristus: „aj jsem já, jenž k tobě nyní mluvím, onen, kterého opět znova prodávají nyní Židé březinci. Ty pak, muž dobrý, chrápeš a toho nedřídš?“ Po těchto slovech ulekl se biskup, spánek mu opustil, i přemítal v duchu svém, co by vidění toto znamenalo. Brzy vypravoval to velkomyslnému příteli Vilikovi chtěje poznati smýšlení jeho. Rozumrný tento soudece věci a úmyslů, přirozeným naláním věhlasný, důstojností probošta velkého vlivu rozpozívající, zkrátka muž veskrz dokonalý, tento vydádaje sen odpověděl řka vážně: „prodáván-li jest kdy který věrný křesťan Židům, prodáván bývá ten, který nás svými údy nazývá, beránek, jenž snímá vříchy světa. Neboť trpí-li úd některý, cítí bolest aké hlava.“

XI. To spravedlivě uvažuje biskup a mnoho naříkaje nad lidem svým netroufal si zůstat déle na svém místě; i ustanovil v skormouceném srdci, že pospiš k pánu světa Římu, aby se poradil, co by měl učiniti v takovém nebezpečenství i stáda svém vlastním. Naříkaje smutně promluvil k paneži takto: „mám sobě svržené stádo zákona ne-lbalé; ani já nemám prospěchu ani z hlasu mého lichý lid, v jehož srdci vládne hrozné dábelství. Starost o tělo mají za nejsvětější cnost, tolikéž

Cuius demonia regnant in pectore dira.
Corporis hinc victus fertur sanctissima uirtus,
Et simul ebrietas inconstans atque uoluptas,
Pro se quisque sua defendere uult malefacta.
Quem uir apostolicus Cristi sic mulcet amicus:
O dulcis fili! Patrem sicut decet, audi:
Omnibus est opere precium mala facta cauere.
Si fugiunt, fugias pariter, ne te quoque perdas.
Sic etenim Cristi prohibemur uoce benigni,
Ne canibus rapidis, dixit, dare sancta uelitis,
Nec mea cenosis¹⁾ iactare monilia porcis,
Que cum conculcent, uos fedo uulnere rumpent;
Sed nunc consilium, fili! ne despice nostrum,
Arripe, monachice quid dictet²⁾ regula uite,
Hic tibi proficere poteris, Christoque placere.
Que presul uerba uite dulcedine plena
Haut secus ac fontem siciens, lassusque quietem,
Suscepit, et fixa conseruans cordis in arca
Vult natale solum, populumque relinquere cecum,
Uult procul exigere superaddita tempora uite.
Sed primum Solimam proponit uisere sanctam.
Omnia³⁾ sunt dura pro Christo dulcia uisa,
Protinus insinuat miseris, tunc quidquid habebat,
Pauper ut omnino perget cum diuite Christo.

XII. Hoc aderat forte Theophanu tempore Rome,
Optima regina, miseris matrona benigna.
Filius huius erat, qui publica jura tenebat
Maximus Ottonum rex tertius Otto priorum.
Hec simul audisset, Solimam quod pergere uellet
Presul Adalbertus, suus utpote carus amicus,
Clam uocat, atque monet pro coniuge semper ut oret,
Quem sors humana sibi nuper ademit amara.
Insuper argenti regaliter addit et auri
Iam magnum pondus, puer ut uix tolleret unus.
Ille sed ex more currens per compita nocte,
Pondus denarium miseris expendit ad unum,
In patriamque suis pueris hinc mane remissis,
Mox habitum proprium mutauit, et emit asellum.

XIII. Cum tribus peregre sociis proficiscitur, atque
Montem Cassinum subito peruenit ad altum,
Desuper impositum, qui fulcit vertice claustrum.
Id⁴⁾ pius et primus fertur fecisse patronus
Omnibus in Ćristo lotis baptimate sacro
Ex meritis dictus sic nomine Benedictus.
Utque beatorum testantur scripta uirorum,
Hic quoque monachicam conscripsit postea normam.
Qui se nouisset, quamuis hic nemo fuisset,
Est tamen hospicium sortitus presule dignum.
Et memor inde uie forsan cum uellet abire,
Conuenit abbatem cum fratribus, atque salutem
Dans et suscipiens abbas, quem mittere nolens
Corripit e pleno sic pectore verba monendo:
Est ait ista uia longe, quam tendis, ab illa,
Que nos ad patriam paradisi ducit amenam.
Est animi magni⁵⁾ bona lubrica spernere mundi,

ožralství a nestálou vášeň; každý pro sebe hledí zastávati zločiny své.“ Jej muž apoštolský a přítel Krista chlákolil takto: „milý synu, slyš, jak se sluší, otce svého. Všem jest prospěšno vystříhati se hřichů. Varují-li se oni tebe, varuj se jich, abys také sám zkázy nevzal. Nebot tak zakazuje nám dobrativý Kristus: „nedávejte, co jest svatého, dražvým psům, neházejte skvostů mých špinavým sviním, kteréž je zašlapavše vás škaredě poraniti mohou.“ Než nyní, synu, nepovrhní radou naší: podrob se rádu života muišského; tak dovedeš prospívatí sobě a libiti se Kristu.“ Tato slova plná sladkosti života přijal biskup nejinak, než jako žíznivý pramen a zemdleny odpočinek přijímá, a vstípiv je hluboko do srdce svého usnesl se, že opustí rodnou zemi a zaslepený národ a že daleko od něho ztráví zbývající čas života. Než prvé chtěl navštíviti svaty Jerusalem; všechny obtíže zdály se mu pro Krista sladkými. Ihned rozdal chudým vše, co měl, aby chud zcela kráčel s bohatým Kristem.

XII. Téhož času přebývala právě v Římě výtečná královna Theofanu, laskavá paní chudých. Syn její byl právě vládnoucí největší z Ottonů král Otto III. Ta doveděvši se, že do Jerusalema putovatí chce předrahý přítel její biskup Vojtěch, potají jej k sobě zavolala i napomínila, aby vždy se modlil za manžela jejího, jehož trpký osud lidský nedávno ji byl odňal. K tomu obdarovala jej královsky velkým množstvím stříbra a zlata, že sotva jeden sluha je unesl. On ale vedle zvyku svého chodě v noci po nárožích ulic všechno chudým rozdal do posledního haléře, i odeslav ráno sluhy své do vlasti nazpět ihned oděv změnil a oslíka si zakoupil.

XIII. S třemi soudruhy vydal se na cestu, i přišel brzy na vysokou horu Kasinskou, na jejíž vrcholi vystaven jest klášter. Ten vystavěl prý nábožný a první ochrancé všech křesťanů vedle zásluh svých tak nazvaný Benedikt; a jak svědčí zápisky blaho-slavených mužů, sepsal tu též potom řád mnišský. Ačkoli neměl tu nikoho známého, přec došel po-hostění biskupa důstojného. Jsa pamětliv cesty další když k odchodu se strojil, sešel se s opatem a bratřimi; i pozdravil opata a opat pozdravil jej a nechtěje jej pustiti jal se jej takto káratí a upřímně napomínati: „daleká jest cesta, po které kráčíš, od oné, jež nás vede do libezné vlasti rajské. Jest znamení velkého ducha povrhati kluzkými statky světa, ale ještě méně chvalno jest choditi z místa na místo. Nebot kterak výhodno pro tebe setrvati na jednom místě, netvrďme my, nýbrž tvrdí při-

¹⁾ Immo 1. — ²⁾ nemá 2. — ³⁾ emptus 2. — ⁴⁾ Ut 2. — ⁵⁾ nemá 2.

Sed mutare loca minus est laudabile multa.
Nam constare loco quantum tibi prestat in uno,
Non nos sed patrum firmant exempla priorum.
Auribus haut surdis que presul uerba salutis
Suscepit, atque uiam statuit dimittere ceptam,
Indeque jam uere se nolle fatetur abire.
Sed frustatur eum cernens deus omne futurum.
Hoc desiderium differe volens aliquantum,
Ut quanto dura nunc sint, et laude minora,
Tanto maiora captet¹⁾ post et meliora.
Sed cum monachicis uellet se cingere telis,
Et cum majores sic vellent atque minores,
Aures horrendum transuerberat illio uerbum:
Hic tibi conueniunt lex, mos et regula dicunt²⁾,
Hic et monachicam poteris bene disere uitam;
Hinc et lucrata referes commissa talenta,
Ecclesiasque nouas constructas hic modo nostras
Consecrare potes, quia presul in ordine fulges.
Id simul audiuit, semet turbauit, et inquit:
Utrum me mulum, precor, anne putatis homullum—
Cum procul effugarem, populo ne³⁾ presul adesse,
Presulis ecclesias sacrem sub nomine uestras?

XIV. Protinus et retro descendit tramite uerso
Mestus, et inde uiri uenientis subit atria Nili;
Tertia cum terras lux merserat alma tenebras.
Inter ut etherea resplendet lucifer astra,
Sic pater abbates Nilus precesserat omnes,
Moribus et uita, sub quo duce plurima turba
Christo⁴⁾ credentum florebat discipulorum,
Uiuere qui manuum studuere labore suarum.
Hac fama ductus, pro Cristi nomine sanctus
Cuncta pati promptus, non segni corpore totus,
Ut procul abbatem Nilum conspexit euntem,
Affusus terre suspirans fleuit⁵⁾ amare,
Querens responsum, simul et solamen amicum.
Quem pater intuitus, que uena calesceret intus
Cristo seruire scrutans ipsius ab ore:
O dulcis nate pro Cristo, dixit, amate!
Ut⁶⁾ te susciperem, si non hanc rem fore⁷⁾ scirem,
Et⁸⁾ mihi jacturam, tibi vero nil profuturam.
En⁹⁾ ergo pili barbe testantur ut isti,
Grecus homo grecam nunc hic exerceo vitam.
Quam vero colimus, quamvis sit parvula tellus,
Est tamen illorum, fugis hue consorcia quorum.
At si fortassis mecum simul hic habitabis,
Hinc ego cum caris sociis depellor ab illis,
Tu modo qui poscis mestus plus mestus abibis¹⁰⁾.
Quare consilium, sic venit, accipe nostrum.
Hinc repetas magne digressus menia Rome,
Quo cum peruenies, ex nostra parte salutes
Cernuus abbatem dominumque senemque Leonem
Deque tua scriptam causa¹¹⁾ des hanc sibi cartam:
Aut hunc conserua, precor, o confrater et abba!
Quem tibi spectatum mitto satis atque probatum,
Aut si displiceat, magis a re¹²⁾ te duce querat

kladové otců dřívějších.⁴⁾ Těchto slov spásy neoslyšel biskup, nýbrž ustanovil opustiti nakročenou cestu, i slíbil opravdu, že odtud nechce více odejít. Než bůh zmýlil jej vida všechno příští i chtěje poněkud odložiti přání jeho, aby čím obtížnější a méně chvalný byl by osud jeho vezdejší, tím větší a lepší odměny se mu dostalo potom. Neboť když již chtěl obleci oděv mnišský za všeobecného souhlasu vyšších i nižších, pojednou hrozná slova sluchu jeho se dotkla: „zde se ti hodí řehole, pravili, zde životu mnišskému dobře budeš moci se vyučiti, odtud svěřené hřivny s hojným užitkem odnesesh; zde můžeš nově vystavené chrámy naše světiti, jelikož stkvíš se rádem biskupským.“ To uslyšev ulekl se a řekl: „mátelíž mne za mezka, prosím vás, aneb za lecjakého člověčka, abych co biskup lidu uteklý chrámy vaše světiti měl?“

XIV. Ihned obrátil se smuten odtud a přišel k Nilovi třetího dne, když slunce zašlo. Tak jako jitřena mezi hvězdami na obloze se stkví, tak otec Nilus předčil všechny opaty mravy a životem, i byl on vůdcem převalného počtu věřících učeníků, kteří se snažili prací rukou svých se živiti. Touto pověstí lákán svatý nás jsa hotov pro Krista podstoupiti všechno a zemlen na těle, jakmile užřel kráčet k sobě opata Nila, sklesl na zem a počal vzdychat a hořce plakat, žádaje sobě rady a přátelské útěchy. I pozastavil se nad ním otec Nilus a chtěje z vlastních jeho úst vyskoumati, jakou touhou sloužiti Kristu srdece jeho vře, řekl: „drahý synu a milovaný v Kristu, jak rád bych tě přijal, kdybych nevěděl, že mně to uškodí, tobě ale nic neprospěje. Jak vousy tyto svědčí, jsem Řek a po řecku tuto nyní život trávím. Jakkoli skrovna jest půda, již vzděláváme, přec jest těch, jimž ty utíkáš. Kdybys zde se mnou se uhostil, vyhnali by mne s druhými soudruhy odtud, ty pak, jenž smuten to žádáš, smutnější bys odešel. Protož přijmi radu mou: navrat se odtud do velikého Říma. Až tam přijdeš, pozdrav ode mne uctivě opata Lva a odevzdaj mu list tento pro tebe napsaný: buď chraň jej, prosím, spolubratře a opate, kterého ti vzněšeného a osvědčeného posylám; neb, nelibí-li se ti, spiše dovedeš je s prosbou mou k opatovi svatého Saby.“

¹⁾ captus 3. — ²⁾ nemá 2. — ³⁾ nec 1. — ⁴⁾ Ipse 1, 3. — ⁵⁾ flebat 2. — ⁶⁾ Et 2. — ⁷⁾ forem 1. — ⁸⁾ Ut 1, 3. — ⁹⁾ In 1. — ¹⁰⁾ ab illis 1, 3. — ¹¹⁾ causam 2. — ¹²⁾ Místo a re má 1 ab ore a 2 mag. oro te.

Abbatem sancti pariter me supplice Sabe.
Hac spe firmatus Romam flens inde profectus
Tendit ad abbatem populo monstrante Leonem.

XV. Quem simul ac adiit, mandataque uerba
peregit,

Ex Nili scriptam persona dat sibi cartam.
Sic ubi mandatam firmavit cartula causam,
More Leo solito nondum sub tecta recepto,
Sicut erat multis doctus deprendere stultos,
Arte sub arguta cepit perquirere cuncta:
Quis uel qua mente, uel quo sit comptus honore?
Et nunc irasci simulat, uultuque minaci
Multa sibi dura predicens esse futura,
Mentis secreta scrutans per callida uerba.
Sed non aduersa potuere, nec ulla secunda
Frangere ueracem tam propositique tenacem.
Tunc cernens abbas eius quod¹⁾ firma voluntas,
Nec se mulcendo mutet, nec dura minando,
Sed plus in Christo firmat²⁾ constare loquendo,
Se³⁾ suscepturum promittit non⁴⁾ prius illum,
Quam dominus papa sciat hec ex ordine cuncta.
Ut quod opus facti fieret, sentencia tanti
Insinuet patris patrum non dissona dictis.
Post hec his cunctis ex ordine jure peractis,
Hora qua Cristus tersit sindone precinctus
In se credentum nestigia discipulorum,
Hac quoque monachica precingitur ille cuculla.
Postque sequente die uenient éum sabbata Pasche,
Criminis et quando laxantur uincula sacro
Fonte, sub hac hora⁵⁾ simile sibi laxa cuculla.
Hez duo cernentes sociique uieque sequaces,
Non bene mox clipeo fugiunt post terga relieto.
Fratrem germanus Gaudencius usque secutus
Solus proposito firmus permansit in illo.

XVI. Hic humilis quantum processit in ordine
fratrum

Presul Adalbertus, non posset pandere Tullus.
Delicias carnis celestibus expulit armis,
Quitquid temptantum⁶⁾ persensit mens viciorum,
Non cessans patri profitetur spirituali,
Tempore post paulo temptaminis imbre fugato,
Nubibus ut uictis sol clarius exit aquosis,
Optima sic solio fruges pereunte maligno
Ad messem parua uirtutum creuit in hora.
Sic fore subiectum cunctis preceperat illum
Abbas, ut quo sciret, si factis dicta repensem,
Staret ut illorum postremus in ordine fratrum;
Seruet gallinas, lauet immundasque cloacas⁷⁾,
Semper consimile daret obsequiumque culine,
Ut humeris latices usus deferret in omnes.
Hec presul sanctus dum perficit omnia letus,
Cernens antiquus doluit seductor iniquus,
Ut nunc occulta nunc vero temptat aperta,
In Christo firmam subuertere fraude columpnam.
Nam semper caute cum sanctus presul ab amne,

Touto nadějí posilněn lkaje ubíral se do Říma,
i pospíchal veden lidem k opatu Lvovi.

XV. Přišed k němu a oslovił jej, jak mu bylo rozkázáno, odevzdal mu list od Nila napsaný. Když byl takto listem věc svou ztvrdil, podle zvyku svého nepřijal jeho opat Lev ihned pod střechu, nýbrž, jakož uměl mnohé prostoduché myšliti, chytře se jal vyptávat na všechno, kdo jest, jak smýšli, jakým důstojenstvím jest zdoben. Potom se tvářil, jakoby se hněval, i předpovídal mu mnohé obtíže zpytuje chytrými slovy tajnosti duše jeho. Než žádná protivenství, žádné výhody nemohly zmásti pravdy tak milovného a předsevzetí svého dbalého. I vida opat, kterak pevná vůle jeho ani konejšením ani vyhrožováním obtíží se nemění, nýbrž vymlouváním více se upěvňuje v Kristu, slíbil, že jej přijme, však nikoli dříve, než až papež vše pořádně by zvěděl, aby co by bylo činiti, výrok tak vzněšeného otce ustanovil, jenž od předpisů svatých otců se neliší. Což když bylo vše rádně a správně vykonáno, v tentýž den, ve který Kristus opásav šat nohy věřících v něho učeníků myl, mnišskou kuklou se opásal Vojtěch. Když potom přišla bílá sobota, kdy posvátným pramenem (křtem) okovy hříchu spadávají, v týž den i jemu spadla kukla. To vidouce dva soudruzi jeho a průvodci po cestě nepočestně se dali na útek. Jediný bratr Gaudencius, který takéž jej následoval, setrval ve svém předsevzetí a zůstal u něho.

XVI. Kterak zde v řádu bratří biskup Vojtěch v pokoře prospíval, nedovedl by vypověděti Cicero. Chtěče tělesné zahánil zbraní nebeskou; kdykoli v duši své pokušení nějakého hříchu pocítí, bez meškání svěřoval se otcí duchovnímu (spiritualovi); když brzy potom mraky pokušení se rozplynuly, objevoval se tak jako slunce po dešti skvělejší. Tak co nejlepší oseni po vypletí koukole vzrostl v krátkém čase ku žni eností. Aby byl všem podroben, poručil opat, a chtěje zvěděti, shodují-li se skutky jeho s řečmi, rozkázal, aby byl poslední v řádu bratří, aby opatroval slepice, vymýval nečisté stoky, vždy posluhoval v kuchyni, aby ku všelikým potřebám přinášel vodu na ramenou. Starému svádnuku nešlechetnému vidoucímu, kterak svatý biskup vše to rád vykonává, zželelo se toho, i pokoušel se jednotu tajnu, po druhé zřejmou lstí podvrátili sloup v Kristu pevný. Neboť kdykoli svatý biskup skleněné nádoby buď od řeky neb naplněné vínem pozorně přinášel, svrchu jmenovaný nepřítel neustával strojiti mu úklady, aby upadal a nádoby na

¹⁾ quod sit fir. 2. — ²⁾ firmavit 1, 2. — ³⁾ Nec 1, 3. — ⁴⁾ ni 1, 3. — ⁵⁾ h. sibi est simul 2. — ⁶⁾ temptatum 2. — ⁷⁾ scutellas 2.

Sie mero plena deferret uitrea uasa,
Hostis prefatus non cessat tendere lapsus,
In partes illa perfringens fraude maligna.
Hec dum persepe faceret, uicibus tot et ille
Uir simplex corde perfunderet ora rubore,
Ac ueniam flendo rogitaret corpore prono,
Hostis confusus respexit ad hec furibundus.
Ad mensam fratrum quādam cum forte dierum
Plenum de uino ferret uas fusile¹⁾ uitro,
Protinus offenso pede corruit in pauimento.
Dat uas tinnitum percusso marmore magnum,
Abbas quod longe residens cum fratribus ipse
Audiit²⁾, et querit, quid contigerit, quia nescit,
Quod res aduersa mutatur sepe secunda:
Sic etenim plenum uas est sanumque repertum,
Ac si tum nulla foret insuper acta ruina.

XVII. Uenerat et quedam Constanția tempore
quodam

Donis cum magnis emuncte femina naris,
Orandi causa, que tunc prandere rogata,
Expertem³⁾ panis se dixit ter quater annis.
Ille quod agnoscens aut hoc pacientia non est,
Sed uenas alui clausit uiolencia morbi,
Et panis frusta consignans mox cruce sancta,
Que dans matrone pro Cristi dixit amore
Has⁴⁾ micas panis manduces filia dulcis!
Nec licet ut spernas pro Cristi nomine micas
Quas ubi⁵⁾ suscepit conjunx, ac leta comedit,
Est semper dapibus post cunctis usa diebus,
Et redit ad propria comitante salute magistra,
Magnificans dominum pro tanto munere Cristum.
Nec res miranda nobis est pretereunda:
Unica pretoris cuiusdam nata Johannis
Febribus exhausta, nimioque dolore grauata
Uite suprema iam uexabatur in hora.
Hanc sanat⁶⁾ subito Cristi cum nomine dicto.

XVIII. Mittitur interea vir quidam nomine Radla,
Principis illius frater, prouincia cuius
Tuta lupis preda fuerat pastore relicta,
Ex populi parte deserti sollicitare
Archipontificem dominum Magoniacensem⁷⁾
De redditu blandi patris ac doctoris amandi.
Hic ubi peruenit populi causamque⁸⁾ peregit,
Presul sollicitus, quod grex pastore relictus
Ceruicis dure nulli stet quam sibi cure,
Nec mora legatos Romam iubet ire facetos,
Qui sua scripta darent, qui papam sollicitarent,
Ut de pastore plebis deliberet ipse.
Hac fit pro causa Rome conuencio sancta,
Grandeque litigium tunc est ex omnibus ortum.
Astine claustrales nolunt dimittere fratres,
Hac ex parte uolunt legati, iustaque poseunt,
Ut pastor redeat, quem plebs deuota petebat;
Sieque diu uariis uoluebant iurgia dictis,
Donec fit palme compos sentencia Radle.

kusy rozbijel. Což když přečasto se dělo a muž náš prostomyslný pokaždé studem vzplanul a leže na zemi s pláčem za odpuštění prosil, úkladný neprítel na to zběsile se díval. Když jednoho dne opět na stůl bratří sklenici plnou vína nesl, zakopnuv nohou upadl na zem. Padajíc na mramorovou půdu zařinčela nádoba velmi. Opat sedě podál s bratřími sám to uslyšel, i tázal se, co se přihodilo, nevěda, že nehoda často mění se v štěstí. Nebot nádoba shledána jest plna a neporušena, jako by byl žádný úpad se nestal.

XVII. I přišla jednou jistá Konstancie s velkými dary se pomodlit, paní to bystroduchá, jež byvší pozvána k jídlu vyprávěla, kterak již dvanáct let chleba nepožila. On poznal, že to není zdrželivost, nýbrž že zlá nemoc žaludek jí svírá, a požehnay kousek chleba ihned svatým křížem podal paní a řekl: „milá dcero, pro lásku Kristovu sněž toto sousto chleba. Pro jmeno Kristovo nesmíš pohrdnouti soustem tímto.“ I přijala chléb paní a radostně snídala a jídávala potom vždycky všecka jídla. I vrácela se domů uzdravena velebíc za tak veliký dar pána Krista. Také tento zázrak nesmíme pominouti. Jedinká dcera jistého souče Jana stonala zimici a stížena nesmrtnou bolestí již k poslední hodince se trápila. Tuto uzdravil on ihned jménem Kristovým.

XVIII. Zatím poslán jest jistý muž jmenem Radla, bratr onoho knížete, jehož země opuštěna byvší od pastýře jistým lupem vlků se stala, žádat jmenem opuštěného lidu arcibiskupa Mohučského za návrat přívětivého otce a milovaného učitele. Když byl přišel a stížnost lidu přednesl, pečlivý biskup, jelikož tvrdošíjně stádo od pastýře opuštěno a samo sobě ponecháno bylo, bez meškání výmluvným posláním kázel jít do Říma, kteří by odevzdali papeži list a prosili ho, aby sám o pastýře lidu se postaral. Za tou příčinou sněmováno v Římě, i povstala tenkrát velká rozepře. Klášterníci nechtěli propustiti bratra, z druhé strany chtěli a žádali spravedlnost, aby se vrátil pastýř, za něhož lid nábožný žádá. Takto dlouho všeljaké náhledy pronášejíce vedli hádku, až konečně zvítězil náhled Radly. Papež tedy, ač nerad, ale právem přinucen řekl: „návrátme toho, kterého lid po zákonu žádá; než za výminkou: odřeknou-li se docela zlých skutků svých

¹⁾ fictile intro 2. — ²⁾ addit 2. — ³⁾ expertum 3. — ⁴⁾ Das 1. — ⁵⁾ tibi 1. — ⁶⁾ sana 2. — ⁷⁾ Magonianensem 2. — ⁸⁾ causam 2.

Tunc uir apostolicus nolens, sed iure coactus:
Reddimus hunc, inquit, sua quem plebs lege requirit.
Lege tamen certa sic inter utrosque reperta:
Si mala, que faciunt, omnino facta relinquunt,
Collaque preceptis cupiunt si subdere sanctis,
Quem repetunt, habeant, Cristoque inuante, quod
optant,
Reddant centuplicem uirtutis ad horrea frugem;
Sin autem solidis perstant¹⁾ in crimine uotis,
Hic²⁾ noster populi uitet³⁾ consorcia duri,
Insors ne forte pereat cum sontibus ipse.
Hec ubi sunt dicta, uulcus redit ad sua tecta,
Mox et legati gaudent discedere leti,
Fratribus, abbate, simul et papa lacrimante.
Post iter emensem Plizenem ad menia uentum,
Istius terre manet hac nam terminus urbe.
Hic horrenda uirum percussit uisio sanetum:
Nam mox ut uidit mercatum, talibus inquit:
Ecce fides uera! sic est promissio uestra,
Num⁴⁾ lux tam sancta studiis est his celebranda,
In qua surrexit Cristus, mortemque revinxit,
Num⁴⁾ quos fallatis, nos dignos esse putatis?
Non nos, sed dominum, mihi credite, fallitis ipsum.
Hec dicens omnes perturbat abinde forenses.
Cum vero Pragam primum peruenit ad altam⁵⁾,
Urbs est commota, ruit et plebs obvia tota,
Et pre leticia lacrimat uelut oppido fida,
Insuper et dextras dant multocies uolatas,
Promittuntque sua complere per omnia iussa.
Sed mala mollicies paulo post cepit inertes,
Sepe quod enomuit, sicut canis ore relabit,
Haut secus in uetera uiciorum plebe relapsa
Itur⁶⁾ in omne nefas, trahit ut sua quemque voluptas,
Fitque boni patris labor ingens semper inanis.

XIX. Hec inter⁷⁾ scelera res est lacrimabilis⁸⁾ orta:
Pro dolor! ingenua cuiusdam femina capta
Coniuge cum mechō dampnataque iudice facto,
Pro culpa meritas⁹⁾ tunc iussa rependere penas¹⁰⁾,
Omnibus elapsa manibus post terga ligata
Peruolat ad sedem celeri¹¹⁾ pede pontificalem.
Clemens ex animo cui presul compaciendo
In claustrum sancti mittens secreto Georgi,
Clauem custodi committit habere fideli,
Ut saltim sacra ualeat latitare sub ara,
Sic uel eam¹²⁾ seruet uite, uel et ipse periret,
Martyrii, quam¹³⁾ flagrabat, habere coronam.
Mox manus armata, scelus ac in utrumque parata
Pontificale forum compleuit milite totum,
Querens absconsam cupiensque necare maritam,
Nec non multa minis addens conuicia uanis
Dampnat pontificem mecham non iure tuuentem.
Presul ad hec uerba se firmans cum cruce sancta
Prosilit ex altis seculo pectore stratis,

¹⁾ nemá 2. — ²⁾ Sic 1, 3. — ³⁾ fitque 2. — ⁴⁾ Dum 3. — ⁵⁾ aliam 3. — ⁶⁾ Habetur 1, igitur 2. — ⁷⁾ item 3, inter cetera 2. — ⁸⁾ mirabilis 2. — ⁹⁾ meritis 1, 2. — ¹⁰⁾ penis 2. — ¹¹⁾ celi 3. — ¹²⁾ ea 2. — ¹³⁾ quo 2.

a chtějí-li šíji svou skláněti pod zákony boží, necht si mají, koho žádají zpět, a necht pomoci Kristovou vedle přání svého sterou žeň eností sklízejí do stodol; ale setrvají-li s úmyslem v hříchu, pak necht se vystříhá muž náš spolku s lidem, by jsa nevinen s vinými zkázu nevzal.“ Po těchto slovech navrátil se lid domů; poslové ihned s radostí se odebírali, bratří pak a opat i papež plakali. Po vykonané cestě přišli k Plzni, kteréž město leží na hranicích oné země. Zde zarmoutilo muže svatého hrozné podívání; nebot vida, kterak tu odbýván trh, promluvil takto: „ejhle toh vaše víra, takový jest váš slab! Takto máte světiti den tak posvátný, kterého Kristus vstal z mrtvých a zvítězil nad smrtí? Mínite, že s mou důstojností se to srovnává, abyste mne klamali? Věřte, nikoli mne, ale boha sama klamete.“ To řka odehnal všechny, kteří byli na trhu. Jakmile pak vešel do vzněšené Prahy, celé město se pohnulo, i hrnul se mu vstří všechn lid, slzel radostí, jako by byl nejvěrnější, mnohokrát poskvrněné pravice mu podávali a slibovali, že chtějí ve všem plniti příkazy jeho. Než za krátký čas zlá ochablost zachvátila slabochy. Jako často pes líže, co byl vyvrhl: tak lid v staré neřesti klesal oddávaje se vši nešlechetnosti a rozmanitým náruživostem svým; i zůstávalo veliké namáhání dobrého otce pořád marno.

Ardens martyrio uitam finire beato.
Utque timens hostem fugias, sic uenit in hostem,
Et¹⁾ leta medium rumpens cum uoce maniplum:
En, ait, en presto! si me nunc queritis adsto.
Et contra Sclauus de circumstantibus unus
Ira²⁾ dictante cunctorum sic ait ore:
Errat pro certo, si querit crimen nostro
Spes tua martyrium, uite uel nobile letum.
Sic non impletur nunc uelle tuum, sed agetur
Plus tibi plorandum, multo plus atque dolendum.
His si cum dictis non detur adultera nobis,
Fratres nempe tui sunt nobis, suntque propinquui,
In quorum prole sat possumus ista piare.
Hec sanctum contra dum latrant uoce canina,
Heu! quid non aurum mortales cogit auarum³⁾?
Protinus ex populo corruptus proditor auro,
Nescio, quot numero lectos ex agmine toto
Seuocat⁴⁾, et monstrat, mulier qua⁵⁾ parte latebat.
Mox rapitur cunctis custos post terga lacertis,
Atque diu verbis cum nollet prodere blandis,
Non sic commissam, perterritus ense, maritam
Prodidit, et sacra misere nil profuit ara,
Quam licet obliquis tenuit comprensa lacertis.
Nam velut agna lupo laceratur rapta maligno,
Haud secus irati mulier sub iure mariti
Penas morte sui solvit male corporis⁶⁾ usi.

XX. Talibus ac tantis multo peioribus actis
Pestifere plebis posset cum nulla docentis
Ire⁷⁾ salutiferis contra facundia uerbis,
Flet bonus ingentem pastor periisse⁸⁾ laborem⁹⁾,
Flet miseram gentem fidei non iussa sequentem,
Et redit ad sacram sanctorum sanguine Romam.
Ut deuictaret, ne post peiora uideret.
Presul et egregius seruorum fit quoque seruus,
Mutans pastorem claustrum repetendo priorem.
O! quam claustrales cetus gaudere uideres
De redditu tanti non segnis ubique ministri,
Qui sic abbatii fertur placuisse Leoni,
Cetibus ut fratrū post se preponeret illum,
Ille sed ut sanctis cunctos precesserat actis,
Sic humilis fieri studuit, meruitque uideri.
Sic pollens operis studiis, et¹⁰⁾ dogmate legis,
Et quam maiore coram sublatus honore,
Tanto subiectus fuerat magis atque modestus.
Fratres mirantur, Leo sanctus et ipse fatetur,
Sub celo nullum sibi conspexisse secundum,
Omnem uirtutem nam purum rasit ad unguem.
Tunc cupiens ergo dominus depromere seruo,
Cuius erat meriti, fieret que spesue labori,
Ostendit noctu uisum admirabile¹¹⁾ dictu:
Nam quadam nocte releuat dum membra sopore¹²⁾,
In sompnis celum presul conspexit apertum,
Ordinibus choros uariis procedere binos,

¹⁾ Ut 1, 3. — ²⁾ Ora 1, 3. — ³⁾ aurum 1, 2. — ⁴⁾ Me uocat 1, Devocat 3. — ⁵⁾ et que parte 2. — ⁶⁾ corpore 2. — ⁷⁾ Ora 1, 3. — ⁸⁾ perisse 1. — ⁹⁾ labore 2. — ¹⁰⁾ ut et 2. — ¹¹⁾ emirabile 1, 2, 3. — ¹²⁾ sopori 2.

bojácný utíká před nepřítelem, tak vystoupil proti němu i prodrav se do středu zástupu radostným hlasem zvolal: „ejhle zde jsem! Hledáte-li mne, tu mne máte!“ I řekl jeden Slovan z okolo stojících hněvivě jmenem všech: „mýliš se zajisté, hledáš-li mučenictví zločinem naším aneb slavnou smrt. Nevyplní se vůle tvá nyní, ale stane se, proč budeš více naříkat, čeho budeš mnohem více želeť. Nevydáš-li nám ihned cizoložnici, máme bratry tvé a příbuzné, na jejichž dětech to s dostatek můžeme pomstít.“ Když takto na svatého jako psi štěkali — ejhle k čemu nepřinutí zlato lakomé smrtelníky! — pojednou zrádce z lidu podplacen zlatem několik mužů ze zástupu celého vyvolal, i ukázal jim úkryt ženy. Ihned chyzen hlídač, ruce mu svázány na záda, a když na lichotivá domlouvání vydati ji nechtl, postrašen mečem zradil ženu níkoli k tomu sobě nesvěřenou; i neprosplél nic ubohé posvátný oltář, který tak pevně objatý držela. Nebot jako ovce uchvacena od dravého vlka býva roztrhána, tak žena tato odsouzena rozhněvaným manželem trest smrti podstoupila za hřich těla svého.

XX. Naproti takovým a ještě mnohem horším skutkům zlovlného lidu když nemohla žádná výmluvnost učitelova spasitelnými slovy ničeho poruďiti, zaplakal nad bídňím lidem přikázaní víry nedabajícím, i navrátil se do posvěceného krví svatých Ríma, aby nemusel později patřiti na věci ještě horší. I stal se výtečný biskup opět sluhou sluhů zaměniv dřívější důstojnost pastýřskou za život klášterní. O jak se bylo radovati sboru klášternímu z návratu takového povýdy čilého sluhu, jenž prý opatu Lvovi tak se zalibil, že jej ustanoval prvním po sobě představeným bratří. Ale jakož on svatými skutky všechny ostatní předčil, tak též snažil se býti pokorným a byl jím skutečně, jsa nejen skutky svými vznešený než také vědomosti zákona božího. Než čím vznešenější byl přede všemi důstojenstvím, tím býval poníženější a skromnější. Divili se bratří, sám opat Lev se přiznal, že neviděl podobného mu na světě; nebot v každé enosti byl dokonalým. I chtěje zjevití pán služebníku svému, jaké má zásluhy a čeho se mu jest nadítí za namáhání jeho, spůsobil mu noční vidění přepodivné. Nebo když jedné noci spal, spatřil ve snu nebe se otvírat a dva sbory v rozličných řadách vystupovati; v pravo jakoby purpurový, v levo růžový; všechni pak měli bílé věnce na skráncích; i dostalo se jim podle zásluh náležité

Purpleum dextra, roseum¹⁾ quasi parte sinistra
Omnibus ex²⁾ ninea quibus ornant tempora serta,
Proque³⁾ suis meritis pensantur debita mercis.
Nam cibus his totus laus est, et gloria potus.
Presulis et faciles nox clara cucurrit ad aures:
Inter utrosque gradus honor et locus est tibi partus.
Mane⁴⁾ sed abbate que dum presente Leone
Cunctis narraret, tanquam non ipse uideret,
Sed uelut alterius sanctus sub nomine Paulus
Celi ministeria narrat uidisse superna:
Nunc⁵⁾, ait, hic hominem scio reuera fore⁶⁾ tales:
Promittit donum cui Cristus tale daturum.

XXI. Tempore tunc illo rex regum tercarius Otto,
Cesaris Augusti proles pulcherrima pulchri,
Omni iam mundo sibimet virtute subacto
Uertitur ad sacram cum multo milite Romam,
Cum sibi prima genas uestibat flore iumentas,
Sed uirtus meritis maior puerilibus annis.
Poscebat fasces tunc forsitan imperitales,
Nam caput et domina mundi sanctissima Roma,
Sicut apostolico pollet sub principe Petro,
Terrarum reges primas sic tollit in arces,
Et quos regnare facit, hos simul imperitare.
Illis papa suus correptus febre diebus
Corpus humo⁷⁾ tradens, animam super ethera mittens
Utraque uir sanctus proprios diuisit in ortus.
Et iam prefatus rex et totus comitatus
Transcendentis Alpes Rauennas ibat ad arces,
Romani proceres uenient cum dona ferentes,
Uerbaque que⁸⁾ sanctus sibi miserat ordo senatus,
Pectore deuoto se dicunt tempore toto
Illius aduentum uelut expectare paternum,
Nec non et mestas addunt de morte⁹⁾ querelas
Patris apostolici tocius plebis amici,
Nisibus et totis querunt et cum prece uotis
De pastore gregis, que sit sententia regis,
Tanto uestire quem dignaretur honore.
Forte capellanus tunc temporis affuit unus
Regis cognatus uir nomine Brunno¹⁰⁾ uocatus
Dogmate tam¹¹⁾ sacro pollens quam sanguine claro
Uir bonus et talos esset perfectus ad imos,
Si non incerta ferueret carne iuuenta.
Hunc quod rex uoluit, mox omnis concio legit,
Sedis apostolice foret ut¹²⁾ successor honore.
Quem duo pontifices Romane sedis ad arces
Willigiso pater simul Ildeboldus et alter
Secum deductum cum magna laude receptum
Imponunt sedi, quam sacrat sessio¹³⁾ Petri.
Post hec cunctorum ueniens rex denique regum
Intrat, et exultat plebs, augustumque salutat
Ordo senatorius mira grauitate uenustus,
Vrbis et innumere letantur ubique ceterne,
Dat quia¹⁴⁾ papa nova populo cum cesare jura.

¹⁾ Misto roseum quasi má 2 roseum que. — ²⁾ et 2. — ³⁾ pro quo 1. — ⁴⁾ Nane 1. — ⁵⁾ Hunc 2. — ⁶⁾ forte
1, 3. — ⁷⁾ humi 1, 2, 3. — ⁸⁾ nemá 2. — ⁹⁾ deuote 2. — ¹⁰⁾ Brumo 1. — ¹¹⁾ iam 2. — ¹²⁾ uel 1, 2. — ¹³⁾ fes-
sio 1. — ¹⁴⁾ Datque papa 2.

odměny; nebo veškerým pokrmem jejich byla chvála a nápojem sláva. I uslyšel biskup hlasu: „mezi občma jest tobě čestné místo přichystáno.“ Když to ráno u přítomnosti opata Lva všem výproval, nikoli jakoby to byl sám viděl, nýbrž jakoby jiný, řekl: „svatý Pavel vypravuje, že vidi děl tajemství boží; já pak znám jednoho člověka, jemuž přislíbil Kristus takovýto dar.“

XXI. Toho času král Otto III. krásného císaře překrásný syn, když byl celý svět udatností svou podrobil, s velkým vojskem do svého Říma přicházel. Ačkoli byl v květu prvního mládí, zásluhy eností jeho nad leta chlapec daleko vynikaly. Chtěl dojít korunu císařské. Nebot hlava a paní světa, posvátná Roma, jako mocna jest knížetem apoštola Petrem, tak krále světa povyšuje, a komu podává žezlo, tomu i korunu císařskou. V těch dnech papež zachvácen jest zimci, i vrátil tělo zemi a duši nebesům, obé odkud bylo pošlo. A již svrchu řečený král s celým komonstvem překročiv Alpy do Ravery vešel, když Rímskí velmoži k němu přišli přinájejice dary; i vyřizovali od senátu, kterak po celý čas s oddaností na příchod jeho jakoby na otcovský čekají, kterak truchlí a naříkají nad smrtí papeže všemu lidu milého, kterak důtklivě a prosebně se tází, jak král smýšlí o pastýři stáda a koho za hodna uznává tak velkého důstojenství. Byl pak právě tenkrát přítomen jistý kaplan, příbuzný krále, jmenem Bruno, vynikající tak znalostí zákona svatého jak slavným rodem; i byl by býval od paty do hlavy muž dokonalý, kdyby bylo v žilách jeho nevřelo těkavé mládí. Jelikož král jemu přál, zvolilo jej brzy celé shromáždění za nástupece stolice apoštolské; dva pak biskupové Willigiso a Ildebold vedli jej na hrad Římský, kdež přijatého s velkou slávou posadili na stolici Petrem posvěcenou. Potom také přicházejici král všecku králů vešel do města, i jásal lid, císaře vital vznešený senát, radovaly se nesčíslné davy, jelikož papež s císařem nová práva udělili národu.

XXII. Tempore quo mille uicibus iustissimus ille
Cesar Adalberto cum sancto sanctus amico
Vtitur alloquio de multis multa loquendo,
Nam clerum circa fuerat sibi maxima cura.
Sed Magontinus tunc Willigiso patronus
Uiuere desertos cernens sine presule Sclavos
Extemplo mestus cum papa plurima questus
Stans in apostolica sinodo, de plebe relictus
Querit: quid sanctus decernat pontificatus?
Ecclesias propriis cunctas pollere maritis,
Solam sed Pragam pastore suo uiduatam,
Si sinerent fieri, dicebat¹⁾ crimen haberet,
Multimodaque suos prece sollicitans per amicos
Ecclesie proprium uidue revocare maritum.
Non prius, ut potuit, papam rogitando queuit,
Quam uir apostolicus promitteret omne coactus²⁾
Juxta uelle suum grata pietate daturum.
Tristis et efficitur presul, quod claustra jubetur
Linquere, nam populi, scierat, quod flectere duri
Nullius dogma potuisse ferrea corda.
Cuius³⁾ sed mentem lenit res una dolentem,
Nam sibi commissa plebs si nollet sua iussa,
Vt decet, implere, nec dona salutis habere,
Gentibus ignotis nec adhuc baptimate lotis
Missus erat regnum celeste docere futurum.

XXIII. Prosilit e claustro planctu mox non sine
magno
Sanctus Adalbertus, cum quo simul inde profectus
Presul Notherius summe pietatis alumnus⁴⁾,
Trans Alpes tristem socium comitatur euntem,
Et Magontinam donec peruenit ad aulam,
Non amisit eum quam⁵⁾ rege forte reuulsus
Sinibus alacris adeunt. Cunctisque relictis
Rebus Adalbertus mansit cum rege quietus
Sat longum tempus, nulla re quippe retentus
Ex fragili mundo, sed regi uera monendo,
Uri⁶⁾ quem patrie uoluit celestis amore.
Nam simul unda locum plebis dedit, illico solum
Aggreditur dictis informans semper amicis,
Mitibus ut mitis foret immisque superbis,
Et quam maiorem, tam se putet esse minorem,
Cognoscens hominem se post mortem fore uermem,
Lucis et eterne si gaudia vellet habere
Semper mansura, contempneret⁷⁾ hec peritura.
Talibus, ut quibat, regem persepe docebat,
Vt Cristum puro de corde timeret amando,
Nec non et cunctis parens in curte ministris,
Haut secus ac proprius domino facit omnia seruos:
Uincla pedum sepe sociis nam detrahit ipse,
Noctis et in umbra fuit huic componere cura.
Inuenit a fessis quecumque relicta ministris,
Sepe lavans limpha sellas et calciamenta,
Totaque detersit, nulloque sciente reponit

XXII. Tenkrát také onen nejspravedlivější císař mnichokráte rozmlouvával s přitelem svým svatým Vojtěchem, neboť o duchovenstvo mívá největší peči. Než arcibiskup Mohučský Willigiso vida, kterak Slované od biskupa svého opuštěni jsou, zatruchlil i stěžoval si velmi u papeže; potom v synodě apoštolské se tázal, jak svatá stolice naloziti míni s lidem opuštěným. Každá prý církev má svého manžele, jediná Praha po pastýři svém ovďověla; budou-li to trpěti, tak pravil, budou mít hřich; a mnohonásobným prosbami na přátele své dotíral, aby navrátili církvi biskupa; i neprestal doléhati na papeže, až tento jsa přinucen přislíbil, že všechno po vůli jeho milostivě učiní. I zarmoutil se biskup, že klášter opět opustiti má, neboť věděl, že zelezých srdeč zatvrzelého lidu žádné vyučování nedovede pohnouti. Než jedna věc bolest duše jeho mírnila; nebo nechtěl-li by svěřený lid přikázani jeho náležitě plniti a dary spasení přijímati, vyslán byl neznámým a posud nepokřtěným národům kázat království nebeské.

XXIII. Ihned vyšel z kláštera nikoli bez velkého náruku svatý Vojtěch, s ním pak zároveň z Říma se ubíral přenábožný biskup Notker; i provázel smutného druhu přes Alpy, až došel ke dvoru do Mohuče ku králi. Opustiv vše svatý Vojtěch pokojně zůstal s králem dosti dlouhý čas nejsa zdržován žádnou jinou věcí malicherného světa než opravdovým napomínáním krále, v němž chtěl roznítit lásku k vlasti nebeské. Neb jakmile dav lidu přiležitosti mu poskytl, hned k samotnému králi přistupoval dávaje mu naučení přátelskými slovy, aby byl vlnidný k vlnidným a nevlnidný k hrdým a čím větší jest, tím aby sebe měl za menšího, věda, že člověk jest a po smrti bude červem. Chceli požívati radostí světla věčného nikdy nehnoucích, aby povrhali věcmi vezdejšími, které zkázu berou. Takto, jak mohl, krále přečasto poučoval, aby Krista se bál a čistým srdcem miloval. Také poslušen jsa všech služebníků dvorských, nejinak než otrok vlastního pána, často obuv druhů svých brával a za tmy noční spořádati hledival. Vyhledával, cokoli opomenuto bylo od umalených sluhů, myval často židle a střevice útíral, aniž by kdo o tom věděl, vše opět na své místo ukládal; vypravuju jen málo, abyste nemuseli dlouho poslouchati, co

¹⁾ dicebant 1. — ²⁾ coactum 2. — ³⁾ Eius 1. — ⁴⁾ alumpnus 1. — ⁵⁾ Misto quam rege má 2 qua regem. — ⁶⁾ Uri 2. — ⁷⁾ contempneret 1.

In sua queque loca. Sed tango uix ego pauca,
Ne mora sit longa uobis audire relata,
Que tunc fecisset, quibus et populum docuisset;
Ergo tantorum dum nemo diuque laborum
Auctorem¹⁾ sciret, dum factor et ipse lateret,
Quidam Wolpharius tunc tandem regis amicus
Innotuit cunctis de sancto fure ministris.

XXIV. Uiderat hic idem uir sompnūm sanctus ibidem,
Quod narrans: quondam me, dixit, adire putabam
Curtem fraternal, simul in mediaque uidebam
Aspectu pulchrum sed delectabile multum
Hospicium stantem gemmatos intus habentem,
Ceu geminos lectos, fratrique mihiique paratos.
Dignus uterque thorus niueo stratuque decorus,
Alterius laudem precellens sed meus omnem
Purpurei totus splendore micabat amictus.
Ad caput et pectum paruum pendebat amictum,
Quo super extensem notat aurea litera uersum:
Auctentum sponsa uirgo parat hec tibi dona.
Quod cum narraret dubius quid significaret,
Martyr eris, cuncti dicunt, pro nomine Cristi,
Regalis sponsa uirgo que dat tibi dona,
Est celi domina sanctissima uirgo Maria.
Qui mox dulcisonas congaudens retulit odas
Prona ceruice Christo sancteque Marie
Munere pro tanto per sompnūm nocte²⁾ relato.
Hinc³⁾ igitur mente quid secum uolueret ipse
Sub lucem proferens, securō pectore feruens
Pro Christo ferre penas, mortemque subire
Dulcem cum rege conuentum cepit habere,
Et⁴⁾ post secretos sermones atque resumptos⁵⁾
Amplexu caro post nusquam consociando
Oscula dant ore sibimet non absque dolore.
Ergo dilecti uitam uir sanctus amici
Christo commendans, pro nomine eius anhelans.

XXV. Primum Turonie sanctum decreuit adire
Fratrem⁶⁾ Martinum, sanctum simul et Benedictum,
Cuius Floriacum meritis et corpore clarum
Edita mille docet per signa, quid ille ualeret.
Auxilio, parat hos sibi presul adesse patronos.
Indeque periuram toties ceruiceque duram
Ad propriam gentem Cristi juga nulla ferentem
Archipontificis parendo per omnia iussis
Accelerans repedat, quo factis iussa rependat.

XXVI. Illa sed interea gens impietatis amica
Peccatum grande patratar non sine fraude:
Vrbem nam furtim uastantes nomine Kurim
Pro pudor! incautos pacis sub tegmine captos
Ceu mites agnos opibus uirtuteque claros
Interimunt fratres eius fratrumpque nepotes.
Femina cumque uiro cadit insons uulnere diro,

tenkrát činil a kterak lid poučoval. Když tedy niko dluho dověděti se nemohl, kdo tyto práce vykonává, a původce sám se tajil, jakýs Wolthar, přítel krále, prozradil konečně všem sluhům svatého tajnůstkaře.

XXIV. Týž svatý muž měl tam také sen, který vypravoval takto: „zdálo se mi, že jsem přišel do dvora bratrova; tam užel jsem uprostřed státi krásnou a přerozkošnou síní hostinskou, v ní pak drahým kamením vykládaná jakoby dvě lůžka, uchystaná jedno pro mne, druhé pro bratra. Obě lůžka byla důstojná a sněhobílým povlakem ozdobená; bratrovo bylo krásné, ale moje nade všechnu krásu vynikajíc celé purpurovým leskem zářilo. V hlavách visel malý malovaný šátek, na němž vyšít byl zlatými písmeny verš:

Panna ti zasnená sama dárek uchystala tento.“ Což když vypravoval nevěda, co by znamenovalo, řekli všichni: „mučeník budeš pro jmeno Kristovo; královská panna snoubená, jež dary ti dává, jest paní nebes nejsvětější panna Maria.“ Ihned zapěl on zaradovav se sladké písni se skloněnou šíji Kristu a svaté Marii za tak velký dar zjevený sobě ve snu. Potom o čem byl přemýšlel, ráno vyjevil, a vřele odhodlán pro Krista snášet muky a podstoupiti smrt labezný počal s králem hovor. Po tajné rozmluvě po sladkém objetí, jehož se jim nikdy více nemělo dostati, políbili se vespolek nikoli bez bolesti; a svatý muž poručiv život drahého přítele Kristu, pro jehož jmeno všeck dýchal,

XXV. nejprve ustanovil, že půjde do Turonie k svatému bratu Martinu, potom k svatému Benediktu, jehož zásluhami a tělesnými ostatky proslavené Floriakum tisícem zázraků dokazuje, jak vydátná jest pomoc jeho; ochrany tétoho dvou vyhledával biskup. Odtud pospíchal nazpět k vlastnímu, tolíkrt křivopřísežnému a tvrdošijnému lidu, který nechtěl nosit jho Kristovo, jsa poslušen ve všem rozkazů papežových a chtěje vykonati je.

XXVI. Avšak národ onen mezitím v nepravosti zabředlý se lstí náramnou hrozného se hřichu dopustil. Město, kteréžto zovou Kouřim, úkladně plenice, žel bohu! oklamáne zajaté, mír jim slibovavše, jako beránky tiché, cností a statky slovutné bratry jeho bratrů i děti zpovraždili hrozně. Ukrutnou vraždou s muži padly i ženy nevinné, v plen

¹⁾ Actorem 2. — ²⁾ nemá 2. — ³⁾ Hic 2. — ⁴⁾ Ut 1, 3. — ⁵⁾ sumptos 1, 3. — ⁶⁾ Patrem 2.

Omnis et in predam partitur gaza cruentam.
Uix tamen effugiens¹⁾ maior per tela per ignes
Sancti germanus cunctis e fratribus unus,
Peruenit ad regem Boleslaum Poloniensem²⁾.
Quem rex ex more pro sancti fratris amore
Magnis promissis et donis uicit³⁾ amicis.
Presul is at sancti mens prescia criminis acti
Et⁴⁾ pugnare uolens, et tempore cedere noscens
Denitans gentem fraterna cede recentem,
Tendit prefatum mox ad regem Boleslaum,
Eius⁵⁾ per missos ut temptet lege remissos:
Si precepta sequi, si uellent lege teneri.
Quo facto contra fremuit⁶⁾ Bohemia tota,
Conscia de tanto sibi crimine fraude peracto,
Et plebis capita reddunt sibi talia dicta:
Nos plebs proselita, tu uerus es Israhelita.
Nos peccatores sumus, et durissima proles,
Tu presul sanctus, tu sancto sanguine natus.
En!⁷⁾ celis cuncta sunt cum⁸⁾ domino cui iuncta,
Portat iniquorum consortia nulla uirorum.
Sed tamen unde noua res est: nos ut sine culpa
Non semel abiecos, sed frusta sepe repulso
Uir uarie mentis repeat sub pelle bidentis,
Ceu lupus immanis teneris qui pascitur agnis?
Seimus enim, scimus, nos intus et⁹⁾ in eute scimus,
Quid pietas sancta mendosum tinniat¹⁰⁾ ista:
Nolumus hunc uanum pastorem, nolumus illum,
Cuius per verba seuus latet anguis in herba,
Qui si forte redit, quod nostris finibus absit,
Non legis cultor ueniet, sed sanguinis ultor
Eius, quem dextris de fratribus hausimus istis.
Quid plus? unanimes illi predicimus omnes,
Ne redditus sibi spem posthac promittat inanem.

XXVII. Quos pastor sanctus non tristi corde la-
tratus
Accipiens, letum perfudit lumine fletum,
Talibus atque modis, exsoluit gaudia cordis:
Ecce quod optabam, quod te bone Criste rogabam
Uincla catherinarum rupit plebs ipsa mearum,
Te sequare ut digne liber, quia tu deus ipse
Spernis serpentes, et amas te semper amantes.
Inde salutiferi non cessans uomere uerbi
In Christo steriles humanas scindere mentes,
Quo uertat sacram, cunctari cepit, aratrum:
Vtrum Prusenses¹¹⁾ primum petat, an Luticenses?
Hec quoniam¹²⁾ uanis plebs utraque dedita sacris
A bruta pecude uix distabat ratione;
Sed pocior uisa cunctanti res fuit ista,
Spargat ut eterne Prusensis semina uite;
Nam fuit hec regio jam regi proxima dicto.
Mox iter incepsum, cui rex ad perficiendum
Dat pro pace uiros abeunti bis duodenos,

se a lup krvavý obrátilo veškero zboží. Útěkem odvážným skrze dešť střel a zhoubu požáru sotva bratr starší se spasil — z bratří to jedinký — i přišel on napotom k Polskému Boleslavu králi. Po zvyku královském a z lásky k bratru svatému přáteleckými dary získán jest a slibováním. Než Vojtěch v duchu svém hříšné předvídaje skutky, ač vždy hotov bojovat, přec v čas couvnouti pamětliv, vynul jest se lidu vraždou bratrů zbrocenému k nadřezenému ihned pospíchaje králi do Polska, by skrze posly jeho zpytoval lid zákona zrádný, poslouchat-li chtějí a chtějí-li po zákonu žít. Než Čechové vesměs jsou reptali se protivice, jim nedalo svědomí úkladné vraždy nedávné, náčelníci lidu přední mu vzkázali řouce: „prostičký jsme my lid: tys v Israeli převelebný, my jsme samí hříšníci a pokolení tvrdošíjně: biskup ty jsi svatý, z povátné tys krve pošly — aj takovému panáčku, který k nebesám je upoután, s bezbožnými muži v světě tom nechvalno zacházet. Však to posud vídáno není, aby ten, kdo opustil nás nikoliv jednou bez přičiny, ale tolíkkrt, ten muž nestály k nám vcházel v rouše beráncím tak jako vlk hltavý útlé ovčíčky podávit. Však my to víme, my víme to dobře, předobře to víme, co zbožnost ta svatá jeho krátkore nám potutelně: nechceme, nechceme jej nikdá, pastýře lichého, jenž promluví-li, se boj hada jedovatého ve trávě, a vrátí-li se zas, čehož ochraň bůh naše vlasti, nepřijde chránit zákon, než přijde se pomstít za krev svých bratří, prolítou však nám po právu. Než nač dlouho mluvit? Co jeden muž všichni voláme: kěž jen čáku lichou jeho později nezklame návrat!“

XXVII. Tento štěkot nezarmoutil srdce svatého pastýře, nýbrž slzy radosti mu vynutil; i vyjevil potěšení srdce svého těmito slovy: „ejhle! po čem jsem toužil, zač tebe, laskavý Kriste, žádal, sám lid rozlámal pouta okovů mých. Svoboden, jak slušno, chci následovati tebe, poněvadž ty, bože, sám povrhuješ těmi, kteří povrhují tebou, a miluješ ty, kteří stále milují tebe.“ I nepřestávaje pluhem spásosněho slova Kristova orati úhor duší lidských očl se v rozpacích kam obrátili svaté rádro, máli prvě k Prusům se obrátili či k Luticům. Bylit národnové tito oba oddání modloslužbě nelíšic se hrubě životem svým od divé zvěře. Než konečně uznal za výhodnější rozsévatí síně života věčného mezi Prusy, nebo byla země tato nejbližší říše svrchu jmenovaného krále. Záhy nastoupena cesta, jež aby mohla býtí pokojně vykonána, král odcházejícímu 24 mužů přidal, aby bezpečně plula loď po moři. A když přišel pospíchaje do posledního města, kde království Polské

¹⁾ efficiens 3. — ²⁾ Poloniensem 1, 3. — ³⁾ viuit 2. — ⁴⁾ Ut 1, 3, expugnare uol. 2. — ⁵⁾ Cuius 2. — ⁶⁾ fremunt 2. — ⁷⁾ In cel. 2. — ⁸⁾ nemá 1, 2. — ⁹⁾ nemá 3. — ¹⁰⁾ tunieat 2. — ¹¹⁾ Pruzenses 2 a tak stále. — ¹²⁾ H. quo uanis pl. 2.

Vt sulcet medium puppis secura profundum.
Et¹⁾ cum finalem properando ueniret ad urbem,
Regnum Polonie qua pontus terminat arce,
Purgauit multas Cristi baptismate turbas.
Hic eciam sancte celebrans sollempnia misse,
Immolat eterni corpus cum sanguine Cristi,
Cui²⁾ non post multum se temporis obtulit ipsum.
Postera³⁾ nocturnas sed cum lux depulit umbras,
Oscula dans cunctis et dulcia uerba salutis,
Prosilit in curuam non absque dolore carinam.
Et⁴⁾ simul optatas dextris⁵⁾ aquilonibus horas
Contigit, et⁶⁾ propria rate cum custode remissa,
Mansit ibi solus cum fratribus ipse duobus,
Presbiter alter erat, frater Gaudencius alter,
Ambo sibi comites pre cunctis usque fideles.

XXVIII. Constanterque dei ceperunt dogmata ueri
Spargere perpetue spondentes premia uite
Omni credenti Cristo, Cristumque sequenti,
Abluat et sacra si quos baptismatis unda.
Hac⁷⁾ fama moti primates atque coloni
Illius terre uenientes exciale
Bellum cristicolis peragunt sub guttura pugnis,
Ex quibus arrepto quidam de littore remo
Presul a tergo proprius stetit, utque legendo
Psalmos adstabat, manibusque librum retinebat,
Inter utrumque latus pereussit fortiter artus.
Excussus manibus uolat ad diversa libellus,
In crucis atque modum spaciatur corpus honestum.
Sed sic exterius punta carne, quid intus
Mens ageret sancta, patefecit uox quoque clara:
O rex eterne, dixit, laus sit tibi Christe!
Huic nam si simile paciar nil postea tale,
Sufficit hunc ictum pro te sumpsisse uel unum.
Nec tamen inuitus, sed sponte relinquere litus
Maluit et contra plebem processit in arua;
Quem dominus uille quidam suscepit honeste
Hospicio, cuius gaudens et ab hoste quietus
Sabbata postque diem sanctum celebavit euntem.
Convenit interea dire plebs cedis auara,
Vtque canes ceruum circumdant undique fessum,
Cum stetit in rupe prerupta deque salute
Desperat stando, quod⁸⁾ nulla patet fuga capto,
Sanctus Adalbertus sic stabat in agmine septus.
Illi latrantes instant, baculisque minantes:
Quis sit, ut enarret, quare, uel unde ueniret?
Presul ad hec sanctus respondit mitis ut agnus:
Sum natu Scelauus, Woytich sed nomine dictus,
Doctor in officio, sed presul in ordine sacro.
Est mihi causa uite uestre reparacio uite,
Vt mala linquentes tantum bona semper agentes,
Cristo credatis, cum quo sine fine queatis⁹⁾
Uiuere, gaudere bene uiuendoque manere.
Talia uir sanctus. Sed dudum iam quoque uulgus

¹⁾ Vt 2. — ²⁾ Qui 1. — ³⁾ Postea 3. — ⁴⁾ Vt 1, 3. — ⁵⁾ dextras 3. — ⁶⁾ ad 2. — ⁷⁾ fac 1. — ⁸⁾ quia 2. — ⁹⁾ quietis 2.

s mořem hraničí, pokřtil mnohé zástupy. Zde také slouží mši svatou obětoval tělo a krev věčného Krista, jemuž za nedlouho za oběť přinesl sama sebe. Druhého dne když se rozednilo, polibiv všechny a rozloučiv se s nimi zarmoucen vstoupil na loď. Jakmile příznivými větry na břehy, na které si byl přál, se dostal, poslal loď se strážci nazpět, i zůstal tam sám s dvěma bratřími; jeden byl kněz, druhý bratr Gaudencius, oba nade všechny věrní jeho průvodčí.

XXVIII. I jali se vytrvale hlásati víru pravého boha slibujice odměnu života věčného každému, kdo uvěří v Krista a jeho bude sledovati a očistí se křtem svatým. Pověstí o tom pohnuti přišli náčelníci a obyvatelé oné země a boj do vyhlazení etiélům Kristovým sliovali pěstmi. I popadl jeden z nich na břehu veslo a přiblíživ se od zadu k biskupovi udeřil jej, an stoje žalmu odříkával a v rukou knihu držel, vši silou mezi oba boky. Vyražena z rukou rozletěla se kniha a etiódne tělo skleslo v podobu kříže. Ale kdežto vnější tělo bolest cítilo, co svatá mysl přemítlala uvnitř, brzy také vyjevil jasný hlas: „ó králi věčný, řekl, budiž pochválen, Kriste. Neboť neutrpíš-li ničeho podobného více, postačí mi, že jsem aspoň tuto jednu ránu podstoupil pro tebe.“ Však přec nechtěl samovolně opustiti břeh a ubíral se v pole naproti lidu. I přijal jej pán jednoho dvora počeštěn za hosta. Tomu potěsil se biskup a maje pokoj od nepřítele světil sobotu a následující neděli. Lid scházel se zatím ukrutné vraždy lakotný. Tak jako obklíčují jelená psi mldého odevšad, když na skále stojí příkré — on zoufaje nad svou spásou rozhlíží se kolem, kudy možno uniknout — tak tenkráte svatý obklíčen stál tady Vojtěch. A štěkajice oni a hrozíce mu holmi se táži: „vyprávěj, kdo ty, proč a odkud semhle přicházíš?“ Odpověděl na to biskup náš útlulé a mírně: „ze Slávského rodu jsem já, Vojtěch se nazývám, poručením učitel, svým posvěcením ale biskup. Vaše ho napravení života mé příčina cesty, byste zlých skutků zanechavše a dobré činice uvěřili v Krista, s nímž můžete na věky žít, s ním radovat se a dobré činice zůstávati věčně.“ Takto mluvil Vojtěch. Než dříve hulákala již též chatra a přehrozným naříz vzhůružkami vraždy. Pak spiklenci tito sběsilí o zem holmi tlukouce zařvali lvím řváním na svatého na biskupa takto: „mějte za odvážný to skutek, bez

Clamat, et e contra¹⁾ iactans conuicia multa.
Impete grassatur rabido, mortemque minatur.
Tunc coniurantes, et terram percuentes
Fustibus in sanctum fremuerunt more leonum:
Hoc sit pro magno, dicunt, quod tempore tanto
Nostras²⁾ impune gentes docuistis inique.
Vt celer immerite reditus dat spem modo vite,
Sic et parua mora mortem dabit hac simul hora.
Nobis et toto Prussorum denique regno,
Cuius nos fauces sumus, et defendimus arcus,
Lex est communis, manet unus et ordo salutis.
Uos uero propere nostre confinia terre
Ista si nocte non ultis linquere sponte,
Cras tamen inuiti linquetis morte perempti.
Qui mox in villam noctu cessare³⁾ propinquam.
Hic per quinque dies Cristo mansere canentes
Laudes pro sese simul et pro plebe furente.

XXIX. Tanta per obsequia dum parte morantur
in illa,
Quo prius in claustro uixit pater hic aliquando,
Nocte quiescenti cuidam tunc sompnia fratri
Nomine Joanni monstrat deus ordine tali:
Summum per celum pendencia bina deorsum
Tamquam linteola multo niue candidiora,
De terraque uiros tolli sub nubila binos,
Exteriusque pia uidit duo nomina scripta:
Presul Adalbertus martyr sine fine beatus,
Alteriusque fuit nomen, qui talia vidit.
Abbas quem dictis narrantem Nilus amicis
Corripiens: o mi, dixit, dulcissime fili!
Sompnia sunt uana, quamvis et sompnia multa
Evenit interdum nobis predicere uerum.
Si non false⁴⁾ meo presagia corde retexo,
Auxiliante deo tamen hec certissima spero:
Ille bonus frater, melior quo non fuit alter,
Noster⁵⁾ Adalbertus uel erit, uel martyrizatur⁶⁾,
Jam capit a domino uictor sua premia Christo.
Hac ipsa nocte, qua uiderat hec pater ille,
Uisio nocturna cingens ambigine multa
Ostendit fratri prefato presulis almi,
Que sibi post opere cito perpetrandam fuere;
Qui surgens patri per deuia dixit eunti:
Uis audire meum dictu mirabile sompnium?
Cui⁷⁾ pater: o care, dic, si quid habes modo, nate!
Dixit, at ille suam non tardat promere causam:
Ceu uigilans aram rebar me cernere sacram,
Qua super impositum de uino semirepletum
Auratum⁸⁾ calicem uidi custode uacantem,
Quem siciens bibere uellem cum forte leuare,
Nescio, quis iuuenis stolis precinctus amenis
Obstitit, atque mea cohibens audacia cepta,
Non tibi, dixit, ego nunc hec libamina seruo,
Nec cuiquam uestrum licet hoc contingere sacrum:

trestu po čas že tak dlouhý učili jste tu národ náš ošemetně. Jak rychlý návrat vás chránit může ne-hodné, tak krátkým prodléním smrti trest vás stihne na místě. Máme my a všichni Prusové a celá tato říše — my jsme její pomezí, my její hajme tu hradby — zákon pospolity a jeden řád pravdy a spásy. Vy však země naši pomezí nejrychleji jestli nechecete touto nocí samovolně opustiti zdrávi, zítra opustíte trestání smrti proti vůli. Do blízkého potom v noci záhy odešli do dvorce, kdež po celých pět dní prodlévali prozpívajice za sebe i zběsilý národ Bohu písňě a chválu.

Presul Adalbertus cras debet sumere solus.
Flebam discedens, quod¹⁾ me timor imbuīt ingens,
Et sompnus uacuas dulcis discessit in auras.
Prosperet hanc fili, respondit, gratia Cristi
Causam, nam sompno fallaci credere nolo.

ztratil. „Synu, odpověďl Vojtěch, obratiž k dobrému věc tuto milost Kristova, nebot lichému snu věřti nechci.“

XXX. Et iam nocturnis orbem sol clauerat umbris,
Lucis et aurora cum primū queque minora
Sidera diffugiunt, placida de nocte resurgunt,
Et matutinis Cristo de more solutis
Laudibus, inde uie repetentes munia cepte
Fallunt ingentem psalmos recitando labore,
Cristus ab ore quibus non²⁾ absuit usque benignus.
Et mala siluarum iam denia iamque ferarum
Lustra relinquentes carmenque per arua meantes
Finierant omne, cum sol altissimus orbe
Tantum respiceret, quantum superesse uideret.
Hic missas fratre pro pace uie celebrante
Monachus ille bonus sacro cum sanguine corpus
Sanctum suscepit, uitamque uiamque refecit,
Gustatis modicis residens cum fratribus escis.
Post dicto propere psalmo versuque sequente,
Surgit gramineo uultu de cespite leto,
Et lapidem quantum possis tum³⁾ mittere, tantum
Hinc ubi processit, rursum sic fando resedit:
Hec mea sit requies, hic deficiunt mihi uires.
Et quia nocturno nimis⁴⁾ atque labore diurno
Jam fuerant fessi, minime dant membra quieti.
Ultima cum uero cornu paucatio pleno
Prolueret sanctos, cecus furor ecce paganos
Fert male precipites, et adhuc nil tale timentes;
Cristicolas rapiunt, et uincis brachia stringunt.
Tunc presul sanctus manibus post terga ligatus,
Vt non deficerent, mortemue subire timerent,
Cum uel truncari uideant se, uel cruciari,
Fratres aspiciens confirmat talia dicens:
O cari comites; o premia magna petentes!
Nunc estote uiri fortes pro nomine Cristi.
Hec est lux illa mihi uotis mille petita,
In qua uictorem ceu uicti uincimus hostem.
Quid melius tanto, quid dulcius est ubi, quando,
Quam duce pro Cristo tam magno, tamque benigno
Fundendo fragilem uitam sociare perhennem?
Prosilit ex rabido mox igneus agmine Sicco⁵⁾,
Uiribus et totis fratres ad bella monentis
Intima fatifero rupit precordia ferro.
Vt⁶⁾ coniurate fecit dux uulnra turbe,
Concurrens uulgas superauget in ulcere uulnus,
Exsaturantque suam diuersis icibus iram.
Nam simus extracte septem sunt proh dolor! haste,
Uulnra septena patuerunt diuite uena,
Purpureusque sacris de membris profluit amnis.
Ille suis oculis sursum⁷⁾ cum corde leuatis
Intrepidus stabat, flexoque genu rogitatbat,

¹⁾ quia 2. — ²⁾ Misto non absuit má 1 a 3 nam fuit. — ³⁾ cum 3. — ⁴⁾ minime 3. — ⁵⁾ Suiggo 2. —

⁶⁾ Et 2. — ⁷⁾ rursum 2.

Ferrea nam blandas arcebant uincula palmas,
Supplex propicium plebis pro crimine Cristum.
Nec bene finita prece, luce migrauit ab ista.
Sic pia sic anima de carcere corporis illa
Euuolat, et Christo fruitur sibi semper amato.
Diraque barbaries euentu cedis ovantes,
Et nondum rabido satis inde furore repulso,
Ensibus in frusta¹⁾ separant exsangua membra,
Et caput abscissum portantes cuspidem fixum,
Idola namque sua laudantes uoce sonora,
Ad sua tecta uiiri sunt unusquisque reversi.
Est autem nonis in Maio mense Kalendis
Presul Adalbertus pro Christo martyrizatus,
Assidua cuius deuotos nos prece Christo
Secula per cuncta famulos conseruet et ultra.

Tak tato nábožná ze žaláře vylitla dušička, a hle
nyní s Kristem radujíc se milým žije věčně. Barba-
rové zběsilí nad vraždou tou plesajice, jak by po-
sud nebyli vztek světj ukonejšili ještě, mrtvé údy
mečem rozsápalí drobno na kousky, a hlavu useče-
nou odnesli na oštěpu ostří. Pak modly vlastní
zvučným hlasem oslavujice k svému jedenkaždý pří-
bytku se nazpět ubíral. Stal se devátého před prvním
máje měsíce biskup náš Vojtěch pro Krista
svatým mučenikem; ten kéž nás věrné sluhu stálým
orodováním Krista nebeského zde a po smrti chrá-
nit ráčí!

¹⁾ frustra 2.

ŽIVOT VINTÍŘE POUSTEVNÍKA.

ŽIVOT VINTÍŘE POUSTEVNÍKA.

Přeložil Jos. Truhlář.

1. Regnante¹⁾ piissimo imperatore Henrico huius nominis secundo, cum beatus Godehardus Altahense coenobium regeret, fuit in Thuringie²⁾ partibus quidam uir nobilis, dignitate et meritis illustris, nomine Guntherius, qui pro delictis iuentutis ingemiscens, et considerata diligentius actuum suorum qualitate, faciem domini in confessione preueniens, Hersveldiam³⁾, ad eundem beatum Godehardum abbatem, noviter eidem ecclesiae ab ipso imperatore praestitum, digne, ut postea patuit, penitendo accessit, eique omne secretum cordis ac voluntatis sue funditus aperuit. Quem abbas, iuste in deo immoratus, blanda consolatione et condigna etiam prouisione penitentem suscepit, et ad monachicam usque professionem saluberrima sui commonitione domino cooperante conuertit. Qui⁴⁾ proprie diffidens imbecillitati corporis et animi, ad penitus abdicanda quecumque sunt seculi, multiplicem sue hereditatis proprietatem, quam acceperat a progenitoribus, sancto Wigperto cum consensu heredum suorum firma traditione totam delegauit, sub testibus tamen primitus testamento pactus, ut monachus factus, monasterium, quod Gelinge dicitur, uictus et uestitus gratia ipse possideret, ac fratribus illic Christo seruientibus secum inde necessaria prouideret. Sanctus abbas⁵⁾ prudenti pertractans consilio homini nouiter conuerso talem pactionem in uia mandatorum dei maximo futuram esse periculo, et plus inde per dies anime nasci dispendium

1. Za panování velenábožného císaře Jindřicha toho jména druhého, když blahoslavěný Godehard klášter Altahenský řídil, byl v končinách Duryňských jistý muž vznešený, proslulý hodností a zásluhami, jmenem Vintř, který nad hřichy mladosti své vzdýchaje a uvažuje bedlivě, jakých skutků se byl dopustil, i chtěje předejít zpovědi hněvu pána do Hersfeldu k témuž blahoslavenému opatu Godehardovi, nedávno od samého císaře za představeného téhož chrámu dosazenému s hodnou, jak potom se ukázalo, litostí přišel a otevřel jemu dokonale všechny tajnosti srdece svého a vůle své. I příjal opat kráčejici spravedlivě před bohem s přivětivou útěchou a slušným poučením kajícího se i přiměl jej s pomocí pána spasitelným domlouváním docela k tomu, že se stal mnichem. Týž nedůvěruje vlastní slabosti tělesné i duševní k odřeknutí se všeho, což jest tohoto světa, rozsáhlé dědictví, jenž byl od předků obdržel, svatému Wigpertu s přívolením dědiců svých celé právně odkázal, učiniv prvé ustanovení svědky zjištěné, aby sám stav se mnichem klášter jmenem Gelinge pro své potřeby podržel a o potřeby bratří, kteří by s ním tam Kristu sloužili, se postaral. Svatý opat chytře mu domlouvaje, kterak takové pořízení člověku nedávno obrácenému na cestě přikázání božích bude velkým nebezpečím, a kterak z toho časem více škody pochází duši než vedle domnění jeho tělu užitku, zatím k odložení úmyslu jeho prozřetelně jej přiměl i při-

¹⁾ Regnante — regeret nemá ruk. — ²⁾ Turingie ruk. — ³⁾ Hersveldiam — cooperante convertit nemá ruk. — ⁴⁾ sed ruk. — ⁵⁾ Místo Sanctus abbas má ruk. Sed abbas Gothardus.

quam corporis, ut putabat, subsidium, interim illum prouida mente ab incepto suspendit, et laico habitu adhuc usum ad Altahense monasterium secum perduxit.

2. Ibidem uir prudens predictus Guntherius cordetenus¹⁾ compunctus, petiit ab abbate, ut ante professionem liceret sibi Romam petere, et apostolorum Christi et aliorum sanctorum intercessionem pro transacte uite deuiis et pro noue uie ingressu querere. Quo permittente iuit et rediit, tandemque ante altare²⁾ sancti Mauricii cingulum deponens, caput et barbam totondit, et facta de³⁾ mora petitione susceptus ac aliquamdiu regulariter probatus, ab eodem pastore monastice uite habitum est adeptus. Uerum post uotum professionis, non immemor sue quam prescripsimus pactionis, adiens abbatem Godehardum, petiit licentiam patriam repetendi et locum, quem pepigerat, iuxta conditionem incolendi. Quod pius pater interim consensit⁴⁾, no-lens cum obstinata contradictione ab effectu quamuis iniquo prohibere, donec ratione dictante illicita cupientem animum paullatim posset mitigare. Uenienti igitur ad locum Gelinge dictum, et disponenti necessitates ibidem commanentium, ex occultis temptationibus⁵⁾ temptatoris et insidiis, deo, ut certe credimus, ad exemplum b. Job permittente, multa et uaria ei occurrunt incommoda, pro quibus, dum ipse, scilicet antea paupertatis ac laboris insolens, ad abbatem sepius queritando configueret, eiusque protalibus consilium et auxilium anxie perquireret, sollicitus pater fluctuationem mentis eius profunde prospiciens⁶⁾, subsecuturam forte cordis mutabilitatem vehementer pertimescens, blanda interdum consolatione et suauiquo⁷⁾ commotione mestitiam cordis eius mitigarat. Interdum uero iuxta apostolum arguendo, obsecrando, increpando oportune importune⁸⁾ nutantem animum eius castigans, ad uiam salutis eum reducere studuit, quod tamen adhuc modicum⁹⁾ profecit.

3. Sed cum in hac altercatione¹⁰⁾ sepius luctarentur, et in huiusmodi molestia ambo cre-

vedl s sebou ještě světsky oblečeného do Altahenského kláštera.

2. Zde chytrý muž nadřečený Vintíř se skroušeným srdcem žádal opata, aby směl před složením slibů do Říma se odebrati a přímluvu apoštólů Kristových a jiných svatých za hřichy minulé a za započeti nového života si vyžádati. Dovoleno mu jiti. Navrátil se konečně před oltářem sv. Mauricia pás odložil, vlasys a vousy dal sobě ostříhati a předloživ obvyklou žádost přijat jest a uznán po krátkém čase ve dle řehole za hodna obdržel od téhož pastýře života klášterního oblek řeholni. Ale když byl složil slib, nezapomínaje na pořízení své, které jsme svrchu vypsali, žádal opata Godeharda, aby směl do vlasti se navrátit a bydleti na místě, jež si byl vyminil. Tomu zatím nábožný otec svolil, nechtěje mu rozhodnou zápovery v počinání jakkoli zlém překážeti, až by ducha jeho po nedovoleném dychticího poznenáhla s rozumem ukonejšti mohl. Když byl tedy do mista nazvaného Gelinge přišel a o potřeby těch, kteří tam bydlili, se postaral, tajným pokoušením po-knšitele a nástrahami a, jak pevně věřime, po příkladu blahoslaveného Joba božím dopuštěním do mnohých rozmanitých upadl nesnázi. V těchto, jsa ovšem prvé nezvykly chudobě a namáhání, utíkal se častěji k opatovi a žádával důtklivě od něho rady a pomoci. Starostlivý otec prohlížeje do dna kolisavost mysli jeho a boje se velmi srdce jeho měnivosti, která snad by nastala, někdy přívětivou útěchou a laskavým napomenutím truchlivost srdce jeho konejší; ale někdy podle apoštola domlouváním, zapřisaháním, vaděním v čas i nečas kolisajícího káral a na cestu spásy uvesti hleděl; což ale dařilo se mu nevalně.

3. Když pak častěji v takových hádkách zápasili a oba nad tim bývali rozmrzeli, odpově-

brius fatigarentur, illi iterum quandam sue sollicitudinis querelam suggesti, uir dei debito iusticie zelo permotus, turgente, ut aiunt, pulmone respondit, ut aut in promissa obedientie stabilitate deo deuotus seruiret, aut certe ad solitam seculi uanitatem laqueis iterum satane irretitus abiecto habitu rediret. Ad quam uocem stupefactus auditor intremuit, et erroris sui nimietatem sero tandem perhorrescens, ingemuit. Sed¹⁾ et hanc causam pio imperatori Henrico per ordinem abbas totam secretius insinuavit, ipsumque adiutorem ad corrigendum talem hominem corrogauit. Quem confessim princeps ad colloquendum clementer euocans, per semet ipsum conuertit, et ex euangelicis uel apostolicis regularibus preceptis instruere coepit, nullum posse duobus dominis seruire, nec monachum ad seculum ut canem ad uomitum reuerti debere. His et aliis huiusmodi precautionibus tandem in Christo uere compunctus, uir memoratus omni predicta pactione cordetenus oblita, et tota cuiuscumque incommodi querimonia abolita, ad Altahense monasterium, ubi tunc sub eiusdem patris cura, ut in gratia omnium loquar, singulare diuini cultus studium feruebat, se contulit; et illic fratribus humillime subiectus, et in sacre religionis distinctione pleniter in breui tempore diuini roris infusione instructus, ultra regulare preceptum semet prelatis admirantibus affixit²⁾.

4. Cumque³⁾ in austeritate uite perseueraret, et exemplo suo quamplures ad uiam ueritatis incitaret, ueluti lucerna super candelabrum posita, fama eius bono odore respersa ad aures beati Stephani regis Ungarorum, ipsius uenerabilis uiri cognati, emanauit, cuius animum magno dilectionis incitauit amore, ut hunc facie ad faciem uideret, quem sic de uirtute in uirtutem proficere frequens fama predicaret. Vnde factum est, ut ad ipsum nuncios dirigeret, et ut ad eum uenire non recusaret, omni studio postularet. Uir autem domini conuersionis sue non immemor, hec sibi minime licere respondebat, que rex pius postulabat. His rex auditis, maioris inflatur caritatis amore, et⁴⁾ uelut

¹⁾ corde ruk. — ²⁾ Místo ivit — altare má ruk. iten arripuit atque inde sanus et incolumis rediens tandem ante altare s. dei genitricis Marie ac s. M. — ³⁾ ex ruk. — ⁴⁾ concessit ruk. — ⁵⁾ Místo ocul. — insidiis má r. ex occultis temptationis insidiis. — ⁶⁾ prosp. et subsec. r. — ⁷⁾ suau. r. — ⁸⁾ oport. et import. Mab; oport. importune mentem eius nutantem castigando eum reducere studuit ruk. — ⁹⁾ parum ruk. — ¹⁰⁾ altricacione ruk.

¹⁾ Sed — memoratus nemá ruk., nýbrž spojuje takto: ingemuit et omni predicta pactione oc. — ²⁾ V ruk. tuto vloženo, co se v odstavci 6 (str. 340 a 341) vydání našeho nalézá. — ³⁾ Cum beatus Guntherius in austeritate etc. ruk. — ⁴⁾ et nunc secundo dir. ruk.

antea nuncios direxit; sed ille se uenire etiam¹⁾ secundo denegauit. Tertio²⁾ itaque post illum, ueluti primo secundo, transmittebat, et ut ipsius petitioni assensum preberet humiliter postulabat. Igitur sanctus Guntherius regis tandem uictus³⁾ precibus, eius petitioni licet inuitus annuit, et accepta abbatis et fratum benedictione, cum transmissis legatis pariter et ipse ad regem peruenit. Rex⁴⁾ autem uiso sancto Guntherio gauisus est, et quomodo hunc artius ueluti iustum et sanctum diligebat, circa ipsum maiorem diligentiam habere satagebat.

5. Factum est autem dum hora prandii sanctus Guntherius mense regis pariter conseisset, rex sibi pauonem assatum apposuit, et ut carnibus uesceretur intime flagitare cepit. Sancto autem uiro sub regulari conuersatione degente et huiusmodi cibis abstinentem, penitus contradicebat, et illicitis cibis se contaminari nolle asserebat; cuius uoluntati rex non minus resistebat, ut apposita manducaret non solum rogando uerum etiam precipiendo laborabat. Quidnam facere poterat? Precepto regis se obtemperare promittebat, sed in diuino adiutorio fiduciam retinebat. Quapropter factum est, ut inter prandentes hic solito more orationi insisteret, caput manibus inclinaret, profusis lacrymis, ne illicitis cibariis pollueretur, diuinam clementiam implorabat. Mira⁵⁾ res atque stupenda! completa dei famulus oratione caput de manibus eleuabat, auis assata menseque superposita reddita uite pristine deuolabat, et⁶⁾ ab eius usu gratia diuina uirum liberabat. Quo uiso cuncti miraculo inaudito, deo gratias referebant, nec amplius sancti uiri uoluntati resistebant.

6. Sed⁷⁾ dei famulus plus appetens mala mundi perpeti quam laudes, pro deo laboribus fatigari quam uite huius fauoribus extolli, deserti loci secessum cum aliquantis sibi de Altach coherentibus in quodam saltu Boemico de permissione sui abbatis domini Godehardi petiit,

a pokorně prosil, aby žádost jeho vyplnil. Konečně prosbami královými obmeklen svatý Vintíř žádosti jakkoli nerád vyhověl, a přijav požehnání od opata a bratří s vyslanými posly zároveň ku králi se ubiral. Král pak vida svatého Vintíře zaradoval se, a čím více jej co spravedlivého a svatého miloval, tím ochotněji k němu se miti hleděl.

5. I stalo se, když v čas polední svatý Vintíř ke stolu královskému zasedl, že král pečeného páva mu předložil a snažně prositi se ho jal, aby jedl maso. Než svatý muž žije dle předpisů řeholních a zdržuje se takových pokrmů protivil se tomu i ubezpečoval, že nechce nedovolenými pokrmy se poskvrnit. Neméně pak protivil se vůli jeho králu, i aby, co mu předloženo, jedl, nejen žádal, ale i poroučel. Mnedle co měl činiti? Slibil, že poslechne rozkazu králova, ale podržel důvěru v pomoc boží. Protož stalo se, že mezi hodovníky obvyklou modlitbu vykonával, hlavu do rukou naklonil a prolévaje slzy milost boží za přispění žádal, aby nedovolenými pokrmy se neposkvrnil. Aj divná, předivná věc! dokončiv modlitbu slucha boží když hlavu z rukou pozdvihl, pečený pták na stole ležící obživnul a odletěl; i zbavila ho milost boží takového požívání. Vidouce všichni neslychaný zázrak tento děkovali bohu, i neprotivili se vice vůli muže svatého.

6. Než muž boží žádaje si spíše snášeti trpkosti světa než chválu, spíše pro boha se namáhati než přízní života tohoto se vynášeti, do pustého místa v jednom lese Českém s několika soudruhy svými z Altachu s povolením opata svého pana Godeharda se odebral, i vysta-

¹⁾ nemá ruk. — ²⁾ Místo Tertio — postulat má ruk. Misit et tercio humiliiter obsecrans; ut petitioni sue assensum preberet. — ³⁾ Místo vict. prec. — peruenit má ruk. precibus deuictus cum transmissis legatis regem adiit. — ⁴⁾ Místo Rex — Guntherio má ruk. Viso autem illo rex. — ⁵⁾ Res mira et stup. r. — ⁶⁾ et sic ab ejus ruk. — ⁷⁾ Obsah odstavce tohoto položen v ruk. univ. mezi ukončením odstavce 3 a počátkem odstavce 4, kdež však místo slov Sed dei — remanentibus uixit takto čtěme: Tertio namque conversionis sue anno in quodam boemico saltu, quod Breznik dicitur, heremum petiit, in qua per XXXVII annos in studio sancte religionis et in summa distinctione spontanee paupertatis cum sibi commanentibus vixit.

ibique cellulam in honore s. Johannis baptiste construxit, et ipsum locum Rinchnach¹⁾ proprio nomine appellauit, in qua ad XXXVII annos in studio sancte religionis et in summa discretione paupertatis spontanee cum sibi remanentibus uixit. Annona denique²⁾ erat uaria, ubi de potu et³⁾ deliciosis cibis nihil erat, et ubi non nisi sola aqua habebatur, et ipsa etiam hospitibus ad sufficientiam, fratibus uero ad mensuram dabatur. Litteras omnino nisi tantum psalmos aliquos non didicit, et tamen omnem rationem et intellectum ewangeliorum, legis et prophetarum historiarumque⁴⁾ ex crebra fratrum relatione et audiore uerbi dei auditione mirabiliter percepit, adeo ut sepissime obscuriora mystice intelligentie interdum subridendo, interdum uero admonendo stupentibus auditoribus proferret. Quod nos quidem, qui eum familiarius cognouimus, frequenter audiuiimus, precipue tamen cum in summa sua festiuitate adesset in cella, quam ipse in honore b. Johannis baptiste construxerat, specialis sui patroni, sermonibus eius affuius, quo in capitulari collatione eodem die fratres suos admonebat, dum eos de eiusdem patris, beati videlicet Johannis⁵⁾, uita et moribus, uictu et etiam uestitu ac operibus, ad paupertatis sub deo placitam tolerantiam instruebat. Uerum enim dico, et coram deo non mentior, quia omnes pene, qui aderant eidem sermoni, ad vberrimam lacrimarum effusionem dono dei sunt compuncti. Assedit⁶⁾ et ibidem uenerabilis Ratmundus abbas⁷⁾ cum plurimis sui cenobii fratibus et aliis insuper multis hospitibus, preter nos, quos in canonico habitu illuc ingredi religio vetuit, quos tamen familiaritas et maxime abbatis licentia circumquaque ad fenestras, ignorante concionatore, clanculo collocauit. Erat enim, ut de s. Benedicto dicitur, quem post dominum vita et moribus sequebatur, scienter nescius et sapienter indoctus.

7. Hec⁸⁾ itaque breuiter diximus de honestate morum et conuersione nobilis uiri Guntheri, quantumque per penitentie satisfactionem domino complacuerit; que nobis ad imitationem boni exempli sufficient. Ecce enim camelus de-

věl tam kapličku ke cti svatého Jana Křtitele, dada mistu tomu jmeno Rinchnach (Rychnov). Tam žil okolo 37 let rozjimaje bedlivě o svatém náboženství s těmi, kteří při něm zůstali, v největší chudobě dobrovolné. Potrava jejich bývala rozmanitá, když nebylo nápoje a jídla vzácnějšího, a když jen vodu mivali, a té jen hostům dáváno s potřebu, bratřím pak jen s miru. Umění liternímu kromě několika žalmů se vyučil, a přec dobrě rozuměl a znal evangelia, zákon, proroky a děje cirkevní z častého vypravování bratří a bedlivého poslouchání slova božího, tak že přečasto temnější stránky nauky mystické někdy v žertu, někdy ale při napomínání udiveným posluchačům vykládal. Tak my, kteří jsme jej bliže znali, často jsme slyšeli, zvláště když v největší svůj svátek býval v kapli, kterou k poctě blahoslaveného Jana Křtitele, obzvláštního ochrance svého, sám byl vystavěl, na kázaních jeho jsme bývali, jimiž toho dne bratry své napominal poučuje je o životě a mravích téhož otce, totíž blahoslaveného Jana, o jeho potravě, obleku a skutečích, aby bohulibou chudobu trpělivě snášeli. Pravdu pravím a nelhu před bohem, že skoro všem přítomným hojně slzi proliti dáno od boha. Sedával přitom také etihoodný opat Ratmund s mnohými bratřimi svého kláštera a jinými hosty kromě nás, jimiž nedovoľoval kanonický oblek tam vkročiti; ale nám přítel opat dovolovával státi vůkol u oken, aniž by kazatel o tom byl věděl. Byl, jak o svatém Benediktu se vypravuje, jež mimo Krista životem a mravy nejvice násleoval, vědomý nevědomec a moudry neučenec.

¹⁾ Leží nedaleko od řeky Řezn zvané. — ²⁾ d. eorum e. ruk. — ³⁾ uel r. univ. — ⁴⁾ ystor. ruk. — ⁵⁾ Benedicti r. univ. — ⁶⁾ Ass. ei interdum ven. ruk. — ⁷⁾ abbas Althaensis ruk. — ⁸⁾ Odstavec 7 a 8 není v ruk. univ.

posita gibbi sarcina, angustum foramen acus penetravit, ipsum ducente, cui omnia possibilia sunt et nihil difficile, qui est mirabilis in operibus suis maxime in misericordiis, neminem propter enormitatem scelerum deserens, omnia dissimulat propter penitentiam peccata, una hora conuertens impium sanctum facit; cuius uirtute caput antiqui hostis pugnando contriuit christicola Guntherus. De virtutibus vero huius uenerabilis uiri, quibus aduersarium superavit, vel quas eius insidias pertulit, nulli compertum habetur, eo quod multo tempore hominibus incognitus mansit. Qui tamen licet locum mutauerit, hostem non mutauit, nullique dubium, quia quanto magis in spiritualibus profecit, tanto plus acriora certamina tolerauit. Igitur quanti meriti uir iste sit, per lapidem miratur, in quo, dum in uasta eremo solitarius Christo militaret, post laborem quieuisse, quantitas membrorum ipsius, ueluti in molli strato quiescentis, nunc usque appetit impressa. Et quid dicimus? nam sicut ad roborandam fidem credentium Petri apostoli uestigiis fluenta maris Christi pietas solidauit, sic ad declaranda famuli sui Guntheri merita duritiam silicis in mollitiem ipsius membra strauit, ut ex hoc clareat, quanta suauitate in celis animam eius pius iudex remunerat, quem ad sectanda sua precepta misericorditer inflammauit.

8. Attollamus igitur mentes nostras ad imitanda sanctorum exempla, ut dum eorum gesta laudamus, nos ipsi probabilem uitam ducamus, iuxta quod psalmista admonet dicens: querite dominum, et uiuet anima uestra. Et iterum: accedite ad dominum et illuminamini, et facies uestre non confundentur. Tunc etenim facies nostrae in die iudicii non confundentur, nec terribilem sententiam: ite maledicti in ignem eternum, audiemus, si toto corde ad eum accedenates, praua fugere, huius mundi inquinamenta deuitare studuerimus: atque ab omnibus peccatis per penitentie labores expurgati, cum sanctis et electis audiemus a pristino iudice, venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis paratum est ab origine mundi. Ad quod regnum ipse dominus inuitat, cum dicit in euangelio: si quis mihi ministrat, me sequatur, et ubi sum ego, illic et minister meus erit. Sed

hrbu svého skrze úzké ucho jehly prošel, an jej vedl ten, jemuž vše jest možno a nic není obtížno, jenž jest podivný ve skutečnostech svých, nejpodivnější v milosrdenství, an nikoho pro přílišná provinění neopouští, na všechny hřichy zapomíná pro pokání, za jedinou hodinu obraci zlosyna ve svatého. Jeho silou hlavu odvěkého nepřitele v boji potřel Kristův sluha Vintíř. Ale o cnozech tohoto etiho muže, jimiž nepřitele porazil, aneb jaké od tohoto nástrahy mu bylo překonati, nikdo se nedověděl, protože po dlouhý čas lidem zůstával neznámý. Než kamkolи se obrátil, nepřítel jeho býval s ním, i nepochybuje nikdo, že čím vice prospival duši svou, tím tužší boje přestál. Protož jak velké byly zásluhy muže tohoto, dokazuje kámen, na němž když v poušti pro Krista bojoval, po práci odpočíval. I nalezají se v něm podnes vytačeny údy jeho, jako by byl odpočíval na měkkém lůžku. I co díme? neboť jako, aby posilnil důvěru věřících, pod šlepějemi apoštola Petra upevnil Kristus vlny mořské, tak chtěje označiti zásluhy svého sluhy Vintíře tvrdost křemene ustlal v měkké lůžko jeho údů, aby se objevilo, jak libeznou odplatu dobrativý soudce uděluje v nebi duši toho, jež k zachovávání přikázani svých milostivě byl povzbudil.

8. Pozdvihňemež tedy mysl své k následování příkladů svatých, abychom chválice skutky jejich sami cnostry život vedli, jak napomíná žalmista řka: „Hledejte pána, a živa bude duše vaše“; a opět: „Přistupte k pánu, a osvícení budete, a tváře vaše neboudou zarmouceny.“ Neboť tenkrát tváře naše v den soudný zarmouceny neboudou, a neuslyšíme hrozného výroku: „jděte zatracenci do ohně věčného“, budeme-li celým srdecem k němu přistupujice zlého se varovati a nepravostem tohoto světa se vyhýbat. Očištění pokáním všech hřichů se svatými a vyvolenými uslyšíme od naznačeného soudce: „pojděte požehnání otce mého, přijměte království od počátku světa vám připravené.“ Do tohoto království sám pán vyzývá v evangeliu řka: „cheeli mi kdo sloužiti, následuj mne, i kde já jsem, tam bude i sluha můj.“ Než jelikož křečci jsme a k vzněšenosti nikterak tihnouti nedovedeme,

quia fragilitate depressi ad sublimia minime tendere ualeamus, tota mentis intentione sancti patris huius poscamus suffragia, ut ipse qui non iustos sed peccatores uocare uenit, precibus sui dilecti confessoris, igne sancti spiritus pectora nostra inflammans, nos de conuale huius miserie et uia peregrinationis reuocet eternam ad patriam. Ergo dei clementiam, que seruum suum de labore perduxit ad requiem, superlaudantes, ne lector circumlocutionibus corda detineat auditorum, sermonem uertamuš ad ea, qualiter ad laudem et gloriam nominis sui nobis peccatoribus Christus serui sui terminum huius uite manifestare dignatus est; pandamus breuiter.

9. Cum uero omnipotens deus beatum uirum uellet a labore quiescere et eterna mercede remunerare, eiusque uitam in exemplum hominibus demonstrare, ut posita super candelabrum lucerna claresceret, quatenus omnibus, qui in domo dei sunt, luceret, contigit ut¹⁾ inclitus tiro²⁾, dux videlicet Brecizlaus³⁾, cum Poloniā gloriose sibi subiugasset, uictorque cum pace ad sua redisset, cuiusdam urbis, que Prahen dicitur, confinium causa uenationis cum suis adiit, ubi quadam die, ut solebat, uenatum exiuit. Cumque sui omnes huc illucque discurrerent, nec in aliquo proficerent, subito apparuit eis ceruus mire magnitudinis, quem ipse dux cum magna alacritate subsecutus est. Tunc ceruus quasi fugam simulans, in quendam locum ipsius silue quam celeriter deuenit, et ueluti nullo sequente secure⁴⁾ stare cepit. Hoc dux intuitus, ac solo cliente paruo contentus, ceruum aggreditur et eius formam et magnitudinem diligenter scrutatur; denique⁵⁾ cum fidei armis munitus hesitaret animo, subito de celi fastigio audiuit clamor sibi uocem taliter insonantem: o Bretizlae, non semper, que alta sunt dei consilio⁶⁾, tuo fragili desiderio queras, sed cum humilibus humilia tibi tuisque posteris profutura⁷⁾ ne pigreris attendere. Hoc enim in loco latet dei thesaurus, cui quondam ualde amabilis, nunc uero et in futura tempora cunctis querentibus pie desiderabilis; nam⁸⁾ scriptum esse cogita:

¹⁾ nemá ruk. — ²⁾ thiro r. — ³⁾ Bretizlaus r. — ⁴⁾ securus r. — ⁵⁾ Místo den. cum má r. univ. dumque. —

⁶⁾ Místo consilio — queras má ruk. consilia queras tuo fragili desiderio. — ⁷⁾ Místo prof. — attendere má ruk. prof. considerare festina. — ⁸⁾ nam scriptum est: pater ac. ruk.

prosmež celou mysl svou svatého otce tohoto za pomoc, aby ten, který nepřichází volat spravedlivé nýbrž hřišníky, na přímluvu svého milého vyznavače oheň ducha svatého v prsou našich rozžal a nás z údolí bidy a pouti tohoto světa odvolal do vlasti věčné. Protož chválice dobrativost boží, jež sluhu svého z namáhání vyvedla k pokoji, aby čtenář okolky srdece posluchačů nezdržoval, obrafme vypravování k tomu, kterak ku chvále a slávě jmena svého nám hřišníkům Kristus konec života sluhy svého naznačiti ráčil. Vypravujmež to krátce.

„pater meus operatur, et ego operor, quia ego in patre et pater in me est. Ideoque quidquid serui mei operantur in hoc seculo, non eorum, sed dei virtutem in omnibus credas.“

10. Hec¹⁾ talia dum dux tacitus audiret, et ut amens stupefactus²⁾ de loco, quo stratus iacebat, uix resumto spiritu surgit³⁾, ac circum-quaque aspiciens⁴⁾, illico in ipsa uasta solitudine riuulum paruulum a longe uidet, pulcroque gramine circumdatum quasi⁵⁾ quibusdam odoribus abundare; quo in loco lapidem mire magnitudinis, et super eum cellulam uilibus de lignis constructam miro odore redundantem inuenit; et solus cum solo cliente de supercilio montis descendens, licet pauidus, cruce tamen sancta in fronte signatus, quid ibi lateret cogniturus celeriter intrat. Et ecce senem pulcra⁶⁾ canicie dentem et albescensem, ac ueluti⁷⁾ angelum dei in uultu relluentem, lectoque ceu in oratione prostratum aspicit; nimio⁸⁾ quoque horrore peruersus cepit stare. Quem senex pio uultu intuitus, ne ad talia trepidaret, sed ut deum omnipotentem in omnibus laudaret, monuit, et quod ipse Guntherus⁹⁾ esset, qui eundem de sacro fonte suscepisset, diuersis indicis licet admiranti duci assignauit. Tunc dux his¹⁰⁾ uerbis spiritum¹¹⁾ ad plenum resumit, et constantia animi recepta, pium uirum interrogauit¹²⁾, quomodo uel quando ad tam uastam solitudinem deuenisset, uel cur tam duram uitam monachorum attigisset, ac¹³⁾ satis amicabili et multum lacrimabili affatu precatur, ne ulterius tam nobilis uir hominibus lateret incognitus, sed ad terram sui ducatus melius fouendus perduceretur¹⁴⁾, quam plurimum rogabat. Quod uir dei prorsus renuit, et¹⁵⁾ ne dei uoluntati in aliquo contrariet sollicite deum rogans. Vnde dux ualde miratus, et in eius piis¹⁶⁾ admonitionibus et diuersis uerbis consolationis, orationibus se sancti uiri commendauit, et ut in reliquo de apparatu proprio nullo necessaria ei deessent, se datum promisit.

hové moji vykonávají na tomto světě, věžíž, že není jejich, než sila boží že jest ve všem.“

10. Když tato slova vévoda mlčky vyslechl, jako omámen z místa, kde poražen ležel, jedva dýchaje vstal; i spatřil ohližeje se vůkol v pusté samotě této zdaleka malý potůček krásnou travou obrostlý; i bylo, jakoby jakás vůně šířila se vůkol. Na tomž místě našel kámen podivné velikosti a na něm z hrubého dříví vystancesou jeskyni, jež divnou vůní zapáchala; i sešed sám se sluhou s návrsí, jakkoli se bál, přec požehnav se svatým křížem na čele rychle vešel chtěje poznati, co tam ukryto. A ejhle spatřil starce s krásnými šedinami seděti; ten jako anjel boží zářil v tváři a ležel na lůžku, jakoby se modlil. I zastavil se hrůzou pojat velikou. Starce s přivítovou tváří napomenul jej, aby se těchto věci nehrozil, nýbrž aby boha všemohoucího ve všem chválil, i vyprávěl, že sám jest Vintíř, který jej na křtu svatém držel, i potvrdil to udivenému vévodovi rozličnými znameními. Po těchto slovech vévoda si oddechl, a nabyl opět pokojné myslí jal se tázati muže nábožného, kterak a kdy do této tak pusté samoty se dostal, a proč tak obtížnému životu mnišskému se oddal; i prosil jej velmi přátelesky a téměř s pláčem, aby jsa muž tak proslulý dle před lidmi se neskrýval, nýbrž aby se dovésti dal do vévodství jeho, kdež lépe bude ošetřován. To ale muž boží odepřel dokonce, prose jej snažně pro boha, aby vůli boží se neprotivil. I divil se vévoda velice a přijav od něho nábožná napomenuti a rozličná slova útěchy do modliteb muže svatého se poručil, i slibil mu dávati, čeho by přiště potřeboval.

¹⁾ Hec dux audiens territus ruk. — ²⁾ attonitus r. — ³⁾ resurgit r. — ⁴⁾ prospiciens r. — ⁵⁾ et quasi ruk. — ⁶⁾ ueneranda r. — ⁷⁾ uelud r. — ⁸⁾ nimioque horrore peri. constituit r. — ⁹⁾ Guntherius r. — ¹⁰⁾ hiis r. — ¹¹⁾ sp. plenus resumens ruk. — ¹²⁾ sciscitur r. — ¹³⁾ Misto ac satis má r. satisque. — ¹⁴⁾ Misto perduceretur — rogabat má r. repatriaret aut secum de cetero in grandi quiete maneret. — ¹⁵⁾ Misto et ne — rogans má r. rogans ducem soll. ne dei uol. in al. contrairet. — ¹⁶⁾ Misto piis — promisit má ruk. piis exhortacionibus plurimum consolatus orationibus sancti viri se commendauit et ut in reliquo nulla illi necessaria deessent de apparatu pro se daturum promisit.

11. Que omnia Guntherus¹⁾ a prefato duce benigne suscipiens, et multa predixit futura, et uelut quodam presagio inter reliqua pii affamannis uerba proloquens dixit²⁾: Mee dilectionis causa si uenisti, fili, mee³⁾ petitioni esse contrarius noli. Nam corpusculi mei iam dissolutio instat, et quamuis de sepultura mēa diuersi diuersa sentiant, ego ut in spiritu loquar, corporis⁴⁾ mei depositionem Brevnowe⁵⁾ locandam testor, et quod in spiritu loquor, id ab omnipotente, ut fiat, exopto. Proinde, carissime fili, memorie mee causa predicto loco Brevnowe aliquid confer solatii apta, ut et mei in domino et tui tuorumque omnium in posterum in deo memoria habeatur, et⁶⁾ in mei requiei, que futura inibi diem iudicii exspectabit, dignum memorie fructum, tuis licet postea uel tuorum successorum in temporibus confirmanda prudenti consilio adapta. Super hec autem omnia si mee discessioonis uel migrationis terminus⁷⁾ delectat, crastine diei tertia hora, quid de meo transitu diuina operatio⁸⁾ sentiat, mee fragilis uite terminus declarabit. His dux auditis turbatus est animo, et in oscula ruens, amarissimis circumfusus lacrimis, magno rugitu talia proclamabat: o carissime pater, cur me, licet⁹⁾ ad te tarde uenisse, detestaris? O canities ueneranda, quem ueluti angelum dei, licet indignus, amplector; cur me, filium, ut dicis, tuum spiritualem, tam cito ceu orphanum relinquis? Tue enim pure orationes, tua crebra, ut spero, ieunia, mee pravitatis deberent esse et fuerunt tuta presidia, ut¹⁰⁾ apud deum omnipotentem pro meis criminibus, quibus humana fragilitas sepius conuincitur¹¹⁾, hostisque mille fraudum dolis atteritur¹²⁾, fierent assidua suffragia.

12. His clamoribus motus pius Guntherus, dixit flenti nimumque¹³⁾ gementi: desine, fili, desine talia agere, et sperans in domino noli metuere, meeque petitionis effectum libenter excipe, ueraciter perfice. Jamiam¹⁴⁾ ad tuos redi, meique¹⁵⁾ secretum prodere noli, sed¹⁶⁾ crastino

11. To všechno Vintíř od vévody svrchu jmenovaného ochotně přijal a vyjevil mu mnoho věci budoucích: mezi jiným jakoby duchem prorockým nadšen promluvil takto: „přišel-lis z lásky ke mně, synu, neprotiví se žádostí mé. Neboť již přibližila se hodina smrti mé, a jakkoli jiní jinak budou smýšleti o pohřbu mém, checi, aby tělo mé pochováno bylo v Břevnově, a co v duchu mluvím, toho vyplněni si žádám od všemohoucího. Protož, synu nejmilejší, připrav nějakou podporu nadzminěnému Břevnovu, aby zbyla po mně a po tobě a po tvých všech přiště nějaká tam památká, a pro lehké odpocínuti mé, kterýž tam soudný den očekávati budu, ovoce památky hodné prozřetelně ustanov, jež by za tvého času neb později od nástupečných potvrzeno bylo. Mimo to těši-li tě uzřiti konec mého života, ten bude zitra o třetí hodině.“ To uslyšev vévoda pohnut jest v duchu, i libaje starce a prolévaje slzy hořké s velkým nářkem takto zvolal: „rozmily otče, proč mnou, třeba jsem k tobě pozdě přišel, povrhás? O ctihodný starče, jež jako anjela božího já nehodný objímám, proč mne, duchovního svého, jak pravíš, syna, tak brzy jako sirotka opouštíš? Neboť tvé čisté modlitby, tvé časté, jakož doufám, posty měly být a byly nepravosti mé bezpečnou ochranou, aby před bohem všemohoucím za mě hřichy, jimž křehkost lidská častěji podlehá a k nimž nepřítel tisicerou lsti ponouká, stálými přimluvčími se staly.“

12. Těmito nářky pohnut nábožný Vintíř řekl plačicimu a převelmi hořekujícimu: „přestaň, synu, přestaň tak si počinati, a doufaje v pána zanech bázně; i přijmi ochotně žádost mou a opravdu ji vyplň. Již pak navrť se k svým a nevyzradí tajemství mé; ale zitra ne-

¹⁾ Guntherius a tak níže r. — ²⁾ ait ruk. — ³⁾ Misto mee — noli má r. non sis contrarius mee petitioni. — ⁴⁾ corpusculi Mab. — ⁵⁾ Brunoviae dep. Mab. — ⁶⁾ et mee requiei, que m. r. — ⁷⁾ terminum scire del. ruk. univ. — ⁸⁾ ordinatio r. — ⁹⁾ l. tarde ad te uenientem r. — ¹⁰⁾ et ruk. — ¹¹⁾ inquinatur r. — ¹²⁾ irretitur r. — ¹³⁾ nimumque gementi nemá r. — ¹⁴⁾ Jam nunc ruk. — ¹⁵⁾ et hoc secr. r. — ¹⁶⁾ sed si in crastino non tardus rederis, mee migracioni domino annuente interesse poteris r.

non tarde redeas, et mee migrationi, si dominus deus uoluerit, interesse poteris. Tunc dux ualde tristis et gemebundus, benedictione tamen accepta, cum suo cliente discessit, et ne cui talia secreta prodat sub interminatione interdixit. Igitur sequenti die Brecizlaus¹⁾ dux, assumpto uenerabili episcopo Seuero²⁾, qui sibi speciali familiaritate adunabatur³⁾, summo diluculo ad uiri dei cellulam peruenierunt, ipsumque orationi instantem laudesque deo omnipotenti psallentem⁴⁾ inuenerunt. Completa uero oratione, post longa⁵⁾ future uite colloquia, peractisque a Seuero episcopo missarum sollemnii, uir dei corporis et sanguinis domini perceptione se muuiens, hora diei tertia, canentibus, qui aderant, et flentibus, inter orationis uerba immaculatum deo spiritum reddidit. De carnis igitur ergastulo, iam⁶⁾ felici recedente anima, tanta de eo suauissimi odoris redundauit fragrantia⁷⁾, ut cunctorum ibi assistentium perfunderet nares et pectora; cuius odoris suauitas tam diu stabilis permanebat, quoisque uiri dei corpus ad locum sepulture perueniebat⁸⁾.

13. Posthec peractis omnibus ad exequias attinentibus, corpus illud sanctissimum⁹⁾ indo-mitis equis est superpositum, quod cum tanta mansuetudine ad¹⁰⁾ locum sepulture ab eisdem delatum, ut profecto claresceret, quanti meriti extiterit in celis, cuius corpus bruta animalia postposita ferocitate uenerabantur in terris. Obiit autem Christi famulus eremita Guntherus anno incarnationis domini¹¹⁾ M et XLV⁰, VII idus Octobris, sepultusque est in monasterio Brewnouensi, quod¹²⁾ a ciuitate Pragensi distat 20 stadiis, ubi ipse, dum adhuc uiueret, adsepeliendum esse in spiritu predicebat¹³⁾. In quo loco per eius merita fiunt assidue miracula multa, infirmis prestantur beneficia donante Christi gratia, qui cum¹⁴⁾ deo patre uiuit et regnat deus per¹⁵⁾ infinita seculorum secula. Amen¹⁶⁾.

zmeškej, a budeš moci přítomen býti, dá-li pán bůh, smrti mé.“ Tu vévoda velmi smutn a vzdýchaje, přijav požehnání, se sluhou svým odešel, i zakázal mu s vyhrůžkou, aby nikomu tajemství nevyzrazoval. Druhého dne potom vévoda Břetislav se ctihoným biskupem Severem, jenž mu zvláště přátelsky byl nakloněn, za šera raného k jeskyni muže božího přišli, i nalezli jej na modlitbách trvajicího a všemohoucímu bohu žalmy prozpívajicího. Po skončené modlitbě a po dlouhém rozmlouvání o životě budoucí, když byl biskup Severus mši odsložil, Vintíř posilniv se přijetím těla a krve páne o třetí hodině denní, ani přtomni zpivali a plakali, mezi modlitbou neposkrvněnou duši odevzdal pánu. Když pak byla blažená duše z vězení těla již vyšla, tak liby zápach vůně z něho vyprýstil, že všichni stojící okolo jeho silně uctili, a libeznost vůně této tak dlouho potrvala, až tělo muže božího do hrobky se dostalo.

13. Když potom vše, co k pohřbu náleží, vykonáno bylo, položili svaté ono tělo na nezkrocené koně nedouce jim úzdy; i nesly je tyto tak krotce k mistu, kde pochováno býti mělo, že jasné se objevilo, jakých zásluh požívá na nebi ten, jehož tělo nemá zvěřata odloživše divokost svou ctila na zemi. Umřel pak sluha Kristův poustevník Vintíř leta páne 1045, dne 9. října; i pochován jest v klášteře Břevnovském, vzdáleném 20 běhů od města Prahy, kdež sám za živa hrob svůj budoucí označil. Na tomto mistě skrze zásluhy jeho stále se ději zázraky a mnoho nemocných bývá uzdravováno milostí Kristovou, jenž s bohem otcem živ jest a kráuje na věky věkův. Amen.

¹⁾ dux Bretislaus r. — ²⁾ Byl bisk. Praž. od r. 1030—1067. — ³⁾ iungebatur r. — ⁴⁾ canentem ruk. — ⁵⁾ dulcia r. — ⁶⁾ tam felice r. — ⁷⁾ fraglantia r. — ⁸⁾ peruenit r. — ⁹⁾ sanctum r. — ¹⁰⁾ ad sepulchrum ab ec r. — ¹¹⁾ dominice r. — ¹²⁾ quod — stadiis nemá r. — ¹³⁾ predixit ruk. — ¹⁴⁾ cum patre et spiritu s. uiuit ec. — ¹⁵⁾ per omnia seculorum s. am. — ¹⁶⁾ Nyní následuje vypsání devíti zázraků, které se při hrobě sv. Vintíře staly.

ŽIVOTY SV. PROKOPOA.

I.

LEGENDA VERŠOVANÁ O SV. PROKOPU.

Upravil Josef Jireček.

I. Slyšte, starí, i vy, děti,
co jáz vám chcu pověděti
o dědicevi slovenském,
čuš o Prokopovi svatém,
jenž sě jesť v Čechách narodil,
svój zákon dobré rozploďil,
zákon svatý věrně plníl
a veliké divy činił.
O tom dobrě uslyšíte,
když svú [vieu] příložíte.
Co jáz [vám chcu pověděti]
slyšte všichni, [ktož] chtie jmieti
otpustky, k tomu zbavenie
všech hřiechov¹) [a otpuščenie],
[žijúc] svatě podle toho.
Uslyšíte divov mnoho,
co jesť činił v české zemi,
i jak²⁾ o nem v knihách čtemy,
v jiných zemích kudy koli,
na vodách, také na poli,
na chudých (i na bohatcích³),
na jich sboží i na hradiech
nad kněžů i pak nad žáky.
Znamenaj to člověk všaký
jeho činy i příklady,
a užívaj jeho rady.
Rač nám toho spomáhati,
synu boží, i tvá máti!

II. Svatý Prokop jesť slovenského roda,
nedaleko ot Českého Broda.
Tu ves dobrě Bóh rozploďil,
v niejž sě ten svatý urodił.
A však dobrě pověděti směju,
tej vsi imě Chotúň dějú.
V niejžto bydleše starý kmet,
ten sobě jmieše mnoho let,
Svú ženu šlechetnú jmieše,
s nižžto manželstvo držieše,

přátele ni prvých ni posledniech,
ale v sboží vše prostědniech.
Jako Šałomún žádáše,
tak sě těm manželóm stáše.
Tito sě Boha bojiechu
a správně vždy živí biechu.

III. Prokop ot děinstvie svého
by chovánie velmi čstného.
Po Boze tvorci túžieše.
světskú slavu potupieše.
Poče sě čestnosti třpytěti,
veliké přednosti jmieti.
Mezi spoľuvčky svými
obcováše hravy čstnými.
Vezdy sě Boha bojieše,
svoje roditele čtieše.
Rozkoši miesta nedáše,
A jak zříet na jeho těle,
tak bieš shožný v mysli cele.

IV. Vidúce to roditeli,
jakého synáčka jměli,
vzachu mezi sobú radu,
chtiec jej sláti k Vyšehradu,
k mistru na slovo vzatému,
by jej učil čteniu všemu.
Kdež slavné učenie bieše,
v slovenském jazyce ktvieše.

V. Tu Prokop v učení žoně
čítał vždy s snahú v zákoně.
A kehdy tu v krátkém čase
tomu písmu nauči sě, ovlomil to akž mož O
mistři sě tomu diviechu,
mezi sobú tak mluviechu:
„Prokop dobrě v písmě došpěl,
a ve čsti i v kázni prospěl.“
Neb nikdy prázden nebieše,

SA PROKOPA

¹⁾ Rkp. k tomu všech hřiechov zbavenie. — ²⁾ Rkp. tak. — ³⁾ Rkp. na chudých, k tomu na chudých.

nebo na modlitvě [bdieš]
[a]nebo (na) knihách čtieš.
Tak sě učí velmi mile,
netbať i jedné kratochvíle.
Divné ovšem pokory bieše,
že juž každý to mluvieše:
„Tento Prokop tako jest tich,
juž jakoby byl ovšem mnich.“
Nikdy neviděli, by smál,
ani kdy s dietkami ve-č jhráš;
jedno pěš hodiny nebo pateře
někde súkromie nebo v kóře.

VI. Počechu sě kanovníci diviti,
a řkúc: „Co chcemy učiniti?
Vidímy člověka dobrého
a ke všej čsti podobného;
juž-t jest dobré na tej době,
přitováříšmy ho k sobě.“
Pro jeho pokorné poníženie
snídú sě vyšehradská knězie.
Byvše všichni v tej radě
v kapitole na Vyšehradě,
vzvolichu jej služebníkem,
u svatého Petra kanovníkem.
Nerad tomu svatý Prokop bieše,
neb tohoto světa nenávidieše.
Ježče by to byli učinili,
ež by jej proboštěm vzvolili.
Ale svatý Prokop, vida světskú řest,
potupi toho přebytka čest.
I jednoho pokoje nehledaję
viece sě pro Boho pokoruje,
nenosil drahého oděnie,
ni pitie drahého ni jedenie.

VII. Tehdy všichni kanovníci,
děkan, probošt, úředníci
svatého Prokopa povyšichu,
knězem jeho učinichu.
Sta sě po tom velmi v skoře,
služí mšu u vyšehradském kóře.
Své pokory neproměnil,
viece než dřiev pro Boho činiš.
Kanovníkem na Vyšehradě bieše,
ale jinej proměně chtieše,
a řka: „Čemu mi je tato čest,
jenž čini duši přeřest.
Vědě, že nenie Bohu vzácen,
ktož sbožie miřuje; ten bude ztracen.“
O tom bylo by mnoho praviti,
ale musímy toho ukrátit;
nebo jest viece pravenie
o jeho miřosti i mluvenie.

VIII. Ot dávných časov to jest myslíš,
kdeby kromě ludi bydlíš.
Naleze mnicha starého,
ke všej čstnosti podobného,

i poče jeho prositi,
chtě tý-že zákon nositi.
Tehdy ten mnich duchovný,
vida, že jest člověk rovný,
i poče mluvit k nemu,
právě jako k synu svému,
řka: „Proč ty zákona žádáš,
a ty velikú čest sbožiem jmáš?
V svatého Benedicta zákoně
musíš jmieti utrpěnie,
kromě přátele přebývati,
svýma rukama dělati.“
Svatý Prokop jemu povědě,
a řka: „Však jáz dobrě vědě,
že jest to vaše ustavenie,
jakož svědčí svaté čtenie,
aby nic vlastnieho nejmeli
a poslušenstvie drželi,
abychom všechno prodali
a ve jmě božie rozdali.
V tejto mej prosbě nemeškaj;
prosim, svatý mně zákon daj.“
Tdy starý mnich, jsa v tej mieře,
vida jej v ustavnej vieře,
pro prosbu svatého Ducha
poda jemu mnichového rúcha.
Pak dotavad s ním tu bydlíš,
až sě dobrě zákonu naučíš.

IX. Potom jide do svého kraje,
tajně sobě bydla ptaje,
ne proto, aby přátele viděl,
jedno kde by na púšti seděl,
tu kde by bylo miesto sličné
a Bohu slúžiti slušné.
I bra sě do jednoho lesa,
s sobú všu potřebu nesa.
Takž pak, po tej púšti chodě,
přiblíži sě k jednej vodě,
ta voda Sázava slove,
ježto i dnes pod klášter plove.

X. Nechtě přes tu řeku dále,
shrnu sě při jednej skále;
ta skála stáše v tej chvíli
ot Kúřimě za dvě míli.
V tej skále dáblové přebývachu
a mnoho zlosti ukazovachu.
Svatý Prokop, vida jich zlost,
vstúpi proto u věčší čstnost;
proti hřiechom bojováše
a těm psom odpovědáše,
řka: „Nelze vám zdě jmieti moci,
když mi Boh ráčí spomoci.“
Velikého utrpěnie bieše,
mnoho na modlitvě [bdieš]
a málo jedieše:
jabłečka pláná a želudy,
a pod měrú napíjaš sě vody.

XI. Až poče około sebe pílaniti,
a domek tudiež sobě staviti.
A pněvie také kopáše,
tu sobě ztravně utěževáše.
Naleze na skále celú kru,
tu postavi svaté Máři kaplu;
tu sě modlieše ve dne v noci,
až tomu minuchu mnozí roci.
Nebieše i jednomu člověku znám,
nikte ho neviděl, jedno Buoh sám.
Ale nemóz sě miesto na hoře skrýti,
takež oheň pod kadiú býti.
Pro jeho veliké utrpěnie
učini Buoh to zjevenie,
nechtě ho déle tajiti,
chtě jeho křesfanom zjeviti.

XII. Kněz ¹⁾, jemužto Ołdřich diechu,
sezva ľovce, kteříž-koli ²⁾ biechu,
i poče jim všem mluvit:
„Na které chcemy lesy jít?
Vece: „Musímy na ľov (jeti).
Kde chcemy ľoviti početi?
Tu sobě umyslichu v skoře:
„Pokusmy,“ vece, „na sázavské hoře.
V ty mi sě lesy jeti sžáda.
Pojedmy tam, to-t jest má rada.“
Kteříž-koli při nem biechu,
všichni jemu v tom povolichu.
A když sě v ten les vebrachu,
tu všichni kněze ostachu.
Sta sě božím povolením,
že neosta i jednoho s ním.

XIII. Knězu sě zjevi jelen krásny,
veliký a velmi masný.
Kněz Ołdřich, sě nelekaje
a v rukú ľučišče jmaje,
zastřeliti jelen chtieše,
jenž před ním nedaleko tečieše,
nevelmi před ním chvátaje,
jedno jako j'mu rozum dávaje.
A přeběhna chvílu maď
i stavi sě nad tú skaľu,
na niejžto svatý Prokop děláše,
v ty časy dub osěkováše.
Zaskoči za svatého Prokopa nohy
a obrátil k nemu rohy.
Mezi rohy kříž jmějše,
kněz Ołdřich to dobrě vidieše:
inhed z rukú ľučišče vrže
a koně svého potrže.

XIV. Vida to zvieře předvorné
a mnicha tváři pokorné,
tázati kněz mnicha poče,
a s hynšta sě hned dožov boče:

„Kto jsi, ježto na tej-to púšti bydlíš?
kako-t dějú? A co tu činiš?
Svatý Prokop hned té chvíle
otповědě jemu mile:
„Jáz bydlím v tom pokoju,
hřiešník a Prokop mi dějú,
pod zákonem Benedicta svatého
za odpłatę královstva nebeského.“
Kněz Ołdřich skoči s koně,
svinu plášč, hlavu pokloně:
„Otče! zpoviedaj mě hřiešného,
proti Bohu zavinižho.“
Svatý Prokop jej zpovieda,
po zpovědi pokánie da.

XV. Potom poče kněz Ołdřich mluvit,
a řka: „Chce mi sě píti;
rozzechl sem sě během velikým;
napoj mě,“ vece, „pitím tvým.“
Svatý Prokop: „Jiného-t pitie nejmám,
než tu vodu, južto pjem sám.“
Vzem jisticu, srdcem vzdechna,
svú rukú vodu požehna,
podav knězu, píti káza.
Napiv sě Ołdřich otáza:
„Diviu sě, [ž] tak šlechetné víno jmáš!
Na tejto púšti kde je chováš?
Ve mnozě sem zemiech byl,
nikda sem lepšieho nepil.“
Tak sě bieše tu učinilo,
jako na onej svatbě bylo,
ještě bieše Hospodin sám
taký-že div učinil tam,
když bieše v Kána Galilé,
tu ve-č věřichu apoštolé.
Tého-že divu miřemu
pójciř Prokopu svatému.

XVI. Znamenav Ołdřich divy převeliké,
poče to mluvit take:
„Sbeř około sebe bratřie viece,
ježto budú s tobú Bohu služice.
Chcu tuto klášter učiniti,
sbožím i dědinami jej nadati.“
Svatý Prokop, to uslyše,
posta maď chvílu tiše;
co kněz Ołdřich mluvi nynie,
vzvěděv jeho umyšlenie,
poče mu k tomu raditi,
by to ráčil učiniti.
Bohu na čest i všem svatým jistě,
a jménem svatému Janu Baptistě.
Kněz Ołdřich přije mile radu;
pak svatý Prokop da mu vnadu,
kdy by ven z lesa vyješ,
a pak k nemu zasě přijed.

¹⁾ Rkp. má knieže. — ²⁾ Rkp. kteříž-koli.

XVII. Poradiv sě s svými pány, s jinými také zemany, dělníky v hromadu shluče, i dospě tiem dielem rúče. Kehdyž sě to dieļo skona práv do poslednieho shona, což tu bieše třeba koli, svatého Prokopa opatem vzvoli. Svatý Prokop chtieš se skrýti, nechtě rád opatem býti; a kněz Ołdřich i všie bratřie nečekachu až do zajtřie, svatého Prokopa vzvolichu a poslušenstvie k nemu slúbichu. Stało sě jest to svěcenie ot syna božieho porozenie let po tisíci devátého (1009), pod ciesař[ství]em Jindřicha druhého.

XVIII. Opatem jsa, bratrū zákonu učieše, a sám najprvě činieše: hosti mile přijímáše, pracným k zdraviu pomáhaše, a smutné utěšieváše. Vše, což pro Buoh učiniti bylo, to j'mu ovšem bieše miło. Plniš rád božie kázanie z svatého Ducha ustavenie. Jeho slovo na všie strany rostieše, a všady naplneno bieše. Kteřž-koli to slyšiechu, se všech stran k nemu běžiechu, dary své j'mu obětujúce a u modlitvu sě poručejúce. Hrnichu k nemu nebožátku právě jako k slepici kuřátku, odpovedajúce ducha zlého a prosiece otec svatého, aby je ráčil přivinuti, nedal jich dušem zahynuti, chtiece s ním do smrti státi a ve všem jeho poslúchat. Svatý Prokop mile všechny přijímáše a slovo jim božie kázáše. Všichni jej ludie milováchu a s ním bydliti žádachu.

XIX. Ponidž jest tu opatem byl, klášterského nic je nežil, jedno co svýma rukama vydělał; toho ještě chudým udieľał. Tak byl otec milostivý i na všechny lutostivý. O tom bylo by mnoho praviti, ale juž musím ukrátit. Chcu praviti o jeho diviech i o jeho svatých činiech, co jest činił toho časa, kdež jest všecka ludská spásá,

kehdyžto s kříži chodiece, a za tři dni sě postice, ľud s kříži chodił zpievaje podle římského svyčaje.

XX. K tomu času z kraje dalekého, chtieci viděti Prokopa svatého, jeden tudiež přišel bieše, a ten člověk Menna sloveše; choditi s svatým Prokopem chtieše, k tomu velikú žádost jméjieše. Přišed k Sázavě, poče státi a na převozníka ptáti. Nebieše tu i jeden člověk, ježto by jeho převezel v diek k svatého Prokopa domu; nevědieše, co učiniti tomu. Mnoho ľodí u břehu stojiechu, i sochory přivázány biechu.

XXI. V ty doby, hodinami dospievajúce, pojídú, s svatými zpievajúce, svatý Prokop i bratřie jiná, a chvalice Hospodina. Uzře Menna, smutně stáše a k Bohu srdcem vzdycháše. Že s ním rád choditi chtieše, protože takto mluvieše: „Pro svatého Prokopa zaslúženie, dopřej mi, Bože, převezenie!“ To povědě v svej truchlosti, hned sě k nemu člunek zprostí; ostaviv onen prázden břeh, učini k nemu růčí běh, přimče sě k nemu upřemo. To jest ot mnohých vidieno, ktož s svatým Prokopem biechu, a takto k nemu mluviechu: „Kako tě jest sém bez vesla ľodi přes vodu přenesla?“ Menno jim všem odpovědě, velmi vesele s nimi chodě: „Bóh učinił to znamenie pro svatého Prokopa zaslúženie.“

XXII. Svatý Prokop tej chvále nechtieše, protože takto mluvieše: „Milá bratřie, nedivte sě; a však ve čtení čte sě: „Budelete-li jmieti mieru a k Bohu pravedlnú vieri jakožto jádro horčiné, a prositi, což jest sličné, co chcete, to obdržíte, třeba-li, hory převratíte“. Takež ti jest toto nynie: Buoh naplnil jeho žádanie! Buď Buoh žádúci pochvalen na věky věkoma amen.“

XXIII. Poslúchajte viese divov, i jeho přesvatých činov! Se všech stran k nemu běžiechu, a pracné k nemu střziechu. Svatý Prokop dnem i nocu všem spomáháše (boží mocu). Mezi jinými pracnými přiveden bieše, jen¹⁾ v sobě zlého ducha jmieše; ten sě na všechno trháše, přehrozně zuby skřeňtāše, sžimaje své zuby i pleci, chtě ze všech ludí uteci. Chodiechu s ním přetelé v hluč, a svázarše jemu ruce, a'n každému chodi žeje, na svatého Prokopa volaje: „Prokope, křívdu mi činíš, že mne ven ot tudo pudíš; však jáz tobě nic neškozu, ač s tiemto člověkem chozu.“ Pověděv to v diebliej zlosti, vzlomi člověkem bez milosti.

XXIV. Svatý Prokop, uzřev pracného, ukroti v nem ducha zlého. Poruči jej bratru čstnému a přikáza mocně jemu, snažnú péču o nem jmieti, postec sě, nad ním klatvu pieti. A sám sě na modlitvu otda, svój život utrpěni podda, tu na kolencu klekaje a na svých prsech padaje, hlad mra, do noci sě postě, chtě zbavit zlého hostě, čině to v noci i ve dne, a to právě do toho dne. Potom zaklev ducha zlého, vylhna jej z člověka čstného. To mnozí ludie vidiechu, kteřž-koli při tom biechu, že velmi u brzkém spěchu vzletě na kostelnú střechu. Brzo, vnuž pták se svinuje, letě²⁾ preč sě nelenuje. Potom pak na zemi pade a na čtvero sě rozpadě. Ten člověk by ovšem uzdraven, buď v tom Hospodin pochvalen!

XXV. Ježče vám viese povědě, co o svatém Prokopu vědě. Sta sě to pak v jedny časy, uslyševše všaké hlasys, a'nde črtié vořajíce, mezi sobú to mluvice:

„Český člověk nad námi jest, o nemž jsmy dávno kladli řest, chtieci jeho ot sud vyhnati.“

Juž sě to nemôže státi; nebo jsa závisti plný,

jmaje k nám nevěrné činy, vše proti našemu sboru, obsedl zde nad námi horu.

Nuže, Prokope, věz to, breč, pro tě musíme jítí preč.“

Svatý Prokop, požehnav sě, posvátné rúcho vzvlek na sě, bičík malý sobě učině,

i jide tam do jeskyně, v svojú rukú nesa svaté,

a řka: „Vy siemě prokláte, vy jste hadového roda, ještěře k tomu ploda.

Boží mocu kazuju vem, abyše šli ot tudo ven.“

Některde na puču jděte, a nikomému neškodte.“

T'dy črtié velikým prhem, proraziece skaļu vrchem, před svatým Prokopem běžiece, své smutky sobě praviece:

„Hoře na naše seděnie, juž-t našeho bydla nenie.“

XXVI. Sebrachu sě všechna říše, i milobuzská tovařišie; pojemeše sě všecka obec, jidú v horu, jiežž dějú Lobec. Prokop svatý po tom boju vies tu osta u pokoji.

Hospodine buď ti chvála, dábelská moc neostála!

XXVII. Poseděte málo mlčiece, uslyšíte divov mnoho viese. Ludí ot všad přemožstvie, z vesnic około z súšedstvie k nemu sě utěkováču, zdravie ot neho přijímáču. Svatý Prokop, velmi mile všeckerny k sobě přichýle, každého milostivým činem a svého mistra přískladem, nechtě, by ot neho který div byl zjeven, donidž jest živ, že toho Buoh nemiliuje, ktož sě před ludmi velbuje.

To i jiné stoje mluvieše, a před ním množstvie luda bieše.

XXVIII. V ten čas také slepá žena bieše předeň přivedena.

¹⁾ Rkp.: ten. — ²⁾ Rkp. leti (letě je přičestí. Srov. Nákres ml. st. §. 375).

Ta světa viděti nemožieš,
a však svatého otce prosieš,
říká: „Ty-s sluha Boha živého,
dopomož mi zraku mého.“
Tak na kolenu klečeci,
přežalostivě pláčuci,
říká: „Smiluj sě nade mnú,
otče svatý, nynie nad temnú.“
Svatý Prokop smilova sě nad niú,
nad tū jistú temnú paniú,
krížem svatým znamenaje,
a takáž slova jmenuje,
ježto je sám Syn boží pěl,
kdyžto jest onomu slepcu zděl,
říká: „Pomoz, Bože, zraku mému,
jako-s pomohl onomu slepému.“
A jakž to brzo povědě,
tak žena očima vzhledě,
a viec do svého skončenie
jměla zdravie i viděnie.
Zbaviž nás, Bože, slepoty,
dopřeje nám své lepoty!

XXIX. Sta sě pohřiechu těch časov,
kněz Oldřich umře, vložichu jej v rov,
a ne tak kláštera ještě bieše dočinil,
jakž svatému Prokopu slábil.
A ježče to miesto chudé bylo,
a opatstvie potvrzeno nebylo.
Proto svatý Prokop i bratřie jeho,
chvaliec tvorce nebeského,
někdy po klášteru sě pochováchu,
a někdy po púšci přebýváchu.

XXX. Ale slyš, co sě potom sta!
Kněz Břecislav, jeho syn vsta,
čuš na stołec svého otce,
i by knězem českým v tom roce.
Ten Boha velmi milováše,
a svého otce skutkóv následováše.
Když jemu co pověděchu,
ježto ot jeho otce věděchu,
to převelmi rád slyšeše,
a pro jeho dušu mile plnieše.
A když to dobře uzřechu,
o svatém Prokopu jemu pověděchu,
říká: „Kněže, rač to věděti,
co chce tobě o nem pověděti.
Byl-ť jest najprvo pústenníkem,
potom byl tvého otce zpovědníkem,
a jest-ti muž svatých činov,
a činí přemnoho divov.
Mnoho-ť jest tvój otec jemu sluboval,
až jemu i klášter dělał.
Pohřiechu! zatiem sě rozstonał,
a pro smrt jeho nedokonał.“

XXXI. Rád tomu kněz Břecislav bieše,
což o svatém Prokopě slyšeše.

V div sě mnozí vzradovachu,
nejlepší sě v hromadu sebrachu.
S nimiž sě poče kněz tázati,
chtě svého otce zádušie skonati,
říka jim: „Páni, radte mně k tomu,
abych pomohl svatého Prokopa domu.
Rád bych učinił tu sňatek,
neb jest mého otce počátek.“
V hromadu sě páni sebrachu,
tu radu knězu Břecislavovi dachu:
„Dokonaj svého otce zádušie,
to-ť tobě najlépe slyšie.“
Kněz to velmi rád učini,
svého otce žádost splni.

XXXII. Dojey svatého Prokopa rúče,
u modlitvu jemu sě poruče,
zpoviedav sě, poče jej otcem zváti,
a říka: „Otče svatý, rač mě znáti!
Sbožie i svobodstvie vám dávaju,
opatstvie vám potvrzuju,
tobě jím býti kazuju.“
Svatý Prokop, mezi všemi stojí
a vladání toho sě boje,
poče kněze pro Buoh prositi,
aby jeho ráčil zbaviti,
říká: „Vidite mě nedostojného;
pro Buoh volte mezi sobú jiného!
Nedostojen sem břemene toho;
volte sieho nebo onoho.“
To i jiné s nimi mluvíše,
opatem nikakž býti nechtieše.
Ale vešken sňatek, i sudie,
i všelici dobrí ludié
prosbu k nemu učiníchu,
a jedva na nem obdržechu,
že nad tím svatým manstýrem
vzvolíchu jej čestným pastýrem.
Břecislav, ten kněz český,
a Severus, biskup moravský,
hospodářem jeho potvrdochu,
k tomu opatem světichu.
V jehožto viec svatém těle
Duch svatý přebýval cele.

XXXIII. A kehdyž, v opatství stoje,
Hospodina sě ve všem boje,
velmi pokorně nesl kázaní
i svatého Benedikta ustavení.
Bieše plný vše milosti,
beze vše protivné zlosti.
Sbožie dobře opravováše,
bratřiu i čeleď spásobováše.
Šédr hostem byl i pústenníkům,
i všem božím služebníkům.
Tiem sbožím slúžil tak hotově
leč sirotkům, leč chudej vdově.
Za jeho tu svatých časov
neby i jedných nedostatkův.

Nebo jej všichni miľováchu,
ktož-koli s ním přebýváchu.
Nebo skrze své dobré skutky
poviedaje jim otpustky,
činił jako lékař můdrý,
dávaje všem příklad dobrý.
Mnohé ludi hřiechov zbauje,
posíelał duše do ráje.
Cuzieho nic nechtěl žítí
práv ústavně do svéj smrti.
Klášterského nic neužíváše,
jedno což svýma rukama vyděláše,
tiem sě krmí i odievał,
a chudým šedře udiejał.

XXXIV. A ježče nevše-ť jest tuto psáno,

což jest dobrým ludem známo.
A všichni, ktož toto uslyšíte,
proč take-že nečiníte?
Poslúchajte, hostákové,
k tomu všichni lejchěrové,
kteří po světu blúdite
a na ludech k tomu lúdite,
ješto rádi beřete cuzie,

Chovajte sě duše ztracenie,
od kadž nenie vykúpenie,
jedno tam věčné bydlenie.

Náhle toho ostanúce,
svatého Prokopa příklad přijmúce,
poprosite otce svatého,
aby vy zbavił ohně věčného,
bychomy, hřiechov zbudúce,
a svých sě vin pokajúce,
viec všeho zlého ostali,
potom Bohu sě dostali.

XXXV. Také to do neho bieše,
jakž tamo o nem čte sě,
že sě ludské chvály kryjieše,
a té-ž svej bratři radieše,
těm, ježto biechu v tu dobu,
i také, kteříž potom budú,
aby sě náboženstvím nevelbili,
ani sě před ludem chlubili.

Učini to velmi šlechetně,
aby bylo držáno ústavně,
aby mše pořád zpievali,
když by ludié u mše bývali;
anebo na každý svátek
bývá zde veliký sňatek.
Tu mšu po primě zpievajú,
ten obyčej ježče i dnes jmajú
pro chudinu, ježto sě ráno schodí
a své náboženstvie ploďi.

A té mše poslúchajúce,
Bohu sě poručujúce,
i jde každý do svého domu,
a kamž lubo bylo komu.

XXXVI. Sta sě pak na jedny hody,
tu sě jednomu bratru přihodi,
že tu svatú mšu slúžieše
vysokým hlasem notieše.

Chlubieše sě tiem pohřiechu,
až mnozí o nem mluviechu:
„Tak jest krásně zpíval mšu dnes,
jako jeden anděl s nebes.“

Když to svatý Prokop uslyše,
že sě ten bratr hlasem chlubieše:

svatému otci protivno bieše,
že tak učinił, jakž jemu neslušieše.

Sezva svú bratru v hromadu,
něčini o tom dobrú radu,

a říka: „Bratřie, toho bratra sudmy,
že sě hlasem chlubil před ludmi.“

Kázav jemu před bratří státi,
i poče mu z toho láti:

„O bratře milý, proč tak činíš,
že svú dušu velmi viníš,

až mi jest žel velmi toho,
že sebe nelutuješ mnoho.

Ba za nevieš, že pro vinu takú
potratíš věčnú opłatu?

Náhle poznaj sě i svú vinu,
a chovaj sě potom toho činu.“

Však, aby potom jměl bázň,
dachu jemu osliču kázň.

XXXVII. Potom tomu i také jiným
dal příklad všem bratrám svým,

zapovědě, aby toho nečinili,
by sě kde náboženstvím chlubili,

říká: „Bratřie! Vám jest to známo,
jakož tam ve čteniu psáno:

súkromie ote všech ludi,
a ten, jenž srdece ludske vidí,

kdy uslyšie co sličného,
prijme hotově každého.

Proto, moji milí synové,
chovajte sě přešudy dábłové,

a když co nábožně prosíte,
vězte to, ež jistě obdržíte.“

XXXVIII. Juž svatého Prokopa divi rostiechu
a na vše strany roznešeni biechu.

Mnoho slepých prohlédáše,
chromých bez čísla udravováše.

Běsy ot ludi othonieval,
božú mocu belhavým choditi kázał.

Mnozí němí jsú mluvili,
k tomu hluší jsú slyšeli.

Kteříž-koli byli nemočni,
také mnozí mašomocni,

bez čísla uzdraveno jich mnoho,
až nemóž počisti toho.

XXXIX. Však znamenajte, jeden nemočný,
po všem tělu mašomocný,

přijde k otci svatému,
poručí sě mocně jemu.
Svatý Prokop, příjem praeného,
do tého-dne chova jeho.
Po tém-dni poče otpuščenie bráti,
a chtě do svého kraje vstati.
Svatý otec, na chudé řaskavý,
vida, že člověk na těle nezdravý,
poče jeho lutovati,
že jemu nejmá co dáti.
Juž bieše pro Buoh všecko rozdař,
neb j'mu Buoh byl smrt zvěstovař;
i bieše sě všeho zbaviř,
než jediné rúcho na sobě ostaví.
Vece: „Milý synu, mně-t jest s toho světa sníti;
nebuď [tě¹] leř do třetího dne zde býti.
Až mě do rova doprovodíe,
tuto-t mū sukniu tobě dadie.“
Jakož sě potom je stař; to uslyšíte, až ještě počtu málo.

XL. Juž ot narozenie Syna božieho,
po tisíci po pěti deát²) léta čtvrtého (1054).
Takého byl šlechetenstvie,
že jemu Buoh zjeviř proročstvie;
svů smrť před dvěma dnoma věděř,
tu svýma přitelomama pověděř:
Vitošovi, sestřencu svému,
a Jimravovi, bratreu druhému.
Těma k sobě přijiti kázař
a pořád jima vše ukázař
a řka: „Synové moji milí,
vy jste se mnú ot mladosti byli.
Choval sem vás ot počátká
jako slepice svá kuřátká.
Třetí deň andělské poslání,
to slovo božie zvěstování,“
vece, „mně-t jest s tohoto světa sníti.
Vězteř, co sě vám stane po mej smrti.
To vám pořád vše zjevuje,
a Bohu vás poručuju;
nebo množí na vás kročie,
že vy od tadtó vysočie.
A takto sě po tom stane.
Jiný kněz³) po Břecislařovi vstane,
tomu bude jméno Zbyhněv⁴),
ten ukáže nad vám svój hněv.
Upoříchaje řestných ludí,
ot tavadlo vás vypudí,
i dá pak to miesto Němcóm
odkád-s jiným cuozemcóm.
A vy, nejmajieč kde býti,
musíte do jiné země jítí.

Tam přebudete šest rokóv,
až Buoh umení těch sokov,
ježto budú na vy sočiti,
nebo kterú křivdu činiti.
Proto, moji synové milí,
tak, jakož ste se mnú byli,
v sbožiu v hromadě bydlice,
a mezi sobú sě nezliece,
přebývajte tam mile,
až-t i mine ta zlá chvíle,
ot Boha sě nerozpačujuce,
ale ve všem sě jemu poručejuce,
i v žalosti i ve smutciech,
také ve všech dobrých skutciech.
A stane-li sě co vám zlého,
poprosíte Boha samého.
To-ž vám praví i jinej bratři,
že vás Buoh ve všém opatrí,
i take vás skoro utěší,
že vám zasě pospieši,
vaše nepřátele zatrati
a vy se všú čstiu navráti.
Buoh to učini svú mocu
a mū⁵) nedostojnú pomocu.
A kehdyž těch šest let mine,
kněz Sbyhněv nemilostivý zhyně,
a potom bude kněz Vratislav,
ten bude na božie sluhy řaskav.
Ten sě k tomu klášteru obráti
a vás se všú čstiu navráti.
A taký pokoj Buoh vám učini,
vici budete jmieti, i po vás jimi.“

XLI. A když jima to vše povědě,
juž na smrnej posteli sedě,
kakž-kolvěk mdle dýcháše,
proti dábľu dva dni bojováše,
prosě za vše své milé syny,
aby Boh spustil jich viny,
i za jiné, ktož budú jeho sluhy,
aby byli zbaveni tůhy.
„V kterej-koli núzi jsúce,
k nemu nábožně vořajuce,
budú tebe, Bože, prositi,
rač je v jich prosbě uslyšeti.“

XLII. To sě dějíše po kumpletě;
pozva sobě jiné bratři,
potvrđe jich v dobrej vieře,
aby stáli vždy v tej mieře.
Dav jim milé požehnání,
i vze ot nich otpuščenie.
Uzřev svatého anděla,
pusť dušu z svého těla.

Bratřie žalostně plakáchu
a tak mezi sobú vořáchu:
„Komu nás, otče svatý, ostavíš?
komu-li nás po sobě poručíš?
To-t jsmy po tobě osířeli nebožátká,
auvech! jako (po) slepici kuřátká!
Přebývali jsmy s ním milostivě:
juž ostanemy po tobě žalostivě.
Auvech nám otce takého!
Ba kde dobudem sobě jiného!
To i jiné mezi sobú mluvieu,
a velikú žalost jmějiechu.

XLIII. Ot narozenie syna božieho
po tisíci let po pěti deát pátého (1055)
sšel svatý Prokop s tohoto světa,
jenž byl české země osvěta.
Z nepokojného sboru,
jide do věčného dvoru.
K jeho pohřebi pozvachu českého
biskupa Severa pražského.
Ten dóstojně, jakž jest bylo,
schova v zemi svaté tělo.

XLIV. A v ty časy onomu praenému
sukniu dachu mařmočnému.
Ten jim děkováše poklek
a onu sukniu na sě vzvlek.
A vezre ten na své tělo,
a'nde jako sniežek bělo.
To jsú všickerni viděli,
ktož sú koli při tom byli,
že ten člověk by uzdraven
a vše své nemoci zbaven.
A v tu-že hodinu sta sě,
ten svaté tělo viděti žádáše.
Proto srdečně vzdychaje,
prosíše přemilostivě:
„O svatý Prokope, pomoz mi,
af tě uzru, dřiev nežli budeš v zemi!“
A, jakž to rychle povědě,
tak oběma očima vzhledě.
Dotavad by mu viděnie dano,
doňavadž tělo svaté nepochováno.
Pro to nedána sta jemu zraky delšie,
nebo člověk paký bieše.
Žebrániem sě obchodíše,
neb dělati neumieše.

XLV. A k tomu v tom svatém domě
v ty časy bieše rozkošná vóně.
Kteříž-kolivěk nemocní,
neb kteříž při tom byli praení,
všichni biechu uzdraveni,
a vše nemoci zbaveni.
Tako-t sě jest všechno stařo,
jeho bytie dokonařo.

Buđ Bóh v tom ve všem pochvalen,
jenž kraluje věky věků, amen.

XLVI. Také toho neomlčim,
což sě do jeho vzrostu domním.
Byl jest člověk urozeniem vysokým,
u pleci i v těle stavem širokým.
V hnáty byl velmi silný,
ve všem těle ovšem plný.
Hlavu dosti velikú jměř,
a tvářu ovšem bieše běl.
Čelo¹⁾ jměř dosti veliké,
brádka bieše črná také.
Vlasy črné střednie jmieše
a vezřenie jasného bieše.
Promluvenie jměř milostivé,
a srdeč k každému neštivé.
Rúcha nemnoho jmějieše,
jedno sukniu a kápiu nosieše.
Škaplér jmějieše pro dieļo:
to-t jest rúcho (jeho) bylo.
A na nohách nohavice,
a k tomu lehké čřevice.
Ač bych pravil o posteli,
o tej jste dřieve slyšeli.
Juž to všechno opuščeju,
svatému sě Prokopu poručeju.

XLVII. Čtěmy, co sě jest pak dalo,
co sě po j'ho smrti stařo! —
Bratřie, po svatém Prokopě ostavše,
a svého milého otce v zemi schovavše,
sšedše sě všichni v hromadu,
vzechu mezi sobú radu.
Volichu opatem kněze Vitoše,
ten bieše přítel své duše.
To bieše člověk beze vše zlosti,
muž můdry, plný milosti.
To byl sestřenec Prokopa svatého,
života velmi šlechetného.
Ale ot toho sě vzdalováše;
nechtě opatem býti, otměluvováše.
Bratřie jeho nezbavichu,
biskupa pražského poprosichu,
aby ho potvrdil v opatství
a přisvětiř k dóstojenství.
Biskup by velmi rád tomu;
[z]světiv, posla jej do svatého domu.

XLVIII. By z neho opat, k Bohu umný
a k hospodářstvu rozumný,
vzrostu člověk šlechetný,
nepříatel přebytku světského.
Následováše svého ujce činov,
činiř také mnoho divov.
Ovšem bieše člověk duchovný,
v pokrmě na divy skrovny.

¹⁾ Srov. Nákres ml. stč. §. 324. — ²⁾ Rkp.: padesát. Srov. nížeji v oddile XLIII. — ³⁾ Rkp.: jiné knieže. —

⁴⁾ Sbyhněv, Zbyhněv = Spyhněv = Sptyhněv. Srov. Nákres ml. stč. §. 98. Co do Sp = Sb: spurný = zburný (dial.) — ⁵⁾ Rkp. svú.

¹⁾ Rkp.: tělo.

Za jeho také hospodářství
bylo ve všem prospěšenství.
Když přebýváše v opatství důstojně,
čině s svým bratřím velmi pokorně.

XLIX. Ale slyš, co se po tom učini!
Svatého Prokopa proročství sě splni.
Umře kněz Břecislav milostivý,
by knězem Zbyměv neříšskavý.
Ten toho kláštera nemilováše,
nebo mnohých sokov posluchaše.
Ti jemu nevěrně sočechu
a takto knězu mluviechu:
„Kněze! jsú-t zde kací-s Slovéné,
jmajú-t kako-s písmo jiné,
činie-t poročství¹⁾ přemnaho;
kněze, nepřipúšťej jim toho!
Služie-t slovenským hlaholem,
stojíce před božím stoljem.
Věz, ež kacieřsky-t sě obchodie,
že-t zde taku službu plodie.“
To i jiné na kněze Vitoše mluviechu
a na všu bratřu, ještě s ním biechu.
Tak je velmi opovachu,
až je ot tud i vyhnachu.

L. Vitoš opat s bratří sě shluče,
svatému Prokopu sě poruče,
i jide do uherského kraje,
a velikú žaťost jmaje.
Tehdy to miesto dachu jiným Němcům,
odkud-s kakým-s cuzzozemcům.
Ti Němcí latinici biechu,
a rádi tu přebývati chtiechu.
Ó nevěrná dábejská čisti,
i ludska mrzká závisti!
Ó vy nevěrní sokové,
vy jste dábloví poslové.
Nynie vám dábel za ucha šepce,
potom vy oheň pekeň slepce!
Ktož božím sluhám překážie,
skoro s tohoto světa scházie.
Jakož sě tém sokom stało,
ještě sú přebyli na světě málo.

LI. Tém svatý Prokop nepřejieše,
proto takto jim mluvieše.
Když prvú noc na jutřiu vstachu
a do kostela sě brachu,
svatý Prokop u dřví stáše,
tém Němcům porokováše:
„Povězte mi, kde jste sě zde vzeli?
Co-li jste na tomto miestě zděli?
Ba i kdo vy je sém poslať?
kto-li vám toto miesto dať?
Co vy, sokové, zde hledáte?
co vy na tomto miestě jmáte?“

Tu Němcí stachu, hlediece,
i slova nepromluwiece.
Všichni sě hrozně užasú
svatého Prokopa hlasu.
S velikým strachem bězechu,
však takto odpověděchu:
„Moc kniežete českého
i šlechetná rada jeho,
ten nám ten klášter poručí
a do smrti nám jej otluci!“

LII. Svatý Prokop, vida jiného jazyka,
povědě jim, a takto řka:
„Ba boží mocu kazuju vem,
náhle, soci, ot tudo ven!
Pak-li toho neučiníte,
božiu kází nad sobu uzříte.“
Pověděv jim to, zahynu,
a Němcí jidú na hodinu.
Na tu řeč nic netbajiechu,
někaké přeludství mniechu.

LIII. Sta sě druhú noc na zajtrje
jdiechu na jutřiu vše bratřie.
Zjevi sě svatý Prokop, stope
ve dřivech v kostele u podboje,
i poče jim hněvně řieci:
„Ba vy nevěrní Němcí,
tak vy netbáte na mé kázanie?
Však vašeho bydla zde nenie!
Vy jste nevěrně činili,
že jste mé syny ot sud vysočili.
Náhle od tudo ven, soci!
Upominaju vy pod milostí.“
Na to Němcí nic netbachu,
na spílu to obrátilu,
až sě jim zjevi po třetie,
a řka: „Vy nevěrná bratřie!
Proč tak proti mně činite?
Však sě se mnú nepřezlite!
Nepřepustím vám zde býti;
musíte preč s hanbou jiti.“

LIV. Němcům sě vždy spile zdáše,
co je svatý Prokop upomináše,
až sě jim zjevi třetiu noc;
tu ukáza nad nimi svu moc.
I poče jim opě řieci:
„Poslúchajte ješe, Němcí,
juž jsem jáz naplnil svaté čtenie,
ale vy netbáte na mé řečenie.
Ne vám sem jáz to miesto upravil,
ale mým synom jsem ustavil.
Ne vám, nevěrní sokové,
vy jste ot kud-s hanební Uhrové!
Dař-li vám jesť kněz klášter zato,
ote mne vám bude dnes otjato.“

Nechtěli jste poslúchat řeči dobré,
jáž vám ostuzu bydlo sázavské.
Náhle, neostávajte své drahy,
ujímajte s rychlostí do Prahy!“

LV. To mluvě, v ruce berlu držieše,
juž nemilostivě Němce tepieše.
Němcí i jedné odpovědi nejmehr,
jedno druh před druhem bězechu.
Nic na cestu netázáchu,
jedno jako kozlové skákachu.
Tak sě jim bydlo ostudišo,
bězechu, nedá-s kde bylo.
Knězu náhle přibězechu,
a to jemu všechno pověděchu,
co sě tam na půšti stalo,
co-li sě nad nimi dálo.
Řechu: „Daj ten klášter, komuž ráčíš?
Ty nás zasé nenavrátiš;
dobrě že jsmy živi utekli,
bězechomy, jako bychom sě vztekli!
Ten Prokop, jenž tu leží,
nedá nám ohledati svých mezi,
a komuž nebude přeti,
ten nebude tohoto kláštera jmeti.
My-t jsmy byli v jeho bázni;
chovaj sě každý také kázni!“

LVI. Kněz, když to ot nich slyšieše,
velmi sě tomu divieše.
Však sě k Bohu neobráti;
proto Buoh jeho dnov ukrati.
Velmi brzo potom umře,
a stope ve zlje vieve.
Po nem by knězem českým Vratislav,
ten bieše na chudé ludi řaskav.
Na divy poče ten klášter milovati,
a snažně jemu pomáhati.
Káza kněze Vitoše s bratří nalézti,
chtěj je v opatství uvést.
A když sě z Uher bratře přibrachu,
v opatství jej uvedechu.
Opět jmechu plno všeho dobrého
skrze pomoc Prokopa svatého.
Kněz Vratislav jej miloval,
dědim i sbožie jemu mnoho dař.

LVII. Svatý Prokop, jakož jim sluboval,
před Bohem dobrý pokoj obdržal,
aby jmeli při tom času,
i potom i také, kdož nynie jsú.
Toho pokoje ještě užívajú,
kterí sě k jeho milosti utiekajú.
Tako-t sě jest jistě stařo,
svatého Prokopa proročství sě naplnilo.

¹⁾ Rkp.: proročství (porok, poročství = opprobrium).

II.

ŽIVOT SV. PROKOPA.

1. *De nomine s. Procopii.* Procopius dicitur quasi probus pius eloquio litterali, sicut in sequentibus patet per effectum geste rei. Nam pietate sue caritatis probus pius fuit, sermone ueritatis zelum gerens animarum propter eum, quem dilexit. Item ex sclauico nomine mutat sui nominis exposicionem quia in latino perfodiens nuncupatur. Nam et hoc concordat, suis gestis et factis, quando dracones sulcauit, fodiers cordis secreta, in quibus quidquid boni operis potuit seminare, rorem sancti Spiritus

petuit suppliciter irrigare, ut fructus seminis posteris posset pullulare, demum sic eueniens, diuinum auxilium ad suum et omnium adiutorium posset inclinare, et sic per incrementa et momenta dierum, incrementum fidei in suis exemplis et in aliis ualeat confirmare, quod nunc patet et patebit uiam iusticie sequentibus, et ex nunc uiuentibus per suos sequaces: fodit arua dura, quando corda dura zelo caritatis diuine clemencie suscitantur, et ibidem sani, debiles, iuvenes et virgines confluunt. Nec est finis uel

¹⁾ V rukopisu, z něhož Bolandisté podali ve své sbírce: Acta sanctorum ku dni 4. července životopis sv. Prokopa, předcházel ještě tento úvod. *Prologus.* Domino sanctissimo Severo, summi gratia opificis sanctae Praagensis ecclesiae secundum utriusque hominis habitum decentissimo pontifici, ac suae sanitatis licet inutilis servus sic in praesenti agere, quatenus futurae beatitudinis manipulatum cum sanctis valeat obtinere. Dum mentis meae sagaciore speculatione sanctae vestre dignitatis excellentiam et meae personae intueor indignitatem ac rusticitatem ad presumendum de vestra pia benignitate præsumere minus audeo. Siquidem parvitatem meam infra mensuram suam se debere contineare, dignum tulunque aestimo nec tam insignis reverentiae domino meam nugacitatem seu presumptuosam fatuitatem verbo vel scripto ingerere. Sed quia tanta lege vis necessitatis constringitur, et plerumque etiam difficultia ut impossibilia imperet; ea utique ratione dictante et ego compellor extra me ire supra me, dum tantillus homuncio tamque contemptibilis persona vestre sanctitatis excellentiae pravitatis meae negotium exponere conor.

Coactus siquidem crebra fratrum petitione historiam de vita et commiseratione b. patris Procopii, quamquam id vires meas scirem exceedere, litterali serie contextam vestre serenitati presentandam dignum existimavi, justum et cautum fore perpendens, nihil me in hoc opere debere ex mea parvitate præsumere, quod non vestra prius fulciatur et roboretur auctoritate. Vel etiam ideo, quia eiusdem patris vita nobis haud minus fuit cognita, qui sancti vestri præsulatus tempore, presentis vita cursum feliciter duxit et felicius ac laudabilius divina favente clementia consumavit, cuius etiam sepulturae exequiis in persona vestra pro exhibendo piæ humanitatis officio animaque suo domino commendatione interesse gratum habuistis.

Humiliter igitur ac confidenter supplico, quatenus eiusdem opusculi textum utique ecclesiastico usui nec alibi nisi nostro tantum coenobii necessarium vobis coram recitari faciatis. Et sicubi, quod facile imperitis evenire solet, rectitudinis lineam vel in materia vel in dictatu excesserim, vestre dignitatis censura ut corrigatur et nostræ congregationi vestre auctoritatis gratia perpetuo retinendus commendetur efflagito. Igitur tam obedientiae debito quam fraternali caritatis astrictus vinculo immoque vestre sanctitatis ac benignitatis fultus patrocinio in laudem et gloriam nominis Christi ad commendandam tam mirifici viri memoriam, universis s. dei ecclesiae filiis, vita eius meritum scire volentibus, totius materiæ hoc assumpsi exordium.

Omnis laudem psallat nostra monachorum concio, psallant rudes, psallant sedes concordati jubilo Jesu Christo grates reddit omnis vacans otio; Jesu bone, Christe pie nos rogamus tuere. Auge lumen nostri sensus, intellectum perfice, nil te sine quimus unquam nos per ipsos facere, vitam patris Procopii propagare tribue, prædictatum per sermonem tibi fiat gloria, par cum patre cum pneumat, laus et pietas inclita decus, salus, perpes honor, virtus omnifaria, nunc et semper et ubique pia benedictio. Punctis horis et momentis gratiarum actio, qui salvare nos dignare per omnia sæcula.

numerus ad sepulchrum currenium, prout certunt oculi¹⁾ ad idem ueniencium, ut a morbo seminis mali uiatici²⁾ ualeant resurgere, nunc inueterati; per quod patet exposicio nominis prenotati, quia prius corda dura tetigit modernorum, frangit sine ulnere dolorum, fixit et transfodit, ut per auxilium diuine clemencie omnes sic curentur, ne insultu demonis aliqua parte sui uiuentur.³⁾

2. *De sancto Procopio.* Beatus igitur Procopius, nacione Bohemigena, ex ingenuis parentibus, et, ut sibi ille sapientissimus Salomon optat, nec diuicias nec paupertatem pacientibus, sed mediocriter recteque uiuentibus ac deum diligentibus, est procreatus. Cuius origo extat ex quodam territorio, cui nomen wlgaliter vsitauit⁴⁾ Chotim. Qui nimur ab ipsis infancie rudimentis deum, fontem uite, siciens, et caduca queque despiciens, magna meritorum prerogativa cepit eminere, multisque⁵⁾ uirtutibus sagaciter studuit fulgere. Incipiebat enim tunc inter coetaneos modeste⁶⁾ conuersari, timorem dei habere, honorem parentibus deferre, lascivitatem declinare, ac in quantum possibile tali adhuc erat etati, in corpore, motu, gestu, incessu foris ostendere, qualis habitus formabatur per dei dispensacionem intus in mente.

Uidentes autem huius preclari genitores pueri tantam graciem dei in eo rutilare, commendauerunt eum in castro Wissegardensi magistro liberalium litterarum studiis, ut eorum informacione celestibus instrueretur disciplinis, ubi tunc⁷⁾ famosum studium sclauonice lingue uigebat. Ibique eciam⁸⁾ egregios⁹⁾ magistrorum theorie quotidie carpebat fructus, cum ea, que in sacris codicibus legebant, mox in opera cum dei adiutorio uertebat. Hac itaque¹⁰⁾ laudabili conuersacione, canonici predicte vrbis, beatum Procopium uidentes incedere, ipsum, licet renuentem ex nimia humilitate, in ecclesia sancti Petri, apostolorum principis, elegerunt in canonici-

cum et ordinauerunt. Tum in predicto officio constitutus quantam perfectionem in se ipso ostenderit, longum est per singula enarrare. Non enim vt alii canonici proprium commodum querebat, sed ab ecclesia die noctuque non recebat. Iam summitem illius Jacob scale uirtutum gradibus ascendendo tangebat, dum usque ad presbyterii dignitatem gradatim peruenierat. Ordinatus uero presbyter, qualiter se humiliauerit, quam se laudabiliter rexerit, quamque uita sua honesta fuerit, nullo putamus dicendum ore.

Nam omnes alii presbyteri hunc¹¹⁾ non canonicum putabant, sed monachum; jam enim dominum imitabatur, iam saluatorem audiebat aure cordis sibi dicentem: vade et uende omnia, que habes, et da pauperibus, et ueni, sequere me. Interea in mentem suam uenit, qualiter relinquentis mundum et ea, que mundi sunt, libere uacaret deo; propositum suum diuina reuelacio admonuit¹²⁾, ut monachice conuersacionis habitum sumeret. Iamque propositum suum firmans, a quodam religioso monacho ordinem s. Benedicti assumens, et ab eo diligenter instructus secessit ad prouinciam suam, non vt parentes suos uidere uellet, sed ut heremi secreciorem locum expetens, deum expedibiliter diligeret, ac secure lagenos satane euaderet.

Quesuit plura per heremum apta monachorum loca, tandem deo disponente¹³⁾ peruenit ad quamdam speluncam, quam mille demones¹⁴⁾ obsidebant¹⁵⁾. Quam felix pater aliquo tempore inhabitauit, ibique, quibus se posset tueri, obstaculis uirtutum constructis¹⁶⁾, contra insultus¹⁷⁾ uiciorum, et impetum spiritualium nequicarum ac suggestionum sagittas ad petram, que Christus est, cogitationes suas oracionibus, uigiliis, ieuniis allidens, uiriliter pugnare ceperit.

3. Predicta siquidem spelunca a castro Kurim distat duabus leucis, que uocabulum a fluui ibidem de subtus fluente Sazaua usitauit. Ubi, dura ipse a nafragio secularis tumultus liber ac hominibus

¹⁾ prout currunt hodie 2. — ²⁾ mali viciati 2. — ³⁾ Mezi záhlavím tímto a následujícím vloženo v 2: Benedicta sit pia sacrosanctæ Trinitatis et individuæ unitatis prædestinatis ternam rerum machinam gubernans, quæ non personæ acceptancem, sed coronat bone voluntatis devotionem, ex omnigenis scilicet mundi tripartiti tribubus et linguis, unitatem corporis sanctæ matris ecclesie conficiens, cuius gratia dictante et donante qualiter in corporis vita armatura dei agonizans in Christo beatus abbas Procopius perseveraverit, et quam optime inicio suo finis concordaverit, licet imperito omnino stylo, tamen prout auctor et fons luminis inspirare dignatur, contemplationi fidelium seriatim tradam. Efflagito autem, ne quis si quam piam incongruentis scrupulositatem litterationis indagaverit, ineruditio meæ et temeritati imputet, seu fastidiat, sed pocius ignoscendo condescendat, quamquam siquidem stylus simplex et omni ex parte nullus sit, prærogativis artis litteratorie deo tamen omniscio teste historia ueridica de slauonicis litteris in latinitatem translata, cuius materiam succincte adorior explicare. O felix, gaudie Procopi sancte patronæ, | Immortale decus uite meruit tua uirtus | Clausus progrederis, fratres claustrumque tueris | Aba benigne, loco dominus quos collocat, ito | Ipsorum presto nunc et semper memor esto, | Orans pro cunctis, alme patronæ, tuis. | — ⁴⁾ est 2. — ⁵⁾ multis 2. — ⁶⁾ nemá 2. — ⁷⁾ tunc temporis 2. — ⁸⁾ nemá 2. — ⁹⁾ egregius 1. — ¹⁰⁾ itaque tam laud. 2. — ¹¹⁾ nemá 1. — ¹²⁾ revelatione ammonitum 1. — ¹³⁾ deo disp. nemá 2. — ¹⁴⁾ daemonia 2. — ¹⁵⁾ obsederant 2. — ¹⁶⁾ nemá 1. — ¹⁷⁾ canes 2.

occultus per multum tempus deo indefessus agoni-
zaret, pia diuinitatis dispicio ciuitatem in monte
positam abscondi et lucernam sub modo mini-
me latere posse uoluit.

Nam summus opifex et speculator omnium
secretorum Udalricum ducem huius lucerne lu-
men sic cernere concessit. Nam uenandi gracia
dum has alpes aggressus fuisset, contigit, ipsum
pre nimia laboris fatigacione suos sequaces una
cum uenatoribus et canibus reliquise, et in
eodem momento ceruum, quem eodem die nus-
quam sibi uiderat occurrisse. Quem dum ani-
matus agilitate sui corporis et cornipedis que-
rens vltima inseguitur, uentum est ad locum,
in quo nunc felix memoria beati uiri celebratur.
In quo loco uir dei, dum post oracionem operi
manuum insisteret, et ramos unius querens pro
necessitate cederet, post tergum eius ceruus
prehabitus saliit, vltumque contra vltum prin-
cipes conuertit, qui eum insequebatur, et suis
pedibus compositis se post patrem sanctum
collocauit.

Quid mora?¹⁾ Statim dux attonitus, diuine
gracie reuelacionem senciens, arcum dimittens,
quem uibraverat, clamide deposita, humo pro-
stratus, quis et qualis uir esset, inquisiuit. Sanctus
autem pater, ut erat pius more columbino, allo-
quio blando et humili sic respondet principi:
Indignus et peccator, seruus tamen dei sum,
militans sub regula s. Benedicti. Qui statim
compunctus, salutaris confessionis et poenitencie
sibi consilium cum magnis singultibus et suspi-
riis dari petiuit. Quo peracto secum deliberans,
petit pium patrem et modestum salutis sue pro-
uisorem, quatenus fratres eiusdem religionis sibi
coadunaret. In cuius petitione pater sanctus sub-
sistens sub silencio, diuinum auxilium sibi adesse
postuluit, ut principis propositum compleret. Nec
fit mora, sed pre estu nimio, quo²⁾ dux estuabat,
petit a beato uiro alicuius potus copiam
ad sitis temperacula sibi ministrari.

Qui nihil aliud reperiens, quod sibi opportu-
nius ministraret, quam hanc aquam, quam suis
usibus obseruabat, in paruo uase ministrauit.³⁾
Sed mirum in modum, signo crucis edito, aque
liquor nobilissimi uini se ad instar commutauit.
Quid mirum? cum eius beneficio hoc esse dignoscit-
ur, qui in Chana Galilee hoc sua potentia in
primordio signorum suorum ostendit. Stupefactus
uero idem⁴⁾ dux, quod oculis suis uiderat, et
gusto probauerat, se totum offerens deo, consi-
lio beati uiri obedire pro omnibus peccatis suis
sponponit. Nec fit mora. Vir sanctus dat formam,
ut ecclesia in honore dei et domini nostri Jesu-

Christi, et matris eius virginis Marie et omnium
sanctorum, sub tytulo sancti Johannis Baptiste
fundaretur, fratum consorcium coadunaretur,
victus cottidianus ministraretur.

Qui obediens monitis et consilio pii patris,
ad propria rediens, consilio eciam suorum nobilium
fultus, ecclesiam fundauit, fratum consorcium
coadunauit, bonis propriis ecclesiam
dotauit, beatum uirum Procopium protectorem
et rectorem huius domus in abbatem ordinauit.
Hec autem ordinacio facta est post partum b.
Virginis gloriose anno domini MIX^o temporibus
Henrici imperatoris secundi, qui post Ottudem
tercius, regnum Romanorum gubernauit, anno
sequenti, quo beatus Stephanus, rex Ungarie,
claruit, sub prefato duce Bohemorum Udalrico.

Celesti itaque gracia dictante crescebat adeo
longe lateque per cuncta compita fama uirtutum
beati uiri Procopii, multiplici sermone discurs-
rens, ut ad eius opinionem cateruatim prouincie
eiusdem homines deuocionis xenia offerrent,
ipsiusque oracionibus sese manciparent. Qui cari-
tatis flagrancia plenus, hospitalitate pie preditus,
prudencia sancta decenter ornatus castimonia
purus, humilitatis modestia⁵⁾ prouidus, tem-
perancia clarus, habundancia zeli, fideique plenus,
qui sermone predicacionis sancte pectora audi-
encium, ut ymber temporaneus opportuno tempore
infusus irrigabat, ac doctrine sue uomere mentes
utilissime reformabat. Pauperes denique tanta
pietatis largitione sibi diuinitus ingenita suscipie-
bat, tamque prona et leta famulatus sollicitudine
ministrabat, acsi manifestissime Christus ades-
set, ut omnes territorii eius industria immundi
atque pifandi pascerentur. Properabat equidem
ad eum multitudo fidelium, habentes in desiderio
animi sui seculi lucris renunciare, secum fine
tenus commanere; quos benigne amplectens,
fouebat, sicut gallina pullos suos sub alis.

Fabricavit⁶⁾ igitur basilicam in honore sancte
dei genitricis Marie et sancti Joannis Baptiste
et aggregauit secum quosdam fratres uita et
moribus religiosos. Quibus spiritualiter concor-
dantibus uanami caritate monastica fieri mode-
ramina et mysteria divina iuxta exemplar almi-
fici patris Benedicti constituit. Ipse vero minimus
in minimis effectus est. Cuius quantum
prudens et efficax diligencia mentis industria-
que ac solicitude, et quam pia caritatis afflu-
entia erga fratres extiterit, nullo dicendum ore;
quod non sine gratia muneris dei, qui est mira-
bilis et gloriosus in sanctis suis, agebatur; qui in
quantum se diligentem hunc diligeret, homines
miraculorum patracione noluit ignorare.

¹⁾ Quid mirum 2. — ²⁾ Misto quo dux — beato viro má 2 quodam modo estuabat, petit ad sitim temperandam
a b. viro. — ³⁾ ministrat 2. — ⁴⁾ Ibidem. — ⁵⁾ misericordia 1. — ⁶⁾ Fabricavit — effectus est nemá 1.

4. *Incipiunt miracula s. Procopii.* Tempore
igitur, quo ex Romana consuetudine inter Pascha
et Pentecosten auctorisabili ritu letania tri-
duano ieuiuio celebratur, quidam homo, Menne
nomine, ardenti desiderio animi cupiens oraci-
oni processionis eius adesse, ad litus fluvii supra
nominati uenit. Hunc dum diu exspectantem
casu nullus esset, qui transueheret ad cellam
sancti uiri, et nauis nulla ibi adesset, proces-
sionis sacre mysteria interim tempestine ex more
agere sanctus pater cepit. Ille uero puppim
in altera fluminis ripa haberi conspiciens, inti-
ma cordis suspiria protraxit, hac uoce com-
punctibili clamauit ad deum, dicens: deus, qui
per electum tuum Procopium magnalia magna¹⁾
uirtutum sanctis effectibus tuis operaris, qua-
rum munificencia nos peccatores ad magnam
fidei deuocionem excellenter accendis, per eius-
dem eciam oraciones fac nauem ex altera parte
uenire, quatenus merear particeps fieri oracio-
nis desiderate processionis ad laudem et glo-
riam nominis tui. Hec, ut dixit, subito uolatili
impetu puppis conto, quo affixa fuerat, subse-
quente, ad eum peruenit, qui transuectus pro-
cessioni desiderate interfuit. Quod²⁾ cum sancto
patri in graciarum accione recto ordine retulisset,
respondit ei: ne arbitreris propter me indignum,
sed propter fidei tue deuocienem³⁾ pietatem
diuinitatis hec fecisse; nam ipse ait: si habueritis
fidem vt granum sinapis, omnia possibilia erunt
uobis. Hec igitur magna dei potencia et ammi-
randa, vt fidei tue firmitas inconuulsa perma-
neret, miraculum ostendit, qui est benedictus et
gloriosus in secula seculorum. Amen.

Quidam homo spiritus immundi tanto per-
turbabatur furore, ut uix a fortissimis uiris
contineretur, qui magnis uociferacionibus per-
turbatisque immaniter perstrepebat clamando.
Qui dum carorum suorum cura uinctus prope
duceretur ad sanctum patrem, quo suis inter-
cessionum meritis et precibus saluaretur, clamauit demon dicens: quam iniuriam facio tibi,
Procopi, et cur me eicis? Et hec dicens uexabat
hominem acriter, quem dictus pater penitencie
ieiunio indicto, ex fratribus vni commendauit, qui
attencius oracioni et adiuracioni insisteret, semet
ipsum autem pro eo ieuiuio et oracionibus
peruigil afflixit. Expleta itaque septimana cum
ipse pater sanctus exorcismum super eum ex
more terminaret, visus est protinus immundus

spiritus in similitudine nigerrime auicule ex ore
eius euolasse et super tectum ecclesie consedisse;
unde perseuerante eo in oracione dicitur cor-
ruisse in terram et quasi frustatum in quatuor
partes crepusse. Ex tunc autem suffragante
gracia dei omnipotens in homine illo nulla um-
quam in totius uite sue cursu demonis domi-
nacio locum habuit.

Cuius⁴⁾ viri dei presenciam demones ferre
nequierunt. Audita sunt quoque die quadam
demonia in spelunca clamancia ac uoce queru-
losa dicencia: ve, ve! Ut quid uir iniquus et
impius habitat super hanc speluncam, inuidia
plenus, iam maleficia eius sustinere non ualemus,
sed assumitis Mylebusensibus sociis discedamus
in secretum deserti Lobotz, ubi numquam male-
dictus iste homo nos inquietare ualebit, qui nos
ultra hic habitare non patitur. Quas uoces dum
pater sanctus audiret, protinus loricatus signo
fidei, ad locum vnde he uoces audiebantur,
accessit, et cum ingenti strepitu et ualidissimo
clamore ea abinde expulit, ne sue deuocionis
cursus impediretur.⁵⁾

Multi denique uicinarum uillarum accole ad
eum uenire frequenter et suorum languorum
adiumenta impetrare solebant, quibus ipse, magi-
strum humilitatis sequens, interminabatur singu-
lis, ne huiusmodi opinio eo uiuente diuulgaretur.
Venit eciam quedam muliercula ad eum,
cuius uisum diuine cecitatis caligo infecerat,
suffragia postulans, cuius cum fusa oracione
ad deum oculos sancte crucis signo consignaret,
illico pignus luminis recepit. Nullus equidem
de dictis uirtutibus sancti uiri debet dubitare,
cuius talis reuera conuersacio⁶⁾ extilit, ut debeat
merito uirtutibus insigniri.

Circa⁷⁾ hec tempora Udalricus, dux Bohe-
mie, de quo supra meminimus, migrauit ab hoc
seculo, nec ad plenum, ut sponderat sancto
patri Procopio, monasterium suum ditauerat,
nec adhuc idem locus abbacie inuestitura
polebat; quia fratres cum eodem sancto patre
partim heremitice, partim cenobialiter uiuebant;
post cuius obitum filius eius Breczislaus regimen
ducatus Bohemie susceperebat, cupiensque in omni-
bus preceptis patris parere, cum explanacione
quorumdam proborum uirorum de fama sancti-
tatis b. Procopii et patris sui promissi, quod
cum eodem uenerabili uiro habuerat, ad plenum
audiret, qui tripludio immenso, ultra quam credi

¹⁾ multa 2. — ²⁾ Qui 2. — ³⁾ deu. et piet. 1. — ⁴⁾ Cuius viri dei — impediretur položeno v rukopisu universitním
mezi záhlavím 2 a 3 (str. 361) a to mezi slovy pugnare cepit a pak Predicta siquidem. Nápis tohoto kusu jest v ruk.
Quod uiri dei pres. dem. ferre nequirunt. — ⁵⁾ Tuto vkládá 2 ještě slova: Forsitan nobis hec scribentibus impropara-
bitur, dicendo: Quia hoc Carmen presumptuose et temerarie bacchatur; quod absit; quia eciam maiora ad laudem
dei magnalia in sequentibus, si deus annuerit, pro uiribus disseremus. — ⁶⁾ commiseratio 2. — ⁷⁾ Tuto srovnej:
Monachi Sazaviensis continuatio Cosmae, Pertz Mon. XI, str. 149 a násł.

potest, cum optimatibus suis gausus est; cuius sese gratulabundus commendauit oracionibus, quem demum prefatus idem dux et primatus curialis patrem uocitare vsui suo commendauerunt, quem eciam paterna ueneracione diligere decenter affectabant.

Vnde idem dux vnanimiter¹⁾ cum satraporum suorum ingeniositate perspicaci prudenti que consilio discrecionis inito, eum ad abbacie inuestituram debere promoueri decreuit, quedam coenobiali vsui necessaria decenter coaptans, quedam pollicens, que tamen decenter complevit. Ille uero sese ceteris preferre pertimescens, summo mansuetudinis humilitatisque emolumento omnino recusabat, semet asserens imperitum hominem et indignum, operam obediencie minime subiectis impendere ualere, dominum²⁾, qui omnium occulorum solus cognitor est, intime sue inspeccions testem paeponens. Qui tamen omni temperamento precum omnique dilectionis admonitione atque affabilitate optimatum uictus, uiolenter abbas ordinatur in Pragensi ecclesia per Seuerum episcopum, in quo aptissime postmodum gracia Spiritus sancti requieuit.

Hic denique firma uirtutum fundatus solitudine, humilitatis quoque ac caritatis constanti excellencia stabilitus, tam hilaris et affectione beneuolencie contemens extitit, ut a subiectis sibi plus amori haberetur quam timori, quibus tam publice, quam singulatim salutaria ministrare monita, multaque exemplis priscorum dogmata pigmentata non desistebat. In tempore siquidem suo omnium rerum opulencia non defuit, qui tamen exercicio manuum suarum laborum sustentabatur, et pauperum inopiam refocillabat atque in tristicia positorum curam subportans cunctorum, eos uti prudens medicus infirmos antidoto, paterno solacio recreabat.³⁾

5. *De correptione cuiusdam fratris, qui pro humane laudis appetitu missam solito festiuinus celebrauit.* Huic eciam operi inserendum dignum duximus, quod idem sanctus pater popularis laudacionis fauorem omnino fugiens, ab humane uocis glorificacionibus aures obturabat, qui tam presentibus quam futuris sequacibus a laudibus reprimens occasionem, magnificentissimum exemplum prebuit. Erat siquidem eiusdem sancti patris diffinio consuetudinalis institutionis inter fratres stabilita, ut omni indicta festiuitate, sicut et nunc in eodem loco constat, post primam laycali uigilantati unus missarum solemnia ex fratribus celebraret, quatenus tempestive unus-

quisque ad propria repedaret. Unus ex congregacione missarum insignia die quadam solemnis, digne egit, sed uociferacione cantus et lectionis pronunciacione, heu! male, quod facere non debuit (proh dolor!) sese jactitauit, et a populo laudum extollenciam consecutus est; qui diceret, eum sicut vnum ex angelis missam cantasse. Que res postquam sancti patris aures tetigit, doluit idem sanctus pater, quod fratrem eius ea, illicita laudabilitate mortalium, in tantum tentauit elacio, ut mercede priuatum captiuum teneret. Unde extemplo congregatis fratribus in vnum beatus abbas adiudicat culpam illius fratris in conuentu fratrum, oracione propensius admixta, publica deleri disciplina et regulari uindicta, quem tali increpacione arguebat dicens: dolemus, o frater carissime, quia per te ipsum mercedis tue fructum officii diuini acquisitum affectu ex populari laudacione amittis; imo animam tuam per hoc detrimentum incurriere facis.

Nam contra nostre regule disciplinam repertus es contumax ac preuaricator mandatorum dei, per hoc, quod⁴⁾ a domino interdictum est, ac non leuis culpe reus humana laude delectari, cantasti sicut omnis angelus. Jace⁵⁾ ergo prostratus, uirgarum flagella suscipe, quatenus verberum amaritudo iactanciam⁶⁾ humane laudis quasi omnis angelus tibi amputabit.

Enimuero ydolatrie uicium non effugiant umquam, qui ex diuino officio illicitum⁷⁾ humane laudacionis appetitum querunt. Quando enim dominum nostrum, cordium haut⁸⁾ uocum, scrutatorem in abscondito oramus, cordis tantum modo intentione et mentis deuocione nostras ei petitiones pandere, nobis expedit; sic enim illud preceptum implere poterimus: ab ea, que tuo dormit in sinu, claustra oris tui custodi. Clarescentibus⁹⁾ autem his et aliis quam plurimis miraculis, beati Procopii meritis multi infirmi, claudi, ceci, muti, demoniis obsessi, captiui, per diuinum auxilium et eius oraciones sunt liberati, et officiis pristinis sunt restituti. Qui dum igitur tam beatum uitam et illustrem duxit uirtutum signis, in templo dei seu sol usque ad consummacionem uite refusit. Quin imo sancti pneumalis instictu proprieclie claruit, presagus futurorum.

6. Anno igitur incarnationis domini nostri Jesu Cristi MLIII, ante biduum siquidem, sue terminacionem resolucionis reuelante diuinitatis gracia presciuit. Qui accessito bone qualitatis

¹⁾ magnanimitate 2. — ²⁾ deum 2. — ³⁾ Tuto se v 2 dokladá: qui dum igitur tam beatam uitam et illustrem duxit, uirtutum signis in templo Dei ceu sol, usque ad consummacionem uite refusit. Quin imo sancti pneumatis instructu, proprieclie mysterio claruit. — ⁴⁾ per hocque a d. 2. — ⁵⁾ Tace 2. — ⁶⁾ iact. [reprimat] mun dane laud. quasi omn. — ⁷⁾ nemá 2. — ⁸⁾ aud 1.. — ⁹⁾ Crebrescentibus 1.

nepote Vito, et karissimo in Christo filio suo pie indolis Emmerammo, feriatim exposuit eis futura, sicuti et postea rei comprobauit successus, singultuose tali uerbi uolubilitate inquiens: carissimi mei filioli, quos vtpote gallina pullos educaui, perpendite, quia tempus mee resolucionis adest. Tercia certissime die domino annente de huius carnis tabernaculo migrabo, uos commendans domino. Sed uestre circumspetionis innotesco, quia post discessum meum fluctuagarum detractionum uarietate impetuosa quassabimini ac¹⁾ pestifero persecucionum naufragio, atque extores efficiemini sex annis in terra aliena, et iste locus potestiu manu ducis tradetur possibilitati alienigenarum.

Vos autem dilectissimi filioli idcirco a fide nolite naufragare, et fratres uestros confirmate, deum expedibiliter laudate, in prosperis benedicte, in aduersis supplicate, et in letis gracias agite, in tristibus quiescite euentibus; cuius pie-tatis munificencia tandem consolabimini. Nam reuolutis sex annis exilio uestri miserator²⁾ tranquillitatis reparabit uobis statum, ac detractoribus uestris talionem merito reddet, uosque ad portum consolacionis reducit. Defuncto namque presente principe pio Brecizlao succedet Spitigneus, qui uos persecutur, quo mortuo Wratislaus regimen principatus Bohemie suscipiet, uir beniuolus. Hic reducit uos de exilio et dabit uobis dominus noster Jesus Christus in loco isto pacem et securitatem omnibus diebus uite uestre.

7. *De transitu beati viri.* Sequenti igitur die intrauit ad eum quidam pifandus, cuius uitam per septimanam inopiam benigne more solito refocillarat, impetrans licenciam abeundi in patriam. Cui sanctus pater, dum nil, quod ei caritatis obtentu tribueret, haberet, ait ei hilari uultu: non te karissime pigeat, obsecro, differre, quia dies domini, aduenire quam prestolor, crastinabit, et post obitum meum tunica mea dabitur tibi. Labente igitur die sequenti dum finita canonice uespertinali synaxi et completorio re-sideret in lectulo, infirmitate uehementi correptus est, qui in articulo mortis positus, quamquam vltimum anhelitum traheret, tamen antiquum hostem oracionis mucrone, brachio uiri-liter extenso, iaculari non cessabat. Adesse extemplo fratres iubet, quos in meroris afflictione fletumque insolabilem conuersos paterna informatione consolacionis corroborat, commonensque eos de corpore suo, anno dominice incarnationis MLIII octaua kalendas Aprilis de mundi huius naufragio migrauit ad dominum, de ser-

¹⁾ ac pestif. persec. naufr. nemá 1. — ²⁾ miseratus 2. — ³⁾ patrante. — ⁴⁾ Misto latine abb. má 2 latine auctoritatis abbatem.

Vitus itaque abbas assumptis fratribus suis, quos uitas caritatis concordauerat, peregre pro-

uicio ad regnum, de labore ad requiem, de morte ad uitam sempiternam, prestante³⁾ domino nostro Jesu Christo, qui cum patre deo et spiritu sancto in trinitate perfecta uiuit et gloriatur deus vnu per infinita secula seculorum, amen. Cuius beato corpori Seuerus, episcopus Pragensis, exequias cum magna deuocione celebrauit, corpus ipsius sanctissimum terre commendando. In cuius conspectu prehabitus epilepticus, mox ut tunica ipsius fuit indutus, statim fuit sanatus. In eadem eciam hora quidam cecus, Palpo nomine, lumen oculis suis restitu petiuit meritis beatissimi patris; et statim in presencia omnium ibidem astancium lumen recepit. Benedictus ergo sit deus, qui sic suis post palmam uictorie confert gloriam et honorem, coronando eos corona aurea in regno glorie sue.

8. *Qualiter b. viri prophetia sit impleta.* Huic igitur operi precipue dignum esse arbitramur, eiusdem sancti patris miracula molli compendiosa uerboris tractando fouere, ac ueridica relacione memorie fidelium caritatue tradere, que domini nostri magnificenciam per merita ipsius post mortem mirificare dignata est. Post discessum igitur beatissimi patris Procopii concors fratrum societas propria uoluntate de congregacione Vitum nepotem eius elegit, qui electus sine dolo, sine uenalitate ordinatus est, uir in humanis et diuinis rebus idoneus, seculi huius inimicus, inclite morigeratus, sapientia peruigil, reuerendus in uultu, affabilis eloquio, lenitate placabilis. Quo in abbacia expedibiliter degente Bracislaus dux vltimum mundo ualedixit, cuius loco Spitigneus monarchie gubernacula suscepit. Quo tempore sancti patris Procopii uaticinii ordo compleetur. Instigante namque zelo dyaboli multi emuli ficticia uenenosa detractionum conspirantes, laqueos cauillacionum in curia ducis contra Vitum abbatem et fratres eius astruere ceperunt, atque aures principis fauorabiliter compositis mendaciis obpulsantes, eos multifariis uituperiis publicabant, scilicet dicentes: per sclauonicas litteras heresis secta ypocrysisque esse aperte irretitos ac omnino peruersos. Quamobrem electis eis in loco eorum latinum⁴⁾ abbatem et fratres constituere omnino esse honestum constanter affirmabant. O inuidia inextricabilis malicie zelus! O inuidia detestanda, omnimoda malicia conglobata ignis inextincibilis! Sed reuera sicut a tynea uestimentum consumitur, sic is, qui illam zelatur; cui autem inuidet, clariorem reddit.

fectus est in terram Hunnorum. Dux autem memoratus propria Francorumque¹⁾ suorum consiliaria difinizione vtens, in loco illo abbatem gener Theutonicum constituit, hominem turbida indignacione plenum. Ubi dum nocte prima aduentus sui ex more ad matutinalem synaxim pergens foribus ecclesie appropinquaret, apparuit uir sanctus Procopius, infra ianuam oratorii appodians se et dicens ei: unde tibi potestas hic degendi? Quid queris? At ille: potestatiua, inquit, ducis maiestas et eius primatum inconculsa sublimitas, mee possibilitati regimen huius cenobii²⁾ vsque ad finem uite mee tradidit. Cui sanctus pater dixit: citissime sine confusionis uerecundia discede; quod si non feceris, vlcio diuinitus ueniet super te, et hec dicens euanuit. At ille estimans esse delusiones satane omnino uilipendit. Sanctus autem pater euangelicum compleps preceptum eumdem abbatem cum suis fratribus trina monitione premissa, quarta nocte apparuit ei, ad matutinum obsequium eunti, sanctus uir dicens: cur meis monitis amicabilibus obtemperare recusasti? Filiis meis spiritualibus a domino impetraui hunc locum, non tibi, qui supplantatum ingressus es, et

si a domino tuo duce tibi hec actenus potestas fuit habita, a me sit amodo prohibita. Et hec dicens fortissimis ictibus cum uirga pastorali, quam manu gestabat, illum ferire coepit. Qui mox³⁾ percussus sine dilacione cepit locum mutare, et uolatili cursu ad ducem terre peruenit, ac omnem ei euentum rei patefecit. At ille attonitus uehementi ammiracione⁴⁾ uacillare coepit, ac ambiguitatis laqueo irretitus vsque ad finem uite sue permansi.

9. *De revoacione Viti abbatis.* Defuncto igitur Spitigneo duce diuinitas fideli seruo suo Wratislao memorabili titulo ducatus gubernaculum tradidit. Qui cum diuinum ecclesie dilerigeret vnic cultum, eciam hunc toto cordis affectu locum dilexit. Qui missis legatis ad regem Hunnorum, de exilio Vitum abbatem et fratres eius cum honore reduxit, et in loco suo decenter restituit. Quibus per merita et orationes sancti patroni Procopii, omnipotentis dei propicia consolacio affuit, que ipsum locum, omnium rerum profectibus habundantem⁵⁾ redundantemque in pristinum, imo in ampliorem honorem enceniauit.⁶⁾

¹⁾ faturumque 1. — ²⁾ hoc coenobium 2. — ³⁾ Qui mox quasi uallone percussus aut bellonae oestro s. d. loc. mutauit 2. — ⁴⁾ admonitione 2. — ⁵⁾ humidantem 2. — ⁶⁾ Dále následuje vypravování několika zázraků, které se přimluvě a působení sv. Prokopa připisují.

ŽIVOT BLAHOSLAVENÉHO HROZNATY.

ŽIVOT BLAHOSLAVENÉHO HROZNATY.

Přeložil Jos. Truhlář.

Vita fratris Hroznate, Teplensis et Chotessowicensis
monasteriorum fundatoris¹⁾.

1. *Prologus.* Ut gemme preiose nitorem ad aspectum proferamus humanum, et non solum ad illuminationem sed et exemplum deo²⁾ militantium, qui in domo dei ambulant, cum consensu lucernam super candelabrum collocemus, bonus odor virtutis Hroznate Rmi patris, cuius memoria in benedictione est, Toplensis³⁾ et Chotessouicensis monasteriorum egregii fundatoris, spirans mirifice eciā ad exterias naciones, meam insufficiam animauit, ut diuino fretus auxilio, de conuersacionis ipsius insigniis, et uite meritis, nec non palma martyrii, cum qua feliciter migrauit ad dominum, quanquam stilo humili, ad erudicionem presencium et memoriam transferam posterorum⁴⁾, super imperfeciōne operis ueniam postulans a lectore⁵⁾.

2. *De nobilitate et industria eiusdem fundatoris.* Rege Premizl⁶⁾, qui et Ottacarus⁷⁾ cognominatus fuit, regnum Bohemie feliciter gubernante inter alios regni magnates Hroznata de principum claro genere oriundus, in aula regis primum locum post regalem magnificentiam obtinebat. Qui generis prerogatiuam uirtutum et morum honestate perornans, consilio et nature generositate prestancior, magno ab omnibus uenerabatur affectu. Sed et rerum affluencia et litterarum sciencia peditus, prouida largitate proximorum et egencium inopiam suis facultati-

Život bratra Hroznaty, zakladatele klášterů v Teplé
a Chotěšově.

1. *Předmluva.* Abychom lesk drahého kamene lidem na odiv postavili a nejen k osviciení nýbrž i za příklad bojovníků božích, kteří kráčejí v domě pána, světlo na svicen upevnili, libezná vůně cnosti Hroznaty, velebného otce blahoslavené paměti a slavného zakladatele klášterů v Teplé a Chotěšově, dýchajíc zázračně až k cizím národům. nedostatečnost mou povzbudila, abych s pomocí boží o znamenitém životě jeho a zásluhách a o koruně mučenické, s níž šfastně k pánu se odebral, jakkoli prostý jest sloh můj, k poučení přítomných a pro paměť budoucích vyprávěl; i prosím čtenáře za shovívavost pro nedokonalé dílo toto.

2. *O vzněšenosti a o vlastnostech tohoto zakladatele.* Za šfastného králování Přemysla přijmim Otakara v Čechách mezi druhými velmoži tohoto království Hroznata, pošed z proslulého rodu knížecího, u dvora královského po králi prvního místa zaujímal. Jelikož důstojenství rodu svého cnotmi a počestnými mravy zdobil skvěje se duchem i urozeností, eten a milován byl ode všech velmi. I maje hojnou jméni a nadán jsa vědomostmi s prozřetelnou štědrostí nedostatku bližních a chudých vedle sil svých pomáhal. Byl nábožný těšitel truchlivých, otec sirotků, podpo-

¹⁾ Rukopis 2 má místo Vita — fundatoris: Incipit prologus in vitam et passionem fundatoris nostri et piissimi patris Hroznate. — ²⁾ nemá 2. — ³⁾ Teplensis et Chotessowicensis 2. — ⁴⁾ futurorum 2. — ⁵⁾ Po slově tom položena jsou v 2 slova: Explicit prologus. Incipit vita eiusdem. — ⁶⁾ Przemysl 2. — ⁷⁾ Otacarus.

bus subleuabat. Erat enim pius merencium consolator, orphanorum pater, laborancium sustentator, et sub clamyde militari¹⁾ propositum religionis abscondens: deo, que dei, deuotionis studio: regi, que regis, fide et obsequio, et unicuique, que sua sunt, ordinata caritate reddebat.

3. *De coniugio.* Hic a primeua etate timori pariter et amori diuino inseruiens, tandem annos attigit iuuentutis, et accepit uxorem nobilibus exortam natalibus, cum qua spe proliis procreande aliquibus annis simul permansit, et tandem deo propicio filium elegantis forme de coniuge suscepit. Sicque optato potitus desiderio sperrabat possessionum suarum se fuisse adeptum heredem. Sed non sic Christus preordinauerat, qui Hroznate tandem heres esse uolebat; quod et factum est, prout in sequentibus plene patebit. Nam puer ille breui tempore subuixit, et defunctus est. Mater uero, cui idem unicus erat filius, unigeniti sui orbata solacio, deflens et eulans mortem nati, et ipsa in pace Christi quieuit.

4. *De proposito castitatis.* Nec multo post temporis intervallo Hroznata, uir fortis animi et constantis, de morte uxor et filii luctum depositus et merorem, suumque iactans in domino cogitatum, sagaciter disquirebat, qualiter de tantis rebus sibi a deo collatis tam rationabiliter ordinaret, ut conspectui diuino placeret. Hec eo apud²⁾ se sollicite³⁾ cogitante, dictum apostoli in mente reuoluit, solitus es ab uxore, noli querere uxorem, sicque in castitatis proposito confirmatus, labentis mundi statum et breuitatem uite humane ad cordis oculos reducebat. Moxque mutatus in uirum perfectum ex intimis cordis medullis spem omnem, quam habebat in seculo, dereliquit iam non uxorem, non filios carnis, non honores, non diuicias mundi querens, soli deo placere studebat; ex illo grege fieri cupiens, quem dominus in ewangelio allquitur ita dicens: Noli⁴⁾ timere pusillus grec, quoniam placuit patri uestro tradere vobis regnum; et quia nescit tarda molimina sancti spiritus gratia, quod corde, domino inspirante, concepit, eodem cooperante, opere intrepide adimpleuit.

¹⁾ nemá 2. — ²⁾ aput 2. — ³⁾ nemá 2. — ⁴⁾ nolite 1.

rovatel trpicích, a ukrývaje pod pláštěm rytířským přikázani našeho náboženství, což božího jest, pokorou svou bohu, což královo jest, věrnosti a poslušnosti svou králi, a každému, což jeho jest, zřízenou laskavostí dával.

3. *O manželství.* Týž oddávaje se od útlého mládi bázni a lásce boží konečně dospěl věku jinošského, i pojal chof vznešeného rodu, s níž několik let ztrávil naděje se potomstva. Konečně s milosti boží narodil se mu syn krásného vzezření. Došed takto vyplnění touhy své myslil, že bude miti dědice statků svých. Než jinak uzavřel Kristus, který chtěl býti dědicem Hroznatovým; i stalo se tak, jak niže patrně vysvitne. Neboť hoch onen brzy dožil a zemřel. Matka pak, jež synáčka svého velice milovala, zbavena potěchy svého jedináčka a plačíc a naříkajíc nad smrtí synovou sama spočinula v pánu.

4. *O slibu čistoty.* Nedlouho potom Hroznata, muž povahy statečné a pevné, smutek nad smrtí choti a syna odložil a obrátil se veškerým myšlením svým k bohu moudře uvažovati se jal, kterak by měl s tak velikými statky sobě od boha propůjčenými naložiti, aby libilo se bohu. Když takto bedlivě uvažoval, vzpomněl na slova apoštola: zbaven jsi manželky, nevyhledávej jiné. Utvrzen takto v předsevzetí čistoty o světě nestálém a o krátkosti života lidského přemítl. I obrácen brzy na muže dokonalého z celého srdeč svého se vzdával vši naděje v tento svět, nevyhledával více manželky, nevyhledával více synů přemilých, nevyhledával hodnosti ani statků světských, nýbrž libiti se snažil jedinému bohu; hleděl náležeti k onomu stádu, k němuž mluví pán v evangeliu řka: neboj se stádo malické, jelikož uzavřel otec váš odevzdati vám království. A poněvadž obtíží nezná milost ducha svatého, co vnuknutím božím v srdeci jeho se ujalo, s pomocí boží v skutku vykonal beze vši bázni.

5. *De voto crucis et itinere uersus Romam.* Felix igitur Hroznata sicut in temporalibus rebus gerendis incomparabiliter extiterat strenuus, ita post excelsi dextere mutacionem supra humanam estimacionem factus est deo deuotus. Recolens enim¹⁾ ueritatem ewangelice lectionis dicentis: „nisi quis renunciauerit omnibus, que possidet, non potest meus esse discipulus“; et alibi: „qui non acceperit crucem suam, et²⁾ non fuerit me secutus, non est me dignus“, crucis dominice signaculo insignitus estuat interius amore dominice passionis ad terram sanctam Ierusalem proficisci, implens actu psalmiste uerba dicentis: michi autem adherere deo bonum est, ponere in domino deo spem meam. In qua constanter summa caritate, que deus est, intrepidus perseverans, cumulatis³⁾ expensis, suisque sequacibus comitatus, dulce solum natalis patrie deserens, propositum carpit iter. Verum ad litus maris perductus, pelagi latitudinem, fluctuum commocionem, difficultatem transitus, anxius suspicatur, et quid supersit agendum, pauidus meditatur.

6. *De apostolorum liminum uisitatione.* Tandem animi pusilla nimitate deuictus et timore, qui poterat cadere in constantem, percusus, ut ita dixerim, mare uidit et fugit. Sed de uoto peregrinacionis conscientis quod ex arbitrio discretionis cautus penitus et instructus, quod nemo mittens manum ad aratrum et respiciens⁴⁾ retro, aptus est regno dei, Romam dispositus proficisci, apostolorum limina sitibundo pectore desiderans uisitare, et summi pontificis consilium super sui status et propositi qualitate anhelans deuotus audire. Profectus abinde celeritate matura, pacis ipsum angelo precedente promptus et alacer peruenit ad urbem. Ubi a papa Celestino, qui tunc temporis nauem sancte ecclesie in tempestuosis mundi fluctibus gubernabat, honorifice est susceptus. Cui aduentus sui causa exposita, seriatim summi pontificis instruitur consiliis, et consolationibus roboratur, ore sue beatitudinis⁵⁾ dicentis: non est voti dicendus transgressor, qui quod uouit, auctoritate sedis distulerit adimplere. Nec fracti uoti aliquatenus reus habetur,

5. *O přijmutí kříže a o pouti do Říma.* Blahoslavený tedy Hroznata jako býval v konání věci světských nevyrovnatelně bedliv, tak po změně rukou boží způsobené nade vše domněni lidské bohu se stal oddaným. Neboť uvažuje pravdu výroku ewangelia: neodřekne-li se kdo všeho, cokoli má, nemůže být učeníkem mým; a jinde: kdo nevezme kříže svého a nenásleduje mne, není mne hoden, vzal na sebe znamení kříže páně i začal z lásky k utrpení páně odebrati se do svaté země do Jerusalema, naplníje skutkem slova žalmisty řkoucího: dobrě jest mi přidati se k bohu a založiti naději mou v pánu. V této největší lásce, která jest bůh, bez bázně setral a sebrav, čeho potřebí bylo, s průvodčimi svými milou půdu rodné vlasti opustil a na předsevzetou cestu se vydal. Než přišed ku břehu mořskému na šíru moře, vlnění vod a obtíže přechodu úzkostlivě patřiti se jal a rozvažovati, co by měl činiti dále.

¹⁾ nemá 2. — ²⁾ místo et — estuat má 1 et sequatur me, non est dignus crucis dominice signaculo insignitus, estuans. — ³⁾ cumulans 2. — ⁴⁾ aspiciens 1. — ⁵⁾ beat. sic dic. 2.

qui temporale obsequium ad diuinum cultum perpetuum¹⁾ noscitur commutare. Unde cum uniuersis sit liberum arbitrium in uouendo, usque adeo tamen solucio necessaria est post uotum, ut sine proprie salutis dispendio aliter non licet nisi ex superioris dispensatione prouida resiliere. Ex causa enim probabili decreuimus, quod recompensacio uoti sit melior, quam peregrinacio in hac parte, et deo magis accepta. De plenitudine itaque potestatis, pro uoto Ierosolimano, sub tali²⁾ forma tecum fili karissime dispensamus, ut ad honorem gloriose virginis matris Christi, fundes claustrum sub obseruancia Premonstratensis ordinis regulari, et dotes habunde, quod plurimi idoneis laudis diuine preconibus et ministeriis sibi congruentibus ad ornatum merencium et plangenium pro peccatis remedium fiat singulare.

7. *De donariis datis pape et cardinalibus et reditu in Bohemiam.* Hroznata uir inclitus alacri animo et constanti, apostolica uerba cum immensa maturitate prolata, pectore hauriens siti bundo, ad pedes presidentis humo prosternitur, et lacrimis facies irrigatur, deuocione sincera et humili grates agens, quod fluctuantis animus mansuetudine responsonis paterne refectus, conscientie securitate letatur. Et tanto feruentius proposito³⁾ sibi consilio salutari annuit gratulando: quanto copiosius illud idem poterat et sperabat posse perducere ad effectum; maxime cum illis temporibus nobilitate generis, diuiciorum affluencia, Boëmos precelleret uniuersos. Datis itaque opibus summo pontifici et remuneratis dominis cardinalibus larga manu, benedictione accepta urbem reliquit, et uoti commutacione salutifera⁴⁾ recreatus in Boëmiam proficiscitur hilaris et iocundus.

8. *De fundatione monasterii Tepelského.* Vykonav ſtaſtěně cestu přišel do Čech, do milé své rodné vlasti, kdež tělu namáhavou cestou zemdenému malého oddechu dopřál; potom hledal příjemné a spůsobilé místo, kde by se ku chvále boží a na počest blahoslavené panny klášter založit dal. I našed místo, na němž nyní vysoký klášter se vypíná, poklekl na zemi a řekl: Kterýž jsi se z panny narodil ráčil, připrav tuto stánek k službě

vázán jest potom tou měrou, že beze ztráty vlastního spasení nejinak než s povolením představeného od slibu svého odstoupiti smi. Poněvadž zdá se nám záhadno, ustanovujeme, že nahrazení slibu lepší jest než putování v tomto případě a příjemnější bohu. Protož plnou mocí zbabujeme tě, synu nejmilejší, závazku tvého putovati do Jerusalema s tou výminkou, abys na poctu blahoslavené panny matky Kristovy založil klášter řádu premonstrátského a bohatě jej nadal, aby hlásaje co nejvice chválu boží a opatřen službami příslušnými znamenitým místem útěchy se stal těch, kteří truchlí a naříkají pro Krista.

7. *O darech, jež dal papeži a kardinálům, a o návratu jeho do Čech.* Slavný Hroznata jarým a pevným duchem slova apoštolská s nemírnou moudrostí pronešená dychtivě vyslechl, k nohoum papežovým se uvrhl a slzami lice smáčel vzdávaje zbožně a pokorně díky za potěchu, kterou nepokojný duch jeho z přívětivé odpovědi otcovské a utíšení svědomí přijal. I přidal se tím horlivěji k spasitelné radě sobě dané, čím větší byla možnost a naděje jeho, že ji vyplní, jelikož za onoho času urozenosti a statky nade všechny Čechy vynikal. Uděliv tedy štědrou rukou dary papeži a kardinálům a přijav požehnání Řím opustil, a potěšen spasitelným změněním slibu svého vesele do Čech se ubíral.

8. *O založení kláštera Tepelského.* Vykonav ſtaſtěně cestu přišel do Čech, do milé své rodné vlasti, kdež tělu namáhavou cestou zemdenému malého oddechu dopřál; potom hledal příjemné a spůsobilé místo, kde by se ku chvále boží a na počest blahoslavené panny klášter založit dal. I našed místo, na němž nyní vysoký klášter se vypíná, poklekl na zemi a řekl: Kterýž jsi se z panny narodil ráčil, připrav tuto stánek k službě

es, prepara in hoc loco habitacionem seruiciis tuis aptam. Et surgens ab oracione ligone arrepto profundius terram sulcat et aliquot cophinos terra honustos de fundamento primus in humeris suis portat. Nomenque indidit Topla¹⁾ a burgo vicino, qui ab incolis wlgariter Tepla uocatur. Est autem claustrum fundatum in optimo solo terre: nam situs loci aliquantulum est sublimis, ab uno latere cinctus siluis et pratis, uarietate florum undique purpuratus, fluentibus in medio aquis irriguis et piscosis, pellentibus circulares ambitus molendinorum, humanis habitacionibus opportunus et sanus, et religioni conueniens supra modum: locus, inquam, gracia diuina perfusus, in quo domino militantes de bonis fiunt meliores, et de melioribus optimi, de uirtute in uirtutem gradatim proficientes ad perfectionem, prout per effectum clarus luce liquet. Nam religione crescente licet plantacio sit novella, inter alias tamen profesiones religionis eiusdem, in edificiorum structuris, prediis, et redditibus deo incrementum prestante prosperatur et crescit, ut taceam de monasterio sancte²⁾ Marie virginis matris Christi, patronae ipsius, quod in altum erectum quam inexplicabili opere structure mirifice³⁾ et sublimis, muris eciam ualidis et excelsis, columnis sublimibus testudinis firmitudine et pulchritudine fulciatur: ornato interius rutilans, campanarum sonoritate precellens, ut nihil supra per omnem regionem illam uel fuisse uel futurum esse celebri sermone feratur. Qnod quia per se summo omnium rerum auctori placere non potuit, ut adhuc amplius et dignius resplenderet, quam plurimi deo psallentibus preconibus, et ministris sibi competentibus, sub regula s. Augustini ordinis Premonstratensis, laudabiliter conuersantibus, adornatum est.

9. *De dedicacione eiusdem.* Eia fratres, qui aures intentas ad librum et corda sursum habetis ad deum, quos mater misericordie in ministros, imo potius sibi in filios adoptauit, audite audientes me, et collaudate vestram unanimiter aduocatam. Etenim quando Teplensis ecclesia, a uenerabili patre domino Johanne felicis recordacionis sancte Pragensis ecclesie in mense

své spůsobilý. I vstav od modlitby uchopil se motyky, zemi prohlubil a několik košů země ze základů poprvé na ramenou svých vynesl. Klášter pojmenoval Teplá po sousedním městě, které obyvatelé obecně Teplou nazývají. Založen pak jest klášter na nejlepší půdě; neboť poloha místa poněkud jest vyvýšena, z jedné strany obihají lesy a louky, ode všech stran květu rozmanité květiny, uprostřed pak teče voda půdu zavlažuje a ryb hojnou poskytuje a pohánějic kola mlýnská místo k lidskému obývání přiležité a zdravé, nad míru spůsobilé k řeholnímu životu; místo, pravim, oplývající milosti boží, v němž bojovníci pápně stávají se lepší z dobrých a z lepších nejlepší prospívajíce cnostmi k dokonalosti, jak výsledky dokazují nad světlo jasněji. Neboť za vzněstání řádu, jakkoli mladé jest toto osení, přec mezi druhými kláštery téhož řádu výstavnosti, statky a příjmy s podporou boží zdarně prospívá a roste; af nic nedim o chrámu svaté panny Marie, matky Kristovy, patronky jeho, jenž vypínaje se do výše podivuhodnou a vznešenou výstavnosti, pevnými a vysokými zděmi obehnán jest a podepřen o vysoké sloupy pevné a krásné; uvnitř pak stvá se ozdobami a vyniká libozvukými zvony, tak že obecně se mluví, že v oné krajině nic znamenitějšího ani nebylo ani nebude. Než poněvadž chrám tento sám sebou stvořiteli všech věci libiti se nemohl, aby tím vznešeněji a důstojněji se stkvěl, opatřen a ozdoben jest velkým počtem chvaločeňků a sluh božích, kteří pod řeholi sv. Augustina řádu premonstrátského chvalně živi jsou.

9. *O posvěcení jeho.* Aj bratři, kteří sluch napnut máte ku knize a srdeč vzhůru k bohu, které matka milosrděství za sluhu, ba za syny své vypovila, poslyšte mne pozorně a chvalte jednohlasně přimluvkyni svou. Nebo když chrám v Teplé od ctihodného otce pana Jana blahé paměti svatého kostela Pražského biskupa v měsíci srpnu svěcen byl, udalo se znamení od boha na

¹⁾ perpetuo 2. — ²⁾ nemá 1. — ³⁾ propositi 2. — ⁴⁾ salutaria 2.

¹⁾ Tepla 2. — ²⁾ nemá 2. — ³⁾ mirifice et nemá 2.

Augusto dedicabatur episcopo, nobis admirandum¹⁾ et posteris memoriter recolendum signum in celo diuinitus est ostensum. Nam super ipsum monasterium matris Christi stella lucidissima fixa stetit, videntibus et admirantibus, qui aderant, universis: eo precipue tempore, quo sol ferventior et aér serenior esse solet: que tam diu lucis sue radios ministrauit, non solum ad consummacionem dedicacionis ecclesie, verum eciam dedicacione completa per totam diem humanis obtutibus uisibilem se ostendit, donec nocte secuta inter alias stellas lucis sue radios ministrauit. Quid, inquam, fratres, quid per stellam significari credimus, nisi diuinam graciam, que sue genitricis precibus nos preuenit et sequitur? Possumus eciam per stellam intelligere matrem domini, que seruos suos in huius maris amaritudine laborantes, in uiam pacis dirigit, et deducit ad portum. Uos inquam, speciales seruos suos, qui in claustrorum Teplensi, ubi illa stella apparuit, spiritualem sub regulari disciplina milicium exercetis. Perseuerate igitur uiriliter dimicantes, et accipietis regnum eternum!

10. *De fundacione Chotessouic, et presagio.* Eodem temporis curriculo claustrum Chotessowic²⁾ in honorem sancti Wencezla³⁾ ducis et martyris patroni Boëmie fundauit, et dotauit habunde, rebusque utensilibus adornauit, et conuentum dominarum sub eadem regula domino famulancium instituit in⁴⁾ eodem. In quo etiam domina Woyzlaua, soror sua germana, uiro suo Cracoviensis urbis prefecto sublato de medio, sub obseruancia castimonie uiduitatis, in sancte conuersacionis studio perseuerans⁵⁾, in competenti sibi habitu, quem uiduae huiusmodi conuerterunt deferre, in congregacione sororum, aduocate gerens seu patronae officium, annis pluribus superuixit; ad extreum in pace Christi quieuit. Cuius corpus⁶⁾ ibidem in medio monasterio est honorifice tumulatum.

Edificatis et dotatis claustris predictis Romanam reuertitur iterato. Deinde expetens colloquium summi pontificis exponit reuerenter eidem de predictorum claustrorum edificatione et prouisione, petens humiliter et deuote recipi eadem⁷⁾

¹⁾ ammirandum 2. — ²⁾ Chotessowicense 2. — ³⁾ Wenc. martyris, ducis Bohemie 2. — ⁴⁾ in eodem nemá 2. — ⁵⁾ perseuerantes 2. — ⁶⁾ corpori 2. — ⁷⁾ easdem 2.

nеби, kterému nám diviti se jest, na které potomei mají pamatovati. Nad chrámem matky Kristovy totiž stála bez pohnuti velmi jasná hvězda, i viděli a obdivovali ji všichni přítomní, zvláště za dne, kdy bývá slunce palčivější a vzdach jasnější. Hvězda tato dlouho paprsky vydávala, netoliko do ukončení obřadu zasvěcení chrámu, než i po zasvěcení celý den lidem zůstala viditelná, až za následujici noci mezi druhy hvězdami paprsky svými se ztratila. Co že, bratři, pravím, co že jiného, jak věříme, hvězda tato znamenala ne-li milost boží, jež za přimluvami rodičky boží nás předchází a následuje? Také skrze hvězdu tuto poznati můžeme matku pánu, jež sluhu své zápasici v trpkostech moře tohoto cestou pokoje řídí a do přístavu přivádí. Zvláště vás, sluhu své, již v klášteře Teplském, kde hvězda ona se objevila, pod kázní řeholní duchovní život vedete. Protož setrvejte statečně v boji a přijměte království věčné!

10. *O založení kláštera Chotěšovského a o předpovídání.* Za téhož času založil klášter Chotěšovický k poctě svatého Václava, vévody, mučeníka a patrona Českého, i nadal jej bohatě a ustanovil sbor paní, jež by pod toutéž řeholí sloužily v něm pánu. V klášteře tomto živa byla mnohá leta také paní Vojslava, vlastní jeho sestra, jež po smrti muže svého, představeného města Krakova, zachovávajíc čistotu vdovskou ve snaze svatého obcování setrvávala nosíc přiměřený šat, jimž se takové vdovy odivaly, a zastávajíc ve sboru sester hodnost chranitelky nebo patronky. Konečně zesnula pokojně v Kristu. Tělo její tamže uprostřed chrámu počestně jest pohřbeno.

Vystavěv a nadav statky kláštery svrchu jmenované opět navrátil se do Říma. Vyžádav si slyšení u papeže vyložil mu uctivě, kterak nadřečené kláštery vystavěl a zaopatřil, i žádal pokorně za přijeti jich se vším přislüšenstvím

cum suis pertinenciis in proteccionem sedis apostolice speciale. Postulat eciam, ut de consueta sedis apostolice gracia usus pontificalis infule abbatibus loci eiusdem pro tempore succendentibus concedatur. Verum summus pontifex fiduciā postulantis, ipsiusque¹⁾ attendens constanciam, considerans eciam deuocionis ipsius feruorem, in duorum claustrorum immense liberalitatis munificenciam²⁾, preces interpellantis admittit, et tribuit postulata; receptis omnibus supradictis in proteccionem sedis apostolice speciale, perque³⁾ insignia cunctis ut in Boëmia eiusdem ordinis celsior videretur ecclesiis Toplensis ecclesia, priuilegiis apostolicis muniuit eandem, militem de moribus et industria laudibus attolendo.

Nec mora, uir strenuus Hroznata tanta fauoris gracia a sede apostolica senciens se preuentum, ut deo se bene meritum exhiberet, et ut non in parte, sed in toto diuino⁴⁾ conspectui hostiam se offerret, habitum Premonstratensis ordinis de manu apostolici dari sibi peciit, et ibidem assumpsit.

Igitur uestibus professionis indutus et benedictionibus apostolici culminis iocundatus, pedes domini pape deosculans et amplectens, agit gracias pro beneficiis uniuersis, et licenciatus ibidem exit ad suos proceres, de milite frater factus. Milites⁵⁾ itaque ipsum pre foribus expectantes mutatum habitum domini graui animo intuentes, et adeo repentina mutacione ipsius stupentes, lacrimas multiplicant⁶⁾ et dolores. Vox una plangencium: cur nos pater deseris? cur nobis uitam adimis? Num uiuere amodo poterimus, unico post deum solacio destituti? Certe melius fuisset in natali patria peremptis gladio, quam in terra aliena orbari patrono. Ut quid de domibus parentum eductos orphanos reliquisti?

At ille inter plangentem amictum et wltum angelicum representans, conversus ad suos, sic ait: desistite torrentem fundere lacrimarum, quasi hec mutatio a diuina non prodeat uoluntate; cum scriptum sit: sine me nihil potestis

do zvláštní ochrany stolice apoštolské. Dále žádal, aby obvyklou milosti stolice apoštolské povoleno bylo opatům onoho kláštera budoucim nošení biskupské infule. Papež vida důvodu žadatele a stálost jeho a uvažuje horlivost nábožnosti jeho a velikou štědrost, založením dvou klášterů osvědčenou, žádostí vyhověl, i příjav vše v obzvláštní ochranu stolice apoštolské, aby klášter v Teplé nade všechny kláštery téhož řádu v Čechách vynikal, výsadami apoštolskými jej nadal; i pochválil mravy a pili našeho rytíře.

Statečný Hroznata vida se tak velkou milostí od stolice apoštolské obdařena, aby zasloužilým bohu se osvědčil a netoliko částečně, nýbrž celkem před tváří boží oběti se stal, bez meškání oděv řádu premonstrátského z ruky apoštolské si vyžádal a tamže přjal.

Oděn tedy šatem řeholním a potěšen požehnáním stolice apoštolské objal a zlibal nohy papežovy a děkoval za všechna dobrodiny, i navrátil se k svým přátelům učiněn z rytíře bratrem. Přátelé očekávali jej přede vraty, i divili se a těžce nesli změnu rytířského šatu pána a uleknuvše se náhlé změny této dali se do pláče a naříkání. I volali jedním hlasem hořejkujice: Proč nás opouštíš, otče? Proč život nám odnášíš? Budeme-liž moci žít dále zbaveni útěchy po bohu jediné? Lépe by nám bývalo, bychom v rodné vlasti mečem byli zhynuli, než ochrance zbaběným v cizí zemi. Proč zanechal jsi nás z domu otcovského vyvržené a osiřelé?

Než on mezi naříkajícimi zachovávaje vzhled anjelský obrátil se k nim řka: Ustaňte prolévat potoky slzí, jakoby změna tato nebyla podle vůle boží; neboť psáno jest: beze mne ničeho nemůžete; ale spíše velebte ve skutečných

¹⁾ animique 2. — ²⁾ munificencia 1. — ³⁾ místo perque — cunctis má 2 per insignia consistunt. — ⁴⁾ místo diuino má 2 domino deo Hroznata. — ⁵⁾ místo milites — mutatum má 1 Proceres ipsum pre for. expect. milites mutatum. — ⁶⁾ mult. labores et dol. 1.

facere; sed pocius dominum in suis operibus magnificate, qui uocat¹⁾, que non sunt, tanquam ea, que sunt. Inter uerba huiusmodi ad hospicium, in quo morabantur, pariter peruerunt. Ubi omnibus caritatem fratris Hroznate uolentibus experiri cibi et potus habundantia hilariter amministrabatur, adeo, quod ex eo fama hospitalitatis ipsius cottidie augebatur.

Prosperos itaque ad²⁾ uota successus in omnibus³⁾ nouus tyro militantis ecclesiae ab urbe rediens, ad propria remeavit. Itaque cum se in Boëniām recepisset, percunctatus in qua parte terrae Premisl inclitus rex maneret, iter suum ad ipsum diuertit, cuius aspectui se in nouo habitu presentauit. Rex vero Premisl ex innate generositatis mansuetudine surgit de solio suo, fratremque Hroznatam ad osculum recipit, ipsoque a dextris suis locato de rumoribus et modo conuersonis sue diligenter inquirit. Porro frater Hroznata post diuersos hinc inde tractatus⁴⁾ habitos flexis genibus coram rege, regie clementie preces offert, ut ea, que domino inspirante auctoritate sedis apostolice circa uouentis propositum sunt consummata, regalis auctoritas ratificare dignetur, et eadem suis privilegiis confirmare.

Surgunt ad hec presentes uniuersi regni magnates, et una cum fratre Hroznata ad pedes regalis magnificentie procidentes, pro ipso supplicant, et cum ipso acclamantes hoc pium regem facturum, quod suadet pietas et dictat honestas. Annuit regalis munificentia potentibus et petitis, et uniuersis bonis predictorum piorum locorum in spiritualem proteccionem receptis, ea sue sublimitatis privilegiis roborauit. Attollunt omnes dignis graciarum accionibus regiam liberalitatem, et fratem Hroznatam magno uenerantur affectu, bonorum omnium auctorem deum unanimiter glorificant, qui seruos suos et in terra mirificat et in celo gloriose coronat.

11. *De reditu ad propria.* Uir deo deuotus frater Hroznata uoti compos, gracia regali preuentus, abinde licenciatus abscedit, conducentibus ipsum maioribus regni ad locum, in quo eum turba suorum equitum expectabant⁵⁾, ac optantibus sibi bonum. Quibus regratians in

jeho pána, jenž volá, co není, jako to, co jest. Tako rozmlouvajice přišli do hostinského mista, kde se zdržovali. Tam dáno všem, kteří laskavosti bratra Hroznaty zkusi chtěli, hojnou jídla a pití tak, že pověst pohostinství jeho co den se množila.

Všechno tudiž dařilo se dobře a ve všem nový začátečník bojující církve vraceje se ze světa přišel domů. Navrátil se do Čech vyzvídal, v které části země slavný král Přemysl se zdržoval; i odebral se k němu a v novém oděvu předstoupil před něho. Král Přemysl vedle přirozené přívětivosti své povstana se stolce svého bratra Hroznatu polibil a posadiv jej po své pravici bedlivě se vyptával na způsob obrácení jeho. Bratr Hroznata po rozmanitých rozmluvách poklekl před králem i žádal milost královskou, aby to, co vnuknutím božím pod záštitou stolice apostolské zaslabil a vykonal, moc královská uznati a výsadami ztvrditi ráčila.

I vstali potom všichni bobatýři království a uvrhnuvše se s bratrem Hroznatou k nobou královského veličenství za něho prosili dokládajice, že, k čemu radí nábožnost a co veli potestivost, to že učini nábožný král. Vyhověl dobrativý král žádosti jejich a přijav všechny statky nábožných míst svrchu jmenovaných pod svou ochranu potvrdil je výsadami své výsosti. I poděkovali všichni, jak se slušelo, štědrosti královské a velikou poctu vzdali bratu Hroznatovi oslavujice jednohlasně původce všeho dobrého boha, který sluhu své i na zemi divně oslavuje i v nebi slavně korunuje.

11. *O návratu domů.* Muž bohu oddaný, bratr Hroznata, došed vyplnění přání svého a obdařen milostí královskou odešel odtud; i provázeli jej velmoži království až na místo, kde naň tlupa jezdců jeho čekala, a přáli mu všechno dobré. Vzdav jim neskonalé díky vsedl na koně a ubíral

immensem, equum ascendit, et itinerando processit. Deinde paululum progrediens manus ad celum extendit, laudans clemenciam saluatoris, qui in omnibus suis agendis misericorditer sibi dignatus est adesse, et orauit diuicius cum lacrimis, ut deus, qui bonum opus incepit, perducere ad finem dignetur. Et sic in suo patrimonio se recepit, excipientibus eum cognatis familiis et amicis, et de habitu suo mirantibus, omnibusque pre gaudio flentibus, quod receperant eum sanum; et sic in claustru suo Teplensi cum iocunditate recipitur; deoque in claustru obseruitur, et prelato sub obediencia regulari.

Preter hec et alia opera deo placencia, quia nescit tarda molimina sancti spiritus gracia, imperante Johanne, Teplensi abbate, in uirtute sancte obediencie, licet inuitus et renitens, predictorum claustrorum prepositus et amministrator effectus, in suo strenue officio ministrauit humilitatis exemplo, obediencie promptitudine, pacientie studio, intuentibus admirabilem¹⁾ et inmutabilem se prebendo.

Tandem inimico humani generis, qui bonis actibus inuidet, discordiam seminante a predicto abbate afficitur iniuriis et contumeliis lacescit, adeo quod persecusioni pacientie scutum opponens, priusquam contra bonum obediencie aliquid attentaret, magis censuit ad tempus irecedere, claustri menia declinare, habitum nichilominus retinens, et a regulari non exorbitans disciplina, donec amicorum copia et cognatorum suorum potencia abbatis predicti tumida compescitur presumpcio; idem ad claustrum honorifice reuocatur, recipientibus ipsum fratribus cum jubilo: aduenisti desiderabilis!

Demum ad huius fortis athlete uictoriam, uite cursum et finem, simulque miracula, que deus magnifice est operatus in uita et in morte per ipsum, stylum uertamus, ut nichil nostre desit narracioni, per quod et dei magnalia predicemus, et sui electi Hroznate merita congruis laudibus extollamus.

Domina Woyzlaua, de qua superius tractauimus, adhuc uiuente et referente aliisque fide dignis asserentibus, talia sunt audita, que assertione ueridica in medium proferamus. Et pri-

se dále. Potom popošed vztáhl ruce k nebesům chvále laskavost spásitelovu, který ve všem počinání jeho milosti přispívat mu ráčil, i prosil dlouho se slzami v očích, aby bůh, jenž skutek dobrý začal, jej také dokonati ráčil. Tako uchýlil se na statky otcovské přijat ode všech přibuzných a přátel obleku jeho se divících a vesměs radostí pláče, že navrátil se zdráv: tak přijat jest v klášteře svém v Teplé radostně; i poslušen byl v klášteře boha a vedle slibu řeholního představeného.

Kromě těchto i jiné skutky bohulibé, pojnevadž nezná překážek milost ducha svatého, k rozkazu opata Teplského Jana, ačkoli nerad, přec ostávaje v enosti svaté poslušnosti co probošt a administrator nadřečených klášterů jsa bedliv v povinnosti své vykonal, dávaje příklad pokory, poslušnosti a trpělivosti těm, kteří naň patřili, a jsa obdivu hoden ve své stálosti.

Jelikož konečně nepřítel pokolení lidského, jenž dobrým skutkům závidí, nesvornost rozsévá, činěno mu příkroji od nadzminěného opata a dostávalo se mu pohanění tak, že odrážeje pronásledování štitem trpělivosti, než by se byl proti poslušnosti nějak prohřešil, rač na nějaký čas z kláštera odešel podrže ničméně oděv a neuchyluje se od kázně řeholní, až přátelé a přibuzní jeho svévolnost nadřečeného opata zkrotili; potom čestně do kláštera povolán nazpět přijat jest od bratří s radostnou písni: Přišel jsi, dávno ždaný.

Obrafme se konečně u vypisování k vitézství, běhu a konci života tohoto statečného vojína, spolu pak k zázrakům, jež bůh v životě a smrti skrze něho slavně způsobil ráčil, aby chom ničeho neopomenuli, čím velikost boží oslavována a zásluhy vyvolence jeho Hroznaty slušně pochváleny být mohou.

Jak paní Vojslava, o které jsme již svrchu jednali, ještě za živa vyprávěla a jiní hodnotě lidé svědčili, slyšány jsou následující věci, jež vedle pravdy tuto vypravujeme. Napřed pak

¹⁾ qui voc. ea, que — ²⁾ ad uota nemá 2. — ³⁾ omnibus consecutus nouus 2. — ⁴⁾ tractus 2. — ⁵⁾ expectabat 2.

¹⁾ mirabilem 2.

mum quidem de huius progressu ex utero matris sue, qui abortius et exanimis ab exordio, si¹⁾ dici potest, natuitatis processit in mundum. Unde genitrix sua partum mortuum abhorrente, et ut a facie ipsius quantocius sepeliendus portetur, prout pre debilitate poterat, innuente, obstetrix, que domine parturienti obsequebatur, infantem mortuum tenendo in brachiis ad dominam suam vocem extollit, iterum et iterum acclamando: accipe domina²⁾ infantem ad manus, et offer eum beate Marie matri Christi, per cuius partum illuminatus et uiuificatus est mundus. Et cum mulier fide plena hec et his similia sue domine sepius replicasset, tandem illa studio interpellantis quasi coacta, corpus pueri exanime tremens ac stupens accipit inter manus, flexisque genibus, et ad lacrimas resoluta, oculis et manibus ad celum erectis, deuoto cordis affectu oravit dicens: domine Jesu Christe, qui pro salute generis humani de uirgine carnem assumere et mori dignatus es, ut mundum eterna morte dampnatum uiuificares, uiuifica queso hunc infantem exanimem ad honorem gloriose uirginis matris tue, cui ipsum offero, et ad laudem maiestatis tue, qui es benedictus in secula! Mirares et memoriter laus attolenda diuina! nam ad hanc uocem corpusculum paulo ante frigidum et rigidum, calidum et molle paulatim efficitur, et consequenter ibidem anima infusa diuinitus puer oculos aperit, et more infancium vagiencium uocem emittit. Ad uocem pueri³⁾ mater stupet et gaudet, et mutationem excelsi dextere admiratur, porrigensque puerum obstetrici, humo prostrata cum lacrimis et intimis suspiriis humiliter gracias agit deo, matremque misericordie dignis laudum preconiis benedit, que non deserit in se sperantes, et cuius filius est uita et resurreccio mortuorum.

Grande et aliud miraculum libet huic operi inserere, cui et pietas consentire et ueritas suadet firmiter credere. Etenim quodam tempore mater Hroznate⁴⁾ cum filia sua Woyzlaue ferebatur in curru filium fouens in sinu, quem cum Woyzlaue, sorori pueri⁵⁾, porrigeret ad tenendum, inculta manus puelle puerum cadere permisit in terram; et sic subito rotarum vertigine se

o narození jeho z matky, jelikož před časem a takřka mrtev přišel na tento svět. Když matka jeho hrozíc se mrtvého plodu, pokud sily stačovaly, žádala, aby jej co nejrychleji od ni odnesli a pochovali, vzala bába, která té paní přisluhovala, mrtvého hochu na ruce a volala opět a opět k paní své: Vezmi nemluvně do rukou a obětuj blahoslawené Marii, matce Kristově, skrže ježí plod osvícen a oživen jest svět. Když hodnověrná žena toto a podobné paní své častěji byla opakovala, vzala tato konečně horlivosti žadatelky jakoby přinucena bezduché tělo chlapcovo třesoucí se a hrozíc do rukou, a pokleknouc, plácic, oči a ruce k nebi zdvihnouc s oddaným srdečem modlila se řkouc: Pane Ježiši Kriste, jenž pro spasení pokolení lidského z panny se naroditi a umřiti jsi ráčil, abys světu k věčné smrti odsouzenému život dal, dej, prosím, život mrtvému nemluvněti tomuto ku cti a slávě panny matky své, již je obětuju, a ku chvále velebnosti své, jenž blahoslawen jsi na věky. Divná věc a hodna velebení sláva boží! neboť po těchto slovech tělo nedávno ještě chladné a stuhlé stalo se teplým a měkkým; i oživen od boha chlapce otevřel oči a po způsobu nemluvňat plácicích se ozval. Uslyševši hlas dítěte podivila a potěšila se matka touto změnou i podavši chlapce bábě padla na zemi plácic a vzdychajíc a děkovala bohu a blahoslavila matku milosrdenství důstojnými chvaločečmi, jež neopouští v sebe doufajících, a ježí syn dává život a z mrtvých vstání.

Také o jiném velkém zázraku chceme tuto vypravovati, kterému pevně věřiti zbožnost po bádá. Když totiž jednou matka Hroznaty sedě s deerou Vojslavou na jedoucim voze a držíc syna na klíně sestře hochu dala podržet, nechala ho nepozorná divka spadnouti na zem.

¹⁾ Místo si dici potest má 1 sic dicitur. — ²⁾ nemá 2. — ³⁾ pauet 2. — ⁴⁾ nemá 2. — ⁵⁾ puerum 1.

voluente, caro tenera subrotatur, sed¹⁾ nutu dei, qui elisos erigit, puer a terra illesus sustolitur, et laus liberatori Christo domino conclamat.

Inter alia virtutum et miraculorum insignia accidit ingens signum. Nam in Cracouia, in qua sanctus Stanislaus martyr et episcopus signis et miraculis nostris temporibus choruscant insignis, soror²⁾ Hroznate urbis eiusdem prefecto quondam matrimoniali copula iuncta fuit. Ubi Hroznata sororem secutus factus iam bone indolis adolescentis cum suis coetaneis super fluvium Wislam³⁾ ludens absorbetur ab unda, in quo ab hora diei tercia, donec⁴⁾ ad uesperasceret, iam quasi mortuus occultatur. Tandem ad sororem ipsius huiusmodi fama perlata⁵⁾, eadem tanquam extra se rapitur, et subito cursu sola contenta tunica, de fratris uita anxia, cucurrit ad flumen, et loco ubi mersus fuerat adolescentis sibi ostento, diversis piscancium instrumentis, ut saltem extrahatur mortuus, precipit attemptari. Quibus in cassum laborantibus, iuuenes aderant pericium natandi habentes, hi uestibus a se reiectis ad yma gurgitis natando descendunt; et ecce unus ex illis Hroznatam capillo capitis secum trahens de aqua, ante dominam rei euentum spectantem posuit super ripam. Quantum tripudium soror de fratre unico rediuiuo habuerit illa uice, ille discusat cui casus similis accidisset. Sciscitante autem domina post luctus depositionem de casu, et quomodo tanto tempore sub aqua uixisset, respondit: quod uidebatur ei, qualiter quedam domina mire pulchritudinis forma predita uirginali, manus super verticem ipsius interim, quamdiu⁶⁾ erat in aqua diuicius tenuisset, que non sinebat ipsum undis inuolui, quam sicut opinabatur, matrem gracie et reginam misericordie, mediaticem dei et hominum esse credebatur. Hinc ad honorem uirginis carmina iocunditatis et leticie personantur, et ex tunc Hroznata concepit in animo beate virginis, liberatrici sue, prestare obsequium, quod postea se et⁷⁾ omnia sua sibi tradens deuotus impleuit.

Procedente tempore defuncto marito Woyzlaue ipsa in uiduitate permansit, et sicut in pre-

I přišlo útlé dítě pod kola, ale neporušeno vyzávlo; osvoboditeli Kristu vzdána chvála.

Mezi jinými zázraky přihodil se tento obzvláštní. Do Krakova, kde svatý mučenik a biskup Stanislav vzácnými zázraky za našich časů září, vdala se sestra Hroznaty za náčelnika města. Tam odebral se za sestrou Hroznata, jinoch již nadějný. Pohrávaje se souvěkými hochy na řece Visle uchvácen jest vlnami, i zůstal ve vodě od třetí hodiny do soumraku. Konečně dověděla se o tom sestra. Téměř bez sebe rychlou nohou jen lehce oděna běžela k řece úzkostlivá jsouc o život bratrův, a když ukázáno ji bylo místo, kde jinoch se potopil, poručila pokoušeti se rozličnými nástroji rybářskými, aby vytažena byla aspoň mrtvola. Co toto marně se dálo, přišli mladici umějici plovat; i sylekše šaty uvrhli se plovouce do hlubiny. A ejhle jeden z nich vytáhl Hroznatu za vlasy z vody a položil na břeh před paní čekajici, jaký bude všeho výsledek. Jak velikou radost pocitila sestra vidouc jediného bratra živého, nech poví, komu podobného cos se přihodilo. Když pak nechavši nářku se ho otázala, kterak po tak dlouhý čas pod vodou mohl žiti, odpověděl on, že zdálo se mu, jakoby jakás paní podivně krásy a panenského vzezření ruku nad hlavou jeho byla držela, pokud byl ve vodě, a nedala vlnám obklíčiti jej; jak se domnival, byla to matka milosti, královna milosrdenství, prostřednice mezi bohem a lidmi. Od té doby k poctě panny vesele prozpěvoval Hroznata, od té doby uzavřel blahoslawené paní ochrankyni své sloužiti, což potom zbožně vyplnil odevzdav jí sebe a vše, což jeho bylo.

Když během času Vojslavě zemřel manžel, setrvala ona v stavu vdovském, a jak svrchu

¹⁾ sed — sustolitur nemá 1. — ²⁾ soror Woyslawa ur. 2. — ³⁾ Wislam. — ⁴⁾ don. ad uesperascentem 1. —

⁵⁾ prolata 2. — ⁶⁾ quod 1. — ⁷⁾ nemá 2.

cedentibus recapitulatum est, in bonis fraternis in Chotessowiz¹⁾ se recepit, reuelens in animo, quot et quanta in fratre suo Hroznata diuina sit gracia operata, cupiens sibi jungi presencia corporali omni tempore uite et mortis. Que dum in Chotessowiz in habitu uiduali iugiter domino seruiens, diuicius permansisset, contigit fratrem suum Hroznatam ibidem graui decumbere infirmitate, ut sororum²⁾ suarum — Woyzlaue — inibidem manencium consolaretur presencia et affatu. Vbi res digna miraculo accidit, que fuit presagium futurorum. Nam idem quasi positus in extasi, alta voce clamavit: en capior, et ab hostibus captus ducor. Sororibus³⁾ ad hec uerba stupentibus et respondentibus nulli ipsum captiuitati esse obnoxium, sed in domo sua diuina voluntate infirmitate iacere depresso; accidit, quod dixerat in spiritu prophetie. Nam non multo post decurso tempore redditus sanitati, ipso die ascensionis dominice, pure confessus et uere contritus fratres⁴⁾ solicitat, ut cantent fortiter, et ut orent pro ipso: et sic cum deuocionis et humilitatis studio, de sacro altari corpori et sanguini domini profusis lacrimis participat reuerenter in tantum gracia compunctionis preuentus, quasi iam deberet spiritum exalare; et benedictione ab abate et conuentu accepta proficiscitur in Hroznatin, ad bona ecclesie uisitanda.

Sed quibusdam suis emulis de Egrensi prouincia, quos pro eo, quia contra ipsorum impetus predia claustrorum suorum uiriliter defendebat, inimicos habebat, ipsum explorantibus ibi esse, capitur ab eisdem, et tractus in Teotuniam carceri mancipatur, fame, siti, frigore et diuersis penarum asperitatibus pro extorquenda pecunia ab ipso cruciatur. At⁵⁾ ille omnia pro nomine domini sustinens pacienter, inter tormenta securus sine intermissione orabat, quatenus ipsum ad se uocare cum palma martyrii dignaretur. Porro abbas et fratres claustrum Teplicensis consolacione patris et sui patroni orbat, inter suspiria, lacrimas et dolores, immensa pecunia congregata eandem pro redempcione

naznačeno, na statky bratrovy do Chotěšova se uchýlila uvažuje všechno, co milost boží v bratu Hroznatovi způsobila, a toužic u něho býti v životě a smrti. Když pak v Chotěšově v oděvu vdovském vesele pánu sloužila, přihodilo se, že bratr její Hroznata těžkou nemoci postižen tam ležel, aby se se sestrami potěšil. I stala se vše divná, hodná názvu zázraku, předtucha věci budoucích. On totiž jakoby u výtržení hlasitě zvolal: Jimají mne, jatého vedou mne nepřatelé. Sestry slovům těmto se divily a odpovídely, že není v žádném zajetí, nýbrž že ve vlastním domě postižen z vůle boží nemoci leží; než stalo se, co duchem prorockým byl vyřkl. Neboť po krátkém čase uzdraviv se v den nanebevstoupení páně se vyzpovídal a spravou litosti bratry pobádal, aby zpívali a modlili se za něho. Oddaně a pokorně prolévaje slzy příjal potom při svatém oltáři tělo a krev páně obdařen takovou skroušeností, jakoby měl již vypustiti ducha; pak příjal požehnání od opata i sboru a odebral se do Hroznétina, aby prohledl statky klášterní.

Než někteří závistníci jeho z okrsku Chebského, kteří proto, že proti nájezdům jejich statky klášterů svých mužně bránil, jemu nepráli, vyzvěděvše, kde se nachází, jali jej a zavlekli do Němec, uvrhli do žaláře a mořili hladem, žízní, zimou a rozličnými trpkostmi, aby vymohli na něm peněz. Ale on snášeje všechno trpělivě pro jmeno páně, zůstávaje pokojným mezi mukami bez přestání se modlit, aby ho bůh s palmou mučenictví k sobě povolati ráčil. Potom opat a bratři kláštera Teplického potěchy otče a ochrance svého zbaveni vzdýchajice a pláče neasmírnou částku peněz sehnali i hotovili se dátí ji za jeho vykoupeni. Než on dychtiv jsa pro nejsladšího Ježíše dátí sladký život

¹⁾ Chotessow 2. — ²⁾ V ruk. 1 jest smysl poněkud temný: to chtěje napravit 2 položil místo sororum — inibidem tato slova: sor. suarum Wiseslawé, Juditte, Ide ibidem. — ³⁾ sor. suis ad 2. — ⁴⁾ Misto solicitat — deuocionis má 2 fr. contritus solicitat et sic cum deuocionis... — ⁵⁾ Att 2.

sua effundere sunt parati. At ille siciens pro dulcissimo Jesu fundere dulcem vitam, pocius eligit¹⁾ morte consumi, quam cum nouellarum plantacionum redimi detrimento. Vnde abbatem et fratres in uirtute dei contestatur et prohibet, ne pro uita ipsius redimenda eciam denarius unus detur, quin imo cupiens dissolui et esse cum Christo rogar, ne martyrium ipsius impediatur, et sic bene meritus miles pro rege²⁾ suo agonizans ad mortem ingreditur, cum palma martyrii, celi aulam cum Christo perenniter regnaturus.

Perempto itaque fortissimo Christi milite et professione ordinis Hroznata confessore, o quantus luctus omnium³⁾, quanta precipue lamenta Teplensem⁴⁾. Filiis⁵⁾ patrem, fratribus fratrem, monasteriis deflentibus fundatorem, cum singulibus et suspiriis dicentibus uniuersis: o pie pater Hroznata, quis humilior, quis te religiosior, quis obedientior? Nonne tu quandoque ab abate Johanne, quem nobis prefeceras, contradiccionem et persecucionem pacienter tulisti? Nonne tu affectus iniuriis et contumeliis ab eodem, nunquam pacientiam perdidisti? Quis unquam ista audiuit? quis uidit talia? Fundator et claustrorum dicator, heres, dominus et patronus, tantum nobis exemplum pacientiae reliquisti! Beata anima, que agone certaminis gloriosi usque ad cumulum uictorie perduxisti! Nam cum⁶⁾ mors sit omnium linea rerum, maiorem charitatem habere non potuisti, quam ut animam tuam pro Christo, fratribus poneres et amicis. In patientia tua tuam animam possedisti: et certe sine⁷⁾ effusione sanguinis, aduersa fortiter tolerando, martyr fieri potuisti; sed ne aliquid tibi ad assequendum uite coronam deesset, bonus pastor animam tuam pro ouibus posuisti. His⁸⁾ et aliis modis intrinsecus cordis et doloris aculeos gestibus fornicatus ostendentes, unanimi uoce dicunt: festinemus ad sinum matris deferre⁹⁾ corpus charissimi et beatissimi patris nostri. Sicque data pro ipsis corpore immensa pecunie quantitate, qui uiuus redimi noluit, mortuus est redemptus.

Extractum de squalore carceris exanime corpus ad lucem circumspicitur diligenter, et

rač volil umřiti než dátí se vykoupiti na zkázu nového oseni svého. I zapřísáhl opata a bratry a nedopustil, aby pro ochránění života jeho vydán byl nejmenší peníz jeden, ba žádaje umřiti a dostati se ku Kristu prosil, aby mu neprekáželi dojiti mučenictví. Bojuje takto velezasloužilý vojin pro boha svého kráčel smrti vstříc, i vešel s palmou mučenickou do nebe, aby kráoval s Kristem na věky.

Po smrti přeudatného vojina Kristova Hroznaty a úda rádu ó jak velký smutek nastal mezi lidmi, jak velké naříkání zvláště mezi Teplskými. Synové oplakávali otee, bratři bratra, klášter svého zakladatele, všichni volali vzdýchajice: Nábožný otče Hroznato, kdož býval tebe pokornější, kdo bedlivější, kdo poslušnější? Nesnášel jsi ty trpělivě druhdy od opata Jana, kterého za představeného nám jsi byl dosadil, protivenství a pronásledování? Pozbyl-lis kdy trpělivosti snášeje od něho příkoří a pohanění? Kdo slyšel, kdo viděl kdy co podobného? Základatel klášterů, který je bohatě nadal, dědic, pán a ochrance tak velký trpělivosti příklad zanechal jsi nám! Zbožná duše, jež jsi zápas slavného boje až k úplnému vítězství přivedla! Nebo jestli smrt nevyhnutelna, vice lásky nemohl jsi dokázati, než že jsi život svůj dal za Krista, bratry a přátele. Trpělivosti svou přemáhal jsi ducha svého, i mohl jsi zajisté snášeje mužně protivenství bez proliští krve býti mučenikem; než aby ničeho se ti nedostávalo k dosažení koruny života, jako dobrý pastýř dal jsi život za ovce své. Takto a jinak žalost srdeč svého projevujice volali jedním hlasem: Pospěšme přinesti tělo přemilého a blahoslaveného otce do lůna matčina! I dali za tělo jeho velké penize, a vykoupen byl mrtev ten, který vykoupen býti nechtěl za živa.

Vytáhnuvše mrtvé tělo z nečistého žaláře prohlíželi bedlivě při světle i shledali všechny

¹⁾ elegit 2. — ²⁾ grege Balb — ³⁾ bominum 1. — ⁴⁾ Tepl. et Chotessowicensium 2. — ⁵⁾ Misto Filiis — fundatorem má 2 filii et filiabus misericordissimum patrem, fratribus et sororibus dulcissimum fratrem mon. defl. insignem fund. — ⁶⁾ cuius 1. — ⁷⁾ si non 2. — ⁸⁾ Hiis 2. — ⁹⁾ deferre 2.

inuenitur in omnibus artibus incorruptum, uestitum habitu professionis assumpte, tanquam si uiueret, et zona precinctum ad lumbos, quod positum in feretro ad claustrum Teplense cum reuerencia est delatum. Vbi susceptum honorifice, funeris ex more celebratis exequiis ante maius altare sepultum, beati corporis quietam et perpetuam uenerationem delegit¹⁾.

Placuit non incongrue de uenerabilis huius patris uirtutum miraculis, que²⁾ maiorum nostorum ueridica relacione memorie sunt impressa, succincta narracione perstringere. Nam eadem nocte, qua domino ipsum ad se vocante decessit, famulo suo, qui uinctus cathenis ferreis in carcere tenebatur, in amictu adeo candido apparuit, quod carcer ex eo immenso lumine resplenduit, uincto stupente et super claritate uultus sui domini ammirante. Ad quem vir dei: surge uelociter, et uade ad fratres meos Toplenses³⁾, et annuncia eis, ne amodo sint solliciti de mea redempcione, quia iam de hac uita in confessione Christi migraui, et ut corpus meum hinc ad claustrum delatum ibidem commendent ecclesiastice sepulture.

Hec et his similia uiro dei dicente uincula omnia famuli quasi manu artificis illico sunt soluta: qui surgens et stans supra pedes suos ad dominum suum dixit: ecce ego faciam, sicut precepisti mihi. Sed quomodo carcerem clausum egrediar, adhibitis undique custodibus, et uigilibus custodias noctis super muros claustrum obseruantibus? At ille: qui beatum Petrum a vinculis absolutum abire fecit illesum, ille te in uiam pacis adducet⁴⁾. Et his dictis disparuit homo dei.

Porro famulus estimans se uisum uidere, reuoluebat in mente, quidnam esset facturus; et tandem ad se reuersus, impresso sibi signaculo sancte crucis de altissima turri per fenestram se submisit ad yma; qui in ipso casu quasi portancium uectus⁵⁾ manibus, illesus euasit: gracias agens deo, qui eundem eripuit de tribulacionibus et custodiuuit illesum.

A carcerali itaque dira custodia famulus sic ereptus, surgit ocius, et arrepto itinere festinanter uenit ad claustrum. Ubi abbate et fra-

údy neporušené; oděv měl na sobě řeholní, jaký za živa nosil, opásán pak byl po bedra. Tělo položeno na vůz a vezeno s poctivosti do kláštera Teplského. Zde přijato jest slavně a po vykonání obvyklých obřadů pohřebních pohřbeno před hlavním oltářem, i došlo pokoje a uetění věčného.

Zdá se nám slušno o velkých zázracích tohoto ctihodného otce, které z věrohodného podání předchůdců našich v paměti utkvěly, krátce vypravovati. Též noci, které ho pán k sobě povolal, zjevil se služebníku svému, jenž spoután železnými řetězy v žaláři úpěl, v oděvu tak skvoucim, že celý žalář velkým světlem byl naplněn; i podivil se vězeň jasnosti obličeje pána svého. Muž pak boží řekl jemu: Vstaň rychle a jdi k bratřím mým do Teplé i pověz jim, aby nebyli více starostliví o mě vykoupeni, že již odebral jsem se z tohoto světa jako vyznavač Kristův; a aby tělo mé donesli do kláštera a tam cirkevně pohřbili.

Po těchto a těm podobných slovech muže božího rozvázána jsou jakoby rukou umělou ihned všechna pouta služebníka; i vstal a řekl pánu svému: Ejhle učinim, jak jsi mi přikázal. Než kterak vyjdu ze zavřeného žaláře, any jsou všady stráže, jež v noci zdi hlídají? I řekl on: Ten, který svatému Petru pout zbavenému vyjiti dal bez pohromy, povede té cestou spásy. To promluviv ztratil se muž boží.

Služebník domnívaje se miti viděni přemýšlel, co by měl učiniti; konečně přišed k sobě poznamenal se svatým křížem a s převysoké věže spustil se oknem dolů. Jakoby snešen na rukou vyvázl bez pohromy; i děkoval bohu, jenž vytrhl jej z protivenství a pohromy ochránil.

Vysvobozen takto z hrozného vězení vstal rychle služebník a vydal se na cestu spěchal do kláštera. Zde vyprávěl opatovi a shromáž-

¹⁾ delegit 2. — ²⁾ quo 1. — ³⁾ Teplenses 2. — ⁴⁾ Původně v rukopisu 1 tak položeno, ale pak nad řádkem touž rukou educet. — ⁵⁾ nemá 2.

tribus in unum conuenientibus narrauit per ordinem uniuersa, que acciderant, et qualiter apparitione fratris Hroznate in carcere a uinculis fuerit absolutus.

Fecit et aliud signum insigne uir dei iam tumulo requiescens. Etenim lampades vitree inter maius altare et sepulcrum ipsius eminus plene oleo dependentes, ceciderunt in terram¹⁾, et ad pauimentum lapide stratum allise²⁾ absque fraccionis detrimento integre remanserunt. Talia quidem plurima fide³⁾ non dormitante narrari et commemorari possent, si promissi compendii studia non arcerent; ut⁴⁾ uiuere credatur in celis, qui tot miraculorum insigniis coruscant in terris.

Huius igitur uenerabilis patris, fratres⁵⁾, sic annuam recolamus memoriam, ut fiat nobis eius imitacione continua. Sic eius meritis gratulemur, ut in presenti seculo necessariis non destituamur auxiliis, et in futuro sempiternis perfruamur gaudiis, ad laudem et gloriam domini nostri Jesu Christi, qui cum patre et spiritu sancto uiuit⁶⁾ ac regnat in secula seculorum. Amen.

déným bratřím všechno, co se bylo stalo, a kterak zjevením se bratra Hroznaty v žaláři pout byl zbaven.

Ještě jiný znamenitý zázrak způsobil muž boží odpočívající již v hrobě. Visící totíž mezi hlavním oltářem a hrobkou jeho skleněné svítily naplněné olejem spadly na zem, i ačkoli podlaha byla kameny vyložena, nerozbily se. Podobných věcí vypravovati bychom mohli velké množství, kdyby slaběná krátkost tohoto sepsání nám nebránila, abyhom věřili, že žije v nebi ten, který tolikem zázraků stkví se na zemi.

Slavmež tedy, bratři, výroční památku tohoto ctihodného otce, aby následováním jeho stala se nám stálou. Vzdávajmež díky zásluhám jeho, abyhom na tomto světě potřebné pomoci nepozbyli a na onom věčných radosti došli, ku chvále a slávě pána našeho Ježíše Krista, jenž s otcem a duchem svatým žije a králuje na věky věkův. Amen.

¹⁾ terra 2. — ²⁾ illise 2. — ³⁾ f. ibidem dor. — ⁴⁾ ut uere uiuere 2. — ⁵⁾ fratres et sorores 2. — ⁶⁾ uiuit — Amen nemá 1.

in Kigen inuaserunt. Sed quidam, dum se praepararet ad iaciendum de instrumento, quod pussa dicitur, mox illa fracta et scissa iacere volentis unam aurem amputauit, et sequenti die a praesentibus per mortis sublationem vulneri, et spoliis finem imposuit; animalia quoque, quae abigebantur, ultra paruulum fluuum nullatenus transgredi voluerunt. Anno domini 1385 post officium in die Assumptionis Pragae in ecclesia sua peractum, venit in Rudnicz, ubi ignis egressus plateam dictam Hassa¹⁾ cum parte ciuitatis nouae miserabiliter concremauit. Quod ubi venerabilis pater vidit, lacrymas fudit, pro populo oravit, et campanas pulsari fecit pro instanti periculo, et ut ipse post et capellanus suus Mathias retulerunt, mox ignis stetit, nec ultra etiam contiguas domos accedit. Sed ubi a pulsu cessatum est, mox iterum ignis ut sagitta volans vicina accendebat, et iterum sonantibus campanis ignis a sui incendii impetu conquieuit. Ad quod ego aestimo merita pontificis fuisse non minime suffragata. Etiam ab eo leuiter prolata verba et praeter intentionem per effectum complebantur. Nam cum in Norimberga Bambergensis dioecesis cum familia moraretur, regem quoque Romanorum et Boemiae, cuius erat cancellarius, in castrum Rotenberg visitare volisset, famosus doctor decretorum Kunso²⁾ petiit, ut benedictionem praeoraret familiae recessurus, qui iocose dixit: benedicat vos diabolus et maledicat deus; eodem doctore dicente: verba episcopalia non sunt iocaliter recipienda, non reuocatis verbis recessit. Post cuius recessum seditio totius ciuitatis contra familiares suos orta est, et aliquibus vulneratis omnes enim in periculo fuerunt non modico constituti.

¹⁾ Hasa jest část města Roudnice na levém břehu Labe v tak zvaném židovském městě. Na levé straně v stráni stojí hospoda se zahradou, která od pradávna jmenuje se Hasa, odkud pěkný výhled do Polabiny.

O něco doleji odděluje se z ulice Židovské menší ulička k Židovicům, které se dosud říká „Malá Hasa“. — ²⁾ Kuneš z Třebovel. Kuneš z Třebovel byl kanovníkem od r. 1379, od téhož léta vikářem generálním arcibiskupa, od r. 1388 kustodem kapitoly Pražské, od r. 1408 skolastikem Olomouckým.

se tato a utrhl mu jedno ucho, načež druhého dne zemřel; i byl konec plenění. Také dobytek, který odháněli, přes malíčkovu říčku nikterak přejiti nechtěl. Když leta páně 1385 vykonav na den nanebevzetí služby v chrámě svém Pražském přišel do Roudnice, vyšel oheň a ztrávil ulici nazvanou Hasa s části nového města. Spatřiv to eti hodný otec, proléval slzy, za lid se modlil a zvoniti dal na poplach; a jak on sám potom a kaplan jeho Matěj vypravovali, ihned oheň se stavil a blízké domy dále nechytyly. Než když přestali zvonit, hned opět oheň letě jako šípka sousední domy zapaloval; jakmile pak znova zavzněly zvony, oheň v prudkosti své ochabl. K tomu myslim nemálo pomáhaly zásluhy arcibiskupovy. Také lehkovázně a bez úmyslu pronešená jím slova skutečně se vyplnila. Neboť když v Bamberské diecézi v městě Norimberce s družinou se zdržoval a krále římského a českého, jehož kancléřem byl, na hradě Rotenburku navštíviti chtěl, žádal jej slavný doktor práv Kuneš, aby maje odejiti udělil družině napřed požehnání. I řekl on žertem: „Požehnej vás ďábel a lajiž vám bůh.“ Když pak podotkl tyž doktor: „slova arcibiskupská nelze miti za žert“, neodvolal slov těch a odešel. Po odchodu jeho strhlo se povstání celého města proti družině jeho, někteří jsou poraněni, všichni pak v nemalém octli se nebezpečenství.

SEZNAM JMEN OSOBNÍCH A MÍSTNÍCH.

(Číslo znamená stranu.)

- Abazové* 32.
Abiron 49.
Adalbert, arcibiskup Děvinský, 236, 239, 268, 314, 316.
Adilburka, matka sv. Vojtěcha, 231.
Adrian, papež, 35.
Afrika 26.
Agarjané 7, 8, 11, 72.
Agathon, papež, 42.
Albanský kardinál 413, 426.
Albert, převor Kartúzský, 459.
Albertus Ranconis ab Ericino, viz Vojtěch.
Alexandr, strom tak zvaný, 25, 54.
Alexandrijský patriarcha 439, 467.
Alpy 256, 327, 328.
Altohy, klášter, 337—340.
Amavrius, panovník Saracenský, 10.
Anastasius, bibliotekář Vatikánský, 35.
Anatolius 41.
Andronicus, apoštol Pannonie, 69.
Angelar, učenec sv. Methoda, 78, 90.
Anka, kající se nevěstka za času Miklače, 420.
Anomoiové, kacíři, 82.
Antonius 60.
Aquila, překladatel starého zákona do řečtiny, 15.
Arabové 32.
Arius 41.
Arméni 32.
Arnošt z Pardubic, rytíř, otec Arnošta arcibiskupa, 388.
Arnošt z Pardubic, arcibiskup Pražský, 387—400, 404.
Arsenius, biskup, 35, 60.
Askríkus, opat kláštera Meziříčského, 231.
Athèny 286.
Sv. Augustin 32, 191, 200.
Avignon 411.
Babylon 169.
Bardas, ujec císaře Michala a příznivec Fotije, 27.
Basilius, císař Řecký, 70. — svatý, 247, 283.
Bavory (Bavorská země) 185, 215.
Benátky 31. B., ulice v Praze, 418, 466.
Sv. Benedikt, zakladatel řádu téhož jména, 246, 258, 278, 287, 296, 321, 329. B. vůdce Latiníků v klášteře sv. Bonifáce, 283. B. soudruh sv. Vojtěcha, 261. B. mnich v klášteře Kasinském, 182.
Bohemia, v. Čechy.
Boluš, soudruh sv. Vojtěcha, 232, 233.
Bojseboha, kaplan arcibiskupa Jana z Jenšteina, 467.
Boleslav, bratr sv. Václava, 125, 126, 128, 129, 131—135, 157, 158, 160, 161, 186. Boleslav II., vévoda Český, 288, 289. B. vévoda a král Polský, 205, 206, 216, 234, 259, 288, 292, 294, 310, 311, 312, 330. B. město, 173.
Bonifác IX., papež, 464.
Sv. Boniface a Alexia kostel na Aventinu 248, 279.
Bonacie 388, 391.
Boris, kníže Bulharský, 78, 81.
Bořivoj, kníže České, 106, 107, 111, 114, 115, 118, 120, 123, 144, 192, 193, 202—204.
Brod Český 394.
Broumov 399.
Bruno, kněz kaple krále Otty III., 255, 327.
Břetislav, vévoda Český, 343, 354, 358.
Břetislav, kníže České, 365.
Břevnov, klášter, 346.
Budeč 125, 149, 183, 205.
Budišín 396.
Bulháři, Bulharská země, Bulharsko, 70, 72, 74, 76, 92, 101, 191, 200.
Cařhrad 4, 26, 41, 74, 88, 96, 100, 101.
Casinský klášter, v. Kasinský.
Celestijn, papež, 371.
Celestijn 41.
Sv. Cyril 1—107.
Cyrus Alexandrinský 42.
Cechy, Češi, Česká země, České království, 107, 113, 127, 135, 144, 148, 157, 192, 195, 196, 202, 212, 215, 313, 330, 349, 363, 369, 372, 374, 389, 392—394, 396, 427, 432.
Český les 340.
Český Brod 349.
Sv. Demetrius, patron Soluňský, 51.
Dětlob, kanovník Pražský, 424.
Dětřich, Miličův průvodce do Říma, 412, 413, 414.
Děvín 237, 268, 276, 284, 314, 443.
Dionysius Areopagita, mučenik, 286, 287.
Drahomíra, manželka Vratislavova, 127, 128, 135, 144, 204.
Dunaj 92, 272, 312.
Dunajská země 51.
Durans, biskup, 284.
Efesus 41.
Egyptané 32.
Sv. Emram 130.
Eunomios, biskup Kyzický, 82.
Eutyches 41.
Floriacum (Fleury), ve Francii, 258, 287, 329.
Filská zem, krajina v Krimu, 25, 54.
Formosus, biskup, 35.
Fotius, patriarcha Cařhradský, 4.
Frankové, Franská země, 82, 83, 89, 90, 92, 189, 225, 254.
Gallov 286.
Gaudericus, biskup, 35.
Gaudentius, bratr a průvodce sv. Vojtěcha, 232, 242, 246, 249, 261—263, 296, 297, 308, 318, 323, 331.
Gdansko (Danzig) 260.
Gelinge, klášter, 337, 338.
Georgie 95.
Germanie 170, 235, 272, 313, 396.
Godehard, opat, 337, 338, 340.
Gorazd 78, 81, 85, 86, 88—90.
Gothové 32.
Gumon, vrah sv. Ludmily, 195. V. Kován.
Hadrian, papež, 45, 65, 69, 78, 97, 103.
Hally, město v Sasku, 312.
z Hasenburka Vílem, děkan kapituly Vyšehradské, 408.
Helfenburk, v. Hrádek u Ouštěku.
Helena, císařovna Byzant., 128.
Heno, kněz, učitel sv. Václava, 183.
Hersfeld, klášter, 337.
Hildebalda, biskup, 255.
Hněvsa, vrah sv. Václava, 126, 132.
Hnězdné 234, 292, 305—308, 311, 312.
Hodyně, ves, 118.
Hofarta, přechovatelka nevěstek, 418, 419.
Honorius, biskup Římský, 42.
Horský Týn, v. Týn Horský.
Hradec nad Vltavou čili Levý 193, 203.
Hrádek u Ouštěku 447, 451, 456, 457, 462.
Bl. Hroznata 369—383.
Hroznětin 380.
Huni, v. Uhři.
Hynek, děkan Pražský, 463.
Chalcedon (Cherson) 41.
Cheb 380.
Cherson, město na Krymu, 11, 25, 93, 100.
Chorvaty 133.
Chotěšov, Chotěšovice 369, 374, 380.
Chotouň (Chotoun) ves, 349, 361.
Chýnov 394.
Iberové 32.
Ildebalda, biskup, 327.

Innocenc VI 394.
Italie 270.
Bl. Ivan, 111—120.
Jakub, průvodci Miličův ku dvoru papežskému, 426.
Jan, král Český, 389.
Jan, kníže Zhořecký, bratr krále Václava IV, 466.
Jan, prefekt (sudi) města Říma, 251, 324.
Jan, papež, 231.
Jan, patriarcha, 6, 54.
Jan Kanaparius, mnich, 262, 332.
Jan z Pomuku 461.
Jan, opat, 283.
Jan, opat Tepelský, 377.
Jan, mnich, 283.
Jan, mudrc, 283.
Jan, nevinný, 283.
z Janova Matěj 431.
Jaroměr 394.
z Jenšteina Jan, arcibiskup Pražský, 439—468.
z Jenšteina Pavel 456.
Jeronym, apoštol v Illyrsku, 32.
Jerusalém 18, 246, 321, 371.
Jerusalem, dům v Praze, 419, 420.
Sv. Jiljí kostel v Praze, v. Praha.
Jiří, sekretář, 7. J., metropolita v Chernou, 94.
Jindřich, mistr, 457.
Jindřich I, král Sasíků, 148, 216, 266.
Jindřich II, císař Římský, 276, 337, 339, 359—362.
Justin 41.
Kačík, kněz kníže Českého Bořivoje, 193, 203.
Kaon, Kanaon, město, 72—74.
Kapijská užina 13.
Karel IV, císař Římský a král Český, 389, 432.
Karel, král Německý, 70.
Karel, císař Římský, 272, 285.
Karolingové 199, 271.
Kasinský vrch, Kasinská hora (Monte-Casino), 246, 270, 278, 321.
Katerína z Moravy 418.
Kavkazské hory 13.
Kazimír, příjmení Karel, vnuk Boleslava vítězného, 312.
Kladsko 388, 393, 397, 398—399.
Klonkoth, mistr pisma, 424.
Klement, *Kliment*, papež III, 286.—papež VI, 389, 394.
Sv. Klement, Kliment, apoštol v Thrákkii, 12, 35, 38, 45, 46, 78, 79, 94, 97, 100, 101, 103, 203. *Sv. Klimenta* kostel, chrám, 38, 65, 99, 106.—*Sv. Klimenta* kostel v Levém Hradci 193.—Klement, učenec sv. Methoda, 86, 88—90.
Kocel, kníže Pannonské, 31, 45, 46, 48, 65, 81.
Kolín, město v Prusku severovýchodním, 232.
Konrad, v. Waldhauser.
Konstancie 324.
Konstantin filosof, v. Cyril.
Konstantin, císař Byzantinský, 41, 42, 128, 272.
Konstantinopolis, v. Cařihrad.

Koran, vrah sv. Ludmily, 140—142, 207—209. *V. Gumon*.
Kozar, Kozaři, 11, 13, 32, 43, 54, 63, 64, 69, 72, 74, 93, 100.
Kouřim 227, 329, 361.
Krakov 379.
z Krakova Matěj 454.
Krasej, pop, 132.
Křištan, mnich, 199.
Křištan (Kristian) 280.
Kroměříž, v. Milič.
Kuneš, děkan Vyšehradský, 463.
Kuneš z Třebovel 468.
Kyje, ves, 394, 468.
Kyjev 312.
Labe 268.
Laterán 412.
Latinici 282.
Sv. Leontie chrám 96.
Lev, otec sv. Cyrilla a Methoda, 2, 41, 59, 71.
Lev filosof, arcibiskup Soluňský, 4.
Lev, opat, 248, 249, 279, 322, 323, 326.
Lev, mnich, 283.
Lev, biskup, 288.
Líbán 394.
Líbán 192.
Litomyšlská dieceze 465.
Lobec, hora, 353, 363.
Loděnice, řeka, 113, 114.
Lotharingové 199.
Sv. Ludmila, Ludmila, 107—212.
Ljutici 260, 271, 295, 330.
Lydie 26.
Macedonius, kacíř, 41, 88.
Sv. Petr, jeho chrám v Rímě, 35.
Sv. Petronella, její chrám v Rímě, 35.
Placidus 3.
Plzeň 325.—Plzeňský kraj 404.
Poch, měšťan Pražský, 418.
Polsko, Polané, 231, 271, 305, 306, 308, 311, 312, 330, 343.
Polychron, klášter na asijském břehu Marmorského moře, 43, 61.
Pomořany 305, 308.
z Pomuku Jan 461.
Praha, město Pražské, Pražané, 120, 135, 138, 145, 163, 170, 180, 187, 189, 192, 199, 202, 203, 206, 212, 231, 239—241, 251, 255, 316—318, 325, 328, 346, 364, 395, 399, 405, 410, 411, 413, 416, 449, 450, 453, 456, 459, 461.—Praha, kostel, kaple sv. Apolináře, 456; sv. Havla, 425, 427; sv. Jiljí, 405, 406, 413, 416—418, 425, 433, 434, 436; sv. Jiří, 406; sv. Karla, 459; p. Marie před Týnem, 406, 413, 416; sv. Maří Magdaleny v Jerusalémě 419; sv. Mikuláše na Starém městě, 408, 413; sv. Mikuláše na Malé straně, 405; sv. Vítka, 126, 161, 164, 165, 179, 180, 181, 186, 189, 215, 220, 222, 223, 225, 395, 404, 432, 463, 465, 467.—Praha, křižovníci, 451.—ulice Benátky zvaná, 418, 434.
Pracheň 343.
Přemysl, kníže České, 192, 202.
Přemysl Ottakar I, král Český, 369, 376.
Přibislava, sestra sv. Václava, 222, 226.

Příbram 394.
Sv. Prokop 349—366.
Prus, v. Petr Prus.
Prusi, *Prusy*, *Prusko*, 260, 268, 292, 311, 330, 332.
Pšov 204.
Puchník Mikuláš, official arcibiskupský, 461.
Pyrrhus 42.
Radim, Radla, bratr a průvodce sv. Vojtěcha, 232, 280, 290, 324. *Viz Gaudentius*.
Ratmund, opat, 341.
Ravenna 254, 284, 327.
Řečice 394.
Řehoř, bohoslovec, 3, 32, 41, 69, 246, 268, 300.—Řehoř svatý, 172.—R. papež 285, 286.—R. opat 283.
Řek, *Řeci*, 26, 37, 44, 54, 200, 248, 282, 322.
Řezno 212, 215, 465.
Řím, *Římané*, 10, 19, 36—38, 44, 54, 65, 69, 80, 93, 103, 106, 158, 186, 191, 200, 216, 231, 245, 246, 248, 253—255, 276, 278, 279, 280, 281, 285, 296, 320—322, 324, 326—328, 338, 371, 374, 393, 396, 400, 411, 414, 426, 433, 450, 456.
Rinchnach 341.
Ríp, hora, 449.
Rokyčany 394.
z Rosenberka páni 429, 466.
Rostislav, kníže Moravské, 26, 28, 29, 31, 43, 45, 65, 81, 82, 96.
Rotenburg, hrad ve Falcku, 468.
Roudnice 394, 397, 439, 441, 442, 447, 449, 453, 454, 455, 459, 460, 461, 464.—R. předměstí Hasa, 467.
Rožmitál 394.
Sádky 394.
Sála, řeka, 312.
Sambie, východní část Pruska, 305.
Saraceni 54, 63, 69, 72, 93, 96, 100, 271, 272.
Sasici, Sasko, 216, 231, 268, 269.
Sáva 60, 78.
Sázava, řeka, 350, 352, 361.
Sdislav 75.
Sergius 42.
Sever, biskup Pražský, 346, 364.

Síkko, vrah sv. Vojtěcha, 263, 333.
Slavíbor, kníže slov., 144, 192.
Slavník, otec sv. Vojtěcha, 231, 235, 313.
Slavonie 170, 235.
Slované 192, 202, 204, 266, 269, 295, 326, 328.
Sobotín, město, 231.
Sv. Sofie chrám v Cařihradě, 5, 26.
Soluň, Soluňská krajina, 42, 44, 59, 69, 71, 74, 93, 100.
Sptyihnev, bratr sv. Václava, 125, 144, 148, 183, 193, 204, 205.
Sptyihnev, Zbyhněv, 356, 358, 365.
Sv. Stanislav, biskup Krakovský, 312.
Stodorané 204.
Stratus, mnich, 283.
Stojmir, vojvoda, 203, 204.
Sugdi 32.
Svatopluk, kníže Moravské, 43, 45, 48, 65, 70, 82, 83, 88, 105, 106, 130, 191, 193, 202, 203.—Svatopluk, kn. Mor., vnuk Svatopluka I, 192.
Svinář, ves, 118.
Syrové 32.
Sylvestr, papež, 41.
Sv. Štěpán, král Uheršký, 112, 339, 362.
Štěpán, kněz, příbuzný Miličův, 410.
Štěpán, kněz chrámu sv. Vítka, 226.
ze Štěpného (?) Tomáš, 423.
Šváby 47, 185, 215.
Teplice 369, 372, 373, 375, 377, 380—382.
Tetín 114, 117, 119, 123, 140, 145, 195, 207, 209.
Theodor Taranský 42.
Theodor, mnich, 283.
Theodosius, císař Byzantský, 41.
Theofano, císařovna, matka Otty III, 246, 321.
Theofil, císař, 54.
Tista, Tiz, vrah sv. Václava, 126, 132.
z Třebové Kuneš, mistr, 468.
Turci 32.
Tuto, biskup Řezenský, 157, 186, 212.
Tuman, Tuma, vrah svaté Lidmily, 140—142, 195, 207—209.
Turonie (Tours) 258, 286, 329.

Vít, Vitoš, opat Sazavský, 357, 359, 365, 366.
Vltava 220, 221.
Vojslav, kněz, druh Miličův, 422.
Vojslava, sestra Hroznaty, 374, 377, 378.
Sv. Vojtěch, biskup Pražský, 179, 199, 231—234.
Vojtěch, mistr (Adalbertus Ranconis ab Ericino), 406, 408.
Sv. Wolfgang 465.
Wolfram, arcibiskup Pražský, 439, 466.
Wolfar (ne Wolther), komorník císaře Otty III, 257, 329.
Vratislav, kníže České, syn Bořivojův, 123, 127, 128, 135, 144, 148, 170, 183, 193, 204, 205.—Vratislav, kníže, později král Český I, 356, 359.
Vyšehrad 349, 350, 361, 396, 408, 463.
Zambrij 75.
Zambrias, kacíř, 72.
Zerčice, ne Žerčice, 394.
Zlatníky 395.

Seznam předplatitelů na „Prameny dějin českých“.

Knihovna kr. hl. města Prahy.

Gymn. knihovna v Německém Brodě.

Gymn. bibliotéka v Jindřichově Hradci.

Hraběcí Černínský archiv v Jindřichově Hradci.

Reální škola v Lounech.

Městská obec Vysokomýtská.

Vodňanská.

" " Heřmanova Městce.

" " Jičína.

" " Smíchova.

" " Týna nad Vltavou.

" " Kladna.

" " Humpolce.

" " Hostomic.

" " Hradce Králové.

" " Jilemnice.

" " Nového Města nad Metují.

" " Litomyšle.

" " Solnice.

" " Plzně.

" " Netolic.

" " Dobrušky.

" " Benešova.

" " Jaroměře.

" " Kardašovy Řečice.

" " Jindřichova Hradce.

" " Blatenská.

Okresní zastupitelstvo v Pardubicích.

" " v Jilemnici.

" " v Chrudimi.

" " v Počátkách.

" " v Smíchově.

" " v Horažďovicích.

" " v Novém Bydžově.

" " v Kolíně.

" " ve Vodňanech.

" " v Říčanech.

" " v Ounhošti.

" " v Bělé.

" " v Nymburku.

" " v Mladé Boleslaví.

" " v Lounech.

" " v Mirovicih.

Okresní zastupitelstvo ve Velvarech.

" " v Rokycanech.

" " v Berouně.

" " v Mělníce.

" " v Hořovicích.

" " v Náchodě.

" " v Blatné.

" " v Sedlčanech.

" " v Plzni.

" " v Mnichově Hradišti.

" " v Planici.

" " v Roudnici.

" " v Bechyni.

" " v Železném Brodě.

" " v Humpolci.

" " v Třeboni.

" " v Březnici.

" " v Soběslavi.

" " v Benešově.

" " ve Voticích.

Jednota českých filologů v Praze.

P. T. pan Dr. Kalousek Josef.

" " Josef Kolář, professor na universitě.

" " P. Pohořelý Josef, farář v Nové vsi.

" " P. Dvorský Prok., rektor pobož. šk.

" " Dr. Beránek Jindřich, farář.

" " Wocel J. E., professor na universitě.

" " Veselý Vojtěch, sládek v Praze.

" " P. Mašek Frant., kooperator u sv. Havla.

" " P. Štulec Václav, kanovník na Vyšehradě.

" " Hattala Martin, prof. na univers. Pražské.

" " Náprstek Vojtěch.

" " P. Mottl, farář na Kladně.

" " P. Neumann Vojtěch, katecheta na staroměstském gymnasiu.

" " Dr. Kalivoda Karel v Praze.

" " Bayer Vil. Jos., soukromník v Praze.

Jeho Jasnost pan Karel kníže ze Schwarzenbergu.

P. T. pan JUDr. Škarda Jakub, zemský advokát.

Jeho Exc. pan Hanuš hrabě Kolovrat-Krakovský.

P. T. pan P. Müller K., farář v Ledenicích u Česk.

Budějovic.

" " Lernet Josef, měštan v Pardubicích.

Vysokorodý pán, p. Rudolf hrabě Chotek.
P. T. pan Štibral Frant. v Mladé Vožici.
" " P. Daneš Frant., děkan na Peruci.
" " Lebduška Jan, bohoslovec v Praze.
" " Dr. Mattuš Karel v Mladé Boleslaví.
Jeho Jasn. pan Mauric kníže Lobkovic.
" " Jan Adolf kníže ze Schwarzenbergu.
P. T. pan Jan rytíř Neupauer, c. k. dvorní rada.
" " Jan svobod. p. z Ehrenbergu.
" " P. Novák Tomáš, kaplan v Lužci.
" " Křížek Václ., ředitel c. k. reál. gymn.
" " v Táboře.
Bílka Petr, ředitel ústavu vych. ve Vídni.
Jeho Jasnost pan kníže Paar.
P. T. pan Dr. Matoušek, prof. v Jindřichově Hradci.
Vysokorodý pán, p. Bedřich Karel hrabě Kinský,
c. k. komoří.
P. T. pan MDr. Kučera Mikuláš ve Vysokém Mýtě.
" " P. Svatoš Ant., administrator ve Vysoko-
mém Mýtě.
" " P. Zátká Josef, probošt v Jindř. Hradci.
" " Hulákovský Jan, c. k. pens. gubern. úřadník.
Jeho Jasnost pan Ferdinand kníže Kinský v Choenci.
P. T. pan P. Dr. Zink Vavř., c. k. vládní rada a pro-
vincial řádu Piaristského.
" " P. Hájek Karel, děkan v Domažlicích.
Jeho Excel. pan Lev hrabě z Thunu.
P. T. pan Honěl Václav, okr. tajemník.
" " Šimek Ad., okresní tajemník v Bělé.
Jeho Jasnost kníže Hugo Thurn-Taxis.
" " kníže Alfred Windischgrätz.

P. T. pan Matyáš Jan, c. k. rada při vrchním soudu.
" " Dr. Pražák Alois, advokát v Brně.
Vysokorodý pán, p. hrabě Egbert Belcredi.
P. T. pan Mašek B. J., gymn. professör.
" " Pirchan A., gymn. professor.
" " Kořínek J., gymn. professor.
" " Michl Emanuel, c. k. adjunkt okres. soudu.
" " JUDr. Naxera Václ., advokát.
Jeho Excel. Ph. et Th. Dr. p. biskup J. J. Strossmayer.
" " pan Jireček J., druhdy ministr vyučování.
P. T. pan Dr. Jireček Hermenegild, min. rada.
" " Patera A., assistent Musea král. Českého.
" " Honza Leopold v Netolicích.
Svobodný pán R. Hildprandt.
P. T. pan P. Roštlapil Josef, farář v Opočně.
" " Schüreer J., účetní rada ve Vídni.
Vysokorodý pán, p. hrabě Theodor Thun.
P. T. pan Miltner K. Frant., místodržitelský rada.
" " Dr. Pally A.
" " Rybička Antonín, dvorní sekretář.
" " P. Čermák F., farář v Liboci.
" " Kheil K. P., obchodník.
" " Rojek K. J., děkan v Budyni.
" " Götzl Josef, purkmistr v Karlíně.
" " Šembera A. V., prof. na univ. Vídeňské.
" " P. Hron Václav, děkan.
" " Kouba J., ředitel škol v Karlíně.
" " Perwolf, prof. na universitě ve Varšavě.
" " P. Menzl Josef, farář v Bohnicí.
" " Zoubek J., ředitel škol na Smíchově.